

HD WIDENER



HW RND6 W

Ham L 62.98.30

**HARVARD COLLEGE  
LIBRARY**



**FROM THE FUND GIVEN  
IN MEMORY OF  
GEORGE SILSBEE HALE  
AND  
ELLEN SEVER HALE**



622 21.135/95  
32











A. Becker del.

Joh. Blaschke sculp.

**ÁRPÁD.**

**IRTA**

**PÁZMÁNDI**

**HORVÁT ENDRE.**



**P E S T E N.**

**Beimel József Könyvnyomó Intézetében.**

**1831.**

Hun L 621.98 .30 ✓



Hale

**Á R P Á D**

**(T i z e n k é t K ö n y v b e n)**

**Szókalauzzal.**

**Ea commendatione permulti — mire perlecti persaepe decrevere in Pannoniam proficisci. Ceterum, eo se domi continuere, quod non facile ab illis cogi potuit, vel ea multitudo, vel id robur juventutis; quo vi, si rei necessitas exigeret, penetrarent ad terras, quae nimium procul ab eorum patria abessent. Atque ita filii illorum, filiorumque filii, atque illorum posteri, incensa ea animi cupidine semper fuere, ut peterent Pannonias, quas olim tenuisse suos majores acceperant. Turpe namque ducebant, non reminisci nobilissimae patriae; quam eorum patres, armis gloriose quaesitam, olim tenuerant, diuque, Romanis invitis, possederant. Ingratam esse nationem Sarmatarum, quam Attyla cepisset oblivio: quippe cum fuerit vir sempiterna memoria dignus, quo nunquam fuit, vel erit, bellica virtute major; qui nationi, qua fuit exortus, immortale nomen, et quae nunquam oblitteraretur, gloriam comparavit. Revisendam igitur, ac recuperandam, virtuteque tenendam patriam, quae tanti viri corpus, sepulcrumque servaret.**

**PETRI RANZANI Epit. Rer.**

**Ilungar. Ind. VI.**



## ELSŐ KÖNYV.

---

Férfiat énekelek, ki hadával Volga türemlő  
Habjait átszegvén, Etelének hajdani földét  
Nemzeteket leverő harczokkal viszsza szerezte,  
És az erős Magyarok birodalmát fegyvere élén  
Négy folyamok körülött alkotta örökre valóvá.  
Lantomat íhlessed, te kegyes sűgalma hazámnak,  
Míg a győzőnek nyomain fog pöngeni hurja;  
Elme, te is, kinek a vas üdöt meggyőzni hatalmad  
Nagy, viadalmaknak tárját jer, nyissd meg előttem,  
S mondd: mi vidékekről, miokért, és merre vezette  
Harczosait? diadalma kiken tündökle veszélyes  
Uttyában, valamíg eljutna Szikámbria roppant  
Várához, s kapuin bevezetné Szittya vitézit,  
És a büszke bitanglókat jármába szegezvén,  
Átadná unokáinak a fűnnségi hatalmat.

India széleinél mondgyák, hogy laktanak elsőbb  
A Magyarok, mint egy köztőnek nyolczadik ága,  
Századok átfolytán egy főhatalomnak alatta.  
Fölbomlást nemzett köztők szomszédi gyűlölség,  
Másokat ingerlő gazdagság, fénynek üzése. —

Koldus volt, ki arany kengyelt, csótárt is aranybul,  
 S kantárán sűrűen tűzdeltt boglárokat, a szem  
 Mind üres élelmét, fényleszteni nem vala gazdag.  
 India gyöngyeivel kaczagánnyát rakta ki, kócsag,  
 Vagy daru, vagy kerecseny tollat kalpagja nem ismért:  
 Horda kazul forgót süvegén, sodrottat aranybul. —  
 Nem, mint őseleik szokták, párnája tigris bőr,  
 Vagy, mellyet maga döntött el, tűznyelvű orosz lány  
 Dunyha alá rüjté testét a reggelig alvó. —  
 Aszszonya még dúsabb, de puhább is: körmei vástak  
 Nem guzsalyon, nem tűn, s nem fáradta karja szövésben.

Innen fűsvénység eredett: ez szülte leányát,  
A ragadást; s ebből villongó háboru fajzott,  
S egymást fosztogatás. Elválék a Kazar első  
 A nagy törzsöktől, s megszáll a Volga toroknál,  
 S későbbben Denep, és Tanais köze léve hazája. —  
 A Kúnok követék. Északra vezérli Balambér.  
 A föld ostorait. Kanyarulván innen, Etelnek  
 Hümpölygő folyamán fújt tömlő szárnyakon által  
 Usztatván, nyugotot keresik, s Európa szívébe  
 Villámzó vasat, és lángot pusztítani visznek.  
 Bendegucz e nemzet kebeléből, s Átila innen  
 Származtak, két rettentő név római fülben.  
 Kúnavarok, Bessnyők, Szabirok, Bolgárok, Ijászok,  
 És Úzok, belső Azsiát későbbre hagyák el,  
 S merre viszontagság, és fegyverkoczká vetette  
 Őket, bujdostak békesség, és haza nélkül. —

A Magyarok legutól, miután belháboruk által  
 Untig emésztődtek, (melly vész!) kétfélre hasonlvák.  
 Rész fészkelte magát Kúmánál tengeri parton;  
 Városa híres lön, s még omladványit is a kor,  
 Mindennek rontója, soká nem győzte kiírtni.  
 Meglehet, e törül sarjadzott Lázi, kis ország,  
 Szomszédgyok nyugoton: neve Lázika helleni nyelven.  
 Innen Kúma, s Török folyamok fakadoztanak, és Kúr,  
 Hűves italt embernek adók, legelőre hizalmas  
 Áradozást, mikor a rétet sárgította szikárság.  
 E magyar ág oda van! Mahomet vad népe lenyomta;  
 S harmada bár kit Arabs nem hajthata szennyes igába,  
 S százai között veszedelmeknek nyughelyre jutottak  
 A Denep és Neszter közben szomszédok Oroszszal.  
 Míg nem Oleg várát védvén elegyedtenek újra  
 Véreikkel: de magyar neveket, nem tudni mi okból  
 A késő ivadék, vagy szomszéd, Kúnra cserélte. —

Ment más rész az uton, mellyen hajdanta Balambér  
 Vitte ki zászlóit: de Etelhez férnie akkor  
 Nem lehetett: Bessnyő, Bolgár, Kazar ellene állván.  
 Csak több század után késérő csillaga tűnt föl,  
 S Árpádnak vezetése alatt megszállta Etelvárt;  
 S e kegyes éghajlat földét, unokái hazáját;  
 Melly noha régi üdön borulattal vonva sötétlett:  
 Bölcs Fejedelme alatt mostan nyitogattya virágít.

Ott, hol Ural meredek Szikláit az égbe meríti,  
 Mellyeknek mohait soha szél föl nem szegi, bár milly  
 Borzasztó, s mérges rohanás neki tűzze fuvalmát,  
 És a menydörgő villám nyilalási sem érvén  
 Járatlan tetejét, dühösen szükdösnek alattabb: —  
 Méltóságárul nevezé a Szittya Uralnak; —  
 És hol csörgedező folyamattal gördül az Etres,  
 Most Irtis; népes környét vagy nyillal elejtett  
 Szárnyasival táplállya, vagy ád többféle halából  
 Jó izü élelmet tűrődelmes varsavetőnek. —  
 Ott, hol körmeiken röpülőknek ménesi a rét  
 Hullámozó füvein játékokat üzve csapongnak,  
 Vagy szarvas csordák legelésznek; s gyapjas ihoknak  
 Nyáját tárogató hanggal késérik az örök,  
 És nekik estvéneként az Ural viszszzhangig felelnek,  
 Ez helyen, elhagyván Azsiának belseit, és el  
 Kúmai társaikat telepedtenek a magyar Ősök,  
 Még mielőtt Árpád kihozá a Szittyai tábort. —

Hol Csabakulcsának hajdan szép vára fehérlett,  
 A tekerék Aba fut, s folyamát beszívja Tobolnak,  
 Ebbe szakad Kecskés, Túr, két Alap, Ille, Szilágyfő,  
 Zsitva patak, Mászó, Sósér, és Konda, Güröncze.  
 Léjjebb omlik Ural, s mezejét Szakmárnak itattya,  
 Melly fakad Elkövár tetején, s tengerbe enyészik.  
 Napnyugtáru Ural, s Vérhátnak lánczain innen  
 Nyirnél Káma ered, s kedves csűrögéssel Etelbe  
 Önti magát, hol Egert a két folyam ülbe keríti,

Itten Szilva, Surány, Poros, Örsér, Zagyva, Kielmes,  
Kis folyamok, s a táj gazdag főfalva: Szabadrét,  
És Órló, Bogoród, és Örsnek városa: Örshon.

Jersze kegyes Múzsám! a szomszéd népeket értesd  
Rendre velem, kik körbe fogák a Szittya hazának  
Mesgyéit. — Vérhát valamint nyújtózik az égbe  
Sziklás ormaival, felesen keverítve Magyarral  
Napszállatrul, Orosz nemzetség művele földet,  
Melly karcsun fizeté sanyarú munkája jutalmát,  
Néki azért inkább vala kedve vadakra nyilazni.  
És váltság helyeken bőrökből szerzeni holmit.  
Kávakör északrul. Túl rajt ismértelen a nép,  
Melly az örök fagytul merevedt tengerre huzódik.  
Innen alábbra jövet, hol az ég hajlása szelídül  
A kis Etel partyán Aba mellet, vára Berénynek,  
Akkoriban fokhely, s Tuhutumnak fegyverü tára.  
A nem igaz Bolgár féldélre keríti határát;  
Mellettek Kazarok lenyomulván tengerig érnek,  
Pusztító népek, s hozzánk mind ketteje álnok.  
Támadaton Besenyő-Kúnok csordái tanyáztak,  
A barmok fölragta mezőt elhagyni szokottak;  
Békesség kerülők, vérünket szívni kívánók.

Sok késértet után a sors e térre vetette  
Már hajdant Eleink vándorló őseit: itten  
Laktanak a döntő Magyarok. Nem tudni bizonynal  
A név honnan eredt; de lehet gyanakodni: magoknak

Mint győzők, s nem rosszul adák. Fegyverre kemény nép  
 És mellette szerény. Engedni vezére szavának  
 Hajló, s állhatatos, mind menni csatába ha kelle,  
 Mind nyugovás üdején; elszánt, és lelkes amakkor;  
 Ekkor csillapodást szerető, törvényre figyelmes;  
 Gyors, mozgása vidám, vérengző hadra nevelt nép  
 Veszteglést gyűlölő. Kedvelt mulatása vadászat:  
 Most paripán nyíllal, majd ismét váltva gerellyel:  
 Mint az élő fegyvert a vadnak hozza mivolta. —

Itt a béke szelíd karján, a völgyek ölében,  
 Mellyeket a kanyarékos Ural borulásai szültek;  
 Mint kiket a tüzelő nyárnak munkája kifáraszt,  
 A napnak hősege elül árnyékra sietnek;  
 Vagy kiket a fújtó Boreas szele megsanyar útközt,  
 Enyhelyt vizagálnak magokat kipihenteni: úgy ők  
 Vérfogyató viadalmak után e térre vonultak.  
 Nem szunnyadni az ernyesztő puhaságnak ölében,  
 És nem az életevő fegyvert a rozsa marásra  
 Vetni: dűcsőbb szándok gerjeszté őket: az egymást  
 Éró győzödelem majdan sok erőbe kerülni  
 Fogna, tudák: a harczosokat kéméllen kelle,  
 Hogy gyarapodnának jelesen végezni üdövel;  
 Mert az okossággal bár hadban sokra mehetni,  
 Még is erő nélkül csak kétes koczka, ha győzhetsz.

Négy ember koronált készülnének. A hadi mozgás,  
 Ütközetek képzése, nyilakkal arányba találni;

Az horgas kardot sebesen forgatni csatában,  
 Majd villámképpen paripán nyargalva haladni,  
 Majd szaporán lépdezve gyalog, pördíteni parittyát,  
 Vagy balogára paizst fűzven bajféltre rohanni,  
 És a szembeszököt fentővel dönteni: (gazdag  
 Öltözetű czödört, vagy tegzet tömve nyilakkal  
 Nyert vala a győző: pirulás bajtársa jutalma );  
 Ez vala foglalatok fénylő Eleinknek Uralnál.

Ez sem elég: fiatalságát pályáznai tanítá  
 A magyar ősz gyakran, s bajt vivni leszálva lovárul,  
 És mint a kerecseny, versent szökdelni szabadban.  
 A sanyarú életre korán bölts attyaik által,  
 Tűrni hevet, hideget békén, szoktatva valának.  
 Így a gyöngye erő gyarapult a gyermeki testben,  
 S innen nyert eledelt üdején a nemzeti lélek  
 A kicsided hősből, s folyvást izzasztva tűzének  
 Lobbjai nem szünnén, véres viadalra keményült.  
 Ekképpen készült a Döntők nagy nevű népe  
 Régi helyén, mielőtt örökét foglalni kijőne. —

Bölcs Tatur a Főpap, kire a nép hallgata, szinte  
 Mintha az Istennek szájával szóllana, minden  
 Évnek fordulatan Etelét hirdette: miképpen  
 Délszakra, és nyugaton győzött; birodalma mi nagy  
 volt,  
 S mint földulta azont az irigy testvéri czivódás.  
 „A föld fegyver után, mondá ő, volna sajáttyok,

Mennének megállni; Ekölcs, Jólója Csabának  
Irva hagyá; kitül a szent könyv; és férfin ágon  
Ő is töle való.“ Nálánál nem vala senki  
Földön igazb. A csillagokat vizsgálni tudákos.  
A röjtött dolgok nyitvák elméje körében.  
Ő temeté Etelét; azután mellette Urának  
Küzd vala a dühösen végzett testvéri csatákban,  
Mellyek ezernyi ezer daliánkat halva teríték. —  
Ah! ha ma szólhatnál, Iszter! mit hallana tőled  
A Magyar! Elpirosult halavány színed akkor üdöben,  
Emberi vérártul mikor a tíz s öt napi harczban  
Háromszázszor ezer nem vétkes hős ere megnyilt,  
S mint a hegyről alá szakadó vizet, öbleid itták  
A testek folyamát, mellyben van röjtve az élet.  
Ez sors vitte Csabát, a búsat Bendegucz őse  
Országába, hol őt vénségben lelte vidámul,  
És rakatá Csabakulcs várát fejedelmi lakásul.  
Részese ő is azon sorsnak késérte vezérét,  
Boszszút forralván nyugot, és dél népei ellen,  
A később korukat bószzuállásra tüzelte.

Ezt Csaba hagyta reá örökül hunyttának előtte,  
Ingere tellyének noha nem volt semmi hijánnya.  
„Detrét, és Aladárt átkozza Szikámbria bérce,  
Míg a déli sugár köveit melegíti tüzével,“  
A honkönyvben ezek voltak vérszinnel iratva.  
Míg ere vert, szórá, valahányszor szállani kezdett;  
„Átok az elhajlott, az irigy Magyarokra; hazájok



Vesztettek legyenek; boruló szolgálai azoknak  
A kiken ekkéig fitogatták nyalka hatalmok.  
Fussanak a gaz vértagadók, mindenha csatában;  
Győzzön az ellenség, s őket tiprassa lovával.“  
Igy menydörge Ekölcs, mikoron vagy gyermekit által  
Kócsolná, vagy hű Magyarok tűnnének elejbe;  
S ő irtá legelőbb a Szittyá szivekbe haragját,  
És szerzette azont, éleszteni bennek üdönkint  
A hajdan remegő, most álnok frígyesek ellen.

Mondd el Múzsza miként szóllott a Főpap az évnek  
Ujjultán a tábor előtt magas alkaton állva,  
És melly buzduľttan szavait hirdette Ekölcsnek,  
És mint ösztönözé: mennének elöntení haddal  
A szakadás vesztette hazát, melly illeti őket  
Fegyver után, s tartó öröklül foglalni magoknak. —

Mint az Ural rónára kifut, nem meszsze tövétül,  
A síknak közepén állott a nemzeti ünnep  
Szent helye. Láthegynek hívták. Mellyéke csalíttal  
Volt rétezve; szűkő patakocska körülte csavargott,  
Majd sebes omlással futván, majd mintha szaladtát  
Bánná, honnan eredt, látszott oda vissza kerülni.  
A szenteltt berkek, s Jóslók barlangi keletrül  
Szemköztt a nappal mikor első lángja kibomlik,  
Voltak. Tiszta fehér köbül alkotva az oltár  
Áll vala legtetején, szentelve az égi Valónak.  
Róla arany koszorú a napnak sárga zománczát

Viszszaszegé. Közepén Etelének kardgya letűzve;  
 Apja után a szent ereklyét Csaba hozta magával.  
 A Magyar erre szokott eskünni, ha mennie kellett  
 Harczra; s midőn fegyvert a nemzet fogni paran-  
 csolt,

Vérbe fürösztve körül viteté. Vala élete vesztett,  
 Mind kegyelem nélkül, ki lovat nem nyergele akkor,  
 S nem követé tüstént a gyilkos hadba vezérét.  
 Két vállán nyugodott két üblös selleg ezüstbül,  
 Annyi aczél csészek rájuk fészkelve az izzó  
 Tűznek, rólok az áldozatot füstölni szerekkel.  
 Kettős hársfa sorok kerekíték, nyitva előlrül,  
 A sikrul szabadon, hogy látni lehetne az oltárt,  
 Mert a nem szentnek vala hozzá félni tilalmas.

Jobbik mellyékén lobogott a nemzeti zászló.  
 Széles arany himzés környülfoglalta az égő  
 Lángszinű, 's szögre szegett selymet. Mérges szemü  
 sasnak,

A mikoron szárnyát terjengeti, képe eminnen  
 Rajta csinos műbül kidagadt természeti göggel,  
 A szellőtske miként hajtá, s noha élete nem volt,  
 Tellyes rüptében tüntette levegni csalókán  
 A felhőosztót. A tulsó félen orosz lány  
 Tűzve, mikor száját az erős tigrisre kitáttya,  
 És viszon ez körmével amaszt ágaskodik üzni.

Bal kézről kelevész nyult föl. Fenyű szára ezüsttel,  
S közbe arany réttelhosszat hét sorra kiverve.  
Éles aczéllának rezegett ragyogása: derékon  
A nagy táborkürt függött kacscára akasztva;  
Vont elefánt csont, sipja ezüst, idomítva ajakhoz  
A legerősb Magyar ajkához. Négy izre különzé  
Négy gyűrű. A közöket csifrázat lepte. Alulral  
A kinyomultt párkányt fodrozták indusi gyöngyök.  
Nem vala a csontnak homorában semmi mezítlen. —  
Látni Kelenföldét lehetett kinyomatva az alsó  
Vágatban, valamint tömlőkön győzik az Isztert  
A seregek, s még része leveg, már része kikapván,  
Nem száradva röpül nyirkos marjára lovának,  
És dsídája hegyét térdével előre feszíti.

Túlna dühös harcát képzé a második osztály:  
Mint Keme Matrinnak vasazott szirtyába meríti  
A bozogányt, és Detre miként fűdözetlen agyában  
Béla nyilát viszi, és ordít, és vére lefolyván  
Arczáját, gyéren szaladó seregével iramlik.

Kék ligetet mutatott mezején a harmadik íznek:  
Fellegek a fáknak sudarán ingatva szelektül,  
Mintha való mozgást látnál, tetszettenek uszni.  
Néhol az ernyedezett felhőhasadékokon által  
Nézett a tele hold, s patakokra vetette világát.  
A fák közt rőjtözve vadak, s rőjtözve vadászok  
Egymásnak csalt vetni tudók, czirkáltak alá föl.

A negyedik szakaszon violák, s hyacintok aranybul,  
S rózsák, a kikelet gyönyörű szüleményi mosolygtak;  
S mintha előlátás izgatná művese lelkét,  
Megcsattanni való szőlőt lugosokra akasztott.  
Hangja kemény, s éles, remegett a méhelopásra  
Indultt medve, midőn hallá. A farkas elejté  
Gözellő konczát, s tügetett elbujni bozótha.  
A mén megszöppent, s nagyokat horkanta; megugrott  
A csordát máskor bátran kerülő bika, és most  
Tétova futni eredt, most körmein álla merőben.

Illy vala a nagy kürt, a nemzet tábori kürtje!  
Ezt, ha az országot haddal fenyegette határos  
Ellenség, Magyarok valamerre tanyáztak, az első  
Hadnagy megfuvatá, s kitkit fegyverre parancslott  
A nemzet zászlója alatt viadalra kikelni. —  
Akkoron illyen volt Látthey pompája, s az oltár.

Itt mikor a nyájas Zefyrek mély álmokat unván,  
A télnek fagyos ágyából szabadulva röpülnek,  
S majd a bádgyadozó tulipánra ragasztanak édes  
Csókot, majd patakok gyöngyén hintálva mulatnak,  
S hirdetik a kikelet virulását: ünnepi fényben  
A fegyverviselő Magyarok táborba gyűlének  
Látni az áldozatot, s lángolva imádni közönsleg  
A természet Urát, hogy erántok lenne kegyelmes,  
A földnek termést, és győzniék adna hatalmat,  
S engedné az erős Etelének birni hazáját.

Ekkoron a Főpap mint a hó, tiszta fehérbe  
Öltözködve; selyem szövemény bő köntöse, sarkon  
Ére alul; százféle virág himzette szegéllyét;  
Nemzeti szentséges hagyomány; dúzs Perzsia kényes  
Termesztése; Kabad váltságúl adta magáért,  
A miüdön apját vesztvén a tiznap harczban  
Győztön fogva szorult, s a szent tűz papjai, és a  
Gazdag kincses tár. Kétszázszor ezerre menőnek  
Vesztteket a Kazulok számlálák. Négynapi téren  
Ló, s ember poshadt. — Az öregnek vállain őszsze  
Vonta arany kapocs: a napnak vala képe kinyomva  
Rajta, hol a testvér foglalók egymásba harapnak.  
A derekán hét íznyi piros kendőzet arannyal  
Tűzve szedé a lenge ruhát ránczokba. Fejérül  
Tengerzöld patyolat függvén, verdezte bokáját.

Igy a tábor előtt, emeletről szólla: „Vitéz had  
Istene! a kinek áldozatot bemutatni fogunk ma  
Ez hegyen; és te is égi tüzek fejedelme, dücső nap!  
És tí hű Magyarok! szavait halljátok Ekölcsnek,  
Mellyeket a szent könyv fönntart a hajdani korbúl:“  
„Országot szerzett Etelénk Pannónia téren,  
Túl amaz ősz havason. Tengertül tengerig ére  
Rettentő birodalma. Futott a római tábor  
A Magyarok zászlói előtt. A régi világnak  
Törvényosztóit szolgálkává tette. Byzántznak  
Kincses arany bányája övé, s termése övé volt  
Földgyének. Magyarok híztak csordája kövérén.

Onnan, hol ma Etelt láttátok folyni, odáig  
 Hol fáradva magát kinyugosztani szokta az égő  
 Nap, s tsak félébren szenderg a tengerek ágyán:  
 Minden test, minden lélek rettegte hatalmát. —  
 Nincs már a nagy hős! idegen gyilok ölte meg őtet!  
 Szittyák! büntetlen ne maradgyon az undok erőszak:  
 Mind, ki vitéz, és mind, ki Magyar, fegyverre halálra  
 Kész legyen, és a vért vérrel bosszuszolni siessen!”

„Ottan az Iszternek könyökén áll büszke királyi  
 Széke, Szikámbría volt az előtt, most róla Etelvár,  
 Fennyen nézi Kelenföldét, hol táborra hajdan  
 A Duna highátán átkelt: palotája közében,  
 Mint az apró fák közt a szálaspálma, kevélyen  
 Vagy mint a Czedrus fölséges dísz Libánnak,  
 Fölnyult. A fiatal Szittyák ide'gyűltenek össze  
 A had műveiben magokat gyakorolni, parancsát  
 Venni vezérjeknek, s nem félve röpülni csatákra.  
 Itt végzette, miként, és merre ragadgya vitézit;  
 Innen menydörgött az aléló nemzetek ellen,  
 És soha menyköveit rájuk nem szórta hijába: —  
 Nincs már a nagy hős! idegen gyilok ölte meg őtet!  
 Szittyák! büntetlen ne maradgyon az undok erőszak!  
 Mind, ki vitéz, és mind, ki Magyar, fegyverre halálra  
 Kész legyen, és a vért vérrel bosszuszolni siessen!”

„Mint az egek szabadán evezők fejedelmi vezére  
 A sas, fészkebül fiait késéri, tanítván

Ellene a napnak szemeket tüzesíteni, s vélek  
Röpköd az ég levegő hígján csavarogva, de ismét  
Gyors kanyarítással félénk állatra le csapkod:  
Úgy ő vitte Etelvárbul Szittyáit. Alatta  
A föld ingadozott; a szent kard villoga vaskos  
Markában; Zászlói előtt a félelem, és a  
Gyilkos sárga halál dultán utvesztve futostak. —  
Mint az örök havasok csontos vállához ütdődött  
Felhők menyköveket hozván, majd fákat enyésztnék,  
Majd a sziklákat kifeszítik az ókori helybül.  
Ilyen volt haladása dücső Etelének. Előtte  
Városok omlottak. Kezeit valamerre kinyújtá,  
Sullya alatt minden remegett. A római tábor,  
Ütköztén, éles tüzeit ki nem állta hevének.  
A gallus fentők paizsárul visszacsapódtak,  
Ártani nem tudván, és kardgyaik éle kihajlott  
A Magyarok pöngő vasain, s győzelve szaladtak,  
Mint mikor a vadakat futtattya serényes oroszlánny  
A szilaj erdőkben; halhatlan Detre, tudod te! —  
Nincs már a nagy hős, idegen gyilok ülte meg őtet!  
Szittyák! büntetlen ne maradgyon az undok erőszak!  
Mind, ki vitéz, és mind, ki Magyar, fegyverre halálra  
Kész legyen, és a vért vérrel boszszulni siessen!"

A Százhalmi lovagsereget bámulta vidéke  
Rajnának, s folyamát mérges paripái hasíták.  
A Szittyák sivogó nyilait fájdalta az őszültt  
Júra, s nyögött, mint vállakon kik terhet emelnek.

Ő a győzetlen fejedelm Ligerisnek ezüstös  
 Gyöngyeiben fürdött, és bajnok honnosi véle.  
 Őt Athesis látá, és Pádus Itália térén:  
 És érzé haragát Aquiléja, Ravenna kegyelmét.  
 Nincs már a nagy hős, idegen gyilok ölte meg őtet. —  
 Szittyák! büntetlen ne maradjon az undok erőszak!  
 Mind, ki vitéz, és mind, ki Magyar, fegyverre halálra  
 Kész legyen, és a vért vérrel bosszulni siessen!”

„A Tiberis partyán fellelgez Róma. Negéddel  
 Fönnhordozta fejét, miüdön törvényt szaba minden  
 Nemzetnek. Most reszket; esik térdére; sirámok,  
 És ajakán tördeltt rebegés, puha fegvere: öllel  
 Dönti borulttan arany kincsét váltsága fejében,  
 S a nagylelkűnek szájárul szólla bocsánat. —  
 Értsétek, Magyarok, kik győzni akartok: üdö multt  
 Róma vitézséggel leve a népeknek urává,  
 S kölcsönös üszszefogás fölségét vitte magasra:  
 Aszszonyi kényesedés, s pártosság mérge megoltá  
 Véreket, és lettek korcsos nyomoréki világnak.  
 Hősök! példa legyen Rómának sorsa: vitézség,  
 S férfi keménységünk mindenha feszülve maradjon,  
 És az erőtartó fonalat ne szakaszza hasonlós.  
 Illyen volt Etelénk, s Etelének tábora; míg ő  
 A kormányt viselé, szakadásrul nem tudá semmit  
 A Magyar, és puhaság be nem ült a szittyá szívekcbe.  
 Nincs már a nagy hős, idegen gyilok ölte meg őtet!  
 Szittyák! büntetlen ne maradjon az undok erőszak!



Mind, ki vitéz, és mind, ki Magyar fegyverre halálra  
Kész legyen, és a vért vérrel boszszulni siessen!"

„Mint a fürge kaszás oda hagyván rendeit estkor,  
Izzadtan házába megyen meglátni övéit,  
És az erőt gyűjtő nyugovás karjára hajolni:  
Ő szólt: a vihogó paripák fordultanak, és a  
Gyözüdelem szárnyán röpülöt megölelte hazája.  
Illykor milly örömök gyullaszták kebledet! a nagy  
Hősre mikint néztél, te világ bámultta Etelvár,  
S az hegyi öblöknek hintetted elejbe virágit.  
Hah! szeges irtózás! Magyarok szent Istene, láttad  
A vad förtelmet! láttad te is éjji homályban  
Nyájasan a nem halk Iszter tükrebe tekintő  
Hold, a sárga halált titkon lesekedni utánna  
Ágya körül, s a tört hölgyének nyomni kezébe!  
Eltűnt már az Erős! aszszonygyilok ölte meg őtet,  
Azt, kihez a vérnek mezején nem fére halálos  
Nyil, nem római kard, nem aláni szekercze; me-  
nyegzős

Ágyán karjárul fene lány küldötte halálra!  
Könyvetek áradgyon, Magyarok! sirjára borulnunk  
Míg lehet. Ott fekszik Keveházán, Béla s Kevének  
Boldog csontyai közt, s Kadikának hamva is ottan!  
Szittyák! büntetlen ne maradjon az undok erőszak!  
Mind ki vitéz, és mind, ki Magyar, fegyverre halálra  
Kész legyen, és a vért vérrel boszszulni siessen!"

•

És így szólla Ekölcs: „mint a fű sarja levágott  
 Annya után száporább: sokasodgyék a Magyar, és mint  
 E magyalos hegynék megeredt emlője lövellí  
 A lefelé siető Túrát, hogy elöntse virányít  
 A nevető tájnak, kénnyét pusztítva követvén;  
 Úgy a szittya hadak fölkelni rohannyanak egykor  
 Mostani honnyokbul, s magokévá tenni Etelvárt,  
 S a hős hamva fölött esküdgyenek élteket adni  
 A vérért, méllyet pártos kéz önte erébül.  
 Mint mikor a szarvas nyilazóktul körbe szorítva  
 Hátraszegett fővel szedi karcsú szárait: akkint  
 Fusson az ellenség. Valamint oszlattya verőfény  
 A lebegő ködöt, úgy szaggatva oszollyon előttünk.  
 Városaik legyenek halmokká. Népek igazva  
 Földön mászkállyon, s porait csókollya nyomunknak.  
 Vessenek ők: Magyarok takarítsák csürbe az éltet  
 Tápláló gabonát. Hátok görbesztve kapállyák  
 A szőlőtővöket, s kifacsartt leve minket itasson.  
 Göbölveik zsirján hizzék a szittya legénység,  
 És pajkos lovain harczollyon irigygyei ellen.“  
 A napot így fogadá mindég Jóslója Csabának,  
 És mikor elszállott, ezzel késérte nyugalma  
 Alkonyodó fénnjét, s mondá, föl az égre tekintve:  
 „Ezt Te, ki fűnn lakozol, Magyarok kegyes Istene,  
 halld meg:  
 S néped imádságát engedd följutni szinedhez!“

Szólla tovább Tatur a Főpap nem nyájas ajakkal:  
 „Hallgatnék örömet, mert fáj evmarta szívemnek;  
 Ám de magas tisztetem nem hágy hallgatnom igazsal:  
 Mindég visszavonás, s az irigység lelke fogyasztá,  
 Nem külföldi hadak, nem ránk vontt fegyver, erőnket  
 Meghasadott győző Etelének nemzete; a nagy  
 S rettentő tábor, melly sorsokat osztá, bolondul  
 Pártra szakadt. Rokonok vérét nyeldezte az Iszter,  
 Mint az aczél reszelő az aczélt apríttya: azonkint  
 Szittyá kar a Szittyák ereit nyitogatta vasával,  
 S testeket a zuhogó víznek zákánnya borítá.  
 A Duna két partyán dült el sok ezernyi leventánk  
 Vétkes ügyért, mind érdemesek meghalni dücsöbben.  
 Lelkeik ott lengnek, s hánnyák Aladárra, s az álnok  
 Lángot gerjesztő czinkos Detrére szidalmok.  
 Most az orozslányok földultt országa, csalárdul...  
 (Gyászos üdö! mért emlékezik meg rólad az évkönyv?)  
 Allyas népre jutott. A lelkes férfi dücsövé  
 Tette, s az egyszívű Magyarok: de viszontag elejté  
 A belső zivatar, s a méreg főztte kajánság.“ —

Értsétek, Magyarok: „ne legyen soha semmi hasonlós  
 Köztetek: így győztük, s tietek Pannónia vérmes  
 Sikja, örökségtek, s rémül nevetekre körösleg,  
 Minden hadviselő közel, és messzszebbi vidéken.  
 Szittyák! közszeretet, s hason érzés gyujtsa szívünket:  
 Így ha megyünk, sem az égi nyilak, sem az ördögi  
 czinkok

Ártani nem fognak, s nyugalommal birjuk Etelvárt.  
Mind, ki tehát Magyar, és ki vitéz, fegyverre halálra  
Kész legyen elrablott örökéért harczra kiszállni.“

A szent könyvben ez is: „Magyarok! sokasodni ha  
fogtok,

És az erő diadalmát ígér, és kardotok éle:  
Ez helyen a táborkürtnek viadalmi szavára  
Mind, fegyvert valakik foghattok, gyüllyetek össze,  
S mint mikor a munkát szerető méh rajja kipözsödül,  
S a fullánk védelme alatt más lakra verődik,  
Régi helyét hagyván: tí úgy költözzetek innen  
A kegyes áldásnak földén megszállani, ámbár  
Erdeje dsídáknak, s mérges nyilak állanak ellent.  
Dús a föld; az erős Etelének hajdani földé  
Termékeny; közeit csöndes patakoknak elomló  
Árjai hízlallyák, valamint e Túra mezőnket.  
Nem terem olly ízes halakat sem Káma, sem Etres,  
Millyeket Iszternek tekenyője, vagy a Tisza kajcsos  
Ágya tenyészt, és a Balaton hullámos özönnye.  
Nyilva ezüst, és nyilva arany bányái; vasából  
Kardokat, és fentőhegyeket készíthet ülésre.  
Száz, és annyi ezer ménest, és annyi gulyákat  
Végetlen legelője nevel. Falkái juhoknak  
Fűszerezett pázsittal elegy mellyékeit uszszák  
Öblös bérceinek. Nincs híjja vadának: az ágas  
Szarvasok erdeiben, félvén a fürge vadásznak  
Vontt idegét, lélektelenül szaladoznak. Az özek

Kérkedvén neszező füllel, nem ritka csapatban  
Zöld bokrok takaréka alatt forrásra suhannak.  
Telkei a magukint termő örményi vidéknek  
Mássa, aranyhéjjú gabonával füstve, pirány sik  
Tengert képeznek, s mozgatva az esti szelektül  
A derülő hajnalt fejeik görbitve köszöntik.  
Éghajlattya szelíd. Számon kül szöleje; lelkes  
Nedve szilaj lakosit szintén pazarolva itattya.  
Szittyák! illy a föld, mellyért harczoltak Apáink,  
Mellyet birt Etelénk, az erőnek férfja; mellyet  
A ketté hasadott nemzet, — hah! átkos irigység!  
Elvesztett, s diadalmait is mély sírba vezette!  
Sírba ugyan, de remény biztat, valahára föléled,  
S jézanodott fővel sokszorta dücsöbben előlép!  
S ezt mí mint betorok, füleink mellöle bocsássuk?  
Illy gonoszúl elmúltt örökünk soha vissza ne szálljon?  
A hősök tetemit gunyolók mindenha tiporják?  
Nem! ha az ég föld össze szakad, Pannónia kincses  
Földe mienk légyen, s fennyen hordozza nevünket:  
Míg e szentséges nap alatt fog lenni halandó!”

Eddig Ekölcs hagyományából szóllott Tatur, a szent  
Könyv levelit kifeszítöleg: most szólla magátul.  
„Hallyameg, a ki Magyar, s füleit fordítsa szavamhoz:  
Róma hadát leverék a Tárnokvölgyi csatában,  
Róma hadát Eleink, ki reánk üte fegyverözönnel,  
Azt, ki tigrisképpen mindent torkába kanyart volt.  
Tulnánál is sarkot adott, noha volna temérdek

Tábora, s fegyvereket Gothusok hozzája csatolnák :  
 Róma erőtlen már, lelkét nem gyujtya hazája,  
 És az utánna puhultt Gothusokban semmi vitézség.  
 Kényreüzők; palotáikban tobzódva az étkek  
 És italok megülő csömörében azájokig usznak.  
 Most nekik a kardok csörögése halálra ijesztő  
 Csöndület a fülben. Párnák, és paplanyok őri.  
 A kelevészeknek hegyein pörkölnek az égő  
 Mágla körül nyulakat, s özöknék konczeit, és több  
 Vadremeket. Nincs rendre szokás, nincs nálok arány-

szer.

A gazdag dagadó, mindenben nyomja szorultabb  
 Hontársát; ez amaszt vésszébe keríti csalárdul.  
 Roskadtt Róma. Dűcső erejét csak írási mutattyák.  
 Róma? dűcső erejét? ő zsínár népeket álul  
 Körmeközé játszott, és nem vala dolga Magyarral.  
 Szomazédunkat ugyan pusztíták. Táborok árja  
 Önté el gyakran mezejeknek honni virágít;  
 Véneiket leverék, fiataljaik estek igába  
 Róma kevélységét, s pompáját sírva nevelni.  
 Mért e pusztítók minket soha meg nem ütének?  
 Féllyünk hát töredékétül a fosztogatónak,  
 A ki magát nyomorultt népek között tette bíróvá?  
 Nem késérte velünk harczot; nem az emberi korban  
 Míg fitogatta daczát. Hát most? most győznek-e? bércs  
 Száz nyelvű legiók: csak külviseletre vitézek;  
 Szélllyel szórtt népek gyülelésezei, s római örök?  
 Mert ezek, úgy hallók, mostan szállói hazánknek.

Mind, ki tehát Magyar, esküdgyék e mennyei kardra  
(Jobja reá mutatott), bátor meghalnia kell is  
A nyilzápor alatt, harczolva, keresni hazáját! ”  
Igy szólt a Főpap, s képérül lángola a szent  
Borzalom, és a nép szemeit fölvetve sohajtott. —

Volt az egész nemzet különös hét ágra elosztva,  
Annyi Vezérek alatt. Miűdön a béke nyugalmat  
Engede, és a nyil csak az erdei vadra suhamlott,  
Nem vala senki nagyobb köztök, nem senki utolsó.  
Honnyok ügyét közösen kórságos czimbora nélkül  
Intézték. El nem nyomatott egygy védtelen. A gaz  
Fondorlás az igazságon nem győze. Jutalmat  
Vőn a jámborság; bűnhődnie kelle latornak.  
Ellenben mikor a nagy kürt megharsana, és a  
Vérbe kevertt szent kard intett fölkelni hazáért;  
Ekkoron a nemzet főnek választá csak egyget,  
S ezt szabadon, tellyes hatalommal tette vezérré:  
Ő hogy az egységnek pontyát fönntartsa, mi nélkül  
A had bontakozik; s végzé: hata lenne tanácsul.

Ím ezek a vezetők laktoknak hajdani földén  
Parduczos ősink közt: Álmosnak gyermeke Árpád,  
Kedvele kit főképp az öreg; mert tőle Leventát,  
(Magzati közt ez üdős) Lebed által csalta, leányát  
Szelmét mézes igérettel neki hűtvösül adván.  
Ősz Álmost, valahogy lehetett, boszszontani, kedves  
Táplálékot adott lelkének, tudva Turultul

És Etelétül alászállottát férfin ágon;  
 S így akadéka leend gögös föltétele uttyán.  
 Úgy a Főpapot is gyűlölé; omol ellene szitka,  
 S élete szentségét kissebbítései rágták. —  
 Elhajlott ifjú! vallyon nem féled az Istent  
 Illy iszonyú bűnödért, ki reád nehezíteni karját  
 Fogja? de úgy történt. Elvesztél vétkes ipakkal,  
 És a vártt örömet fölváltá ürme halálnak.  
 Árpáddal Huba szomszédos. Szemerének ez apja.  
 Jámbor öreg; rendet szerető, szava egyig igazság.  
 Mindennel hékes, csak Bolgárt látni ne kellyen.  
 Mert Bolgárt ha ki említ is, föltúrja epéjét. —  
 Nap keltére hajol vizenyös osztállya Lebednek,  
 (Tiszti neverül Előd) apjáról szálla fiára  
 A hivatal; ki elöl forgott mindenha, csatázni  
 Hol kellett. Darabos; mérhetlen gögje vadító,  
 Szerzavaró, szilaj erkölcsű, és szemtelen arcú,  
 Jó ösvényre vivő szavakat bévenni makranczos.  
 Túl az Abán Undnak mesgyéje; határa megéré  
 Taks földét; azután Kontnak szállása mögöttök.  
 Mind kegyesek, valamíg a háboru lángja ki nem tör;  
 Ekkor orosz lányok mind test, mind lelki erőre.  
 Káva körig Tuhutum terjedt északra középben  
 Vérbát, és Aba közt. A bajnok férfi szokáskint  
 Természetre komor; soha őt nem látta vigadni  
 Még ember. Hadi dolgainak föcsínnya fenyíték,  
 A heves üszszecsapás, a fordulatokban eszesség.



Mind heten a szent könyv régibb hagyomása szerint most

A kengyelvasrul, kiki önszakassának előtte  
A tüzesen haladó nap eránt fordulva, mezítlen  
Kardgyaikat kivonák, s valamennyi vitézek, utánna  
A Papnak, fölnyujtva merőn eskütnének ekképp:  
„Esküszik e nemzet, Magyarok kegyes Istene, néked  
E dücsős oltáron tündöklő isteni kardra,  
És elenyészetlen lánggal lobogó nap, előtted;  
Igy, valamint fegyverbe vagyunk öltözve, kegyetlen  
Nemzetin a gyilkos Hölgynek, bosszszulni kiontott  
Vérét a megosaltt hősnek, s bosszszulni halálát.  
S mind maga, mind később derülő unokái nevében  
Esküszik átok alatt, mellytől menekedni ne haggya  
Ostorod országát Etelének vissza keríteni,  
Ellenségi dühös falkáit semmibe hajtván.  
Esküszik, e vérfente vasat le nem oldani addig,  
Míg Keveháza bücsős kincsét nem láttya, s körösleg  
Merre Magyar hajdanta lakott, nem nyujtja hatalmát“

Igy végzék. Azután a Főpap csak maga szólla:  
„Mind, kit az ügy szentsége hevít fölkelni, s vitézül  
Harczol az országért: Etelénk áldása fölötté,  
És unokái fölött az utolsó ízig! ölébe  
A bőség follyon, valamint a hajnali gyöngyös  
Harmat az illatadó méhfűre szürenkedik. A táj  
Legszebbén osztállya legyen, s ivadéka sajátul  
Bírja örökségül, s ne szakadgyon magva fiának

Széles szügyviselő pajkos lova, s tölgyes ünője  
 Réteidet, boldog Pannónia, nyesse fogával.  
 Őt hegyed, és őt róna meződ ismérje Urának,  
 S mostani népe hajlott nyakkal hordozza igáját.“

„Ellenben: ki ezen zászlót nem fogja követni,  
 És a táborkürt képét sárgította, s ijedtség  
 Megjegesíti szívét: Etelének az átka fölötté,  
 És unokái fölött. Idegen nép rójja meg őtet.  
 Rozsda rutította fitultt kardgyát: legyen íve erőtlen  
 A harcz forrtában; kelevésszét ejtse kezébül,  
 S fegyveritül megfosztva fogát csikorítsa dühében  
 A mikor ellensége reá nehezíti csapását.  
 Lássa hűtőtársát, s fiait zsákmányra vitetni,  
 És keseredt lelkét a bánat kinnya gyötörje.  
 Ő honn, mint jövevény, csikorogjon meszsze vidékek  
 Népe göcsös pálczája alatt; hordozza naponnan  
 A vas igát: éjjel legyenek feje allya sirámok.  
 Nap te! sugáridnak melegével aszaldki gyümölcsét!  
 Hold! kegyes utmutató, ne világíts néki sötetben!  
 Vályon néki az ég kövé, a föld színe vassá  
 Lába alatt, s mérget minden forrása okádgyon.  
 Verd meg ez átkokkal, Magyarok hű Istene, minden  
 Szittyá nemét tapodót: áldást amazokra bocsás le!

Igy történt az idétt. Közben mély csönd leve kisség,  
 Millyen az erdőnek sűrűjében kedveli laktát.  
 Jelt veve a kürtlő azután, és hétszeri verssel,

Mint a felhőnek ropogó dörgése, hasítá  
Annyiszor a füleket, s tüstént valamennyi leventák  
Összezsapott paizsokkal erős hangjára feleltek,  
És a hét Magyarok lovaik két körmökön állvák  
A figyelő sereget, szemközt fordulva, köszönték.  
A táborban örömderület szét röpköde, harsány  
Tárogatók szava, s szittyai dal, fölváltva zengtek,  
Míglen az áldozatot várnák multával az éjnek. —

Bálványisteneket nem imádtanak üstökös Őscink,  
Bár az igaz hitnek rájuk nem tűnne világa.  
Ellenségi bohó képeknek, mellyek az Istent  
Száz és annyi csodás ábrázra faragva jelentvén,  
A botor elméjű népet babonába taszíták  
Főbbjeik, ámbátor tudnák a csalfa találmányt.  
A víz tűz levegő, és föld legfőbb Ura volt csak,  
Ők kinek áldoztak, sóroknak dőmboru ponkján,  
Vagy hűs forrásnál, kékelő égnek alatta  
A hold ujjulatán. Nem hátas tiszta fehér ló  
Volt főbb áldozatok: göbülbarom, és ihok, alsóbb  
Rendűek. A belrész tetetett szent tűzre varázslat  
Kedvéért: de az elremekültt test léve kiosztva  
A lángok melegén féligre pirulttan. Eloltni  
A napnak képét, a szent tüzet, égbe kiáltó  
Bűn, s a gondatlan fizetett érette halállal. —  
Ez havi áldozatot nyújtá a hét magyar osztály  
Válva külön mindég. A nemzeti áldozat egyszer  
A kikelő év fordulatan, melly napra határzá

A Főpap jós könyve szerint, volt tartva közölség,  
S e kívül is ha csapás szállott fejeikre: baromdög,  
Vagy vizek árja nyomá őket, vagy aszálya az égnek.  
Istenség jele házaknál ismértelen: áldást  
Mondottak, miüdön a nap csillámlata följött  
A fönnségben ülő Urnak, fordulva keletre;  
Vagy mikor alkonyatát a fénylők fénnye jelenté,  
Ájtatos ajkokkal késérték földről enyészttét.  
És mikor esküttek, fogadások nem vala száraz  
Szó: kiki életerét megnyitván kardgya hegyével,  
A kifakadt csöppöt nyujtották borral italra  
Egymásnak: s ki hitét bontá, lön élete vesztett.  
Nem tudhatni, Kazult követők hogy voltak-e ebben  
Őseleink, vagy azok kezdtek szert tartani tőlök  
Istenimádásban, mint szomszéd nemzetek akkor. —  
A mindennek Urát így volt tisztelni szokások  
Már az eloszthatlan sűrű köd leplezte homályban.  
Innen Etelpartyára vivék, és innen az Iszter  
Téreihez, hol utóbb az igaz tudományba avattak  
Géjza Vezér által. Vajk a még gyöngé csirábul  
Buzgólkodva nevelt termékeny fákat az Isten-  
Félőnek nyomain, s Árpád hada léve keresztény,  
Mellyet ezig tartott járomban durva pogányság.

---

## M Á S O D I K K Ö N Y V.

**M**ég az hajnalnak szemigéző csillaga fönnt volt,  
 S halkabban léptette lovát készántag az ünnep  
 Kedvéért, tisztét kész volna viselni csak ekkor  
 A sietést izenő napnak, s noha késnie tiltva  
 Volt fejedelme előtt: csak ugyan láthatta, miképpen  
 Mozganak a seregek. Daczosan más fészkei nyergét  
 A tapodó czödör vállán; czifrának örül más,  
 És a kantárrul lefolyó szög szirnyokat ékes  
 Csinnal tajtékzó viselőjén rakja sorokba.  
 Volt, ki gyalog terhes fentöt forgatna kezében,  
 S küzd vala, mintha Kazult lefeszíteni rohanna lo-  
 várul; —

Régi szokás nálók: miüdön a Százkapu elve;  
 S Áros térségén Kazulok szomszédi valának.  
 Akkoron a csalogány szorosokban vívni gyakorta  
 Kéntelenek, hol nem lehetett nyargalni, vevék föl.  
 Rész vizsgálá tegezt, s ideget késérte az íven,  
 Hogy netalán tág lenne nyilat meszszebbre rugatni  
 Majd, mikor ellenség fog szemközt állni csatában.

Míg ezek így lőnek szomorún Aurora kilépe  
 Uttyából, s lankadva nyakát vállára lehajtván,  
 Elnyugodott. A pompás nap megereszti nyomában  
 Tűzszekerét. Földszínt az eget füstötte pirulvány. —  
 Ottan arany palotája ragyog; száz oszlopon épült;  
 Rezgő fénnye vakít, falait nem láttya halandó;  
 Ketté nyílt kapuján sebesen vágatva kirándul  
 A négy zablamaró, s széllyel játszattya serénnyét:  
 Minden szála sugár, és minden szála világít. —  
 Husz Táltos vezeté a Főpapot; annyi utánna  
 Lép vala; husz rézkürt riadott a sornak előtte.  
 Ő maga a közepén, valamint a csillagos égen  
 Czynthia tündöklik, vonván fénnyre figyelmet,  
 Halkan elő haladott. Virgoncz hat szürke nyerítő  
 (Szikravetők szemeik, lábok hányása kevélység)  
 Vonta dücső szekerét. Bíbor karszéke kinyíltan  
 Hintálá az ülőt, s nem látszék mozgani még is.  
 Rudgya ezüst, a tengelyek is, küllői aranybul  
 Talpai kékes aczél, az Uralnak bércei millyent  
 Forranak. Így ment ő. Követé a lófi mögötte:  
 Hószinü mén vala ez, mentt domboru marja nyeregűl.  
 Étres félszigetén termett, üdejére negyedfű  
 Jámbor is és pajkos, körmét szedegetni kevélyen  
 Érté; játszi barom, fülein nevetése kitetsző.  
 Róla selyemtakaró gazdag varrással aranybul  
 Szárig alá csüggött; szélhordta serénnye közösleg  
 Szittyai hölgyektől fodorokban fűzve kötökkel  
 Büszke nyakát leszegé, és kényesen ére szügyéhez.

Kantárát gyártotta Kazul. Két rendre aranybul  
 Öntött boglárók szép csinnal rajta mosolgytak.  
 Két felül a zabolán két fékszárt művese csatlott,  
 Hoszszadon a paripát hogy tartani róla lehessen,  
 Halk nyommal vezeté két Jósló; ketteje hátul  
 Széles arany táblán emélé a gyöngyenyelű pózslárt.  
 Hetven göbölökör, hétszáz ürü zártabe hátul  
 A fényes menetelt. Amazok czifrázva virágok  
 Szépeivel, kék szarvaikon; puha gyapjok ezeknek  
 Tiszta fehér; áldozni való valamennyi szerenkint  
 Mindenik osztálynak; hogy az ég Ura lenne kegyelmes;  
 Megnyitná az üdök titkát, végzése mi volna  
 Népe felül? őket mikoron fölkelni akarná?  
 Uttyok merre legyen? kit rendel harcra vezérül?  
 A küzdés tűzibén maga ő virrasztna fölöttök,  
 Míg Etelérül örök birodalmok viszzszakerítnék,  
 S ott az üdöezerek hosszszával tartna hatalmok.

Igy közelíték meg könnyen léptetve az oltárt.  
 Fölséges hidlat várá. Volt szőnyege hímmel  
 Tűzve arany szálbul: művelték szittya leánykák;  
 Hétszerü lánczozatok habosíták széleit. Itten  
 Álla meg a Főpap. „Te szövetség Istene! így szólt,  
 Menykövek, és viharok zaklatták népedet eddig;  
 Szenvedtük sanyarún irigyinknek czinkait; így volt  
 Mérve reánk töled. De dücsön végezni ígérted  
 Mind ezeket, s fogadád: Pannónia térje mienk leszsz.  
 MondszaKegyes! meddig türjünk? melly korra halasztod

Szent szavaid bizonyos tellyét? Hadd hasson elődbe  
Nemzeti áldozatunk, s mély szándokod értte takard-  
fűl! “

Így ő; s a fényes pózslárt markába szorítván,  
A szent kardra tüzé szemeit, s átjárva hevétül  
A nagy tételnek, fogatig mellyébe meríté  
A lónak kétélű vasát. Dül vére azonnal,  
S csordoltig tölté az arany karimájú medenczét. —

Most kiki foglalatos tisztével. Táltosok elsők  
A tagokat bonczolni, s külön hárítani edénybe.  
A Jóslók azután kezdék forgatni tudákos  
Könyveiket, s magas ihléssel vizsgálni azokbul  
A fő áldozatot, s dolgokra kifejtni jövőndöt.  
Minden jóra mutat. Szíve nagy; szünt verni sokára;  
Lépe piros, szeplőtelen is; nincs réteg érében;  
Híg, s lobogó a vér, sűrű gyöngyöt vert vala, millyen  
Somlyónak mikoron csurgatsz poharadba borábul.  
Vastag erek velejében az ép hártyának alatta  
Voltak, nem gáncsos de gyapor szálakra oszolvák.  
Ekképp a Jóslók lették. A Főpap utánnok  
Minden izet, minden remeket maga pontra kivizsgált.  
Égett a szent tűz. Szakadott hét szarvra pirosuló  
Lángja derékon ugyan: de az egyike félre csapódván'  
Elvált a lobogó tűznek testétül egészen,  
És mielőtt eloszolna, hatát mardosta. Helyette  
Más kisdéd gyulladt ki, s mihelytt fölszálla magasbra,  
Többivel összeborult. Lassankint fogyni az égés,



És kezd lenni zsarat. Tisztán belrészeit erre  
A Főpap hamvig megemészteni rakta kezével:  
A tűz lón elevenb, s éledvén nem vete füstöt.  
Hét remek annyi aczél sellegben, téve az izzó  
Szénre, pirult vala száma szerint valamennyi Vezérnek.

Ezt mikor elvégzé ada jelt a tábori nagy kürt,  
És Tatur így szóllott: „Magyarok, hallyátok: az Isten  
Áldozatunkra tekint. Már megszűnt régi haragja;  
Elveszi a sanyarú napokat. Bűnhődtek apáink  
Vétkeikért, miüddön Etelének hősfia mellül  
Mennyeiket ingerlő árlással félre hajolvák,  
Őt az irigy pártnak csalogány törébe keríték,  
S villám fegyverinek koszorús diadalmaikat egy harc  
Általok elveszté, s a Szittyák nemzeti létét.“

Hősök mostan azért ezeket szóllattya: „Kimentek  
E földről: lészen Pannónia földe hazátok!  
Bátor nemzeteket győztök, bátrabbak azoknál;  
Tiz kelevésztek elejt százat; száz ezret, ezernek  
Tizszer ezer tárcsás nem fog fordítani arcot.  
Minden erő, minden hatalom, melly állni mer ellent,  
Lábaitok tapodéka leszen, s hordozza bilincstek.  
Merre az égő nap feltámad, merre lenyugszik,  
Hol hajdan zörgött Etelének fegyvere czombján,  
Hangzani fog hiretek, s rólunk szóll gyermek öreggel.  
A testvéri hadak lenyomó veszedelme taníttson  
Irtani a belső hasadást, és érteni egyyet,

Melly nélkül hín minden erő, s elfonnyad az ország.  
Így leszz fegyveretek diadalmas. Csillagokon túl  
Eljut nagy nevetek, s minden nemzetre homályt vet.“

„Általam, értsétek Magyarok! mondattya az Isten:  
Elmultak teleink a szittyai földön: az Etrest,  
A Túrát, s az Uralt nem fogjuk nézni ezentúl,  
Sem lovaink szügye Káma vizét nem szegdeli, usz-  
ván.“ —

Tí felhős erdők, s élőnek mostoha bérczek  
Keblei, vérontó vasainknak műhelye, és tí  
Hímes róna mezők, s te folyók fejedelme! vegyétek  
Elbucsuzó hálánk: voltunk vendégitek eddig;  
Más haza vár bennünk: Etelének birtoka nyugton.  
Tí pedig uj népet szomorúk üdvözleni fogtok:  
Néma sohajtástok gyakran röppennek utánunk  
Majd, mikor a gyűlevész hadakat láttjátok omolni  
Rátok, s szenveditek kényeknek durva csapásit.  
Akkor könnyeitek folynak, s mondgyátok: „Apáink  
Voltanak a Magyarok, s ím mostoha kézre szakad-  
tunk;

Kézre, kinek viruló szépségünk békeni szennye,  
Mellyet az éveknek több száza lehordani nem fog.  
Így vagyon a végzés oda fűnn, s kikerülni lehetlen.“

E szavakat végezve szemét a kardra vetette.  
Méne az oltárhoz, s jobját polczára nyugosztván,  
Ekképpen hallatta magát a mézszavu jámbor:

„Fénylett a Magyarok neve századok oltá: Dűcsőség  
 Fegyvereik diadalmaival haladott vala versent,  
 És valamerre röpült seregek, rendíte világot,  
 Míg a megszakadás, az irigység szülte, pokolnak  
 Pitvarit ott hagyván, fészket nem rakta közökbe!  
 Nem szilaj ellenség forgatta ki régi tövéből:  
 Ő maga a megölő gyilkot testébe meríté,  
 S megbódulva hagyá idegennek elülni hazáját;  
 Mert az erőtartó ponthoz nem volt vala kötve.  
 Ez nap azért, Magyarok! tegyetek főt köztetek. Így

leszsz

Eggy szivvé valamennyi vitéz. Láttátok az égés  
 Hét ággal lobogó lángját fűnn összeborulni;  
 (Mert amaz elválttnak csorbája megújjula mással.)  
 S füst nélkül benn áldozatunk hamvadni rakásra?  
 Isteni tetszetül ez; nyilván amaz érteni adgya:  
 Eggy legyen a fejedelmi vezér. Szükséges az egység.  
 E kül a nagy erők gyöngék. Válaszszatok eggyet,  
 S azt Etelének igaz magvából. Tőle parancsot  
 A seregek vegyenek, mikoron kell kezdeni harczot,  
 És ütközni miképp? a győztet mennyire üzni?  
 (Mert bizonyos veszedelmet okoz nem birni hevével,)  
 Kötni mikor békét? Ugyan őt illesse jutalmat  
 Oszteni érdemekért; ugyan őt bűn tetni, ki vétkes.  
 Védgye szabadságunk kül s belső támadat ellen,  
 S virrasztása alatt nyugton kiki birja sajáttyát.  
 E szent kard az övé, az övé a nemzeti zászló,  
 S a nagy kürtviselő tartózkodik oldala mellett.

**Ez szava Istennek hozzátok. Százszoros áldás  
A megtartóknak,” mondá, s végezte beszédét.**

**A feszesen néző seregek hallgattanak eddig,  
Mostan tűzbe hozott sziveik köz örömnék eredvén,  
„Mennyeiek szavaid, mondották, isteni férfiú!  
Homlokodon szentség tündöklík. Józan igazság  
Ajkad nyílta. Legyen, valamint hirdetted előttünk,  
A mit sorsunkrul végzett az egekbeli Fölség.  
A szent könyv titkát te tudod megfejtetni, és az  
Áldozatok jeleit: mí függünk tőled ezekben.“  
Most paizsát mindenki vitéz társával erősen  
Összecsapá. Riadás terjedt a róna mezőkben,  
És túl a hegyeken, s emezek tizszerte üvölték  
Viszsa az öblökben meg nem fértt tábori hangzást.**

**Mint mikor a fenyvek sudarát hamar átkeli a szél,  
Csöndesül a suhogás osztán: úgy szüntének ők is.  
A Főpap főlemelte kezét. (Így adni szokása  
Szent tételre jelet.) Tüstént a Táltosok erre  
A juhok, és ökrök csapatit hozzája vezették.  
Titkos ígéket előbb mondván, illetve varázsló  
Veszszövel nyakszirt a barmokat; általereszté  
Ezzel Táltosinak. Szaporán áldozni siettek,  
Széttválván mindenki külön seregének előtte.  
Így történtek ezek, mielőtt meglenne az áldomás,  
És az öreg tisztét végezvén, földre leszálla.**

A hét Főmagyarok szekerét körülállva fogadták,  
 Álmos előszóllott: „köszönet neked, isteni férfin,  
 Mondá; illatadó kenetek forrása az ajkad,  
 Bölcsesség omlik szájadból: szentek igéid:  
 Mérhetlen tudománya veled titkoknak az égből;  
 Jókat ígérsz. — Nem meszsze tehát elváltta jövőd  
 Sorsunknak, mellyel biztattak sokszor apáink!  
 Hála neked, Magyarok virrasztó Istene! késérj  
 Bennünket, valamerre akarsz, fejedelmi vezérül  
 Adgy, valakit kedvel tetszésed, Főpapod által. —  
 Agg vagyok én: kevesek vénségem napjai hátra.  
 A boldog földet nincsen meglátni reményem,  
 Bár ez idén legyen is költöztünk téve ki tőled. —  
 Érez erem csak ugyan hevülést. Fiatal korom izma  
 Ébredezik, mikoron Pannónia hangja fülemben  
 Megcsöndül; s hami haszna leszen, veletek megyek  
 én is,

Nyers kornak: számbul kivetőt szaporítani nem fog  
 Egy ős. Korha karom fentőre: tanácsra de elmém  
 Ép. — Paizs a bölcsőm; játékim: löni arányba  
 A feszes ívekről nyilakat. Nekem éjjeli álmaim  
 Voltanak ütközetek, s dallom: zörögése csatáknak.  
 Ekképp folyt le üdöm, és így csavarodtanak őszbe  
 Ez fűrtök. Vala módomból elég késértni szerencsét,  
 S a viadalmaknak röjtékeny csínnyait értni:  
 Már ezek elmulván, tetemim nyugodalmat ohajtnak.“  
 Így szóllott az Öreg, s csipejét kardgyára ereszté.

Rég forgatta Lebed, mi uton hogy lenne Magyarfő.  
 Erdemi biztatták, mellyekben senki nem elsőbb,  
 Úgy véle; és mélyreható nyila éles eszének.  
 Még is, hogyha talán a többség ellene volna:  
 Külfrigyhez látott a gaz vér, nemzete kárán.  
 A Kazar elsőben tetszett, mint karra hatalmas,  
 S hódítást kereső. Követét hozzája bocsátván,  
 Ősztönözé: választna helyet, rendelne üdöt is,  
 Hol, s mikoron, nagy dolgokrul tanakodgyanak egy-  
 gyütt?

Melleyek ugyan neki is, de Bogornak hasznosak inkább.

A Kazar elfogadá. Hely, üdö kiszégezve valának;  
 S még a tél fogyatán a két fő méne tanácsba  
 A bolgár szélen, lévén különözve tanuktul.  
 Föltakará Lebed a titkot: „Fejedelmet akarnak,  
 Így áll, a Magyarok. — Ha teendenek engemet  
 önkint:

Egyetlen gyerekem vegye nőül lányod: utánnam  
 Ő legyen a fejedelm, de te töled függjön, ipátul.  
 Hogyhazavar baleset, s az irigy párt léssen erősebb,  
 És te czirákoddal harczolsz egygy kézre: mi állhat  
 Ellene, hogy fejedelmünk légy? — Így apja Szabolcsnak.  
 A Kazar ellenben, kinek a méz nem vala édesb  
 E szóknál, felelé: „fiadé legyen Illi leányom  
 Máí naptul. Lánccszem gyerekinknek ez egybekelésé.  
 Kettőnk közt. Bal eset ha szorít: valamennyi ha-  
 dammal

oltalmazra kelek, s fejedelm lész, vallom az égre.  
Népem elég, és fegyverem is mindennemű szerbül. “  
Így lőtt meg, de titokban még a kölcsönös alku.

Már leve fellengzőbb izgékony nászsza Bogornak,  
És kijelelt ellenfeleit letiporta agyában;  
Már menyben lovagolt az eszével, s osztá parancsot  
Hűveinek; s csak előbb küszöbén léptesse be Illit,  
Foghegyen akkor majd, mondá, s kényyére beszélget  
Főnagy társaival. — Honrul megkérni fiának  
Küldé a jegyeset, menyé is hogy lássa jüvendő  
Férjét, s annya vejét, és nászsza fiának örülljön.  
És igen is méltán. Gyönyörű termetre Lebedfi.  
Első serdületű. Eleven nézése szemének  
Szűzi szeméremmel legszebben kellemesítve.  
A parducz kaczagány vállárul nyult le; szorítá  
Drágaköves boglár széles mellyéhez, aranybul.  
Uj tegez a hátán, uj kard csügg gyöngyös övérül,  
Két remek a legszebb izlésű emberi műben.  
Negyven válogatott ifjú késérte Szabolcsot  
Alma pejen. Mellyvas, bozogány, és kópja legényi  
Fegyvereik. Harsány éneklés közben elérték  
Illamköt, hol volt pompás nyaralója Bogornak. —  
Tetszék a jüvevény. A szűz is gyujta Szabolcsban  
Kölcsönös érzelmet, s meglön a jegycsere köztük,  
És a lány füstött képét elvitte Lebedfi.

Özvegy volt, koros is nőszésre az ifjunak apja,  
 A szerelem még is lele rést béhatni szívébe,  
 És sarkából esztét kiveté arczképe menyének. —  
 Úgy mondgyák, kis szikra gyanánt kezdődik az ifjak  
 Belseiben, s elején lappangva jelenti hatalmát,  
 Mint valamelly ravasz ölyv. De különben téve Le-  
 beddel.

A látást, noha kép vala csak, nyomakodva követték  
 A lobogó lángok, lelkét átjárva emésztők.  
 Majd átkozta fiát, majd ismét szórta magára  
 Szitkait: „Esztelen én, dörögé, kárhoztatom őtet,  
 A gyereket, ki magam küldém, hogy hozna meny-  
 aszszonyt,

S ezt, kit hölgyemnek kérhettem könnyeden akkor.  
 Esztelen én, miokért feledém állatni előmbé  
 A legszebb alakot napján amaz alkukötésnek?  
 Most másítani nehéz, s szégyent arczomra borító.  
 Mit? — vagy nem vagyok ur fiamon? forgatni ta-  
 nácsom

Tiltsa-e ő? — Feleségem leszsz, és nem menyem Illi!“  
 Illy gonoszul végzett Lebed, a szerelembe bolondultt  
 Vén apa, eldulván önnön gyerekének aráját.

Nem pirul a motskos föltételt hajtani végre,  
 A mit, sok, ha mokány el merne követni, s röpülne  
 Illamkőre, de vissza voná a nemzeti ünnep,  
 Mellyig, bár daruak szárnyán, nem volna lehetőség



Térnie vissza, s derék kárával jár, ha mulasztja:  
Fürtelmes szándéka tehát lön bizva levélre.

„Illik okos főhöz, megváltoztatni tanácscsát,  
A körülállások valamint változnak üdököztt,“  
Írta Lebed. „Lekötötte szívét hazaföldi leányhoz  
Már régolta Szabolcs. A gyermek kedveszegetten  
Jött haza, s bús most is, s noha volna hatalmam erőhöz  
Nyúlni, mivel vétkét titkon tartotta, s aráját  
Választá tudomásom kül, s jegyzette magának:  
Nem teszem azt még is; ne legyen rossz magzatom által  
Illi szerencsétlen, kiket eggyé foglal erőszak,  
Mind ketten boldogtalanok: válaszszuk el őket;  
Frigyünk még is azért alapodgyék kezdeti nyomtán,  
S engem, mert fiamat kitagadtam, vödnek avass bó.  
Nincs úgy is bizalom tántorgó gyermek eszéhez:  
Millyen lenne Szabolcs: ki, ha nőjét, mint van,  
utálná,  
Földi dögunkat szédített kedvese karján,  
S példákkal tudgyuk, mindenkor csacska az aszszony.  
Lányodat adsza tehát nékem, nyersz értte virágzó  
Nemzetet, országot, s szolgád leszs vöd is örökre.“  
Ezzel eresztí Bodót Lebed Illamköre Bogorhoz.

A Kazar a hazugot sajdítja. Lánya Szabolcsban  
Tudva mi érzelmet görjesztett: annyival inkább  
Tapsolt lelke, Lebed hogy van horgába akadva,  
Kit majd innye szerint kazaros körmére csavarhat.

Kell-e leányának, nem kell-e az őszfejtű nősző,  
 Nincs most gondgya reá. „Az erő, mondotta, kezemben;  
 Megtöröm a makacsot, ha merészel szóllani ellen.  
 És, ha halálos italt küldnék neki, nem vagyok éltén  
 Tellyesen Ur?” Nőjét ezután szóllíttya, ki százszor  
 Férjénél gögősb, (erkölcs ez az aszszonyi nemben),  
 S a levelet neki elmondá. Felesége hevültten:  
 „Így legyen! Így akarom, csevegé: Egyszerre leányom  
 Illi visel fejedelmi nevet, s fejedelmi pereczczel  
 Ékesedik, mellyet magam én karjára füzendek;“  
 És szalad a szűzhöz. „Lettél fejedelmi menyaszszony;  
 Fordult jobbra ügyöd. Férjed nem azon szeles ifjoncz,  
 Kit láttál; ki magyar vérből lányt jegyze magának,  
 És téged megutált, mondá; léssz kötve Lebedhez,  
 A Magyarok színe ő, s hallom, nőszésre sem aggott.“  
 A szűz elsárgul; tördeltt jajszókra cselédi  
 Bédülnek, s a most vig arát ájálva találván,  
 A lelketlennek halavány arczára borulnak.  
 Erre föleszmélvén: „Lebedet sem, hogyha Szabolcs el-  
 Tiltva vagyon!” rebegé, s ismét elnémula nyelve.

A mit az aszszony tud, s a házi cselédre kiröppen,  
 Nem titok az. Mindent kifűcsögtének Illi bajárul. —  
 Csak bajuszát morzsollya Bodó, s elméne Bogornak  
 Válaszadásával, szidván a képtelen estet,  
 S mondá: „a kiaszott kórót nyers töbe ki látta  
 Oltani, vagy száraz gallyakrul várni gyümölcsöt?  
 Istene nincs, ki szülő lévén, s agg éltü, kívánnya,

Gyermeke is, mint ő, fásulttan töltse világa  
Zsengéjét, mellyben nem akart ismérni fenyítőt  
A most feddegető, s nyavalyás bennája korának.  
Vének az ifjaknak ritkán jó lelkű biráik:  
Nyílt arcot gyűlölők: bünt, hol nincs, ottan is írtók.“  
Boszszonkodva Bodó ezeket forgatta eszében,  
És több ilyeneket, noha már ő sem vala gyermek.

Zordon volt Lebed e közben, s gyűlölője fiának  
Rend kívül. Éles szók villongó menykövi dültek  
Szájából, ha Szabolcs sürgött kérlelni haragját,  
S kedve vidámságát keresé megnyerni hijába.  
Így tartott, valamíg nem gyűlt a hét Magyar össze  
Ülteni Láthegynél a fényes nemzeti pompát.  
Itt küzdött ezer aggságtul szaggatva Szabolcsnak  
Apja, Bodó miűdön a választ nyomta kezébe,  
S teste törődését okul adván, mintha kívánnák  
Tagjai a pihenést, uracsához orozva szökellék.

„Roszsz hír, Uram, kezdé; nem arád ám lánya  
Bogornak!

Kész már a szövevény: jegyesed, leszsz nője Lebednek;  
Ennél nincs bizonyosb. Siralomnak zápora, mondgyák,  
A ház népe közül kik látták, verte le Illit.  
Én magam, én hallám nevedet szájából omolni,  
Százszorozott hangon, mellyet zokogási elöltek.  
Vajha Bogor levelét olvasnád, mellyet apádnak  
Boszszonkodva hozék, látnál koholásokat abban

Ellened. Egyre, Uram, kérlek: hűségem, okává  
 Vesztemnek ne legyen. Ne tudasd, hogy véled ezekről  
 Szóllék, senkivel is. Ne porozd kénkövel az izzót.  
 Tűrj! meglett eseted jobbá nem változik immár.“

A követ így szóllott. Sziklákat agyára szakadni  
 Véle Szabolcs; ezeket hallván. „Egek! élek-e, vagy már  
 Túl nyavalyog lelkem, dühösen pattogta, határán  
 E nyomorék testnek? — Te kemény vas, légy ma  
 uradnak

Boszszuállója, halált osztó!“ már kezdte rohanni  
 Vontt karddal; de Bodó megülelvén, mondgya: „sze-  
 lidülly

S röjtsd e kardot, Uram, mentten hüvelyébe, különben  
 Elveszted magadat, s első heved engem is elveszt.  
 S e szál vas mit akar? kit arányzol véle? nem értem;  
 Nem hinném Lebedet; lássd, ím hogy tébologelméd.  
 Tudgyad, hogy kiki legvétkesb sugalója magának  
 Sorsa zavarjában; szédelyg kórmánnya eszének,  
 S mellyet másra ragadt, a tört, ön véribe mártya.  
 Míg megcsillapodik forró lobogása epédnek,  
 Várj: itt élni tanácscsal kell, nem tűzbe rohanni.“  
 Rázkodik erre Szabolcs, s lön egy mély néma sohajtás  
 Válasza, és elmegy boszszút forgatva szívében.  
 Mert szilaj állatokat könnyebb szoktatni kezedhez,  
 Mint a föllobbant embert hódítani hozzád.

A kék ég beborul, s borulását váltja verőfény:  
Nem veszen illy szaporán a bántott indulat enyhét.

A megajánlott frigy Lebedet formálta vakabbá:  
„Én, vagy senki az Ur,“ így morgott kékes ajakkal  
Értetlen hangon, „nincs érdeme senkinek annyi,  
Mennyi nekem, s ha kerülni talál fegyverre, ki árthat  
Ellenem, ördögöket bár hívjon harczra segédül;  
Érti Lebed, mire van czélzás, s neki gyermeki játék  
Illy zivatart szétverni. Vagy én mást hágni előmbe  
Gyáván szemléllyek? nem ugyan! ma betorkolom őket,  
S itt a tábor előtt pirulást arczokra teríték.

Fölzavarok mindent, s ha az ész nem, győzzön erőszak.  
Van hű, van bátor seregem, s hajlítani hozzám  
Többeket is nem munka, derék bajtársaim által.  
Hát az erős Kazarok, kik pártomon állnak ipammal!  
A föld fél kerekét játék meggyőznöm ezekkel.“  
Így készülve azért ekképp szállamlani kezdé:

„Pörleni nem törvény nálam. Mindenha gyűlöltem  
A pörülőt. Én békeszegést, megmentsen az Isten!  
Nem hintek. De szavam, látom kifakasztani szükség,  
Minthogy nemzetemet van okom félthetni veszélytől.  
Látnak az én szemeim, mondá; s kardgyára tapintván,  
Ősi szabadságunk árlóját ezzel aprítom  
Izre darabra. Gyanús, igazat kell szállani szemtől  
Szembe; gyanús Tatur, a sok szépszavu Főpap előttem.  
Mit cseveg itt hosszsan? mit kérkedik, isteni szókat

Hogy vett volna? hiszen hazugon nem szállhat az Isten,  
Mint ő. Véli, mikint látszik, rábíztuk eszünket,  
Pusztá szavára hiszünk, s fogjuk bámulni tanácscsát. —  
„Egy legyen a fejedelmi vezér. Szükséges az egység.“  
Hány szó, annyi nyilak, bizonyos vesztűnkre csí-  
nálttak. —

Mért egy? mert több nem? minek a fejedelmi ma-  
gasság?

Lábaitokra bilincs, perezcek nyakatokra ha kellnek:  
Egy legyen a fejedelmi vezér! — Készántag akartok  
Lenni rabok, s szolgálat alatt izzadni baromkint,  
S egy Urnak szabad élteteket markába letenni:  
Úgy legyen egy fejedelmi vezér! — Hogy kinnyai-  
tok közt

Majd mikoron mosolyogva sanyar, s vasveszszeje  
csapkod

Benneteket, még nyögnőtök is titkolva lehessen!

Hogy mikor elnyomatunk, ha ki bátor szállni ügyünk-  
ért:

Ő a jó hazafit pártoaskint vesse halálra:

Egy legyen a fejedelmi vezér! — Kényyére hevének  
Bizva bitang módon vérünk ontassa magáért?

Ur legyen ő, mi szolgarabok; fölneezni se merjünk  
Szent képére, midőn szikráznak fénnyi szemének? —  
Ezt mondotta tehát, mikor így szóllt néked az Isten:  
Egy legyen a fejedelmi vezér? — „Szükséges az  
egység.“

Ezt igazán lelted, s ki okos, nem fogja tagadni.

Itten is álnokság. Vagy mondsza: föloszlik az egység  
Egy fejedelm nélkül? Többekben nem lehet össze  
Szittás? Példa után ha megyünk: a példa magunknál  
Ellenzőre mutat. Valamint mi, voltanak ősink  
És űkeink fejedelmtelenek: nem szertehasonlók  
Még is azért sziveik; s mind eddig béke virágzott  
Köztünk, és sebesen gyarapult a nemzeti nagyság,  
S most, csak most támadt, ki azont levoníttsa magasról,  
És ugyan ő, kinek a kapcsot fönntartani inkább,  
Mint a visszavonás lángját gerjeszteni, tiszte!"

„Védgye szabadságunk.“ Tréfát lehet űzni; de ottan  
Nincs okosan helye tréfának, hol az emberi jussok  
Ennyire sértetnek. Vagy mondani nemde akartad:  
Nyomja szabadságunk? s igazán így szóllanod illet,  
Égi sugallástul ha vagy általhatva csodásan.  
Lássá ki látni akar, ha szabadság kedves-e annak,  
A ki az országnak gyepöljét egy maga tartya?  
Az, kinek a füleit sértőbben semmi nem éri,  
Mintha szabadságrul történik szóllanod? Ellent:  
Néki ugyan szabad a porbul fölemelni az árlót  
Csillagokig; szabad a jámbort megfosztani ősi  
Mindenitül, s főjtő kötelet hurkolni nyakára,  
És lábára nyügöt, s ha lehetne, bilincset eszére.  
S ezt csak azért, mivel ő többeknél lenne hatalmaab.  
A mit ti bajosan fognátok szerzeni karddal  
Véretek izzadtán, míg ő nyujtózik az álom  
Ernyegető kebelén, s hiu képek véle mulatnak:

Néki szabad legyen azt czudarokra fúlosztani? Majd így  
Védi szabadságunk, s nyer tőle jutalmat az érdem!“

„S bár ezek is nyomják szívemet, mert sírba vezetnék,  
Honnan örök napokig föl nem foghatna derülni,  
Mellyet vérünkön szereznék, s fönntartani győztünk,  
Ősi szabadságunk; ha hová a Főpap arányoz,  
Dolgunkat, s dolgát oda volna terelnie módgya:  
Legvérzőbb sebet ejtne de az, (hahogy állana rajta  
Vesztni szabadságunk), mikoron kérődzi csalárdul,  
Hogy fejedelmi vezért nézzünk Etelének izébül. —  
Értni ki tud, jól értse szavát: „Etelének izébül.“  
Úgy-e tehát a többi Magyar csak süpreje? senki,  
Senki vitéz köztünk Etelének kívüle magván?  
Hozzánk olly sanyarú, olly szűk kezű volna az Isten,  
Minden okosságot hogy az ő velejekbe szorítna,  
S mint avatatlanokat minket képezne butáknak?  
Így kell, ennyi dücső fiakat mocskolni? az Istent  
Főpapnak szentségtelenül vádolni? Ki hallott  
Ez napig illy gonoszul csevegőt? Hát nincs-e vité-  
zünk?

Nincs-e kit a kormány mellé állítani tudnánk  
Kelletinél hiresebb Etelédnek válva izétül?

Vakság kötni magát egy vérhez. Semmi örökség  
Nincsen az országhoz, valamint hogy nem vala eddig  
A Magyarok földén, s ezután sem léssen, akár mint  
Rajta van a Főpap, míg e kard éle hasíthat



Szennyes pártosokat. Bátor szív, és hadi erkölcs  
 A fejedelmi jegyek, ha ugyan fejedelmet eléggé  
 Esztelenek volnánk közülünk alkotni nyakunkra,  
 Nem születés. Igen is tudgyuk, mi okozta kivágtát  
 Hajdon erős birodalmunknak Pannónia térén.  
 A vér vesztegető Etelének szüntelen izgó  
 Lelke, dühös hadakat táplált, s nyughatni türetlen  
 Nyugvó népeknek szilajul földulta határit.  
 A gyűlölet magvát ekképp elszórta erántunk,  
 Honnan fölvirrad, nyugotig. Csak színre barátink  
 Voltanak, a kiket ő befogott jármába, kiűtni  
 A szegeket készek, mihelyen rés bomlik előttök,  
 S a hamuban fujtott zsaratot ránk gyújtani újra:  
 Mert az erőszakkal lenyomott, menekedni törekszik,  
 S a kölcsönt tüzezebb dühhel lefaragni rovásrul.  
 Így leve. Ő megszűnt; nem méltó lenni továbbá  
 A földnek kerekén, fogyatója az emberi nemnek,  
 És egyedül ki azért született, hogy lenne kiírtó.  
 Láng lobban, s valamerre Magyarat ér, ellene csapkod,  
 És Etelének ezig tündöklő udvara ég már;  
 Udvara, mellynek alapköveit meleg emberi vérrrel  
 Forrasztván rakatá, s falait füstötte azonnal.  
 Tudnak-e most zabolát a szélnek gyermeki adni,  
 S szikravető felhők viharát oszlatni fejekrül?  
 Ők igen! aszszonykák kiket a puhaságnak ölében  
 Dallva selyem párnák pelyhén hordozva nyalának!  
 Ők, kiket elzárttan napnak pirulása nem edzett  
 Munkához, sem az északi szél nem szívta megarczok

Téjre ütött bőrét, s nem hallá dajka sirámjok!  
 Illy renyhedt ivadék tudnája feszíteni vállát  
 Annyi vadak vívása között a Szittya hazának,  
 Azt hogy fönntartsák, s vele a szép nemzetet együtt?  
 Mert hogy elárlással romlottak: szófia mondás.  
 A Magyar elvesztette tehát, s elvesztnie kellett  
 Annyi vitéz diadalmiért folytt vére jutalmát!  
 Így valamit bölcsen szerzettenek Őseik, egyykét  
 Allyasodott unokáik alatt, mind léve harácscsá.  
 Mit várjunk egyebet ma is, a fejedelmi hatalmat  
 Egy hősnek puha véréhez ha leköttyük örökre?  
 Nem Magyarok! szöktetni homályt szemeinkre ne  
 hagyjunk!

És noha a fönnség egynek legyen általeresztve,  
 És kárára ez is, bizonyos kárára hazánknek:  
 Óvjuk az országot, mint árrus czödröt eladni,  
 S bár ki az, egyy vérben fékét örökíteni óvjuk!“

„A czinkos szövevényt, nem sejtí-e senki? Nem a köz  
 Boldogság lebeg a csalogány Főpapnak agyában;  
 Fátyola ez neki csak, mellyel kendözi arányját;  
 Álmoshoz bérlette magát; hazug Istene Álmost  
 Nem tudom a füstnek minemű csavarékai által,  
 Néki hitelt ha adunk, fővé iktatni jelenté.  
 Nem csoda, Álmos előtt hogy mézszavu ajka; hogy égig  
 Fölviszi, a kit előbb avatott csinnyába az álnok,  
 Nem csoda belseinek kifakadt ömlése: „vezérül  
 Adgy, valakit kedvel tetszésed, Főpapod által.“

Másoda ő-e tehát Istennek? Rengeni érzém,  
 Melly nyomon e szókkal sujtott, a földet alattam.  
 Hah! ördöngi tanács! a poklok pandala forralt  
 Téged, az ármánynak mikoron ránk mérge kiöntött,  
 S mennyei szóllatkint, egy Főpap; nem! haza árló,  
 És egy gyultt agyu vén akadék táoltak előnkbe;  
 Mert ember, kiben épen az ész, nem szóllhata illyent  
 „A szent kard az övé, az övé a nemzeti zászló,  
 A nagy kürtviselő tartózkodik oldala mellett.“  
 Halld, ki Magyar vagy, ezent, s pazarold el nemze-  
 ti kincsed;  
 Vessd oda Álmosnak, kezeid hogy kösse meg érte,  
 És soha már ezután, hogy birtad, eszedbe ne jusson!“

„Kérni se merjük-e Őt, ki adott rá néki hatalmat  
 Nemzetiségünknek jegyeit kikiáltni bitangnak?  
 S hogy mit ezig közösen birtunk, most tőle elessünk?—  
 Vagy mért vesztegetek szavakat? mire küzdenem ennyi  
 Szájjal? Tí Magyarok! (seregét most kapta szemébe)  
 Ismérem szívetek, nem fogtok lenni segédek  
 A nyűgsodrásban. Szabadoknak lennetek illik,  
 Kell is; míg inaim bírnak, míg nyúlni fog éltöm,  
 Érttetek, és veletek vívok, s tí én velem a szent  
 Űgy mellett, ha szabad létünk keveredne hinárba,  
 S a rabság napját nem láttyuk kelni fejünkre.“

Ezzel lóra szökött, s tüzesültt arczával iramni  
 Kezde, „Megálly!“ a többi vezér menydörgve kiáltá,

Gátolván menetét; mert Csörsz, Ete, kétfelül a szíj  
Kantárszárt ragadák. A Főpap csöndesen ekképp:  
„Vádaitat czáfolni, Lebed, nem munka.“ De közbe  
Vág Álmos, kérvén most őtet szállani hagyná.  
S már nyelvére szedé szavait: de az agg Huba vállát  
Illetvén, mondá: „Feleim! most halljatok engem:  
Ellenetek fücsögött a büszke szidalmas, ez okbul  
Tí netalán, hinnők, magatok pártjára hevesben  
Fognátok kifakadni; s Lebed kétségbe ne hozza  
A közös érzelmet, s horgát kettőbe ne vágja:  
Bántástok nélkül legyek én szállója az ügynek.  
Istent nem, nem az embereket, sem ez áldozat-oltárt  
Kéméllette Lebed hegykén öklelni szavával,  
S hosszú beszédének káromlás kezdete, vége.  
Nála hazug minden, maga kül, és minden eszetlen,  
És tompultt: egyedül hozzá kegyes, a ki ad elmét.  
A Főpapra morog; hitelét bonczollya merészen,  
Mintha reá bízónk a Szentet itélni, hogy aklot  
Farkasnak tárjunk, s keletét rágalma ne véttsé.  
Kérdi csipős nyelvén: „minek a fejedelmi magasság?  
S füstölni nem lehet olly iszonyún a hétfejű sárkányt,  
Mint ő a fejedelmivezért. Vagy volna kegyetlenb,  
Volna fenébb állat, mintsem fejedelme Lebednek,  
Millyent, honnan eredt maga ő, poklokra keresni  
Fusson; vagy hihető képét másolta magáról?  
Kín vala hallgatnom. Nem volt olly szemtelen eddig,  
Mint ő, a fejedelmi Papot ki gyanúba keverni  
Volna merész, köztünk, s szentségét tiprani lábbal.

Jámbor, s bölcs Eleink; hah! elmúlt, s könyre fakasztó  
 Boldog üdők! kit ez illy erkölcstelen elmeszilajság  
 Pajkosan elragadott, fiatal vént karddal enyésztek.  
 És most Főmagyar az, ki ez undok vétket okádni  
 Nem pirul, és az öreg füleket keseríti szidalma!  
 Tőle tehát várjunk okosan dolgunkra tanácsot?  
 Tőle igaz mondást, ki hazugnak bátor az Istent  
 És azt szidni, kinek titkát ő nyitni kegyelmes?  
 Elhiszem, a Főpap ha szavát adnája Lebednek,  
 Főkormányra ha őt nekünk Magyaroknak ajánlná,  
 Nem pattogna reá, s bügyösen fölhányni feledné,  
 A mit most ökrend: „minek a fejedelmi magasság?”  
 Halldsa, Lebed, megmondom azért, netalán ezen ifjak  
 Véllyék, hogy rajtunk győztél, és szinte magunkról  
 Mondani támad okom: „minek a fejedelmi magasság?”

A boltépületet közepén foglallya csak egyyék;  
 Míg ez tartya helyét, az egész ragad össze: de  
 bontsd ki

Ezt; a sziklarakás nyiladoz, s a földre leroskad.  
 Meg vagy on épületünk; de mivel nincs összszeszorító  
 Éke, gyakor szakadást kellett szenvednie. Hányszor  
 Szétveretett az erős Nemzet! s oda hagyta hazáját  
 Nálánál gyöngébb népek seregének, ez okbul?  
 Most nem Ural két válla körül, nem az Etresi parton  
 Volna lakunk: nyájasb éghajlat lengne fölöttünk,  
 Egy fejedelmivezért ha nem untak volna apáink,  
 Mint a régi Nagyok bölcsen rendelni találták,

Honn ismérni, midőn a harcz vesztegleni nékik  
Enyhét adott, nem csak mikor a kürt inte csatára.

A ki az egységnek javait sitymállyá: bolondul.  
Egy fő a testnek, nem több szükséges. Az égen  
Egy nap elég az egész földszint behinteni fénnyel.  
A habokon röpülő gallyát egy férfi vezérli.  
A sereg addig erős, addig harczolni szerencsés,  
Bár mi csekély legyen is, valamíg forradva van egyhez,  
A ki parancsot ereszt, s az egészt késéri szemével;  
S a sok balratörő daliát közarányra fenyíti.  
Oszszuk-el 'a dandárt független főkre: nem is kell  
Több veszedelméhez, mint ezt sok példa taníttya.  
Nemzeti boldoglét idegen, hol távul az egység.  
Ott nincs szófogadás, figyelem törvényre, közértés.  
Minden nézi magát, füleit betapasztja hazája  
Kérelmére, futos szennyes hasznának utánna.  
Ott mit ez épített, mivel őt nem hívta tanácsul,  
A másik tüzes arczával kifeszíti fenékből.  
Egyik hadra sűvölt: a másik békejavalló;  
Sőt ugyan az ma vasat köszörül, s virradtra lenyergel.  
Nincs egység fejedelm nélkül. Ő benne fut össze  
A község akarattya, mikint a főbe sietnek  
Minden erek. Lám legjelesebb tagainkat az Isten  
Ékesen arczáinkra raká, s ha vagy egy is ezekből  
Meg nem tartya helyét, idomatlan lészen az ember.

Kell igen is fejedelmivezér. Ő lélek, az ország  
 Test! Ezek össze valók. Valamíg tart kapcsok: erősek,  
 Észszel mélyrehatók, tehetők munkálni karokkal.  
 A test válva külön társátul, megszűnik élni,  
 És kit előbb láttál embernek, mint por, eloszló.  
 Így fejedelm nélkül a Nemzet. — Régi szokásra  
 Nem helyesen küldeszsz. Mi gonosz volt hajdan, üdövel  
 Jóvá tenni szabad ne legyen? csak az állati vadság  
 Nem megy előbbre, s marad rögzött természete mellett.  
 Emberi tisztünké az üdök jártával előbbre  
 Kelni. Mi jó volt is régen, (mert semmi tökélet  
 Nem csupa) mint lehető, az okos jobbítani fogja.  
 Nem pöttyös kaczagány, nem kalpag fődte vitézink  
 Testeiket hajdan: durván törtt állati bőrrel  
 Külsejeket takarák: ezeket hát viszzzacseréllyük?  
 A csavarékony utat soha még egyenesre vonatni  
 Nem láttad? noha bár nem volt járatlan az első.

Szófia mondások: „valamint mí, voltanak ősink,  
 És ükeink fejedelmtelenek, nem szertehasonlók  
 Még is azért sziveik, s mind eddig béke virágzott  
 Köztünk, és sebesen gyarapult a nemzeti nagyság.“  
 Illik-e tisztedhez hazugot kardéra beszélned,  
 Álnok szócsaplár? arczod hogy nem pirul érte!  
 Mintha nem is tudnók, miokért a Szittyai birtok,  
 Hajdan erős; fejedelmektül míg függne, virágzó  
 S rettentő diadalmaival, míg hallgata főhöz:  
 Meghasadott, mihelyett a nép béártani kezdé

A kormányba magát, s kivivé, hogy lenne fejetlen.  
 Tűz támad. Suhogó lánggal harapódzik az ország  
 Réseiben. Vakon a fegyvert mindenki ragadgya.  
 Mint a fölmérgedt méhraj, nem tudva, ki ellen,  
 És nem tudva, kiért harczol, s kinn hűttse haragját.  
 Nem vala bizni kihez; szaladónak gyámolya nincsen.  
 A szirtok repedésiben is sűrű vérözön árad,  
 Hol félénk barmok mentten röjtöznek egyébbkor,  
 Kisdedek annyoknak kebelén; bottyokra nyugosztván  
 Állokat a vének, fogadák a vasnak eloltó  
 Sujtását. Apa nemzettét, emez ölte csikorgó  
 Foggal amazt. Nincs szánakodás a durva szivekben  
 Egy any a szültek eránt, kegyelem nincs aszazenyi  
 nemnek.

Lókörmök tapodák az ugarnak sárga kalászit,  
 S a mi maradt, az emésztő láng azt adta szeleknek.  
 Vagy van-e száj, van-e nyelv, hogy ezen belföldi va-  
 daknak

Éktelen ostorait csinnyán eltudgya beszélni?  
 Ekkoron alkonyodott a fénylés napja le rájuk,  
 S a nemzet, diadalmas előbb, és osztani parancsot  
 Délre nyugotra szokott, ezután nem látta kinyílttát.“

„A tigris valamint, s az oroszalány össze csapódnak  
 A vad koncza fölött, és vérig tépdésik egymást:  
 Nézi az alkalmat távul, mint ejtse magának  
 A tölgyön nyugovó keselyű, s egyszerre kinyujtván  
 Szárnyait, a tépdeltt tárgyért nyilmódra közükbe



Vág a csalfa madár, s a konczot körme ragadgya:  
Így ők veszteglő népek ragadályja levének.“  
„És nem tudgya Lebed, hogy üdösebb korbeli gyászos  
Dolgokat említettsek, mi lelé a Bárkonyi földön  
Győzhetlen népünket előbb; mit szerte beszéllnek  
Apródink is, az ősz korrul keseredve ha szóllnak?“

Ott a Százkapunál; (főváros hajdan üdőben,  
A nyájas siktért mielőtt füstötte magyar vér,  
Most szomorú düledék) öregektől mint öreg én is  
Hallván, tiszta igazságban mert véletek a hirt  
Közleni nem mulatom, noha már hallátok ezen kül.  
A nemzet fele része Turult, fele része követte  
Országot; Tordának ikermagzattya Emődtől  
Mind kettő; de Turul még is születésben az első,  
Apja halála után a kormányt vette kezéhez.  
S vajha csak egy maga ő tartná; de kigyullada testvér  
Őcscse; belül gerjeszte zavart, és osztani ketté  
Véltt örökét, egyenet köztök hogy lenne, kívánta.  
Nincs úgy, bár mi gonosz, feketébb noha volna ko-  
romnál;

A földnek kerekén nem lelsz olly káros arányzást,  
Mellyet az erkölcsnek mázzával kendeni, mellyhez  
Pártosokat, fegyverre ha kél, szédíteni csoporttal  
Volna nehéz. Tüzelé Országot titkon Emőd is,  
S röjtök kincseivel szaporán részére fiának,  
Kit jelesen kedvelt, az anyák mint tenni szeretnek,  
Hajta sokat, s mivel ez leköté, hogy véle vezértárs

Annya leszen, mit az aszszonyi vágy nem hallhata rösten.  
 Már nagy erőt gyűjtött a pártos. Pártosok innen  
 Kölcsönözék neveket; s minthogy ritkulni körülte  
 Láttá Turul, kiket apja hagyott kormányi segédül,  
 Öszszeszedé hiveit, hozzá hogy szittsanak, intvén;  
 Így hivatánk szittóknak előbb; másítva cseréle  
 Szittyákká az üdöhaladás, melly sok szavat elront,  
 És sokat újra farag. Már szem közt a Magyar ellen  
 Álla Magyar, mérges szemeit vérére szegezvén.  
 A felek ütköznek szilajul; győz mindenik, és veszt;  
 Majd Ország nyomdozza Turult, majd ez viszon öcsce  
 Pártos fegyveresit döntvén, fárasztani szerencsés,  
 A kihévtült sziveket ha ugyan fárasztani lehetne.

Nem lett egy nap elég, nem az ég borulása reájok  
 Ártani kölcsönösen, hah gyász nap! s ontni rokon vért.  
 Itt sok ezer jobb harczra nevelt daliáik elestek!  
 Itt vesztettük erőnk, erejét a régi hazának,  
 Minden irigy szomszéd ellenfél törei nélkül!  
 Százkapu elpusztult, palotáit lángok enyésztek,  
 S a falak omlottak remegő hazaföldi kezektől. —  
 A bűnös ingeradót nem ereszté még is az Isten  
 Büntetlen, mert érdekéért, bár óvni haláltul  
 Annyát futna Turul, látá meghülve kövek közt,  
 Mellyek még mielőtt futhatna, reája szakadtak.  
 És ah, vajha csak ő egyedül éltevel adóznék!  
 Vajha csak épületek, lobogó viadalmaik undok  
 Tárgyai volnának, s ne hasítana több sebet a vas

Innentúl testvér karokon testvéri karokkal!  
 Járna kevésb kárral, s az üdö érlelne kipótlást;  
 Ám de miképp ha magát a méhnek védni reménye  
 Nincs már a tolvaj rokonoktól, tékozol ő is,  
 És mit télre serény keresettel gyűjte nyaratszák:  
 Búnak eredve keverg szanaszátt, és dullya sajáttát,  
 Hogy veszélyekéből jusson neki bár mi kis osztály:  
 A Magyarok szint illy eszelős vadsággal az édes  
 Hont fogyaták, valamíg kebelében volna ragadmány.

Csak tíz évek után (mi sokat lehet ártani eddig!)  
 Ejtett káraikat kezdék bánkodva sokallni  
 Ők magok is, s kipirultt homlokkal szánni hazájok  
 Gyászszorsát; de szivek még is tele tigrisi dűhvel  
 Izzadozott; s miután kiszivák a gazdag anyának  
 Vérét, és velejét, valamint felekeztenek: Ország  
 Fordult délre, magát soha nem kapcsolni Turulhoz  
 Dölyfösen elszánván, pártos maradékival együtt.“  
 „Lássdsza tehát, Eleink már rég fejedelmet uraltak,  
 Boldogok is, valamíg egyget; de hasonló felekre  
 Két fő kénye között iszonyú örvénybe merültek.  
 S mennyivel a veszedelm tetemesb, és mennyivel inkább  
 Kettőnél hol az ur számosb, fölhomlik az ország. —  
 Oktalanul gáncsoltad azért a Főpapot itt is.“

„És mi nyügöt, mi pereczvasakat lát éle szemednek,  
 Egy fejedelmivezért ha fogunk választni? mi okbul  
 Tőle szabadságunk félted? kiben ép az okosság,

Birni szabad nemzettel akar, nem szolgál csoporton,  
 Kit fujtott gyűlölet szaggat, mutogatni hatalma  
 Fölségét. Igen ő, valamint apa, büntet is olykor;  
 Vagy nem is ő, hanem a törvény, mely közte, s kö-  
 zöttünk

Mint egyenes bíró, az arányt fönntartani fogja,  
 S a főhöz ragadott testnek lesasz benne vezérlő  
 Lelke, ki vesztegető czinkot rákérve sem ismér.  
 Hol fejedelm nincsen, lehet inkább félni, ha többen  
 A zabolát tartják. Ugyan is hány, a ki tekinti,  
 Mint kell, a köz ügyet, s annak hasznára törekszik,  
 És nem előbb, s inkább, mi magát érdekli közelbrül?  
 Sok gonosz a sokban. Ki kemény nézéssel utállja  
 Attyafiát; ki ravasz szerrel tömi, mint kerül, éhes  
 Szekrénnyt, ezer eltapodott bár sirjon utánna.  
 Más, kinek a vérszomj ereit szárította, s ha fülhág,  
 Honnan menyköveket szórhat, hazatársait írta,  
 És a tigris előbb, mint ő, könyörülne, ha kérnéd.  
 Másképp a fejedelm. Csalatástul nem menik ő is,  
 Mert ember. De nem olly alacsony, hogy erőtlének ellen  
 Vonnya nyilat, kiknek szemtürlő gyámolyok inkább,  
 És a vétkesen is sokszor könyörülni kegyelmea.  
 Kérdgyed azért mástul: „minek a fejedelmi magasság?”

„Ellenség ha, Lebed, volnál: nem kellne csodál-  
 nunk,

A miket öntve bőfűgsz Etelére: Magyarban ezerszer  
 Illy szidalom bűnösebb. — Megszenveded áldani méltó

Lélek ez ördögöt? megszenveded élni közöttünk?  
 Azt ki büdös szájjal legyaláz, megszenveded élni?  
 Ah te dücső árnyék! kevesig kértünkre porodbul  
 Most nevedért kelly föl; vond kardodat ellene, melly itt  
 Fénylik az oltáron, s a párát üzzd ki szivébül,  
 Szív ha ugyan testébe szorúlt, s küld nyögni pokolra  
 Őt, és mind azokat, valakik káromlani bátrak  
 Érdemidet, s hirdesse amott, mint jára bűnével,  
 Hogy Magyar, ön fejedelme bűcsét szaggatni merészlé!  
 Ám de te nyugszol; örök szendergés fátyola rajtad;  
 S megvted a morgót. De mienk halhatlan üdőkkel  
 Együtt halhatlan hiedért megvivni ez ebbel,  
 Mint ki Magyar, te reád, fejedelmek csillaga! nem volt  
 Itt a nemzet előtt fogait vicsorítani, szemérmes.  
 Vagy mit? vivni? nem úgy, Magyarok! rá mondgyatok  
 átkot,

Átkát a boszszús Istennek. Verje meg ötet  
 Jártában, keltében. Az éj virrasztva gyötörje  
 Álmatlan szemeit; csikorogjon lelke naponnan;  
 A mi öröm másnak, legyen az kinnyára. Szaladgyon  
 Ellenségek előtt, mint a bátortalan özfi.  
 Nem Magyar ő, nem Szittya: szopá vagy pártos anyának  
 Emlőjét, vagy hinni lehet, volt pártos az apja.  
 S mí pártos fajtót fognánk hallgatni? vagy inkább  
 A hazapusztító tüzeket mélyebbre ne fujtsuk  
 Hamvok alá most is, soha hogy ki ne csapjanak, üszaze-  
 Rontani bennünket, sarját a Szittyai tőnek

Annyi nyesések után, mely még sudarakra tenyészhet ?“

„Senki tehát, ki Magyar, nem fog közt tartni Lebeddel,

Bár fia volna, mivel vérségnél a haza szentebb.  
Számkivetett legyen ő közülünk, mint pártos; azonkint  
Számkivetett minden, valakit csábíta magához,  
Ezred izig; ha csak ez két nap nem költözik által,  
S ellene gyulott haragot nem hoz sereginkbe szívében!“

„Tí most Főmagyarok! (mert rajtatok állyon itélni)  
Vessetek a bajnak véget. Nekem ősznek elég volt  
Szóllanom a köz ügyért. Szabadon de kimondanom  
azt is

Haggyátok: ha Lebed nyertes, Huba töletek elvált.“  
Így szóllott, s a pártot ütöt átverte szemével.

„Mint mikor a felhők kiűritvén terheket, a nap,  
Melly már alkonyodik, s a félkör forma szivárvány  
Közt figyelem lebeg a földön, míg újra tekervény  
Testekbül nyilazó villámok bomlanak: olyan  
Csönd vala míg az öreg Főnagy folytatta beszédét.  
Nyugtalanul tántorga Lebed maga, szürke lovának  
Hátán, s majd ugrat, fékét kifacsarni ha tudná  
A szoros öklökbül; majd próbált szóllani közbe.  
Mert noha hányakodó, s nem társas véle szemérem  
Volna, pirult csak ugyan, s mérgét nyeldezte, hogy  
a nagy

Tábor előtt ravaszul forraltt czélzása feneklett.  
 Száz, és annyi szeges felezet nyelvére fölöttlék.  
 Most czáfolni Hubát, most megtámadni viszontag  
 Ége. Körül futtatva szemét végtére zavartan  
 Pattogozó nyelvét ekképp oldozza: „Vitézek!  
 Tí egyedül méltók ajakimrul hallani szókat,  
 Mert ezek itt, megvesztegetett árlói hazánknak;  
 Nem vagyok én pártos, tudgyátok; szittyai vérből  
 Szállok alá. De szabadságát hát védni tilalmas  
 Embernek? mikor, és ki szabá, melly jussal, ez undok  
 Törvényt, hogy nyakaink öltük járomba bolondul,  
 Mint ezek itt regelik? Hakinek szolgálnia tetszőbb  
 Egy Urnak, hogy sem szabad életet élni; ha kedvesb  
 Ép tagait kinzatni csigán, nem gondom, ezekkel  
 Tarthat; mászszon alatt, s bőrét rágassa nyakának,  
 Melly e műhelyben rá készül, az éles igával.  
 Hogyha pedig vagyon irtózó, most mondom utolszor,  
 A rabi nyüzgéstől, tartson velem: én megyek innen  
 Föl vagy alá, nekem egy, szabadon hol tölthetem életem;  
 Innen az égésnek, (mellytől pusztulni hazámat  
 Látom ugyan, de nem azt, mint égő üszkeit oltsam)  
 Poklából, hol menyköveket Magyarokra koholnak.  
 Nem vagyok én pártos; ki reám ezt fogta, bizonynyal  
 Pártos előbb, s maga vétkeinek rám kendi mocsokját.—  
 Lészen üdö, s nem meszsze vagyon, hogy bánatos  
 arczczal,  
 A miket im mondék, fogjátok látni betelve.  
 Átkotok átkommal legyen fölváltva. Van Isten

És nekem Istenem ő, titeket ki megátkoz örökre  
 Átokkal, melly ezred izig maradékitok érje.  
 Számkivetett vagyok én? de kitül? de ki bizta reátok?  
 És még zablatövön paripámat tartani? mintha  
 Volnátok fejeim? dühödésnek lelke! halálra  
 Véletek! „Itten Etét, és Csörszöt félre taszítván,  
 „Ez karok, és ez aczél, úgy mond, majd az napon.“—

Ezzel

Néki ereszt, ada sarkantyút a tűzkösen izgó  
 Vadnak alatta, s röpült seregének elejbe rugatni.

Jámbor Taks, ki ezig valakit megsértni, ha vétkes  
 Volna is, írtózik; mostan neki gyulva kipattant,  
 (Mert minden türodelm, bár milly nagy, végre föl  
 árad )

„Csöndesen elváram, pörötök mire menne ki, mondá,  
 Sarkából kivetette Lebed türodelmemet. El nem  
 Nyelhetem, a mit utól hegyesen fenyegetve reánk szórt:  
 „Ez karok, és ez aczél majd az napon.“ Oszlik előlem  
 A sürőség. Habozás nélkül most adta hirünkre  
 Mesterkéltt csavarékaival, mit forral epéje.  
 Félti az elsőség konczát; benn forr az irigység,  
 Bár ki legyen, ha nem ő, valamint álmodta, közöttünk  
 A fejedelmivezér, kitül ő is függjön, az ellen.  
 Ez furdallya agyát. Az epés fakadások is innen,  
 Mellyekkel kicsinyíti Hubát, sebes árral erednek.  
 „Ez karok, és ez aczél.“ Pártos szavak; ő e, ki minket  
 Mer fenyegetni, s feszelve riaszt, hogy tőle remegjünk?



Fegyverrel ránt törni; Magyar viharokba keverni,  
 Mintha beloszlásink sebein pihegő szive hiznék,  
 Edzi tehát fogait; mert sulyka nem éri arannyát?  
 Karjai vannak? aczélya vagyon? hát néz-e banyáknak  
 Minket, kik szaladunk, mihelyett ő villog előttünk?  
 Hah gonosz ingerlő! „majd az napon.“ Értjük arányod:  
 A sorsnak napján akarod fölbontani kapcsát  
 Frigyünknek, ha különben nem, vont ijjaid által! ,  
 Már fened is vasadat csábító róka! magyar vért  
 Áldozatul feketültt lelkednek véle fakasztni.  
 Bizvást jöszte reánk; de ne hidd, készültelenekkel  
 Lenni csatád; s noha irtózunk ütközni rokonnal,  
 Mert ki ne irtóznék? de mihelytt ránt táborod indul,  
 Nem Magyar az; s meglátni fogod, mint dültök elöt-  
 tünk,

S mit tehet a Szittyák boszszús vasa pártosok ellen.  
 Él még a Magyarok virrasztó Istene, bizzunk  
 Benne, ki ekkéig gátlá eltörteni vérünk.  
 Jól szóllott Álmos, Huba jól, a Főpap is. Úgy kell  
 Lenni tovább, ha nevünk igazán örökíteni vágyunk,  
 S nemzetiségünknek valahára kifejteni lelkét;  
 Úgy kell lenni, ha, mint el van végezve, hadakkal  
 A boldogságnak földét elnyerni akarjuk.  
 Bajnokok! én szólltam; választani rajtatok áll most.  
 Én veletek tartok, míg eggy csöpp mozdul erebben.“  
 Itt el csöndesedék, s lépett valamennyire hátrább.



Így vetekedtek ezek. Készülnek az áldozat étkek  
Gyorsan azon közben. Jelt ad a Főpap aranybul  
Öntött vesszszővel. Szaporán a Táltosok erre  
Mozganak. A főáldozatot lángszinre piritva  
A szent tűz melegén, a hét sátorba különleg  
Annyi ezüst szidóni kezek művelte medenczén;  
Pártázattyok arany, fülök is; kettősen emelték.  
A seregekre tovább a Jóslók gondgya kiterjedt.  
Ők az ihok husait, s a tulkokat osztani kezdék,  
Minden tízre külön, paizson; mert régi szokások  
Táborozás üdején, mikoron falatoztanak, ez volt.

Minden örökre fakad, de Lebed háborgva kiáltá;  
Minthogy az éteknek részével volna kínálva:  
„Hogy mertek közelíteni felém? csak vissza, kurusló  
Késértők, papos étkeketet hánnyátok ebeknek.  
Senki falánk közülünk. Tudok én, és jobbat ezeknél  
Adni vitézimnek, s többet tizszerte, ha rá kél.  
Számkivetett vagyok én: közöttök megszűnt vala vélem,  
És nekem is veletek: tüstént takarodgyatok innen.  
Vagy pörköltt husotok nélkül kiszakadna-e lelkünk?  
És átkot várjunk föllül, ha mulattyuk ez ételt?  
Mintha bizony papotokra magát biznája az Isten!  
Fallya föl ő maga mind: van elég, mivel élni Lebednek,  
És seregét, míg véle tanyáz, táplálni lehessen.  
Senki ne förtözzék közülünk ezen átkos edényrül;  
Leszsz bőven; vagy ezig koplalni hagyott-e vezértek,  
Bár nem rágnátok csontyát papok ülte baromnak?

Én hol eszem, velem ott tí is foglalva felezték.  
 Száz csordám, és annyi gulyám van. Közre bocsátom  
 Köztetek, és köztem. Váddal nem terhele senki,  
 Hogy valamelly részről körülem szenvedne hijányat.  
 Leszsz most is, hiveim, kevesig csak türjetek, ennünk.  
 Leszsz innunk! s amazok szégyennel fűdve pirulnak.—  
 Tí alacsony párák! Uratoknak gépelyi! sebtüst  
 Mennyetek, és papotoknak ezent tudtára vigyétek.“  
 Így Lebed, és hátat vetvén, dörmögte szidalmait.

A Jóslók is az áldozatot, megvetve Lebedtől  
 Viszszavivék, nyillazó szavait fulladva beszélvén.  
 A Főpap mikor ezt hallá, illy szókat ereszte  
 Ajkain: „Ím Magyarok! ki legyen Lebed, értitek inkább,  
 Mint ezelőtt, sokkal. De ha mit nyomhatna tanácsom,  
 Senki ne hallgasson hozzá. Már vesztinek indult.  
 S bár minden Magyarért, ha csak egy is, fáj szivem, a ki  
 Nemzetihez szíttó; de kemény a pártosok ellen.  
 Isteni tételeink csúffá teszi; szája sikamló  
 Nyelvvel, Főmagyarok! titeket bűcsmérteni bátor.  
 Gyujt farakást, és vetni tüzet, hogy emészsze hazánkat,  
 És a visszszavonás magvát éltesse, törekszik. —  
 Fujja kigyómérgét; lobogással forrjon epéje;  
 Hadd sorvaszsza magát: az irigynek kinnyai lelkét  
 Gyilkollyák: míg isteni kéz ki nem irtya tövöstül;  
 Melly üdeig türödelmes ugyan, de ha fűltelik egyszer  
 A bűnnek mértéke színig, megvonnyá az ívet.

Mí rettentelenül forgódgunk. Külsük-el a szent  
Áldomadás étket, s azután Huba rakja ki gátul  
Szélre az őrsereget Lebed ellen; tiltsa közünkbe  
Kémjeit a pártos főnek szállongani által.

Mert hiszem én, ő most, mindent, mivel ártson, elővesz,  
Hogy valamint kezdé, hadainkat szívja magához.

A mirigyét, ha beette magát, gyógyítani késő,  
S míg mérgét ki nem ünti, okosb elfujtani keletben.

Gond legyen oltalmunkra azért, s virradva hodára  
Eggy fejedelmivezért szentellyünk nemzeti főnek.“

Így Tatur a Főpap szóllott. Kiki oszla különleg  
Fölvontt sátor alatt elkölteni áldozat étkét;

Agg Huba is sietett a tábort földni Lebedtül.

---

## H A R M A D I K K Ö N Y V.

**E**lmene már a tél ősültt dere; nyittya virágít  
A kikelet. Hegy, róna mező, fák fürtyei játsznak  
Tarka ezer szinnel, s gözölg kelyhekből az illat,  
S a kicsiny álmatlan szárnyas, mikor alszik az ember,  
A nyarat érdeklő zengéssel jöni jelenti.  
Még nem reggellett: de az áldott hajnali csillag,  
A tábort sűrű fátyol alul, melly nézte mosolygva,  
Készült már halavány képpel nyugalomra. Fehérlő  
Gyöngyei a nevelő harmatnak vékony ezüstös  
Szálakon, isteni kéz millyent alkot vala, észre  
Nem vehető neszszel magokat leeresztik az égből,  
S a nap futta előtt hüvesítik nedvei a port.

A tábor derekán, nem ugyan mint a pihes ágyon,  
Honn lehetett, aluvák álmát a csintalan éjnek.  
Nem fele szunnyadozott. De Hubának hősei főképp  
Mind álomtalanul fentökre hajolva vigyáztak.  
És jól: mert Lebed-is nem volt tunya vércse szemekkel  
Nézni körül. Titkon Karcot szállíttya, megaggott

Ápródgyát, kire bizhatná fondorlatit, és így  
 Inti: „Vitéz! ha mi röjtékeny dolog örli vezéred  
 Gondolatit, te vagy az, kire nem fél bizni tanácscsát.  
 Van fiam is; de nagyobb hozzád bizodalمام amannál:  
 Mert nyomosabb dolgot csacsogó gyermekre ki bizzon?  
 Menny lappangva, hová küldlek: de csak egy magad.

### Álmos

Tábora hol telepítve vagyon. Nem kétlem örömmel  
 Látnak jó közelim, te kiket mind, úgy hiszem, ismeresz.

Árpádot kikerüld. Egyedül Bűngörre találnod  
 Kell. Tanu senki jelen ne legyen. Röviden neki szóval  
 Ezt izenem: vagy most az üdö, vagy vissza hijába  
 Várjuk fordulatát, ellentállhatni, bitanggá  
 Hogy ne legyünk. Örökül mit apáink adtanak által,  
 E vég perczeneten vivjunk, mint férfiak, érte;  
 Mert elveszni dücsőbb szabadon, mint nyögni csikorgó  
 Járom alatt, mellyet ki fölölt, nyaka benn szorul éltig.  
 Hát unokáinknak teteminket nyomja-e átka,  
 Hogy megvesztegetők, kiken állott örzeni jussunk,  
 Mellyet nem szerezhénk, s nem volt elrontni hatalmunk?  
 Reggel azért, mikor a nagy kürt megharsanik, első  
 Jelre vitéz hadait hozzám kapcsolni ne késsék  
 Mind, ki Magyar, s nem félárlókkal szállani szembe.  
 E levelet markába nyomod. Hű társ vala hozzám  
 Harczimban, s vélem most sem fog bontani frígyet.  
 Jártaddal hallgass. Komoron tévedted okozzad.

Tudgy, ha hazudnod kell, hol igyold kérdőre vonatnál.  
Embernek szólltam. Jól forgassd dolgomat. Indully.“

Így küldötte Lebed Karcot kémkedni: de ő sem  
Ült veszteg. Valamennyi lovát állatta nyeregben,  
Mint mikor ellenség incselkedik ütni hadára,  
És föl alá lovagolt, maga minden csinra vigyázva.  
Mert gondolta: mikint ő Karcot kémül ereszté:  
Úgy seregébe ravasz késértők szöknek amonnan,  
Kiktül, bár Magyarok legyenek, féltette vitézit;  
Mert elvétve vagyon hűség, megrontani mellyet  
Csábító, ha magát mellé furhattya, ne tudna.

Így virraszta Lebed. Belül-is táplálta reménység,  
A nagy táborban hogy Karc, küldöttje, tüzet gyujt,  
Melly a hat Magyarok szövénnyét égeti porrá.  
Mint ki mihez csatlotta szívét, majd rettegi vesztét,  
Majd igen is gyarló, mindent érette, mi legjobb  
Hinni, s az árnyékot csalatott szeme képzeletnek:  
Úgy most ő, valamit kívánt, álmodta valónak.  
Mint a vadra leső állat bujkállya az erdő  
Bokros röjtökeit, s szemfülle válik egészen:  
Úgy Lebed is czirkált. Paripák dobogásai távul  
Érdezték füleit. „Böngör jő“ mondgya magában;  
S mint a hold kibukott, zászlókat láta lobogni.  
És szaporán haladó sereget keveregni csatákkint.  
Már Karcot, már önnön eszt mosolyogva dicsérte,  
Meg nem gondolván, mi sok áll a játszi szerencsén.

És mi gyakorta hazug, kegyeit mikor öllet igéri.  
 Megcsalatott. Huba járt szemesen kémlelni az örök  
 Nyultt sorain, maga mindeneket hogy birna szemére.

Karcs noha messze került, s feszesen beruházta  
 lovának

Körmeit, a kopogás ne talán csöndítsen utánna  
 Fegyvereket, de sehogy nem szolgált neki szerencse.  
 Kétszer már elszánta magát a szélsoron által-  
 Szökni hamis csellel, hol tágasb közre találna:  
 Ingani lát vasakat, s mind annyiszor ugrata vissza  
 Hir szalad a renden végig: figyelemre fenyítőbb  
 Ébresztés adatik. Minden hízagra tömötten  
 Álla vitéz; szélről szanaszét a szemfüles örök,  
 A mozogás nem volt Karcsnál titkolva, sötétben  
 Látnia bár keveset lehetett, de fülével elérte,  
 S már kezdett izzadni. Magát megtartsa-e, kérdé,  
 Míg lehető, vagy hűségét bizonyítsa halála?  
 „Itt az üdö, mondá, nincsen mit késni tanácssal;  
 Mit használ, ha megyek sikeretlen vissza Lebedhez?  
 Mint állom-ki kemény szemeit, kit itéle fiánál  
 Belsőbb eszköznek, hogy légyen szándoka nyertes?  
 Ottan is a veszedelm; veszedelm vagyon itten is: in-  
 kább

Mint hű szolga tehát uramért itt véretem ontom:  
 Itt maradok, mint régi vitéz késértni szerencsét;  
 Vagy míg ébren eszem, valamint tudok, élek eszem-  
 mel.“



Erre leszáll. Kötélékit előbb elszórja lovának,  
Ujra nyeregbe szökik, s a kengyelt lába feszíti.  
Csöndes képpel ered. Hüvelyében kardgya. Megállott  
Bátran az ellene dült, s nyomozó lovagoknak előtte:  
„Jámborok! így sietett őket megelőzni szavával:  
Rajtam, mint Magyarok Magyarok könnyörüllyetek,  
és hol

Tévelygek, mondgyátok. Erőm pihegésre alig van,  
Szunnyadozás szemeimre szökött, s elkapva lovamtul,  
Mint mikor a tollat szélvész hullámi röpítik  
Minden arány nélkül: nekem úgy a táboron által  
Ösvénytelen helyeken kellett kanyarognom alá föl.  
Ismeritek Bűngört: uram ő, és tábori zászlós  
Álmos alatt. Tege kedve hozá, hogy ajándokot adna  
E szilaj állatban. Ragadott nem sokba Lebedhez,  
És munkába került onnan fordítani tudnom  
Vissza felé, s mármár elnyomtanak a szemes örök  
Futtomban. Hálá hogy volt szabadulni szerencsém  
Tőlök. Kérlek azért, igazítsatok utba, vitézek!”

Karcs nekik így hazudott, és őket birta hitre,  
És ügetett bizton. De az ősz a nesznek utánna  
Intézvén siető lépéseit, ér vala szemközt  
Véle, s tüzes hangon kérdőre szorította: „ki vagy te  
Éjjeli bujdokló, s mi dolog készít erre csavargni?  
Nincs-e, hol állnod kell? szüktél? vagy szándokod az  
most?

Vagy mi gonoszb, idegen küldött, és tábori kém vagy?”

„Nem vagyok én szökevény, sem kém, akadozva  
viszonlá;

Apródnak Bögör fogadott; tege cödröt-is ujjat,  
Hogy tanogassam, adott. Soha bár hátára ne ültem  
Volna! kevelsel előbb szanaszétt elnyargala vélem,  
Hordva kemény száján, s majd nem lelkeimmel adóztam;  
Most uramat keresem, s tudom, ő is nézet utánnam.“

Karcs így védte magát; de ravasz leleménnye, si-  
kamlott.

„Nem hiszek, így az üdültt hadnagy vizsnoztá, sza-  
vadnak,

Álembert! száporán fogjátok körbe vitézeim!  
Szálly-le, szemérmetlen, nyergedből nyomban előttem,  
Szegejétek kezeit szorosán hátára hurokkal,  
S a zászló mellett tartassék vasba veretve  
Reggelig, és Bögör, ha övé, érette felellyen.“  
Ezzel az ősz szöktetve tovább czirkála pirosuló  
Virradatig, s álom nem jött lankasztani szemére.

Ott, hol támadaton látszik földünkre borulni  
Sok röpülő felleggel elegy párkánnya az égnek:  
Már az arany pirulat játékos képei kezdenek  
Tünni elő, s tükörül szolgál a hajnali gyöngycsöpp;  
Fönn vagyon a napnak már félköre, s hinti sugárit  
Rezgő szálainak vezetéken széllyel az égrül;  
És ezek ütköztvén kópjáknak aczélihoz, onnan  
Viszsza szegetve tüzes villámot szembe lövellnek,

A hadnagy mire vissza került, forgatva belülről  
Karcs ellen bosszút, Bögört sem tudgya feledni,  
S fél, hogy igyold titkon czinkos társ volna Lebedhez;  
Nem sietett még-is kifakasztani, mi lenne tanácscsa,  
Mert a czékla vitézt állítá nemzeti bántás  
Bünnel terhelttnek, s Bögört Álmoshoz idézni  
Szándéklott, mivel őt illette itélni felöle.

Mindenek e közben készülnek az ünnepi tárgyhoz;  
Pözsg az egész tábor. Szekerén a Főpap-is indul  
Husz, s négy Táltosival, kik halkan előtte, s utánna  
Mentenek ülve lovon. Fényes tört tartá kezében  
Egyike, gyémánttal ragyogott nyele; másik aranybul  
Vertt csészét tenyerén, fénylőt, mint csillagi szikrák.  
Harmadikának ezüst kupa csillog ülében: az ajkán  
Ujjal alább égő gyöngyök fészkelve keríték  
Domboruan, s addig föltöltve arany színű borral;  
Így léptettek ezek szemközt a tábori testnek.

Lél valamint ezt szemre vevé: a nemzeti zászlóst,  
S a késéroket, hogy lóra szökellyenek, inté,  
S mint a fényvesztők paripáikon ültek azonnal,  
S osztálykint gyorsan valamennyi vitézek utánnok  
Fülkapnak. Halad a Főpap, s már érkezik éppen  
A hidlat mellé: hozzá közel álla kinyitva  
Szinte mikint tege leggyönyörűbb pompában az oltár.  
Megriad a nagy kürt. Legelőbb a hadnagyok: Álmos,  
Apja ez Árpádnak; Tuhutum, Kont, Taks, Huba; és Und,

És fiaik. Horkát Tuhutumnak hozta világra  
 Hütvőse. Csörsz Konté, s Kusid, és Koppán, jeles ifjak  
 A harczok mezején; Takstul ki ered vala, Lélnek  
 Hívták volt; Szemerét nemzé Huba; kedves Etéjét  
 Und. Ezek a Főpap mellyékén állva nyeregben  
 Két felül egy pillantat alatt termettenek. Innen  
 A zászló lengett; állott a kürtös amonnan,  
 És szaru szerszámát megfúvva második izben  
 A négy sarkok eránt. Az hős fiak erre kiválván,  
 Mindenik apjának seregéhez vágata sebttest.

A kürt újra riad, s füleket ver hétszerű hanggal;  
 Harsog az ég, a tábor ered szerkezni sorokba  
 És nyalkán mozdul. Legelőbb Álmos fia Árpád  
 Harmincznyolcz ezeret vezetett; a többi kevésb volt  
 Három nemzetség számával két ezer egyyre.  
 Szép had. Mind lovagok. Tizedik rész hordozta testen  
 Vasderekat. Ragyogó törzsálat forgata jobjok,  
 Balra paizst fűztek. Fejekén sisak ége zománczolt  
 Bőrből szirtig alá. Műveltt boglárok aranybul  
 A napnak rezegő sugarával rajta enyelgtek.  
 Izmos vállaikon viselének haltetem íjját,  
 És mellette tegez nyíllal tele rakva lövésre  
 Függet vala. Lábaikat sérvéstül védte szekernye.  
 A dandár közepében ezek helyhetve valának.

A könnyebb szerűek két oldalon álltak. Ezeknek  
 Kétszerezett számok. Kaczagányt félvállokon ékes

Rézkapocs össze-csatolt. Kalpag takaréka fejeknek  
Nyusztbőrből kerecseny forgóval. Tegzesek ők is,  
És nyilasok. Karcsú pajzst öltve karokra vidámon  
Forgattak. Lobogó dsídát piros irha szironnyal  
Térdekhez fűztek. Horgas kard függé-le balrul,  
És tövises bozogány nyergekhez szíjjal akasztva.  
Két szárnyán szintannyan. Ezek viseletre hasonlók  
Fegyvereik mások. Négy réf nyelvű kópja kezekből  
Nyult vala föl. Köszörültt baltát a lószügye mellett  
Lóggattak, s hurkot, kanyarítani véle futamlót,  
A lórul; derekas kézíjjasok ők is ezen kül.

A parduczviselők a táborszinnnek előtte  
Voltak. Aczél vérttel takarák bal mellyeket; éles  
Kard job markokban fénylett horgasztva fokára.  
Ártani csákányt is hordoztak: kisszerű fegyver,  
Véle hagyítással meszszünnen elérni arányát,  
Vagy, ha törött a szálvas, ezent markolni helyette.  
Kengyel szijba gerelyt fészkeltek: szára temerdek,  
Ártó vége szigony, másfél öl hossza, vasával  
Eggyütt. Ők az elők; s szintég a végsereg ilyen,  
S ennyi, hogy a tábort ne legyen kanyarítani szükség,  
Hátul az ellenség mikoron megszökni találná;  
És ekképp ugyan az maradott fordítva személyét  
Mindenik, és haladék nélkül kezdhette csatáját.  
Így a többi hadak. Fegyverviseletre különség  
Nem volt, s a szernek katonás idomára közöttök;  
S most így léptek elő. Azután hat szegre megállván

Nemzeti díszeiket fogták vala közbe körösleg,  
S a fölről szállót érthetniek így leve könnyű.

„Főmagyarok! tudgyátok okát mért gyűltetk e szent  
Helyre, szavát ekképp a Főpap kezdi; nem első  
Értte ma itt lennünk, de gyümölcsöt nem szüle mun-  
kánk

Ekkorig, a szakadás minthogy gátolta kivinnünk  
Fölvett dolgunkat, hiszem én, Etelének az átka  
Gyermeikiért, kiket oktalantul romlásra hagyának  
Őseink, ekkédig nem szünve sanyarta nemünket.  
Ím Lebed is tege, mint látyátok, elágaza tölünk.  
Milly kár! mennyi vitéz marad-el, ha nem engedi  
hozzánk

Hajtni magát! ez okon békíteni javallom, ereszszünk  
Enyhítő követet hozzá, szállíttsa közünkbe,  
Nyujtsa kezét; ne kisalkodgyék kárára magának,  
És kárunkra nekünk; kérjük, tegye félre haragját,  
És noha sértve vagyok, magam én megkérlelem őtet;  
A köz ügyért cselekednem ezent soha nem pirul arczám.  
Ujjolag így eloszolt hadaink forrasztva, reméllem,  
Lesznek, s rettentő tábor késéri vezérünk;  
Ennek azért legelőbb járunk végére tanácslom.“

Minden előtt Huba kelt ki, s szavát így ellene szegzé:  
„Tisztes öreg, s Főpap! szentséges előttem az oltár,  
És aggott koracsod: de hiúnak gondolom, a mit  
Szándokozol. Gögjét közülünk ki nem érti Lebednek?

Megveti alkunkat, ha csak öt fejedelmi vezérré  
Nem tennők, kereken; s csak ez egygy kérlelheti  
hozzánk;

Tetszik-e hát, Magyarok, hogy ezent neki menten  
izennyük ?“

„Nem ! felelék. Illik többséghez tartani egygynek ,  
Bár valamennyi fölött uraságot nyerne közöttünk.“  
Szólla tovább : „Tudgyátok igen, hogy az éjji vigyázat  
Dolgában járék. Magam én egygy czékla lovagra  
Ütköztem, kit ezig seregemből senki nem ismér.  
Ellene több okbul fejemet furdallya gyanúság.  
Böngörhöz tartozni magát vallotta. Vitézed  
Ő, Álmos ! Böngört akarom, hogy előnkbe idézzed ;  
Foglyomat én kérdőre vonom, számollyanak egygyütt.“  
„Jöjjön elő“, felelé Álmos, s neki szemmel is intett,  
Mert őket, mivel álla közel, hallhatta szavankint,  
És tüstént vágatva lován oda érkezik. Álmos  
Néze szemébe merőn ; majd szánás támada benne,  
Majd boszszúra hevül ; mire menne-ki dolga, magában  
Küzködvén ; s tudomása szerint hű embere mellett  
Aggódott. Vezeték azután oda Karcsot az örök.  
Így Huba : „szólly igazán ! isméréd-e, Böngör, ez embert ?  
Tartozik ő hozzád ? tied a ló, mellyen ez éjjel  
Kóborlott ?“ felel az : „nem retteg Böngör előtted  
Szóllani, s Főmagyarok, ti előttetek. Én igen ötet  
Ismérem. Neve Karcs. Meghitt apródgya Lebednek.  
Nem tudok a lórul, mellyet soha néki nem adtam,  
Semmit ezig. De miért vagyon az, hogy kérdetek engem

Ártatlant? Valamit ha balul tön, értte felellyen  
 A mazur, és bizvást szóllyon, vele volt-e tanácsom,  
 És tege olta, midön elpártolt, volt-e Lebeddel?“  
 Így szóllott, s szeme jára körül fölgyulva haragtul.

Most az öreg Karcshoz: „ha okát jártodnak előttünk  
 Föltakarod, legalább nem fogsz lelkeddel adózni;  
 Egy szódban ha hazudasz, holtakhoz légy ma leküldve.“  
 Mint a nyárfa levél reszket mozgatva szelektül:  
 Most Karc s úgy remegett. Éltéhez kedve fakasztá  
 Illy feleletre: „Vezér! látom veled isteni karnak  
 Oltalmát. Ha leül boszszúd, és meghagyod élted,  
 Fölnyitok im mindent. Lábonrul hagy-d-le szekernyém  
 Vonni; levél van talpom alatt titkolva, Lebedtül  
 Bögörhöz. Neki szóval izent: pártára hajollyon,  
 És reggel, mikor a nagy kürt megharsanik, első  
 Jelre derék hadait hozzá kapcsolni siessen.“  
 „És a ló?“ Huba kérdi. „Lovát Lebed adta jutalmul;  
 Karc felelé, ha szerencsével forgódom ügyében.  
 Bögörnek büne nincs, ő nem tudá semmit ezekrül,  
 Kétlenség mondatta velem, hogy cödöre volna,  
 Mellyen orozkodtam Bögörhöz küldve uramtul.

A levelet kinyitá az öreg, s olvasni Etének  
 Általadá, mivel elgyöngültt látása hibázott.  
 „Nincsen üdönk, ezt írta Lebed, tanakodni; szivedben  
 Hogyha van egy csöpp vér, melly érzeni képes: ez  
 uttal



Tarts hozzám, s legyen a vén czimbora hagyva magára.  
Vedd sereged melléd, és jersze barátod ölébe.  
Én, s te talán egyedül termettünk, a kiken áll még  
Szittyá szabadságunk. Ha te jössz, példádra fölébred  
Minden szunnyadozó, s örömet hadainkba szegődik.  
Ez mihelyen megleszsz, a véneket irtani mennyünk,  
És a mindeneket koholó agg Főpapot. Ellent-  
Állni ki mer: balomon ha tüzeddel harczra hevítéd  
Bajnokidat? nem drága nekem véremnek utolsó  
Csöppe, csak a nemzet szabadullyn ez által igátul.  
Reggel; vagy ha előbb teheted, jobb: ronts-ki erővel;  
Úss zajt, s negyvenezer hőssel fölfoglak eminzen,  
Én, s te leszünk azután a hét táborban az elsők.“

A level ezt foglalta. Hamar fölpattana Böngör:  
„Engem néz-e tehát a pártos czimbora társnak?  
Mondá, a ki gonosz csinnyát jó nemzetem ellen,  
S ellenetek volnék alkalmas hajtani végre?  
Menydörgő! — megyek.. Álmos ereszszz.. csak ré-  
sze kövessen,  
Csak fele bár zászlód allyának: hurkomon ötet,  
Mint valamelly vadamat nyujtóztatom itt ki előtted.“  
És már fordítá paripáját égve dühétül.

„Térj csöndedre, vitéz: nem vétkeid írása Lebednek,  
Válaszolá Huba. „Irtóztok, tudom, ennyi gonoszra  
Főmagyarok! mondotta tovább: láttyátok aránnyát,  
Mellyel terhesedett szive a pártosnak erántunk.

Mit használ az üdőt sok szóval vesztetni hijába?  
 Karcot itéllyük előbb. Éltét meghagyni ígértem,  
 Büntetlen még-is ne maradjon. Szándoka vétkes,  
 S nagy kárunkra törő, ámbár más fordulat érte.  
 Orraszegett legyen ő: neve is száradgyon azokra,  
 Kik magokat ragyogó bérért árrúba bocsáttyák,  
 A haza kárával; vagy elütnek az ősi szokástul.“  
 Most is az elfajzott hazaföldit róla nevezzük  
 Korcsnak: mert szavaink sokban változtak üdövel.

Most Tuhutum szólott: „Magyarok! ki nem állhatom, ugymond

A daczot. A Méreg forr bennem. Sem tege, sem ma  
 Nincs nyugalom. Föllebb föllebb hág czinkja naponkint  
 A zendítőnek; s ím már éltűnkre törekszik,  
 Hogy testünk halmán építse királyi hatalmát,  
 Mellyre tör; és egyedül legyen a hét táboron első.  
 Válasszunk menten fejedelmet. Szórjuk-el osztán  
 A soha nem nyugovó fondort, a béke szipollyát,  
 Mint a hófuvatot mikor északi szél dühe hordgya.  
 Szóllyon előbb Tatur, a Főpap, mivel illeti őtet  
 Elsőség. Szóllyunk azután korrendben utánna.“

Ezt csak alig mondá, iszonyú zaj vága szavába  
 A tábor szélről. Paizsok csattognak. Ezernyi  
 Száj ordít. Terül a pözsgés, de bizonytalan a hang.  
 „Lóra! vezértársak; Lebed ez, Huba szólla; bizonynal  
 Fegyverrel csapa ránk. Tüstént kiki állyon elejbe

Sergének; fülem érti, hogy ez veszedelmi üvöltés.“  
Minden lóra kapott. E közben vágata Tárkán  
Lelke szakadva. „Hozok jó hirt, így szólla, vezérek!  
Hozzánk hajla Szabolcs, apjátul; ötet örömmel  
Táboraink fogadák. Tízezer hős szárnyala véle,  
Vagy több, mint hozzá vélnem lehet, és maga mondá:  
Főmagyarok! titeket kéret, közötökbe vegyétek.  
Addig-is a tábor karimán telepedve hadával  
Várákodik, míg én felelettel vissza-lovaglok.“

Mint, ki midőn szeretett tárgyához juthat, örömré  
Fölvidul; és valamin a győző újra születtnek  
Érzi magát, mikor a harczrul diadalmasan elmegy:  
Úgy ők is most vártalanul meglepve derülni  
Kezdenek. „Jöjjön, mondá Huba, bizton előnkbe,  
Vagy maga, vagy társul négy öt késérje, de több ne.“  
Tárkán elnyargalt. Ekkor Taks szólla: „Vezérek!  
Félni lehet most-is, mert álnok az ember. Az apját  
Elhagyhatta Szabolcs? hát vizzé változik a vér?  
Nem hiszem én. Nyilván egy kézre tanultanak ebben.  
Czimborá ez tőlök, s nincsen jól főzve tanácsok,  
Vélvén, a farkast nem fogjuk látni az ólban.  
Ellenségünket kebelünkbe fogadni, vezérek!  
Annyi vitézeivel, bár ártalmunkra ne vallyék!  
Sárkánynak sárkány, rókának fajzata róka.“

**Kont** bele száll: „végeképpen, urak, kirekesztui Szabolcsot,  
**Mint Taks** vélekedik, jóvá nem hagyhatom. **A szám,**  
**Mellyel** jött, méltó figyelemre; fölosztva közöttünk  
**Szép nyereséget** hajt. **Még-is** két hétre lerakják  
**Fegyvereket,** ne talán lappangjon czekle takarva  
**Murvában,** s ezen óvással nem kellene késnünk.“

**Álmos** váltja: „**Vitéz hősök!** kétkedni tanácsos  
**Néha;** de ártalmas soha meg nem hinni. **Gyakorban**  
**Kárt látott,** ki gyanúpörbül félt nyulni dologhoz.  
**Apját** hagyta Szabolcs? te azért kételkedel, **apját**  
**Mert gyermek** nem hagyja? tehát ő ebben az első,  
**S nincs több példa?** Leventámrul **hogyan** szólj; **E-**  
**mecstül**

**Ő** legüdüsb fiam; **elhajtá** Szelméje **Lebednek**  
**Tőlem,** tudgyátok; s **körömig** szítt most-is ipához,  
**Nem** hozzám. — **Őt** a szerelem, **mást** más ok idéz-el.  
**És** ha kisalkodnék: **tizezerrel** tőle remegjünk?  
**Várjuk** azért bátran, s **értsük-meg,** **szándoka** millyen?

**Így** szóllott az öreg, s a tábor nyilba derültten  
**Lépe** Szabolcs szögpej paripán. **Mellette** lovaglott  
**Két hive:** ő közepén, valamint az arany gyűrű gyöngye  
**Tündöklött.** **Lova** szinte tudá, **kit** volna szerencsés  
**Vinni,** kevély léptekkel urát tetszette dücsöbbnek.  
**Így** mentek végig kínálatos arczczal az utszán.  
**„Üdvöztek** legyetek, **Magyarok Főnaggyai,** **tőlem!**

Kezdi Szabolcs; áldás mindenha kövesse az égből  
A jó szándékot, mellyről végeztetek! engem,  
Bár legutolsónak közöttükbe avatni ne légyen  
Ellenetekre. Lebed hogy apám gyanuságra ne adgyon  
Néktek'okot. Kópjám, és kardom is itt vagyon, által-  
Nyujtom. Apám nem csak titeket hogy bánta: fiát is,  
Hah! melly marczangó érzés! szégyenbe borítá,  
Elmondom, pirulás ámbár arczomba szökellik.  
Én Illit szeretém, Kazarok fejedelme leányát,  
S ő, a legjobb szűz, forrón viszonzotta szerelmem.  
Már legyűrűzve valánk: a lány jegyajándokul adta  
Arczképét, mikor én Illamkőn hölgyi kezéért,  
Ah melly boldog üdö! fáradtam küldve Lebedtül.  
Esztelen én! gyanuság nélkül fitogattam apámnál  
A szép másolatot, mellyen szeme késni gyakorta,  
Jól látám, lemerülve szokott, s a menykövek innen,  
Mellyek az olta nem is szűnnek csapkodni fejemhez.

Mit tön özvegy apám? a lánykát kérte magának,  
S apjátul megnyerte: tudá noha, Illi szívéhez  
Nem fog férni: de a vének nem néztenek arra.  
Ez nem elég. Hittel fogadá a büszke Kazarnak,  
Nálunk a birodalm fékét ha kerítheti kézre,  
Hölgyének jegyajándokban szállítani által.  
Olvastam levelét titkon meglöpva Bogornak,  
Orva midőn szépemnek alutt elnyomva italtul.  
Értitek im az okot, veletek mért háborog, és mért  
A fejedelmivezéséget megnyerni törekszik?

Eggyez véle Bodó, kire a lány bizta panaszát,  
 És keseredve könyörg, őt hogy szabadítani röpüllyek,  
 Míg a nőji szalag testét nem fonnya Lebedhez,  
 Mert szíve a vénnek nem lészen hűve világig.  
 Nem megyek! egy lányért nemzömmel pörbe nem  
 állok;

A feledés zajló szívem t nyugtassa; de ez nap  
 Volt, az apám mellyen legutolszor látta Szabolcsát.  
 Esküszöm-is, pártára fiát soha nem viszi vissza;  
 Békétlen haragot hoztam velem ellene váltig.  
 Hát ne csudálljátok, hogy apámtul távozom, a ki  
 Ekképp megrontott; és nem kéméli igába  
 Verni szabadságunk, s idegennek eladni hazánkat?“

Mint, ki midőn mély gondba merül, s eltéved az  
 utrul,

S tüzpárát lehelő sárkányt vesz szemre: hülédez  
 Nagyságát veszedelmének forgatva magában:  
 A hat Főmagyarok mostan borzadtanak akképp.  
 A szemek egymáson bámulva boronganak; és hol  
 Ez, hol amaz készült ajkát megnyitni, de ismét  
 Elnémult, mivel újra Szabolcs szava csöngve fülében.  
 A Főpap legelőbb jön szóra: „csodálnotok, úgy mond,  
 Még ezt lészen üdö, Most csönddel halljátok engem,  
 Hogyha tanácsommal nem volt kár élnetek eddig.  
 A tellyes számot megbontá tegnap az ármány:  
 Töltsük-bé, a gondviselés kit küldé, Szabolccsal.  
 Apja helyett legyen ő veletek tisztségre hasonló,

Tartsa meg a bozogányt, s az eloldott kardot is újra  
Kösse-fül. Ő legyen a hetedik, ha szavamra hajoltok.“  
„Kösse föl! ő legyen a hetedik,“ mind rendre kiálták.  
A tábornak örömríadását hirdeti a kürt;  
Harsog az ég az üvöltéstül, s hogy csönd leve, illyképp  
Szólla Szabolcs: „Köszönet néktek, jó honni Vezérek!  
Nagy hozzám kegyetek: legyen az fénnyére nevünknek  
Téve, s hatalmunknak. De, Vezérek, számra keveslem  
Vélem jött hadamat. Tízezer csak, s többre nevelni  
Nincs fiatalságom, mellyből csorbája kitelnék.“

Ismét a Főpap: „lehet errül tennetek, így szól,  
Gondolom én, hat Főmagyarok! pótollya Szabolcsét  
Nemzetiségéből minden kiki kétszerezerrel  
És négyötszázzal készültten. Kapcsa szorosb leszsz  
Közttek a frigynek, s nem szenved semmit erőtok,  
Mellyet az ifjonczok választott szépe betölthet.“  
Így végezte szavát. Amazok megajánlani készek  
Löttenek a pótlást, és ellene senki nem állott,  
S a fölhaborodás illy véggel csillapodék le,  
Melly a választást ez utolszor félbe szakasztá. —

Szól ismét Tuhutum, kiben a harag újra föláradt:  
„Vártok-e még? vagy okot késésre koholni tovább-is  
Tudtok-e? mégsem elég mászás hű szókkal üdöznünk?  
Itt lessük, míg a Kazarok csatlódvá Lebedhez  
Túl, és innen erős haddal ránk üssenek együtt?  
Vagy, nem védve hagyott földünket tüzzel emésszszék?

Válasszunk menten Fejedelmet. Vége szakadgyon  
 A sok lengésnek. Többé már semmi halasztást  
 Ebben nem szivelek. Tatur' első nyissa-meg ajkát  
 A Főpap, s kit akar Fejedelmnek, mondgya-ki nyilton.“  
 „Ő szóllyon, valamennyi vezér harsogta, az első.“

Méltósággal előbb lépett Tatur erre, s „ha, úgymond,  
 Tőlem hallgattok, s tetszik, hogy szóllyak az első:  
 Elfogadom. Még is ne legyen nehezére tanácsom,  
 Kérem, senkinek is, s bántalmát benne ne löllye.“  
 „Szólly csak, mondák űk, mí csönddel várjuk igéid.“  
 Akkoron így kézdé: „Oda fönn ki vagy, Isteni Fűlség,  
 Istene a fénylő napnak, kit látni szívekbe  
 Nem tilt semmi homály, s tudod a még messze jö-  
 vendőt:

E Nemzet ha vagon kedvedben, légy ma kegyelmes  
 Hozzá, és ki legyen Fejedelmivezésre, jelentsd - meg!  
 Szóllanom engedgy jótszolgádnak!“ s hallgata kiaség,  
 Mintha pibenne. De ő, noha külrűl szóval elállott,  
 Belrűl emésztődék aggasztó gondba merűlve,  
 Mint ki az őrvényes tenger közepére vetődik  
 A sivogó szélrűl kőrnűltornyoza habokkal.  
 Mély csönd volt. Taturon minden szem nyugtalan égett;  
 A fűlfűggesztett várás természete képpen.

Ujjolag így kezdé, szűnttét fűlváltva, beszédét:  
 “Mit mondgyak, ha nem azt, mit mondat az égi su-  
 gallás ?



Mit, ha nem azt ismét: Etelének magva hogy ujra  
A Fejedelmivezéséget gyakorollya közöttünk,  
Mellyet tőle üdők zavaros forgása, s kajánság  
Elragadott? — Ámbár, mert vétség volna tagadni,  
Mind jelesek vagytok, mind méltók lenni azonná  
Tí is ugyan, s mind termettek forgatni csatákban  
A kormányt: de az ő vérét hiszem illeti tőlünk  
Hála. — Nyugotra megyünk; szándoktok ez; ott ne-

ve most is

Fönn vagyon a Nagynak, s rétteg Pannónia róla  
Hallani, s félelmet terjeszt hadainknak előtte,  
Majd az örökségnek földét lovaink ha eléri.  
Köztetek, értsük azért, hét Fők! Etelének ízéből  
Mellyik ered? s ha talán az elágzást kérditek itten,  
Megmondom: Turul, (e névről a második; ő is  
Már nyugoton jártatta eszét) Unokája Csabának,  
Kit nemzett Etelénk, tudgyátok, helleni lánytul.  
Őse Turul Sárdnak. Sárdtul származtta Elődnek;  
Ettől Ügyek; s nincs más, Etelét ki közelbre megérné,  
Mint tudom én, kinek a szent könyveket őrzeni tiszttem.  
Ő legyen a Fejedelmivezér: őt tenni javallom.  
Nektek azért még is szabadon választani tessék:  
S az szóllyon bátran legelőbb, ki nem őtet akarná.  
S mondgya, kit? és miokért? engem megsérteni nem tud.

És ezzel megszűnt. Álmost készülve beszédre  
Mint látá Tuhutum: „keveset haggy szóllanom, úgy-  
mond,

Engemelőbb, azután nyulhatsz hosszabbra szavadban.  
 A te tanácsod, öreg, bölcs, és szent; ellene nincs is  
 Senki talán közülünk. Álmost vérsége ajánlja  
 A fejedelmi magas fölségre, s csatákhoz az érett  
 Értelem, és kora is: legyen ő Fejedelmivezérünk  
 Mind a hét seregen, de nem önkéjjére hagyatva,  
 Ő, vagy akárki ha lessz; csonkitni vezéri hatalmunk  
 Néki nem engedgyük. Javainknak birtoka tőle  
 Nem függ. Tetszetekint képünk ne idézze magához.  
 Mind, ki vezér mostan, marad az: mást tenni helyébe  
 Rajta nem áll, váddal noha ellene tudna kikelni.  
 Alkossunk törvényt. A törvény kösse meg ötet  
 Minket is egyképpen. Büntetni, jutalmakat osztani  
 Csak törvény tartalma szerint legyen adva kezébe.  
 Ezt ha tevők vagytok, nem esik kárunkra tanácsom.“  
 Most ugyan így szóllott: de midőn átkelne az ormos  
 Beszkéden, szándéka nyílék, s Árpádtul eloldá  
 Eskütt függését. Erdélyt foglalta magának;  
 Zendítést még is nem okoz, mint apja Szabolcsnak.

Nem késett Álmos nyomban fölfogni beszédét  
 A Hősnek, s szavait megeresztvén szóllani kezdé:  
 „Alkossunk törvényt, akarom. De mi engemet illet:  
 Medszetek illy koracsú emberrel? gyöngé inakra,  
 Gyöngé vagyok karaimra. Fejem szár; hetvenen is tul  
 Éveim; elnehezült testem; hül vérem eremben;  
 Elhagytak füleim; megtompult éle szememnek.  
 Nem könnyű most, mint az előtt paripára szökellnem,

S mint kényem hozná, pörgetnem amarra emerre.  
Nem haszon a fejedelemséget csak névre viselni  
Nektek is, és nekem is. Lelkemnek semmi hijánnya  
Hála! nincsen ugyan, de törődött testem erőtlen  
A viadalmakban magamat forgatni serényen. —  
Hogyha rokonságát Etelének hozni divatba  
Bennem akarjátok, köszönöm. De nem az vagyok, a ki  
Fölvegyem a fejedelemséget. Fiatalbra tegyétek  
E fényes terhet, kiben a vér tellyes erővel  
Pözsög, kinek ébrékenységét nem győzi meg a sok  
Virrogatás, melly a Fejedelmt aggasztani szokta.  
Meszsze megyünk; tudgyátok, utunk hogy nem sima  
lészen.

Hátul az ellenség Lebed; és a büszke Kazarság.  
Oldalrul, s minden nemzet fegyverben előttünk.  
Helyre verődni üdöbe kerül; nekem életem eljárt:  
Évek helytt napokat számlálok, s fogytamat érzem.  
Majd ha apáim után költöznöm véltelen utköztt  
Történik, mikor izzadtok harcokba keverve:  
Uj fejedelmivezér választásával üdöztök? —  
Elnem üdültt legyen a fejedelm. — Még mondanom  
eggyet

Kell. Ne talán fiaink hazarontó harcra ma holnap  
Kellyenek uj válatztásért: örökíteni javallom  
A fejedelemséget, valamint Etelében is úgy volt.  
Főnagyk! elhiszitek, magamért nem szóllok: akárkit  
Bár tegyetek, de leend, tudom, így nyugtára hazánk-  
nak.“

Ő ugyan így végzé, s bámultak mindenek a nem  
Vártt feleletre. Tatur váltotta-föl a kegyes Álmot,  
„Tí ha akarjátok, mondotta, helyettetek önkint  
Álmosnak felelek.“ „Te felelly! így szólltak, akarjuk.“  
„Ritka! miért sok ezer, mondá, kész szállani harczra  
Élete kárával: nemesen tartózkodik Álmos  
Fölvállalni. Magas lelkének mássa fiában  
Árpádban kitünő. Kora legszebb, éve virágzó;  
Termete méltóság; a hadnak csinnyait értő.  
A viadalmi mezőn láttátok forgani hévvel,  
Úgy, hogy az ellenerőt ő tolná többször az első  
Ekkédig: tegyük Árpádot fejedelmivezérré  
Apja helyett: — Fiatallyátok? hisz az értelemérett  
Ez korban; de ha kell, legyen aggott apja tanácsul  
A haza dolgaiban veletek mellette fiának:  
Ekkép a közügyet balságtul féltetni nem kell.“  
Így szóllt, és várá, milly választ nyerne beszéde.

Szögszinű volt Árpád arczára. Tekintete nyájas  
Férfi komolysággal közletve. Világa szemének  
Két égő csillag. Hódító, hogyha beszédre  
Ajakai megnyitlak. Kiterültek vállalai. Szálas  
Teste növése: kitünt a földről szinte tenyérrel.  
Kellemes, és bájló villám mozgása. Inakra  
Izmos. Függs vala him parducz félszakra nyakárul,  
Mellyet arany boglár, fénylő több drága kövektől  
Vállpereczére csatolt. Nyusztbul kalpagja: fehérlett  
Éppen homlok eránytt a hószinű kócsag iaspis-

Kő mellül: foglalta köret hét indusi gyöngy sor.  
Pajzsa kerekded, ezüst művelet. Viszszája bikának  
Bőrébül hétrét egymáshoz kallva tömötten,  
És ugyan olly szorosan, látsznék hogy szemre csak  
egygynek.

Ékesen a közepén a napnak képe aranybul,  
A felhőtlen eget valamint tüzesíti, kinyomva  
Fénylett, s a sóvár szemeket ragyogása mulatta.  
Sem nyil, sem kelevész nem ronthata rajta keresztül,  
Sebtelen a legerősb kéznek fölfogta csapásit.  
Kardgya hajolt, az aczélya habos, két lapja beöntve  
Elmésen kitaláltt többféle vitézi jegyekkel.  
Képeze fölböszültt sárkányt, mint önti ki mérgét  
Lánglehelő száján az idommal czifra maroklat.  
Nem látszott hüvelyén simaság; ellepte vegyesleg  
A böcsös érczeknek minden neme drága kövekkel.  
Annya Emecs himzette övét a honni aranynak  
Szálaibul, s három sorosan varrt közbe rubintot.  
Pörgete jobjában bozogányt: volt kékes aczélbul  
Szára; arany pöttyök keverék forgatva simára,  
Gombja körén hegyezett koczkák ültetve ragyogtak;  
Nem minden félkézre való sullyának okáért.  
Hátát verte tegez, tele nyillal, vékony ezüsttel  
Verve alul, karimája arany. Vala látni vadászat  
Képeit a közepén kirakottan mind nemes érczbül.  
A tegez ajkárul lóggott oda tűzve horoggal  
A feszes ív, idegét mellynek megvonni lövésre  
Mostani két markos bajnoknak gondba kerülne.

Így ült a paripán Árpád Álmosnak utánna,  
Tisztességet adó az öregnek, s gyermek apának.

A Főpap mihelyett megszűnt: Kont, Taks, Huba,  
és Und,

És Tuhutum, s fia a szakadást szerzette Lebednek  
Félrebb álltokban tanakodtak csak hatan együtt.  
Nem sok üdöre megint: (a szállás bizva Hubára  
Lön,) kiki vissza derültt homlokkal léptete. „Téged,  
Ekképpen Huba Árpádhoz, Fejedelmivezérnek  
Választánk. Te uralkodgyál, s ivadékod utánnad  
Rajtunk a legutolsóig. Valamerre szerencséd  
Hordoz, mí követünk, s karaink védelmezik élted.  
Védd te szabadságunk, mellyért főlemeltetel. Őrizzd  
Mint apa, mint fejedelm a nemzetet itthoni létben,  
És künn szárnyrakelő fiait mint őrizi a sas.  
Ellenség ha reánk támad, s táborba kiállunk;  
Vagy mí rajta ütünk: feje légy valamennyi seregnek.  
Béke idétt kiki független gyakorollya vezéri  
Főnnségét hadain. Ha nyerünk zsákmányban akármit,  
Földet, ezüstöt, aranyt, embert, vagy harmot, el-  
osztod  
Erdemkint köztünk: ne legyen benn része henyének.  
Közdolgunk külön, és egyedül nem forगतod a kény  
S kedv sugalomja szerint: hol kell, mí, s éltes apád is  
És te, tanácsba megyünk együtt végezni felüle.  
Így mi megállapodik, tőled törvényes erőt vesz.  
A ki nyakas lészen megtartani: bűnhődik élte

Vesztével, s mint dög temetetlen teste maradgyon.  
És, ha ki bujtogatást hint köztünk, és fejedelmünk  
Közt, s szerez őszszeveszést: ő is fizet érte halállal.  
Hogyha te, vagy véred valamellyike fölmeri törni  
Szerződésünknek szentségét: szálljon az Isten  
Átká reá; s megszűnt a nemzet függeni tőle.  
Így akarunk fejedelmünknek. Szólly: kész vagy-e  
illyképp  
A fejedelmivezérséget vállalni magadra?“

„Tisztos apák! Árpád ezeket szóllotta, s Vezéri  
A fegyverben erős Magyaroknak; minthogy előttem  
Álmos apám tetszék: nem titkolom, én is akarnám  
Őt fejedelmemnek. Hozzá vonz lelkem, azonkül  
A miket, élemedett hősök tí! benne találtok,  
S a miket én inkább ismérek minden egyébbnél:  
Most, mivel ellene mond, nem vádol gyermeki tisztém  
Megsértése: szivem még is fűnnségnek utánna  
Nem sóvárg: ragyogása mivel terhelve sok éjji  
S nappali gondokkal, mellyekben más feje nem fő.  
Őzszevonó bizodalmatokat megvetni kevélység  
Volna, tudom tőlem, s ez okért érdemleni inkább  
A fejedelmséget, mint sürgve keresni kívánom.  
Tettetek: elfogadom. Legyen ifjúsága koromnak,  
Holl kell, általatok támasztva tanácscsal, üdösbek!  
Ősi szabadságunk nem csorbul semmiben. Árpád  
Boszsзуllója leszen, ha kit ellene törni tapasztal.  
Tí velem, én veletek harczollyunk érte, s hazánkért,

Mellyért ezt hagyván, föltévők utnak eredni.  
 Ellenségekkel fejedelmek ütközik első,  
 És valamig nem győz, kardgyát hüvelyébe nem ölti.  
 Fussanak ök, valamint e nyil röpül égbe, előlünk:“  
 Ekkor válla között átnyult tegzébe, s kirántván  
 Egy nyilat, ágas aját megvonnt idegére feszíté,  
 S szempillantat alatt egyenesst úgy lőtte az égnek,  
 Hogy hamar eltűnnék a látó fénynek előle,  
 S visszszakerülttében fölfogná marka derékon.  
 Így értette nyilat Árpád pöczkölni az ivrül.

Ezzel szálla Tatur nyergébül, s inte Hubának,  
 És a többinek - is: csapkodgyák vérttyeket össze:  
 Összecsapák: és a Magyarok valamennyen utánnok,  
 S ébresztő vala a paizsok pönögése örömré.  
 Földre bocsátkozván a Fők, a pajzsokat össze-  
 Fűzték vállaikon, homorún valamennyire fölrül,  
 A Fejedelmivezért fölemelték rajta merőn  
 Álltában, szemköztt nézvén a tábori testtel,  
 A méltóságnak ragyogó fénnyébe merülve.

Szóllott a Főpap: „Magyarok! Fejedelmek Árpád  
 Ez naptul. Csak az ő intésre harsanik a kürt:  
 A szent kard az övé, az övé a nemzeti zászló.  
 Így tetszett nektek, nekem így: vegye által ezennel.“  
 Itt a főhatalom jegyeit mellette letették  
 Árpádnak, s folytattya Tatur kezdette beszédét:  
 „Árpádot, Magyarok kegyes Istene, áldd-meg erővel,



Elsőt a Fejedelmek közt Etelének utánna!  
A kasza éle miképp a sarjut rendre teríti:  
Düllyenek arcza előtt fegyverrel népek azonkint,  
És rettegje nevét a föld, valamerre kiterjed.  
Ő az Etel folyamán késérjen bennetek által,  
És a Beszkédnek hegyein túl régi hazánkba.  
A fejedelmeknek legyen ott fejedelme. Keletre,  
Délre, nyugotra, s hol a Gönczölt forgattya az éjsark,  
Vérontó viadalmak után a béke vigaszsa  
Őt, és gyermekeit, s a hadszerzette hazát is.  
Ég, és földi csapás távozzék tőle. Tej, és méz  
Follyon az országban, melly lészen honnya Magyarok.  
Csillagok ez földön legyetek tí: köztetek ő nap;  
Nap melly enyhesztő melegével titeket éltet.  
Népeinek legyen apja, szegényt, és özvegyet, árvát  
Gyámollyon; s kit sorsa gyötör, szárnyéki takarják.  
Árpád! (így szemeit most a fejedelmre szegezvén),  
Áldgya meg a Magyarok kegyes Istene fegyvered élet,  
Áldgya meg országod, miután elnyerted, ezernyi  
Áldással, s maradékidat is fogytáig az évnék.“

Itt végezte Tatur szavait, s Árpádot azonnal  
Úgy, valamint ez előtt fölemelték, földre bocsáták.  
Ő pedig, a Fejedelm, forrón a Főpapot elsőbb,  
S mind a többi vezért azután megölelte: de Álmos  
Apja heves csókját ajakáru nyerte fiának.  
És ugyan illyképp lön Árpád fejedelmivezérré.

---

## N E G Y E D I K   K Ö N Y V.

**H**abzik ezen közben méregtül szája Lebednek,  
Minthogy semmi nem úgy történt, mint forga fejében.  
Várta hegyes füllel Karcot, szakadozva borongó  
Gondolatit széllyel jártatva, de nem jöve kémje.  
„Semmi ez! így hitegette magát; most rendeli Büngör  
A sereget, s reggelre leend kapcsolva hadamhoz.“  
És nem is a kémnek jövetét, de vigyázta leginkább  
A frígyes tábor szélérül hallhat-e zajlást,  
Melly a pártotütő feleket tódulni jelentse.  
Hallott, és megörült. „Láttjátok, szólla bizottan  
Emberihez; valamint mondám, a czondra szövetség  
Elbomlik, s követ a jobb rész bennünket. Előbbre  
Léptessünk, mig tévelyedés el nem viszi félre  
Jámbor atyánkfait, s kötelékes törbe akadnak.  
Mind ez az én munkám. Tudtommal hajlanak által;  
Védelmünkre vagyon szükség: jertek utánnam,  
Kapsollyuk hozzánk oltalmát a nemes ügynek.“  
Illyképp szólva előbb haladott. Csökön érkezik  
éppen

E nyomban. Nyelvét igazítá; lelket alig vőn,  
És habozó lova hátáru l engorva beszéllé:  
„Roszsz hir, Uram! fiad elhajlott: átsalta temérdek  
Számú harczosidat, lelkét az Elődi seregnek,  
Ifju leventáid szépét elvitte Szabolcsod.“

Mint mikor a tenger gyomrában háborog a szél,  
S habjait a lobogó viznek torlattyá habokra:  
Most Lebed ekképp volt. Vagy, mint a szikla nem  
érzi

Ellene a szélvész mikoron duzmasztya megújultt  
Hullámit; Lebed úgy állott a hirre merően.  
Őszszeszede csak ugyan lelkét, és kérdi: „Szabolcs hát  
Elpártolt tőlem? s hadaimnak szépe Szabolcscsal? —  
Ez volt hát, mellyet hallék a tábori szélről,  
A zajogás csak imínt? — Hányszor boldogtalan ember  
Én, kit ezen lépten, mellytől függ minden, elárult  
Ágyékom fajzattya, kihez volt biztta szivemnek?  
Már ha saját vérem megcsalt; kit tartsak igaznak,  
És kit válasszak hittemnek nyomtos ügyömhöz?  
Jól értem, jól értem okát . . De takarva maradgyon  
Fátyol alatt, a mit feszegetni nem illik apának. —  
Menydörgő szövevény! apa ellen kelni fiúnak!  
És így, és illykor! ha fiam hűsége kijátszott  
Vérkint másodomé, idegennek higgyek-e bátran?  
Illy fene bünt idegen nem teszsz, s a napnak alatta  
Nincs is több. Inkább mérges nyil járna keresztül  
S átverné szivemet, s hegye által lenne halálom,

Volna kevesb, a mit fájlalnék, a mi gyötörné  
Mostan bús fejemet. — De mi haszna panaszra fa-  
kadnom

A megesett kárért? — Elfajzott gyermek! apádnak  
Átká reád! vezess el, mint érdeme tartya bűnödnek;  
Rettegezés és szívgyötrellem kínozza-ki lelked  
Ocsmány testedbül, s tetemed legyen étke vadaknak,  
S minden félre rugó magzat példádra remegjen!"

Itt elakadt azava, s szívreható fájdalmai közben  
Földre sűtő szemeit, s kardmarkló jobja lelankadt;  
A hősök pedig állottak körülötte halottí  
Csöndességben, amaz míglen nem térve magához  
Fölrántotta fejét, mint kit gonosz álmok ijesztnek.  
„Hah dühös irtózás! monda, öldökleni szünnyél  
Képeddel! boldog feledés foglallya Szabolcsnak  
Már kitöröltt emlékezetét apjának agyában! —  
Csak tí, jó hiveim, legyetek részemre: Lebednek  
Lelke ki nem fárad, sem kardgyát nem teszi félre,  
Míg veletek nem győz, vagy nem lessen áldozat élte.  
Többször az elszánás győzött, mint a hadi népnek  
Száma, ha a harczok csinnyát ismeri vezére,  
Megmaradok, ki valék: sarkambul semmi ki nem vet:  
Nem, ha az ördöngök rám ütnek minden erővel,  
Bár ha csak egy magam én volnék, s több senki kö-  
rültem. —

Mondanom egyyet kell. Ha kinek van kedve szaladni  
A szökevények után, mennyen láttára szememnek

Inkább, hogysen utóbb árlóként térjen el; és én  
Tudgyam, kik szabadok, s kik akarnak bujni igába?  
És azt: kik hiveim? kikkel fogok állani síkra  
Majd az üdön, s tőlem kiknek járjon ki jutalmok.“  
S átszegzette tüzes szemmel valamennyi vitézeit.

Minden megfásult a boszszús Nagynak előtte,  
Csak Tompor kezdé, meghitt kedvence Lebednek:  
„Lelkedet ismérem, s ismérem népedet, úgymond,  
Mint ki szabadságért nem retteg dűlni halálba,  
És éretted, uram! Fiad egy volt, balra futamló,  
Rajta ne aggódgyál, vala jobb így vesznie tőled,  
Mint mikor a viadal közepében síkra vezetne.  
Van fegyverre elég fiatalság, s fegyvered otthon  
Több mint kell; hadadat két annyira könnyű nevelned,  
Mennyi Szabolcs fiadat követé a túlszeri pártra,  
Harczra kelünk, mikor, és kire kelsz; testvéri szövetség

Sem vonz el tőled. Bennünk árlókra nem ütleszsz.  
Míg tart vérünkben, foly az értted, s folyon ürülttig.“  
Ezt végezve csapá paizsát bozogánnya fejével,  
És valamennyi vitéz paizsát egymáshoz ütötte.

Könnyebbült Lebed erre ugyan, s arczára vidámabb  
Lón, de belül fonnyadt, s megszállá félelem ollyha.  
Karcshoz, Bögörhöz már vékony előbbi reménye;  
Százfélét gondolt, dolgát intézni, miképpen  
Tarthatná jónak, de hamar mind szélnek ereszté:

Mert hol nem volt is, veszedelmet képze magának.  
 „Majd az üdö, ezt végzi utóbb, legyen orvosom, úgy-  
 mond;

Addig is innen odább telepítem sergemet: ezt kell  
 Tennem előbb, ne hogy elvonnyon példája Szabolcsnak  
 Többeket is tölem. Meszszebb kell vinni tanyámat.“  
 S fűlszedeté a sátorokat, s mene fél napi földre  
 Dellest, északhoz tartván, és fordula háttal  
 Egy kies erdőnek, melly a hegylábba borult volt.  
 Itten főzte gonosz czinkát, s elszülte tanácsit,  
 A fűlséges ügyet, mellyekkel romlani vélte.

Virrad ezen közben. Tatur is készíti az' ünnep  
 Pompáját magasabb fényben kijelenteni. Minden  
 Táltosait, minden Jóslóit rendre fűlosztá;  
 S mit ki tegyen, maga ő osztotta-ki szerre közöttök.  
 A szent kardot előhozatá; zöld, domboru párnán  
 Mellyen arany varrás ragyogott, fektetve. Karolta  
 Két Táltos, kiket a Jóslók késértenek oldaltt,  
 És mikor a Láthegy lábához elértenek, által-  
 Vette, az oltárnak közepére letenni az ősz Pap.  
 Telve kupát borral más kettő, szinte hasonló  
 Késéretben emelt. Az edény vontt tiszta ezüsbűl  
 Készült; a karimán kezdvén talpáig idommal  
 Elrendeltt aranyos levelek játéki csinogtak.  
 Ismét más kettő ezeket nem meszsze követte  
 Drága medenczével. Füle kétfelül; ebbe ragaszták  
 Markaikat, s nyujták a Főpap ülébe amazzal.

Most a kürtviselő lépdelt. Termetre kitetsző  
Sok közül, és izmos; hosszú lélekzete nyert volt  
Lél nevet apjátul. Job vállrul vetve keresztül  
Boglárral kirakott szirmon lóggatta kevélyen  
Mellyének ballyán az erős szavu tábori kürtöt.  
Négy daliák onnan, négy innen körbe keríték,  
Ő pedig ingerlő szemeket mindenre lüvellett.

A nemzet zászlója utol lobogott deli hősnek,  
A ki sok ütközetten viselé, markába szorítva.  
Négyszögben négynégy lovag ifjú vette középre  
A zászlóst, lova kit zaboláját nyalva, magasztalt.  
A Nagyok is helyeket foglalván, mint tege, nézték  
A pompás jövetelt, s az egész nagy tábor is akkint  
Őszszeszedett figyelemmel az új tételre vigyázott.

Mindent szerbe hozott Tatur, és így nyittya meg ajkát:  
„Árpádot, Magyarok! fővé választani tetszett;  
És ő elfogadá. Törvényt Árpádnak elejbe  
Szabni javallátok. Helyes ez: de követnetek illik  
Azt, mi igazságos: (Tatur itt Tuhutumra erányzott  
Mint kinek élre szedett szavait, tege mellyeket öntött  
Ajka, szelídítné). Hahogy ő fejedelmi körében  
Kötve leszen, ne legyünk mi? A frigy köztte, s kö-  
zöttünk

Kölcsönös; és ha nem az, már megszűnt lenni szövetség.  
A főnek helye legmagasabb; a többi tag ettül  
Függ; így a fejedelmi személyt kell szinte tekintni.

Szent legyen a fejedelmi személy fűlsége, miképpen  
 Tiszte is az; hozzá sérelmet férni ne hagyjunk. —  
 Vagy, ki akarhatná fejedelmét látni alatta  
 A népnek; ki akarhatná, hogy lenne fakép csak,  
 Mellyen az értetlen kösség játékait űzze?  
 Ősi szabadságunk védelmét tőle kívánnunk?  
 Jól! de tehát fejedelmünknek nem kell-e viszontag  
 Védni magasságát honn, és külföldiek ellen:  
 S védni dücsöségét, melly ránk ő róla sugárzik?  
 Mint a mézgyűjtő bogaraknak táhora körül-  
 Állja királynéját, és hív mellette halálíg,  
 Hogyha veszélyt sajdít, ellenség mellyre kihivja:  
 A nép is fejedelméért így szánya-el éltét.  
 Ezt ha tevő kedvvel, fölgylland benne viszontag  
 A szerelem hű népéhez, s kikel értte örömmel.  
 A kapocs így tartós; a fő így szerkezik össze  
 Alsóbb tagjaival, s vélek munkálkodik együtt.  
 A napot ám mindég ha homály borulása takarná,  
 Táplálatra szelid növevényt hogy tudna nevelni?  
 És ha mosolygással gyakran nem enyelgne fölöttünk,  
 Állati, s lelki valónk kis üdön tennéje komorrá.  
 Így a nemzeti főt kell néznünk. Égi dücsőség  
 Róla sugározzék, s ránk fénnét hintse haszonnal.  
 Mennyire ment Etelénk, üdejében az ősi világnak?  
 S mért? mivel a hatalom nem lévén kötve kezében,  
 A lehetetleneket széttrontá lángja eszének.  
 Mit tehet a béklott kéz, és láb? Léptei lomhák,  
 Lelke tunyultt! nincs benn magasabb vágyásra tüzesség.



Szerződéstek azért köztünk, s a nemzeti fő közt  
Már első kezdetben erős talpköre tegyétek,  
A későbbi vihar mellyet kifeszíteni ne tudgyon.  
Adgyuk-meg fejedelmünknek fejedelmi nevével,  
S méltóságának tisztével mind, mi megegyez.  
Még-is előbb, mint őt a legfőbb fokra emelnők:  
Terjeszszétek elő, valamit szolgálni találtok  
Ősi szabadságunk maradó épségire jónak.  
Terjeszszétek elő, mit tennie, és nem erántunk  
Illendő? Legyen az törvény, mi megállni fog ekképp.“  
Ezzel szólni szűnt, hagyván feleletre nyugalmat.

Fölváltá Huba, s így szóllott: „szavad isteni, Főpap!  
Szent legyen a fejedelmi személy; mit is érne különben?  
S ősi szabadságunk hogy mostan előre kikössük;  
S hogy kiki tudgya, mihez tartson, meszszebbre ne  
nyujtsuk;

Minden tudókra való törvényt ma szerezni felüle.  
Még is, hogyha, Apák! nektek nincs szólnotok ellent;  
Rád bizzuk, törvényt alkoss ő köztte, s közöttünk.“  
„Alkosson törvényt, mondák, Tatur; ellene senki.“

Erre megoldgya szavat, s így szóll a mézszavu Főpap:  
„Hallya meg ég és föld, és ti a Szittya szövetség  
Törvénnyt, mellyet ma kihirdetek isteni hirrel.  
Árpád a fejedelm ez naptul kezdve fölöttünk  
Élete multáig. Maradékira szállyon utánna  
A hatalom, kik az ő magvából fognak eredni.

Más vérből választni tilos, míg fõnn leszen Árpád  
 Vére. Az ország dolgaiban kirekesztve tanácsbul,  
 A ki vezér mostan, nem leszs, sem gyermeke ennek  
 Apja kimultával. Valamit nyer tábora fegyver  
 Élével, minden harczvívó részt vegyen abban,  
 S tartsa sajáttyának, s birhassa fiúra. fiúrul.  
 Szent legyen a fejedelmi személy. Ha ki ellene támad  
 Vagy ki rokonnyai közt, s õ köztte szerezni merészel  
 Visszavonást; ontott vérével fujja ki lelkét.  
 Hogyha ezen törvényt Árpád, vagy kései magva  
 Megszegnéje: reá Istennek hirdetem átkát.  
 Ez legyen a törvény. Mondgyátok: tetszik-e? és ha  
 Úgy vagyon, esküdgyünk mi, és fejedelmivezérünk  
 Rá ezen oltárnál, mint szoktak hajdan az ősök.“  
 „Esküdgyünk“ Árpád felelé, s a hat Magyar egygyütt.

A szertartáshoz kezdett Tatur erre. Kupából  
 Borral föltöltvén az arany karimája medenczét  
 Árpádot szállítya nevén, s a többít utánna.  
 „Jertek ez oltárhoz“, mondá, s tört véve kezébe  
 Árpádnak megnyittya erét. Hét csöppöt eresztett,<sup>1</sup>  
 És folytatá a borba. Hubán, s a többin is akkint  
 Vért szabadítva, szavát ismét folytattyá: „miképpen  
 Véretek összevegyült ez edényben, s semmi különég  
 Köztte: legyen azivetek szorosan forrasztva hasonló  
 Egygé. És valamint a vért karotokbul eresztém:  
 Úgy, ki ezen szerzést fölbontná, ontsa-ki vérét.“  
 Most az italt Árpád ajakához nyujtya, hogy innék

Első, mint fejedelm, és őt valamennyi követte,  
S a mi marad, Tatur a szent tűz lángjára borítván,  
Árpádhoz fordult: s a kardot nyomva kezébe,  
„Fogjad ezen fegyvert, így szólt; hordozzad az ország  
Ellenségi előtt győztig védére hazánknak.  
Mind, ki reá szemeit meri vetni, remegje csapását  
És düllyön, valamint a nád kaszafokra hanyatlik.  
Majd mikor ellepítek Pannónia róna vidékit,  
Markodban hős néped előtt villogjon aczélya,  
És ha Etelvárnak kapuján a nemzeti zászlót  
Békéséred, ezen szent kard legyen éke kezednek.  
És koracsod ha lejár, ki hatalmadat átveszi, ezt is  
Birja örökségül, s unokáid izekre izekrül.“

„Ittegyen a zászló mátul gondgyára Berendnek  
Bizva, kemény hősnek. Ki ne vedd vasmássa kezébül,  
Míg él, s holtával nemzetségére maradjon.  
Még is, hogyha Berend, vagy gyermeke szállani haggya  
Ellenségre: nyakára kötél; vagy díjja fejének  
Számkivetés, ha bűnét langyítani tudgya okokkal.  
Ezt, mikor a hetedes tábort fejedelmi személyed  
Intézése alatt tüzes ütközetekre vezérled,  
A seregek kellő derekán kieresztve lobogtasd,  
S nem máskor. Ki szalad mellőle, halállal adózzék.“  
„Itt a tábori kürt. Nem most kezdette viselni  
Taks fia, Lél; s nincs más termettebb nála vitézink  
Köztt, kinek a száján harsányabb hangokat öntne.  
Hadd mellette ezen hivatalt, s maradékai mellett,

A zászlót valamint mondám meghagyni Berendnél.  
 Nagy dolgokra midőn a nemzetet összehivatnod  
 Kell, vagy egész nemzettel akarsz táborba kiszállni:  
 E kürt szándokodat hirdesse nyugotra keletre.“  
 Ezt mikoron végzé, jobját fölemelte; szeméből  
 Könnyei gördültek, s így szóllt érzékenyen ajka:  
 „Áldásom rajtad, Fejedelm, s ivadékonod évről  
 Évre az Istentől. Legyen áldott fegyvered éle;  
 Gyermekid áldottak! Ki ne foggyon magvad az élők  
 Számából. Neved a késő Magyarokra vidító  
 Fényt vessen. Büszkén dicsekedgyék véle fiának  
 A koros ősz, s idegen népekben gyújtson irigylét!  
 Ti is, jó Magyarok, nyerjétek tőlem az Isten  
 Áldását, most mellyet adok szolgálja, nevében.  
 Fegyveretek győzzön. Lovatoknak körme dagályos  
 Ellenségiteket földön mászkálva tiporja.  
 Mint az oroszlanok fennyen sétálnak az erdő,  
 És sík vadgyai közt: ti köztök járjatok akkint.  
 Adgya Etelvárát elnyernetek Isten, az ősről  
 Ránk néző földet, mellyben szolgálítok ülnek.  
 Terjedgyen nevetek mind a négy sarkra. Dűcsőség  
 Áradgyon rátok, melly nem borul éjji homályba.  
 Tartsatok össze, derék Magyarok! hah! tartsatok össze;  
 Boldogok így lesztek: de különben megfogy erőtök,  
 S visszavonástoknak magvát más költi mosolygva.  
 Tisztemet elvégzém, melly rám vala bízva az élő  
 S életadó kegyes Istentől;“ s elhallgata végképp.

Itten az oltárhoz lépett a kardot erősen  
Markában viselő Árpád, és szóllani kezdé:  
„Néked örök hálá! szavaid tisztábbak aranynál,  
Mellyet az izzó szén haragos munkája kiforraszt,  
Jó Főpap! maradó szájadnak hangja fülemben  
Vajha legyen, valamint mondád. Ah vajha közöttünk  
Senki czivódással sebeket ne fakaszszon az ötlet  
Tápláló anyaemlökön, s keserittse hazáját!  
Éltemet éltetekért kémélleni nem fogom; és ti  
Véretek árjáig közügyünkért harcra kikeltek:  
Ezt hiszem én, s hiszem Istenem t, bétölti reményem,  
És ha apám, és ti, Magyarok, d' űnkra segédim  
Lesztek: erős hadaink kardgyának senki nem árthat.  
Én az örökségnek földét ez hősi sereggel  
Fölkeresem. — Valamelly titkos tűz égeti keblem,  
S ébreget elhagynunk bölcsőjét régi korunknak.  
Aggaszt egygy tünet is. Láték álmomban ez éjjel  
Élemedett koracsú fűlséges termetet állni  
Fektem előtt. Szeme két tüzfény. Arczája komorság  
Álla alatt sebhely, s az alutt vér rajta sötétlék.  
Főtakaréka sisak. Testét fűdi régi üdöket  
Emlegető, de színét már korvesztette csinálmány  
Talpig alá vasbul. Kardgyához semmi hasonlóbb,  
Mint emez itt, melyet láttok villogni kezemben.  
Lelke-e ő elhunytt Etelének? más-e, nehezlem  
Mondani: mert noha szóllt, de nevét titkolta. „Mi  
késlet  
Bennetek, így dorgált, a földnek mostoha részén?

Meszsze vidékekben vagyon ősi hazátok. Amarra,  
A nap merre siet, s az eget pirosította leszállván,  
Mennyetek. Én szemtől (ki halandó nem vagyok  
immár),

Nem látott, veletek vívok, s diadalra vezetlek  
Titeket, és benyitom kapuját a római várnak,  
Mellynek alúla Csabát az irigy hadak egykor elűzték.  
Ennyit tudnod elég," mondá, s mire kész leveajkam  
Kérdenem őt, s kitanulnom egyéb rőjtékeit, eltűnt.  
Intöm bár ki legyen, kell tartanom égi követnek.  
S vétkes az Istennek makacson nem hajtni szavára.  
Mennünk kell, Magyarok! rólunk ez az isteni végzés.  
A Főpap szava ez; szívetek vágyása is, és az  
Áldozat erre mutat, mellyet megvetni halálos."  
„Mennünk," egy szívvél felelék; s a tábori kürtbe  
Taks fia hangot adott. A hősök ezernyi paisznak  
Őszszecsapásával hirdették a vidor érzést.

Mostan alá szállott Árpád, és lóra szökellvén,  
Mint fejedelmi jelet, viteté képének előtte  
A röpülő zászlót; s a kard markába szorítva,  
Mellyben az őszszeszegett sugarak játszottanak, égett.  
A hat Főmagyarok, fele innen, túl fele, s Álmos  
Késérék, s az apák viruló nevedéke követte  
A fejedelmivezért. Legelőbb a tábori utszán  
Végig ereszkedvén, mutatá fejedelmi hatalmát;  
Szemre vevé azután párkányait a hadi testnek. —

Ezt mikoron végzé, daliás játékra parancsot,  
(Ünneplő, és ősi szokás a régi Magyaránál)  
Hirdete. A bajnagy Várkony dolgához azonnal  
Kezd. Legelőbb bajhelyre való tért néze ki. Hoszsza  
Tön nyolczszáz könyököt kiszabottan; széle negyed  
rész.

Karfákkal foglalta körül. Bemenetre verőcze  
Szolgált, egy lovagot szorosan melly általereszthet.  
Oldalrul magas alkotmányt leboríta biborral  
Árpádnak, s a többi Magyar Főrendü vitéznek.  
A rézkürtösöket, (négyszer négy számra), belülről  
Helyhezette, külön mind a négy szögre. „Parancsolly,  
Ez valamint meglőn, mondá: „Fejedelmi vezérem!  
Milly játékot adatsz? s mi jutalmat tész ki? hogy ér-  
tsük.“

„Hárma közül ki sebes futamatban győztös, az első,  
Így Árpád; létretü paizst, tarkáztat arannyal  
Nyer tölem, még mellyet ezig föl nem küte senki.  
Második a győzöt ki közelb nyomkodgya, kezembül  
Vessz kelevészt, kirakott szárút; lobogója vasának  
Hímvarrás. Az utolsónak nincs semmi jutalma.“  
Várkony szólla: „vitéz ifjak! ki futásban az első  
Lészen, nyer hét rétü paizst, tarkáztat arannyal.  
Második, a ki közelb halad a győzőhöz: Ürunktul  
Vessz kelevészt; az utolsónak nincs semmi jutalma.“

Így Árpád szavait Várkony viszonozta. Kipördül  
Erre Belér, Balog, és Zombor, szép ifjak az élet

Még gyönyörűn fejlődő koracsának az ifjai, s mások  
Sok közül. A bajnagy csak az első hármát ereszté  
Pályafutásra az általutát gátolta verőczen.

A négy szögre kiáltt négy négy rézkürtös azonnal  
A virgoncz fiakat négyszer harsogva köszönté.

(Kezdetet a képzett viadal mindenkor ezen vett,  
S végét is a harsány szerszámok hangja jelenté).

„Senki hamissággal társát megelőzni ne merje;  
Így szólt a bajnagy; futamó társának elejbe,  
Tőle ki hátra maradna talán, és érzi fogyását  
Ez törvény nálunk; lábkancsot senki ne vessen.

A ki ravasz csellel forgódik, nem diadalmas,  
A futamás mezején ámbátor győzne különben.“

Kardgyaikat leövedzették, s bársonyra ezüstös  
Varrású hevedert vékony derekokra csatolvák,  
Függenek a bajnagy rájok szegzette szemétül.

Készen már minden. Bozogánnyal jelt ada Várkony  
A futamásra. Serény léptekkel mindenik indult,  
Pályázó társán igyekeztén győzni. Középig  
Eggy sem veszt, sem győz. De emitt botlása marasztá  
Hátra Belért. Zombor, Balog egyre haladva hasíták  
A suhogó szellőt, s az arányhoz már közel ért volt  
Mindkettő, mikoron Zombor félszakra csetelvén,  
Rajta keresztül esett Balog is; s míg késtenek itten  
Egymást szidva, Belér az arányt kicsiny ügyvel  
elérte.

Zombor előbb kelt föl; mert általesése Balognak  
A dültnek testén okozott fájdalmat agyábañ,



S látását az erős rohanás elevelte szemének,  
És a kedveszegett kipirultt arczával odább állt.

Fennyen lépe Belér Árpádhoz; Zombor utánna,  
Távulról szédelyge Balog, sorsára pörölvén.  
Árpád a Fejedelm mondá mosolyogva Belérnek.  
„Bajfi, kevésbe került, hogy lél futamatban az első,  
Nyertél még is azért; szavamat megtartanom illő.  
A paizs itt, vidd-el; mert néked szánta szerencséd,  
S mint üzi tréfáját, temagadrul könnyeden érted.  
Illeti a kelevész Zombort; elkéste Balognak  
Minthogy vétke kívül történt, ez esetre ne ártson:  
Gyors futamásáért ez aczél tört nyerve jutalmul;  
Szép mű, szála habos, kirakott marklattya kövekkel  
Zombornak kelevésszénél értéke sem alsóbb.“  
E nem vártt jutalom kedvét meghozta Balognak.

Várkony előlépett ismét: „Fejedelmivezérem,  
Milly játékot adatsz ezután? így szólla, parancsolly.“  
„Három közt az arány-kerecsenyt ki leejti nyilával,  
Parduczbőr kaczagány aranyos boglárra jutalma.  
Második, a röplődöt noha veszszeje vétti, de még is  
Jól közelít hozzá: kézíjj az ajándoka, s nyillal  
Telve tegez. Tőlem jutalom nincs többre kitéve.“  
Így szóllott Árpád, s Várkony viszonzta parancsát.

Erre mikint a tengeri ár kinyomatva szelektül  
Dönti vizét, s türemő habokon habok omlanak által:

\*

Úgy tódultak elő, hallvák Árpádot, az ifjak.  
Csak Bögöny, és Ompold, és Beszter voltak eresztve  
Általa Várkonynak nyillal késértni szerencsét.  
Burcsa kalitkában készen kiröpíteni tartá  
Három tollasait; s fölvonott ijakkal az ifjak  
A jeladást várták Várkonytul. „Beszter az első,  
Így szólt a bajnag; kerecsenyt neki, Burcsa, röpíts-ki.“  
Csattogtatta szabad szárnyát a tollas örülvén,  
Hogy rabsága kitelt, s eredett vergődni magasra.  
Veszszeje nem késett Beszternek utánna röpülni,  
Mint az egek villámja. Csekély sérelmet alig vett  
A fönn kóválygó; de közel lelhetette nyakához  
A nyilhegy, valamint zavaros forgása mutatta;  
Mert a büszke madár kevesig vaktába kanyargott  
S már hitték, leesik: de sebetlen léve, tovább kelt.

Fürge Bököny követé Besztert, kinek int vala Vár-  
kony,

S ismét más vadat a madarak foglárja bocsát-ki.  
Már idegét megvonta Bököny, s szemarányra kereste  
A fölszálltt, s evező madarat két szárnya hajóján,  
S mint az üdöt érző varjak, röptében egyelgőt;  
Erre Bököny kiszalasztja nyilát. Minden szem utánna  
A lebegő tárgynak, lesvén, mint szállna, lövellik.  
Hallá a sipogást, ki közelb állt, látni lehetlen  
A sebesen járó veszszöt ismértelen uttyán.  
Hirtelen a kerecseny veszté röptének arányát,  
S szállani kezdé alá; de hamar félintig erőre

Vergődven, próbálta magát szárnyával emelni,  
S mint ki csak álmában röpül, a nyomorult vad is úgy  
volt.

A tértül távulbra rogyott nem földre: vitézek  
Fogták föl kaczagás közben balszárnya szegetten.

Most a rend Ompoldra került. Még ő vala hátra  
Harmadik a nyilazó társak közül. A szemek ötet  
Vették a figyelem tárgyául. Lépe kevélyen  
Egy lányommal előbb, s válláról kapva az ívet,  
Mint ki nem is látná a már szárnyának urává  
Lett vadat, ujjaival hurját pendíti az ijnak.  
Árpád, és Várkony boszszonkodik; a sokaság is  
Szidgya az elkésett nyilhajtót telve haraggal.  
A suhogó vessző kifeszült a vastag idegrül,  
S mintha nem illetné ötet megfordula Ompold,  
A büszkén nyilazó ifjú, s komor arcza sötétlett.  
Így Ompold. A tábori nép egyszerre kiáltja:  
„Győzött;“ a kerecsenyt a nyillal látva leszállni,  
A nyil horga bűgyét mivel általfurta, s kiállott.  
„Jösztetek, a Fejedelm mondá, elvenni jutalmat;  
Ompold a kaczagányt, méltó, kit véle ruházzak.“  
Árpádhoz járult a győző, s „parduczod így szollt,  
Másnak adassd; Ompoldnak elég, hogy győzhete bajban.“  
„Ennyi nem áll rajtad, te kevély! a parducz, arannyal  
Boglározva tied, felelé neki zordonon Árpád,  
Nem már, hogy diadalmas lél, hanem ellene duzzadt  
S makrancz kényednek, s bűnhődgyél általam első,

Kit fejedelmi szavam kárhoztat.“ — Telve nyilakkal  
 A tegez, és a csont kezíjj Bükönyé leve. Beszter  
 Félre szegett nyakkal, s szégyenbe borulva kívánszorg,  
 S újja ficzamlását okozá, hogy vette nyilával.

„Bántalmazd, Uram, ne legyen, szóll ujjolag Ompold,  
 Hogy vonakodni talált szolgál elvenni kezedbül  
 Gazdag ajándékok. Bajdij nem serkeget engem  
 Vetni nyilat, ki gyerek koracsomtul kezdve, hibázni  
 Nem tudtam. Böcsület vonzott ide, s nemzeti vágyás'  
 Fényes ajándéknál melly hős tettekre hevítőbb.“

„Büszke legény te! dűcsöséged hát vesztes-e azzal,  
 Hogy megajándékoz Fejedelmed?“ mond viszon Árpád,

„És ha csak ingyen vősz adományt, megkell-e utálnod?“

Ompold szólla megint: „Fejedelm! keves érdemem abban,

Eggy nyomorult madarat nyillal hogy elejteni tudtam.  
 Mennem ajándokodért nehezebb viadalra parancsolly.“  
 Illyen ajánlással keresé kérlelni haragját  
 Bántódott fejedelmének most a heves ifjonz.

„Jól!“ felelé Árpád; s Várkonyt intette közelbre.  
 Ott terem a bajnag. „Kettős bajt két gyalog állyon  
 Melyvasban kiki, és képpel; karjokra paizst is  
 Fűzenek a vívók. A győző vértet aczélbül,  
 Köldöke mellynek arany, s bűgyözött karimája hasonló,

Nyerjen. Az ellenfél bozogányt.“ Így szóll vala Árpád,  
És Várkony Fejedelmének hirdette parancsát.

Minden megmozdult. Ompoldot is égeti a vágy.  
„Vértemet adaza, gyerek, szállíttya keményen apród-  
gyát,

S a képet. (Fegyverderekat mindenha viselt volt).  
A ki velem mérkezni akar, mondotta kevélyen,  
E viadalhelyen adgya jelét.“ Lön erre tolyongás  
Rendkívül a szabadon, behatást elzárta verőczén.  
Menydörög a sokaság: „Nincs hát több bajnok ez  
egynél

A magyar ifjak közt? hát csak neki kelt-e föl a nap,  
Hogy maga hányakodik, s tömlőkint fújja pofáját?  
Nincs-e, ki a magahitt hegykét lealázza?“ kiálták.  
Nyissd-be verőczédet, bájnagy! már türni lehetlen  
Ennyi derék daliát egy ebnek hogy foga marjon.“  
Több zavaros szóbul csak ezek váltak-ki jelesben:  
„Harczra ki! szembe kelek kettővel. Töletek Ompold  
Nem retteg. Meglássuk, az eb tud-e marni fogával.“  
Szóll emez. A robaj erre dühösb kezd lenni, s kü-  
zel volt,

Hogy kívül a mérgedt fiatalság rántana kardot.  
Ezt mikor a Fejedelm látá, mond: „csöndre legények!  
A viadaltéren hősnek zavarogni nem illik,  
És ott, hol vagyok én, akarom, kiki rendre vigyázzon.  
Csak Keled állyon elő Ompolddal bajra kiszállni.“

Nem magas, és karcsú vala testállása Kelednek ;  
 Arcza vidám; csak alig látszott pülyhődni álla.  
 Nemzetsége jeles. Származtát vette Babolcsnak  
 Ágából, ki Csabát követé a mostoha sorsban.  
 „Kettőrül szóllál? Keled így, Ompoldra meresztvén  
 Sas szemeit; meglássd, ne legyen magam ellened annyi.  
 Harczra ki most képpel! nyelved pörögése banyákat,  
 És nem férfit ijeszt.“ — Ompold mozdultalan állott,  
 Hajló újjai közt pörgetvén a sima képszárt.  
 A bajtér közepén szemarányt Árpáddal oszolvák  
 Egymástul, s paizsát megcsapván mindenik, első  
 Barna Keled képét Ompold mellére feszíté,  
 Ez pedig ellene vetve paizst, kikeríti csapását.  
 A kölykes medvét almában hogyha találná  
 Bántani, szikrázóbb szemeket nem vetne szemedbe,  
 Mint Ompold Keledébe vetett; s állának erányzá  
 A ragyogó fegyver sudarát, tékozlani lelkét  
 Szándékos. Keled észrevevé, s félszakra sudamlik  
 A neki mértt haragos sujtásnak elüle, s hijába  
 Lön az erő, s lábán csak alig tartózkodik Ompold.  
 Nem késett amaz a lebukót meglepni, s nyakának  
 Ilajtá a hegyezett képet; mellette csapott-el  
 A keresett tárgynak, s csak kis sebet ejte sisakján.  
 Mind inkább inkább a méreg kezde lobogni  
 A bajtársakban. Tajtéktul habzik az ajka  
 A rávagyónak, ki kevesbet tarta Keledről,  
 És valohol volt szikra erő eloszolva csikorgó  
 Tagjaiban, mind azt gyűjtötte kezének erebe.

A képet ragadá ismét, és hátrafesztvén  
Job lábát, Keled arcza közé intézte dűfését,  
Mintha üdös tölgyet gyökeréből döntené volna  
Szándoka, olly iszonyú, olly bősztűtt nékihatással.  
Ellene csapja ugyan paizsát a mérges ütésnek,  
És fölfogja Keled, de hanyatlik sarkra kevesleg  
S ballyának sincs haszna, mivel vala vértje keresztül  
Furva, s belé ragadott Ompold képszála kitűztig.  
Így néztek szemközt. De Keled szabadította kezéről  
A roncsolt vértet szaporán, s rajt hagyja fityegni  
A képen, s ez sullya miatt akadék leve inkább,  
Mint fegyver, s mikor ezt látá, mellyére szegezte  
A vasat Ompoldnak, mellyet ki nem űthete pajzsa.  
Maghajul a képvás; derekán elpattanik a szár,  
Veszti merőn állttát Keled, és esik arczczal ütődött  
Bajtársára egész nehezével fegyvere fosztva  
S dönti hanyatt a fűnnhejazó Ompoldot utánna,  
És azon eggy nyomban maga is testére szakadván.

Most Keled, (ám ki vagyon föllül, sokszorta ha-  
talmasb),

A kiterültt habevőt gyomrozza; feszeltg amaz a térd  
Dolgos terhe alatt, s gözölgő mérget okádik,  
S forral ezer boszszút, ha leend erejének urává,  
Ellene társának, de süket harcztársa ezekre  
Öklivel a fekvőt tágítás nélkül agyallya.  
(Sokszor már így lett a játék végre halálos).

Árpád a Fejedelm ezeket hogy látta: „Legények!  
 Válljatok egymástul, mondá; kiki nyerje jutalmát;  
 És akarom, viadaltoknak hogy vége szakadgyon.“  
 Fölkeltek, kaczagás támadt mindenfelől; Ompold,  
 A dagadó lelkű, hogy meg lön győzve Keledtül,  
 A kire ő csak imént, ajakit pittyesztve, hunyurgott;  
 Kezdene még örömet ujjabb viadalba; dűhében  
 A képvasba akadt vértet kiszakasztva, szidalmat,  
 És ezer átkot zúgg, ropogással rajta tipródik,  
 És fogalt csikoríttya: de elhallgatnia kellett,  
 Mert Várkony haragos nézéssel vága szemébe.

Elfordult az épétfőző. A másod ajándék  
 Néki csekély, ki megérdemlé, dörögte, az első;  
 És elment. Árpád kevesé a tette megindult;  
 Aztán: „csak játék,“ mondá; s mosolyodva Keledhez:  
 „Neszsze fiú, a vért, s bozogány. Most mindenik  
 illet.

Egyike mint győzöt: tetszésem hozza, hogy adgyam  
 A bozogányt,“ s örömét a nép tapsolva jelenté.

Várkony előlépett ismét: „Fejedelmi vezérem!  
 Milly játékot adatsz ezután? így szólla, parancsolly“  
 „Két lovag egymásközt kelevésszel, ketteje karddal  
 Vivjanak. A győzők paripát kiki öltözetestül  
 Tábori készséggel nyernek: kik vesztesek, ékes  
 Nyerget ló nélkül, mellyet nem koptata senki!.,  
 Így szóllott Árpád, Várkony hirdette parancsát.



A jelesebb ifjak hallvák Árpádot, az égnek  
Villámló tüzekint egymást megelőzni siettek,  
S mindenik a bajban hogy részes lenne, kiáltá.  
Horka, Kusid, Koppány, Becse, Bánk, Csapod, és  
Bereg, és Dancs,  
És száznál többek magokat viadalra kínálták.  
A sokbul négyet szállíta kikelni csak Árpád  
Szinlett harczra, kiket jeleseknék halla hírekbül,  
Horkát, és Kusidot: Tuhutumnak szültte az első,  
Konté a másik, karddal. Kelevészre nevezte  
Koppányt, és Csapodot. Vették származottakat ők is  
Régi magas nembül; de magasb bennettek az erkölcs.  
S a hadi dolgokban forgottság, s évre is ifjak.

A karimás bajtért Várkony megnyitotta. Beléptet  
A négy bajrakelő, s vidoron lovagolnak alá fül.  
Mindenik örvendett, és tréfát pörgete nyájas  
Ajka közül, s viadalra magát készítgeti nyalkán.  
Lenget emez kelevészt, az kardgyát méri csapásra,  
Szinte mikint cselekedni szokott, mikor ütközik össze.  
Jelt ad a Fejedelm. Sebtest vágatnak az ifjú  
Bajnokok Árpádnak szájáruul venni parancsot.  
„Horka, Kusid, karddal; mondá ez, vívjanak elsők.“  
Pördül ez, és amaz is ragadó lova gombölyü körmén,  
S „kardra ki, kardra, Kusid bajtárs!“ így Horka ki-  
áltván,  
Néki ereszti lovát. De Kusid nem mozdula helybül,  
És az erős vágást kardfokkal visszazavetette.

Sarkantyuzza Kusid paripáját, s ugrata szemközt  
 Horkának, s az aczél sullyát már szabta tüzelgő  
 Képéhez, miüdön Horkának is az vala tellyes  
 Szándoka, bajtársát szál karddal föbe találni.  
 Ütközik a két él, hangzik pönögése az egymást  
 Martta kemény vasnak. Kusidét bévágta derékig  
 Horkaé, s csak alig lehetett választani széllyel.  
 Mindenik erre habos paripáját visszafeszíti,  
 És egyet kanyarul, forgatván mindenik új csint.  
 Mint az evet, fordult Tuhutum fia fürge lovával,  
 És keresé Kusidot nyakszirtt a széles aczállal  
 Lelni, mikor pördül Kusid is balvállra hanyatló  
 Kardgyával; s miüdön mindkettő néki hevülve  
 Összezsapott, az arány mellé'vágásokat ejték,  
 Még is nem foganat nélkül. Markába szakasztá  
 Horkának Kusid a kantárt, és szája urává  
 Lett a nyalka szügyes. De Kusid sem valla szerencsét,  
 Mert kardgyát ejtvén Horkának nyerge fejéhez,  
 Elpattant az aczél, s csonkán fitogatta kezében.  
 Gyors esze Horkának Kusidot megelőzte. Leugrott  
 És mielőtt emez észre vevé, a földre ragadta,  
 Véelve, hogy a karddalszabadon vagdalkozik illyképp.  
 Csonka vasát elhajtya Kusid, s „birakozz velem, így  
 szóll,  
 Hogyha leventának tartod magad; aszszonyi erkölcs  
 Fegyverefosztottat fegyverben harczra noszolni.“  
 Horka is ejti tehát a kardot félre, s hevültten:  
 „Ugyse! leventa vagyok, mondá, jer bajra akármin,

Fegyverefosztottan sem rémül Horka Kusidtul:  
S aszszony-e bajtársad, vagy nem? meglássad ezennel.“  
Mindenik ölbe szaladt. Társánál Horka erősebb  
Testre, letúrta amazt féltérdre. Híjába törekszik  
Állani lábra megint; erejét bajtársa fogyasztá,  
Izmos karjaival valamint csatlotta magához.  
Árpád erre: „derék hősök! jól vívtatok eddig:  
Több nem kell. Akarom, széllyel hogy oszollyatok;“  
és ők

Elválván, az emez paripáját csalta kezéhez.  
Lön kaczagás, velek a czödrök mint tudtak enyelgni,  
A futozás közben mulató tréfájokat üzven.

Koppányt, és Csapodot várták most a szemek. Ugrat  
Mindenik a bajtér tisztultt közepére. Legelső  
Koppány a kelevészt térdéhez rántya, lebukván  
Nyerge fejére, szökell Csapod ellen: „Harczra ki!  
zajgá,

Jó Csapod, a nyergeltt paripát elvinni kívánó;  
Meglássd, a jutalomvadnak hátára nem ülsz ma!“  
Meghajol erre Csapod, s a lónak szinte füléhez  
Szigte szemét; „Csapodot ha le győzted, mondgya,  
beszéllegess

A jutalomvadrul; kora már osztoznod előre.“  
E vég szó csak alig jöve száján, ütközik a két  
Szál kelevész yasazott testekbe. Csapodnak elugrott  
Fegyvere Koppányrul; de emez megemelte hanyatló  
Bajtársát; sérelmet azért rajt ejteni még is

Képes nem lehetett. Ujjabb tűz forrad érében  
 A megemeitt hősnek. Nyergéhez fészkelí testét;  
 És viszi a kelevészt hogy Koppányt furja keresztül.  
 A rohanónak emez mentten kitanulta aránnyát,  
 És neki hajt szemköztt, s testét félszakra csalókan  
 Illeti nyergében, s a szálnak eresztí dűfését  
 Hóna alá. Csapod arczra bukott. Ballyába szoríttya  
 Koppány a kelevészt; jobjával hajtya sajáttját,  
 Mellyel víva, Csapod derekára; de ez sem ügyetlen  
 Koppányét markollya, s magát megvetve hanyatló  
 Félben az ellene nyultt kelevészt rándíttya. Vesződnék  
 Így ketten, nem erősb társánál egyík is. Elvég  
 Vívás közt kiki a másét vonzolta magához.  
 Egyi kisség pörgetve lovat kanyarogtanak. Ujra  
 „Harczra ki!“ mondgya Csapod. Koppány is: „harcz-  
 ra ki, bajnok!  
 Már mostan vendég kelevésszel mindenik.“ Őssze  
 Csaptanak a lovagok. Kéméllés nincs az erőben.  
 Vérefakadtáig bajtársát mindenik üzni  
 Fülforrott. Arczok vonatit fűstötte pirosság.  
 A magahitt Koppány idegen kelevéssze az első  
 Lelte Csapod vállát; de daczos paripája, mi okbul,  
 Nem tudhatni, fejét fűlkapta, s körűmhegyen állott.  
 „Így jól!“ mondgya Csapod, s kelevésszét ulti szű-  
 gyébe  
 A meredek lónak, valamennyire kézzel elérte.  
 Fortyanik a sebevett; elejét fűlrántya magasban,  
 S egyi pillantat alatt az ülővel farra hanyatlik.

Nem tarthattya magát az eső lovag, öklözi ámbár  
Fültövön a konokot, s lefelé huzdallya serénnyét.  
Mint mikor a lihegő fejszés a vénkoru túlgyet  
A faevő éllel lábárul földre teríti,  
Dúl az imént élő lombos terebélyfa, s leestét  
Hirdeti a ropogás, s az egész környéket ijeszti,  
Így dült el Koppány. Kelevészsze keresztül alatta  
A vérét fogyató dögnek pattogva törött-el.  
Ő pedig a bajnok veszedelmét sejtve, szerencsés,  
Hogy job lábafejét kivoná az esésnek előtte,  
És hasa balazárát oda csipte az éltehagyottnak.

Erre szökik Csapod a lórul, s Koppánynak alája  
Nyujtja kezét, s a sérelmest fölemelve nagy üggyel  
Átülelé, s hozzá ezeket szóllotta: „derék hős!  
Hogy győztem, kevesebb örömöm, mint élteden enyhül  
Rázkódott lelkem.“ Komoron bajtársa felelte:  
„Szánakodásoddal megsérteszsz sokkal is inkább,  
Mintha hegyes vassal vernél ált. Nincs mit örülnöd,  
Hogy győztél: egyedül paripámnak vétke szerencséd,  
Nem te vitézséged. Nagylelkű! nincs mit örülnöd,  
Hogy vagyok életben. Te köszönd, hogy megmarad  
élted,

E dögnek: nekem nem történt volna halálom,  
Ellenem ambár volt a balsors, fegyvered által.  
S mit nekem elvesznem? ki enyészto hadra születtem,  
Éltének mellyben ha ki kedvez, bajnoki névre  
Nem méltó, s vállára vegyen, jobb, aszszonyi küntűt.“

Illy szavakat váltvánk, Árpádhoz elértenek együtt.  
Itt Csepel a nyergeltt lovakat nyújtotta Csapodnak,  
És a kardbajban győztös Horkának. Az ékes  
Két nyeret pedig a vesztők számára kirakta.

A kegyes érzelmű Csapod el nem eresztheti Koppányt

Szó nélkül most is, s ekképpen nyitva meg ajkát:  
„Általam elvesztéd kedves paripádat: emitten  
Áll az enyim, vedd el; nem ajándokképpen: az ejtett  
Kár forog elmémben, s késztet pótolni; ne vessd meg.  
Ez nekem, (Árpádnak jutalombarmára tapintott),  
Leszsz amazért.“ Koppány haragos ránczokba türemlett

Arczczal mondgya: „hiú ifjoncz, nem kellne felelnem  
Szódra, de tudd-meg, ajándékod nem szennyezi Koppányt,

A mi tied, tartsd-meg. Van csordám tizszer-is annyi,  
Mint neked. A jutalom nem vont ez helyre, s ajándok.“

Szóllani még többet készült, de fülébe csapongott  
Ujj zsibogás. A vizsga szemek más tárgyra lövelltek.  
Egy ékes termet közelít, kit senki nem ismér,  
Két követője között lóháton. Korra nem éltes,  
Sem gyermek. Komor, és vig kedv vegyesültenek  
arczán

A jövevény hősnek. Látszott fegyverre ruhára,

Nem Magyar. Ő így szólt: „Bajt vivni ha engeded,  
Árpád,  
Jött Gelemér, Bogor a Kazarok fejedelme böcsülni  
Kit nem tud. Hallván daliás játéktokat, és a  
Nemzeti ünneplést, s valamit tege végbevívétek,  
Hozzátok terelém utamat. Van többet is ennél  
Mondanom: a bajban haggy csak részt vennem előbb-  
szőr.“

„Jerbe vitéz idegen, s késérő társaid“ így szólt  
A Fejedelm, s Várkony sietett fölzární az ajtót.

Ünnepi méltóság ragyogott képében az által-  
Keltnék. Előléptette lovát, a délczegen erre  
S arra kanyargva menőt, a kantárszárba kerítvén  
Bal karját, sem gyors, sem halk lépéssel elért volt  
Árpádhoz, s lobogós kópjával téve köszöntő  
Tiszteletet. „Mellyik nemzetség, kérdezi Árpád,  
Hét közül, a vérség mellyhez csatol, és ki vezéred?“  
Így szóllott Árpád. Gelemér felel: „én vagyok a fő  
A Kabar osztályban, s legrégibb vérré küöttök,  
A többit későbbben adom tudtodra; bocsáss most,  
Bár kivel e viadalmi mezőn késértni szerencsét.“  
„Nemzetségre jeles, jelesebb tisztetre, viszónlá  
Árpád, a fiatalságnak játéka ha kedves,  
Ellene nem szóllok, s hagylak választani fegyvert.“

Lóra kapott Gelemér; a kópját lengeti, s így szóll:  
„Szálra ki, szálra! kinek tetszik mérkezni Kabarral,

Jó Magyarok! s kiderült homlokkal néze körösleg.  
 A nehezen fújtott vágyás izgatta Szabolcsot  
 Már ez előtt, a vér most újra felébred érében,  
 S csillámnál sebesebb ugrással lóra szökellik,  
 A tarajos sisakot kezivel nyomkodva fejéhez:  
 „Szálra ki, szálra, Kabar! Gelemért szállíttya, ha  
 tetszik,

Készen vár kópjám; állj helyt tusakodni Szabolcsal.“  
 A négy szögére kiálltt négy-négy rézkürtösök erre  
 Várkonytul jeladást vévén, harsogva köszönték.  
 Szembe találkoznak. Gelemér tárcsája legelső  
 Pöndült meg. Homorú tárcsáját csapja Szabolcs is,  
 S a Kabar adta hívó hangot fölváltya tüzesben.  
 „Vedd elől, a mit tudsz, Gelemér ordíttya, Magyar hős!“  
 S hóna alá kapván a kópját, ellene rándul.  
 „Vedd elől, a mit tudsz, Gelemér!“ viszonyollya Sza-  
 bolcs is,

S nem csap az északi szél a karpati szikla hegyekhez  
 Olly méreggel, ezek valamint egymásra rohantak.  
 Egy vala szándokjok: társát kiemelni nyeregből.  
 Mindenik eszrevevé a csint, s a kópja csapásnak  
 Ellene szegzi ezüst tárcsáját. Megfeszül a két  
 Szálfegyver. Mélyen behatottak az éles ütések  
 A tárcsákba; de mit használ? nyergébe nem ingott  
 Egyik is. A pajkos paripát olly biztosan ülték!  
 Megfordíttya lovát Gelemér, fordíttya Szabolcs is,  
 S a zabolátrágók versent egymásra nyerítnek,  
 És leszegett nyakkal magokat kedveltetik. Ismét:



„Szembe, vitéz jövevény kópjas, velem!“ a Magyar  
így szól;

„Szembe velem,“ felelé amaz is, s kifeszíti dőfésre  
A hegyezett orrú fegyvert, és vette arányba  
Az helyet, a két váll, s a fő hol szerkezik össze.  
Ezt mint látta Szabolcs, tárcsáját ellene vetvén,  
Állkapczája közé Gelemérnek ereszti szurását.  
Ő is hasztalanul. Meg nem csalhatta vigyázó  
Bajtársát. Valamint mikor összecsapódik az égen  
Két haragos felhő, borzasztó csattanat ad hírt  
A megesett harcziul, nem másképp pattogoz a két  
Tárcsa, s ezer darabokra törik: de nem ejthete még is  
Senki sebet társán. Illy jártasok az hadi csínban.  
Elvetik a fűdözők türedékeit, és kiki hátrább  
Vonnya magát; s valamint az ihoknak nyalka vezérei  
A kosok, elválnak, s mérik, mint üssenek össze,  
És azután mérges rohanással verdesik egymást:  
Úgy ezek is sűrű ránczba szedett homlokkal, ez innen,  
Túl amaz egygy üdeig csak szemmel vívtanak. Első  
A féket megereszti Szabolcs, megereszti legottan  
A Kabar-is. Röpül a két hős; mellyére feszíti  
Mindenik a kópját vívó társának. Az égő  
Lángba borultt felhő nem szikráztattya sebesben  
Menyköveit, mint ők milly sebbellobbal ütődtek  
Egymáshoz: de aczél testek csak szenvedé horpaszt  
Kölcsönösen; mivel a vértet behatásra keménylé  
A sima vas. Nem esett kár nélkül még is azomban  
A viadal: Ki nem állhatták a kópia száraz

A nagy erőt. Törik a két szál darabokra, s fejekkel  
 Ütköznek lovaik homlok, s nem akarva feszülnek  
 Farra az elszédültt párák; bámultanak a két  
 Harczviselők kevesig. Gelemér szállíttya Szabolcsot:  
 „Tetszik-e, hogy bozogányt rántsunk a kópja helyébe  
 Vagy kardot bajtárs?“ felel ez: „választani hagylak  
 Vendég!“ s a bűtkös bozogányban meg van az alku.

Árpád szállamlott: „akarom, megszünnyetek, elmés,  
 S karra vitéz hősök; nem győzött köztetek egy is,  
 Sem vesztett. Méltók fényes jutalomra. Nem is leszsz  
 Érdemetek nálam feledés sirjába temetve.“  
 Így szállt a fejedelm. A vívók mennek elejbe,  
 S meghajtvák magokat, köszönettel néki felelnek.

Így kezdett Gelemér Árpádhoz szállani ekkor:  
 „Értéd már, ki vagyok; fültárom jöttöm okát is.  
 Bessnyei Kúnokkal hadakoztunk, a kik az Úzok  
 Földét fosztogatók. Vala köztünk régi szövetség.  
 Most segedelmünkért folyamodtak. Gondolom, a hír  
 Ezt neked is meghozta. Magam seregére leginkább  
 Tódul az ellenség. Bogor elhagya; régi haragját  
 (Mert bátor voltam gyakran megfeddeni gögét).  
 Így önté-ki reám, a közkárt semmibe tudván.  
 A boszszú bennem fölgyulladt. Minden erőmet  
 Egybeszedém. Vagy győzni fogok, vagy halni, clá-  
 rultt

Őn fejedelmemtül, mondottam, nékem elég leszsz

A koszorú; sem amaz, sem emez nem szennyezi lelkem.  
 Nagy volt a veszedelm. Győznöm csak ritka szerencse;  
 Nem csügged-meg azért népem; sőt fölhevül inkább,  
 És elszánnya magát az utolsó csüppig. Erőt vesz  
 Kétszer az ellenség rajtunk: mert tizszer is annyi,  
 Mint mű, száma szerint; és már megbontani kezdé  
 Szárnyaimat. „Ne szaladgy, mondtam, Kabar! itt az  
 utolsó

Pürczenet, és Bogor is szemléllye, hogy a Kabar így is  
 Győzni tud: a fényes fogadást ne kövesse gyalázat.  
 Szemben az ellenség, nem hátul; törjetek által  
 A tábor közepén.“ Új lélek szállta-meg a már  
 Ingadozókat. Ezernyi ezer nyil zápora ellen  
 Hajtottunk; s valamint keskenyre szorítva dühölygőbb  
 A tűz; úgy voltunk. A szükség ösztöne nyújtott  
 Kétszererőt. A merre törünk, ut tágul előttünk,  
 És ropogó testek halmán gázoltanak által  
 Ingerlett lovaink. Ekképp hátára kerültünk  
 Ellenségünknek. Ketté osztottam az őszsze-  
 Vontt sereget. Nyomom a futamó Besenyőieket innen,  
 És onnan. Győztünk, mire a nap az éjbe borult volt.  
 Elnyertünk mindent: a tábor kincseit, és a  
 Szarvviseelő barmok sokaságát. Kétszer ezernyi  
 Legjelesebb paripát. Mit vélsz? a marha kit illet?  
 Minket-e, kik vívtunk egyedül, s lönk szélre bizottak  
 Olly czudarul Fejedelmünktől? Nem! szája Bogornak  
 Így dörgött: „közös a nyereség. Hét szakra megy; a ki  
 Ellene tesz, pártos, s boszszúját érzi Urának.“

„Kellene hát, felelém diadalmunk drága gyümölcse?  
Csalfa te, és irigy is, ki örülnél, nem de, ha vesztünk  
Volna ma egy lábíg? Nem férsz olly könnyen ezekhez.  
Ellened áll testünk. Láttuk, nincs nálad igazság,  
S bennünket kényedre csavarsz, törvénytelen ember!“  
Fölfortyant szavaimra. Kelénk fegyverre. Keményen  
Vivtunk jó üdeig: de kifáradt népem erőtlen  
A nyugodott sokaşág ellen; kell hátra vonulnunk;  
Elvesztők a martalokot, szaladásnak eredni  
Kéntelenek, s csak az éjji homály mentette meg él-  
tünk.

Elkeseredt hadamat szállítom: „haggyuk-el e gaz,  
E vért szomjuhozó csordát fejedelmivel együtt;  
Haggyuk-el ez hálát tőlünk megvonta vidéket!  
Megszűnt lenni hazánk. Más tájt szállásra keressünk.  
A nemes érzelmű Magyarokhoz kötni magunkat,  
Gondolom én, legjobb. Mondgyátok, tetszik-e, vagy  
sem?“

„Tetszik;“ üvöltötték. Téged valamerre szerencséd  
Visz, követünk, csak hogy te parancsolly a Kabar ágon,  
Senki ne más.“ Ekképp az Etel folyamához elértünk  
Békével, s mellette jövénk a Csóka hegyéig.  
Ott hagytam hadaim bő téren. Számra huszonnég,  
S föllül négyszer ezer főbül, vagy többen is; a kik  
Mind fegyverviselők. Ezeken kül gyöngé cselédink.  
Én, s ezek ím jöttünk kegyeteknek ajánlni szövetség-  
Alkut. Földeteken szállást engedgyetek, és részt  
Nemzetiségtekben vennünk. Érette viszontag

Hadban szolgálunk az utolsó emberig; és szóllt:

Hallók, (mert vagyon a hir mind két szárnya szelekbül;

Lábai is szárnyak, s így könnyü röpülnie gyorsan),  
Hogy Lebed elhajlott, s nagy rés nyílt a hadi testben  
Nálatok, és mi nevét gazzá teszi, szemtelen okbul.  
Mind ezek, úgy hiszem én, mind Illamkői tanácsok:  
Mert mi ki nem telnék a mocskos lelktü Kazartul?  
Nem mint mű, kiket ingerlett fejedelmi csalárdság,  
E rést pótolnunk nem lészen kedvetek ellen,  
Úgy vélem, s noha számra vagyunk félszerte kevésbek,  
Mint Lebedék: de vitézségünk nem hízagos így is.“  
Így szóllt ő, azután hallgat, s válaszra figyelmez.

Illy feleletre nyitá ajakát a fejdelem Árpád:

„Jó követ! a mit kérsz, megnem vetem; és mit ajánlaszsz,

Elfogadom. De megismérjed fejedelmi hatalmam,  
Mellynek alatta te lész,'s minden csömötéje hadadnak.  
Itt földet nem adunk; ezt is hogy jókoron értsed;  
Nem sok üdö multtán elköltözik innen örökre  
A Magyar. Eljönnöd ha velünk fog tetszeni, társul  
Felveszlek hozzánk, mind a két sorsra ha kész vagy.“  
„Kész vagyok! ezt felelé Gelemér Árpádnak; örömmel  
Elköltözni, világ meredek szélére vezess bár.  
Esküszöm a napnak szikrás fénnyére hűséget  
Hozzád. Lábam alatt a föld nyillyék-meg; eloltó'  
Gözzel fujtsen az ég, ha csalárdul szóllani mertem!“

Így hallatta magát Gelemér; s Árpádnak előtte  
Meghajtotta fejét, s valamenten félre szökkellett.

„A daliás játék, Árpád így szóllani kezdé,  
Mostan elég. Fiatal vívók! éleszti reményem  
Készségtek minden fegyverben. Semmi dicséret  
Nem nagy az érdemekért, mellyet Fejedelmetek adhat,  
Sem jutalom. Nem sokba kerül Pannónia földét  
Illy, és ennyi derék hősökkel visszaszerezelnünk.“  
Mondá, s lóra szökött, s a többi vezérek is akkint.  
Intett a Fejedelm Lélnek. Lél tábori kúrtyét  
Harsányon megereszti. Röpül seregének elejbe  
Minden Fő, s az egész hadi test egyszerre megindul,  
A magas alkotmányt, s a bajtért közbe keríteni.

Volt csinnal lecsapó hid az alkotmányhoz eresztve;  
Méltósággal ezen fölvtágtat hirtelen Árpád,  
És így szóll: „Magyarok! nem okon kül gyűltetek

összsze

Ez helyen. Elvégzők innen költözni ez éven,  
S átfoglalni dücső Etelénk szerzette hazánkat,  
Melly ma bitanglóknak szolgál terméke javával.  
Túl ez Ural bércezn harminczad napra sereglünk  
Egybe, hol országunk a Bolgár sarkra könyöklik.  
A nők, és kicsinyek, s barmok minden neme Káma  
Forrásos partyán fognak gyülekezni csoportra.  
Fegyveres őrizetül minden had két ezer ifjat  
Ád nekik a szomszéd Bolgárok czinkai ellen.

Hallád ezt Gelemér, s Kabaridnak vidd hírül, őket,  
Hogy magokat hozzánk kapcsolni siessenek, intvén.  
És te Szabolcs, mondotta tovább, a Béri halomhoz  
Vidd sereged, hozzád míg érkezik újra parancsom.  
Aggodalom nélkül legyetek. Gondoskodik Árpád  
Rólatok: éléssel csordáim legjava szolgál.“

Végre Taturt szóllította: „őreg! mond, ez nap utolszor  
Áldoztál itten. Senkit hogy vissza ne tartson  
Az helynek szentsége, korán hoda rontsd-el ez oltárt,  
Úgy, hogy semmi nyomát ember ne talállya utánunk.  
A szereket rakd föl. Jóslóid, s Táltosok egyig  
Jöjjenek a tábor közepén. Áldozatok érttünk  
Tí Papok, a harcznak míg minket zápora fáraszt.“  
Így szóllott Árpád, s a tábort széllyel ereszté,  
Tért nyitván sűrű gondgyainak kebelében azon közt,  
Tengerek árja gyanánt, mellyek most rajta fekűttek.

---

## Ö T Ö D I K K Ö N Y V.

**T**i, Vérháti hegyek, s meredek sziklái Uralnak,  
**T**i, az üdök egyebet megemésztő vasfoga kikben  
Kárt még nem tehetett ezer, és ezer éveken által:  
Láttátok honnan, milly számmal, merre jövének  
A Magyarok, miüdön mozdultak előbbi helyekbül  
Ősi hazájoknak boldog földére verődni.  
És te Etel, halakat nevelő, hátadra ki vetted  
A nyomuló tábort, s Európa megyéjire által-  
Tenni kegyes voltál: üdvözlött tőlem örökre!  
Melly az üdök esetit fűsvényen nézeti, kérlek  
A takaró fátyolt kevesig vonnyátok - el a mély  
Örvény torkáru, hol apáink tettei nyögnek.  
És te, kinél a zártt dolgoknak kulcsa van, elme!  
Vedd elől eszközidet, s a szent hajlokba vezess bé,  
Hol Kronosz ül komor arczával, s nagy könyveit őrzí,  
Lássam az összevonultt tábort, a tábori főket,  
A rettenhetlen daliák mozgásait: aztán  
Énekiem adgya hirül későbbi korunknak, az áldott  
Térre mikint jöttek, kiktől van léte hazánknak.



Első szöke Szabolcs indult, s elhagyta megyéjét  
Álmosnak, mellyen kevesig megszálla nyugodni.  
A fejedelmivezér valamint vállalta magára  
Tartani vendégét étellel: bőven adatni  
Rendelt nyájaibul mindennemű barmot az utra.  
Ötszáz válogatott göbült, és tulkot is annyit;  
És nyolcz falka ihot, (számkint vala fél ezer egyben)  
Hajtata hozzájuk. Tömlöket is osztá fejenkint.  
Targonczát minden zászlóhoz küld vala kettőt;  
A tizedek sátort vászonbul nyertének egyget:  
Mert Lebedet mikor elhagyták, a tábori butyrok  
Vesztenek a könnyűbb, s bátrabb futamásnak okábul  
Ott, honnan kiörozkodtak, megválva kevéstül,  
Mellyeket a fők álutakon küldének előre;  
Mert beavatva csak ők voltak titkába Szabolcsnak:  
Ekképp méne Szabolcs Kara mellül, váltva Uralnak,  
Nem nagy ugyan, de vitéz táborral. Két felül a föl-  
Gerjesztett nép állta körül. Késérte üvöltés,  
Mellyre az erdőnek csavarékai vissza feleltek,  
Őket örömszajjal. Hangzó szerszámaik egymást  
Buzdíták. Lángszin festé képében az ifjat,  
S önnemű erkölcsét fitogatta, lovával enyelgett.  
A már élemedett hősök fülhoztának érett  
Dolgokat. Árpádrul legtöbb szó forga közöttük:  
Melly kegyes, és méltó fejedelmnek; senki serényebb  
Nálánál, sem eszesb hadakat rendelni mikor kell,  
És hol az üldöklő csata forr, nem senki merészebb.  
Tisztetség szerető; de koránt sincs benne kevélység

Egyszerű mindenkor; bal sors nem szegheti kedvét.  
 S hogy fölfujja magát, el nem szédíti szerencse.  
 És több ilyeneket. Majd ismét támad a kérdés:  
 Merre Szerep, s Örshon? még uttyok hány napi járat?  
 Mennyire a Bolgár onnan, hol megtelepedni  
 Fognának, s az orosz szélek közel esnek-e hozzá?  
 Így mentek; de Szabolcs apjárul nem teve senki  
 Egy szót: a gyermek netalán bánatra fakadna,  
 Benne föléledvén az előlt természeti érzet;  
 S tiznapi járatallal maradott a Káma, közöttte  
 A kised, de keményhadnak, nem meszsze Szereptül.

A Szakmári vidék Huba birtoka hajdan. Uraltul  
 Délre terül; miokért a föld, s éghajlata nyájash.  
 Izgó, és eleven nép lakta. Tenyészteti barmot  
 Fűve kövér; mellynek hizodalmat csermelyek adtak;  
 S mindene bőséggel. Szakmár vala széke Hubának,  
 Terjedt, s szemre való város. Szépapja rakatni  
 Kezdé a bolgár szomszéd becsapásai ellen,  
 Védvárul. Minden számszernek műhelye, tára  
 Itt volt. A legszebb faragású nyergeket innen  
 Hordották. Idomos paizsok, tegzek, nyilak, és más  
 Vasnemű műveletek Szakmárnak hirt nevet adtak.

Itten az ősz Hadnagy népét szállíttya gyűlésbe,  
 És illy szókat ereszt: „Feleim, készüllyetek utra,  
 Elhaggyuk Szakmárt. Eleinknek régi hazája  
 Vár bennünket amott nyugoton, nemzője Csabának

Hol hajdan fénylett, kit száz birodalmak uraltak.  
Földgye kövér, ege jó, úgy mondák boldog apáink,  
A kik harczoltak győző Etelének alatta,  
S a testvéri hadak benyelő vértengerin által -  
Gázolván, bajak ezre között e tájra vetődtek.  
Égi jelentések, s a Főpapi áldozat intnek,  
S mint én, élemedett öregink, költözni ez évben.  
Kezdeni kell egyszer; s kár lenne halasztani továbbra.  
Nyugtalan a fiatal; harczvággyal belseje tellyes.  
S a turulos zászló követése hevére tüzet rak.  
Láthegynél végzők: fejedelmünk hogy legyen Árpád:  
A Magyarok kegyes Istene őt; ő minket igazgat,  
S Gyermekeinket azok, kiket ő nemz mindenik ágon.  
Mozgásban minden, minden partyához Etelnek  
Tart, és átok azon, ki magát elvonni merészlő.  
Én öregcske vagyok; testem kezd lenni nehezkes  
Fáradtságra; (s veté szemeit Szemerére;) fiam te,  
Így szállott hozzá: ezután te segittsed emelni  
Hadmagy tisztelnem terhét; kéméllyed apádat,  
Mint engem láttál öregemmel bánni korának  
Őszében. Te azért most a Szakmári megyétől  
Távulb fekvőket két zászlóallya segéddel  
Járdbe, fiam! fegyverrevaló, s nem fegyveres együtt  
Nyolczad alatt e város alá gyülekezzenek; apró  
Gyermekeket, és bűcsűsebb marhát targoncza vegyen föl,  
S indítsák. Ezeket fejek épségére parancsold.  
Én magam, a mit honn szükség, elrendelem.“ Ezzel  
Elküldé Szemerét. Röpül ez, mint gyöngyver az égnek

Fellegiben szárnyát mikoron kiereszti csapongván.  
 Ajkának lélekreható szózatya Jelekfát,  
 Érvölgyet, Bogarast, Borköt mozogásba, s Derencset;  
 Hozta: de Czink, Ujbér, s Szapoly a bolgári határral  
 Tös szomszéd, gyönyörű térség, és Kétalap ellen-  
 Mondottak feleségeikért, kik többnyire bolgár  
 Származatuk lévén, honnyoktul meszsze szakadni  
 Irtóztak, s a férfiakat meggyőzte sirámjok.  
 Ennyire kárhozatos csélcsap szerelemnek okából  
 Nem maga nemzetiben született nőt adni fiának.

; Tüzbe hozá Szemerét a válasz: „szép dolog, így  
 szóll

Elmégedve; hogy aszszonyokért a nemzeti testtül  
 Elváltok, buta sarjzatok! Tudtára Hubának  
 Lesznek ezek, s többet nincs szükség szóllanom ennél.  
 Veszszetek itt! egy csöppnyi magyar vér bennetek  
 úgy sints,  
 Aszszonyosok! s mit nyerne hazánk illy gyáva cso-  
 porttal?

Vagy de miért buzogok? Majd Árpád szólljon az ügy-  
 höz,

És az apám; és ti legyetek szeletekre aprítva,  
 Még mi előtt gerelyünk idegen testeknek erébül,  
 S kardunk éle, s nyilunk vérrel fűcskendve piroslik!“  
 Így szóllott habozó paripáján a tüzes ifju.  
 Fülhorkad Czikádór. Bolgárfaj nője is, ő is;  
 Még jobbapja szűkött által, nem tudni, mi okbul,

Gyűjtött kincseivel. Nem volt értékre hasonló  
Hozzá, s ez szerezé szaporán, hogy polczra verődnek,  
És unokáját is fellengő karba tehetné,  
Illyen volt Czikadór. Magyar ajka, ruhája is; ámde  
Vére nem az. Maradott hajlékony most is azokhoz,  
Kiktől eredt, s valamint a vaczkor törzsüke nem hoz  
Hagyva magára szelíd ágot, Czikadórban azonkint  
Bolgár sziv dobogott, s keresé uj nemzete kárát.  
Ő így szólt, forogó szemcit Szemerére lövellvén:  
„Véled-e, nyalka fiók, hogy hajtunk térdet előtted,  
Minthogy apád hadnagy? Nincs semmi ajándoka ná-  
lunk.

Barmunk, és földünk nem övé; kiki birja sajáttyát.  
Mit keveregsz köztünk, mint melly ölyv tyukfira  
csapkod,

Mit keveregsz köztünk illy éles hangu parancscsal,  
Békénket zavaró? Ha Hubának kedve van innen  
Mennie, nem bánnyuk, csavarogjon társival együtt  
Föl, vagy alá bizvást, valamerre bolond esze kapja,  
Nem vagyok én kissebb nálánál, nagy süveg ámbár  
Csüllög agyán; sem nálánál birtokra csekélyebb.

Mit fenyegetsz minket? véled, fegyverre ha bizzuk  
A dolgot, remegünk? S az apád hát Isten-e, s Árpád  
Hogy velek ijjeszteszsz? Ha kinek kóborlani köztünk  
Kedve vagyon, s nyugodalmának keveselli gyümölcsét,  
Pusztá reményektől gőzölgő fővel eredgyen,  
Merre akar; de ki még józan, nem hagyja hazáját.  
És mi aszazonyosok? s te meréd ezt mondani rólunk?

Kardra velem, szitkos! meglássd, aszszonyra talál-sz-e?“  
 S ezzel kardot ránt Szemerére: de kész ez is immár  
 A vágásra, mivel Czikadór mire czéloz, előre  
 Sajdította, s halált osztának, hogyha Gerend nem  
 Állna közel; ki nyomon Czikadórnak elejbe rugatván,  
 A neki mérgesedett lovagot fönntartya, s keményen  
 Ekképp szól: „mi dolog főnembeli hősre kikelned?  
 Veszteg légy, intlek; ne bocsássd Szemerébe aczéled  
 Élét; illetlen Hadnagyfira rántani kardot,  
 A ki követségben jár nálunk, küldve Hubátul,  
 S sürgeti a nemzet hagyomását hajtani végre.  
 Hogyha maradsz, nincs tiltva, maradj, békével  
 ereszszed

Azt, ki feledre nem áll, mint én, és többek is, ámbár  
 Csufszággal bennünk kóborló névre magasztalsz.“

Szóllítá azután Szemerét: „térj csöndre te is, jó  
 Ifjú hős! ne csodáld, hogy pártos félre találtál;  
 Ő nem honfi, tudod; s ámbátor volna magyar faj:  
 Egygy akaratra Magyarat, melly sajnos! birni lehetlen.  
 Jöszte tanyámra. Javát Magyarinknak fölleled ottan;  
 Majd hoda lészen üdö a tárgyat venni tanácsra.“

Így oszlottanak el Czikadór, s magzattya Hubának,  
 Mindenik ámbátor sérvét boszszulni kívánná.

Még is emez követet küldött apjához, izenvén  
 Általa csak szóval, Czikadórral dolga miben van,  
 Mert az öreg, ha mi lenne balul, mint bülcsen előre  
 Látó, hogy neki hirt küldgyön, meghagyta fiának.

E közben Huba sürgődött Szakmáron. Előre  
 Intézé hadait; fiatalság szépe. Utánnok  
 Barmai csordákban czammogtanak. A hadi szerszám  
 Sok neme, s minden egyéb eszköz szekerekre ra-  
 katvák  
 Voltanak; aszszonyaik, s a gyöngéd házi cselédek  
 Targonczákra szedék magokat, s a sikra menének,  
 Közben az ősz Hadnagy, valamint eggy mennyei ter-  
 met,  
 Mellyen az emberi szem megakad, fénykörbe vegyülve  
 Öltözetének arany sugarú csillámitul égni  
 Tetszett, s a fénylést könnyű lengése nevelte.

Elhagyták Szakmárt. Közelít hozzájuk az Érvölgy  
 Szép rónája, Sekél mellyet két részre hasíta,  
 És kellő közepén hömpölygött gyenge folyással.  
 Állapodót fúvat, s ekképpen szállani kezdé:  
 „Várjuk-el itt Szemerét, s azokat, kik véle jövendők.  
 Nem közel a csapatok; nehezen szállonganak össze,  
 Vagy nem vélt akadály gürdült uttyába fiamnak.  
 Mert hol az ember sok, ritkán eggy ottan az elme:  
 Ez jót, az gonoszat, kiki mint agya érti, tanácsol.—  
 Míg azok érkeznek, mulatással üdözzetek itten:  
 Sip van elég, van tárogató, van timbora, és lant:  
 A hangász zengesse szerét, a többi szökellyen.  
 Nem feddek fiatalt vigadásért, (mint sok öregnek  
 Homloka ránczosodik mulatók közt) hogyha iámbor,  
 Tisztességtartó: de kaczéért gyomrombul utálok.

Hasznos az ártatlan foglalat: lélekbe, tagokba  
 Önt clevenséget: henyeség megveszti az ifjat;“  
 Mondá, s a tüzeeseb daliák vigadásnak eredtek.

Már dellestre hajolt a nap, mikor érkezik egy hős  
 Lelket alig vehető Szemerétül küldve Hubához,  
 S meg meg akadt nyelvét ekképp oldozza beszédre:  
 „Vajha fiad ne reám kötné, hogy hozzam elődbe  
 A gonosz állapotot, Czikadórral melybe fonódott.  
 Isméred, kirül emlekezem, de csak arczavonásit:  
 A bolgári Magyar sokat im hajlíta magához  
 Népedbül, szakadást szerzett. Rész jőni kívánó,  
 Része maradni akar, kiket ő hódíta csalókán  
 Pártjához sok ígérettel. Gyülekeznek ezen kül  
 Bolgárok felesen hozzá, mint véle rokon faj,  
 Soknemü fegyverben, hihető dolog, ütni fiadra.  
 Minden harcra mutat, s közel a tűz lobbrakelése.  
 Már tegenap ha Gerend, az öreg nem lenne, megülte  
 Volna derék Szemerét, s oda néz, hogy eloltsa világát  
 Annak is és többnek gazdag zsákmánynak okáért,  
 Melly egyedül hizlallya belét, mint az halat Etres;  
 Így hiszik a jobbak. Te azért jöjj néki segedül  
 Mentül előbb, hős magzatodat, míg tarthatod épen.“  
 A követ így végzett. Komoron Huba néze szemébe,  
 S ezt felelé: „Értem, jól értem az ördögi czinkot;  
 Csalfa Lebed kormos lelkét Czikadórba szóríttá,  
 Nem pedig a zsákmány nyereség feszelegni hevíti  
 A latrot.“ Körül állották főrendü vitézi,



Kikhez emígy szóllott: „Szemeréhez, Torna, vezérelly  
Egy dsídás csapatot. Késéröd Réde vasüngös  
Népének felivel, s Tapson fél ezred Ijászsza;  
S ezt haladék nélkül. Holnapra mögötte Derencsnek  
Üthettek tábort. Eszeseknek szólllok. Előmbe  
Hozzátok Czikadórt, ámbátor halva, de még is  
Inkább életben, hogy példát rajta mutassak,  
És legyen e ragadó bűnnek félelme közöttünk.  
Én itten maradok, Bolgárság éri megyénket,  
S tartok, hogy netalán ránk üssenek éjji homályban.  
Kik ravasz elleneink, s valahol lehet ártani, ártnak.“

Torna, s vitéz bajtársi, mihelytt Huba szóllani  
megszűnt,

S a követ is, nyilként föladott dolgokra siettek.  
Ő pedig, a hadnagy, mint agg sas az ifjakat őrzi  
Nem pillantva szemét, ha gyanít veszedelmet: azonkínt  
A fősátor alul hadait megjárni kiindult.  
Verseget, és Zákányt, és Bürsönt oldala mellé  
Szóllította, s Jenőt, és így osztotta parancsát  
Hőseinek: „kiki ezrével túlfélre kapasson  
Által ezen patakon, tova, hol kékellik az erdő,  
Annak szélénél kisebb csapatokra szakasztvák  
A dandárt, hosszszat, legyetek mindenre vigyázók.  
Egyg lelket ne bocsássatok ált, legyen az Magyar  
ámbár, \

Vagy más; sem hozzánk onnan, sem azokhoz eminnen.  
Hogyha erő fenyeget, s nem birnájátok elűzni

A rátkok rohanót: tegyetek hirt gyors követ által  
 Róla, de a csatahelyt elhagyni tilalmazom addig,  
 Míg egy vívó él, s kardot markába szoríthat,  
 S míg emez ősz fejjel nem láttok köztetek engem.“  
 Így szóllott Huba, és amazok seregekhez iramtak.  
 S merre van a bolgári szegély, csapatokkal elállták.

A tábort Huba most inkább fészkelni serény lön,  
 Minthogy benne gyanú Lebed, és szomszédai ellen  
 Gerjede föl, kiket úgy vélé, egy czimbora forraszt  
 Össze, miként két szál deszkát nyálkája az enyvnek.

Míg Huba így fárad, Szemerének dolga Derencsnél  
 Folyt bajoson. Czikadór lobogó zászlója Szapolrul,  
 Udvara hol ragyogott, s nőjével főze tanácsot,  
 Utban volt. Hadi embereit fűszedte Magyarbul,  
 (Mert hol nincs süpredék? kit meg nem hajthat aján-  
 dok?)

Gyűjtete több Bolgárt még is pénzére hadához,  
 Kik körmökre szabad kóborlást üztek, azokbul.  
 Sajdította Gerend ismértt szomszédgya negédes  
 Fortyanodásából, mit, s mit nem várni lehessen.  
 Innen azért Szemerét ekképp szóllította: „Fiók hős!  
 Mondanom engedgyed tájunknak nem rege dolgát:  
 Egy him medve minap kiereszkedik onnan az erdő  
 Párkánybul, miüdön azon általsürgene bizton  
 Egy gyerkőcze, ki nem forgott soha semmi veszélyben.  
 Ő megyen, a vad üvölt, és uttyát zárja, s kiálló

Körmeivel most falni lovát, most rántani földre,  
Hogy leapaszsza dühös vággyát, késérteni kezdé.  
A gyerkőcze ugyan nem akart rettegni: megállta  
És vön tegzébül szaporán nyilat, és lövi szügybe  
A talpon hozzá sietőt, de nem ártathata néki;  
És már mardozná, ha nem érkezik apja baráttya,  
S többek is a vadtul megmenteni jókor az ifjat. —  
Hősfi! te a megütött fiatal; higgy nékem öregnek,  
E történetben: Czikadór a medve, reád tör,  
Homloka ránczaibul láttam, s bár benne hibáznék.  
Ébren légy. Sehová feleld távozni ne engedd.  
Én is, jóakaród, s hű embere jámbor apádnak  
Népemet összeszedem, s hajtok pártomra vidékünk  
Ifjaibul, kiket a Bolgár nem vonza magához,  
Mennyi kerül. Te maradj itten. De ha rád üt a-  
zonban,  
Mint félek, mielőtt hadamat hozom, addig erősen  
Talpadon állj. Hagyok ötszázat melletted; ezekhez  
Kapsold a csapatot, kit nyertél gondos apádtul  
Őrizetedre, s vitéz sereged nyolczszázra megy ekképp.  
Számra kicsiny; de gyakorlottak; s nem mái leventák.“  
Ezt mondotta Gerend, és elment gyűjteni népet.

Másnap virradaton porfelhő látszik az égen  
Délinyugot közepett, és nyomrul nyomra közelb száll.  
Jelt ad a szélőr lobogót háromszor emelvén  
Föl magasan, s mingyárt megereszté kúrtye hasító

Hangját. „Lóra, derék hősök!“ Huba gyermeke így  
szólt

Erre, s vidám seregét vezeté sikjára Derencsnek,  
S csak rövid intéssel biztatta csatára vitézit.  
A záport valamint megszűnően látod aliglan,  
Már locsol: úgy Czikadór Szemerének elejbe suhamlott.  
„Itten az aszszonyosok, mondá, rőt fattya Hubának!  
Jer ki velem! tudom azt, ugrálok még ma torodban,  
S nem kétlem, hogy ebek nyallyák fül véredet. Ám  
hol?

Hol van amaz vén róka, Gerend, a békecsináló?  
Mért most a katlanfűttő nem pörgeti nyelvét?  
És nem sürgődik Szemerének tartani rudgyát?  
Suttonban bujkál? s téged küld áldozatomra?  
Lész is az, és azután melléd nyujtóztatom ötet,  
Bár a legmélyebb röjtök titkollya előlem.“  
Így szóllott Czikadór, s Szemerét nem hagyva felelni,  
Béuklelt kópjásaival. Szóratta nyilának  
Ezreit, a két nem fűdözött mellyékre azonban  
Tizszáz nyergetülő készült hátára kerülni,  
Illyképp hogy Szemerét szoros esztrengába keríttse.

Ezt a hősfi midőn látná, nehogy a sokaságtul  
S a dühödés első viharában közbe kerüllyön,  
Zalka tanácscsábul, kit az ősz mellette marasztalt,  
Hátra vonul, s kicsided seregébül négy szüget alkot.  
S kétszázat kiszakaszt kapujára vigyázni Derencsnek,  
S a hadhomlok előtt Czikadórt szállíttya: „csodálom

E nagy csorda között Szemerére hogy ütni merész vagy,  
Kóczmagyar, és köztünk a legroszszabbnak is allya!  
Nem leszek áldozatod meglássd, noha számra tiz an-

nyan

Vagytok is, és többen; s ha Magyar nem volna ve-  
gyülve

Czondra hadadba, levernék, mint aggebet, és ma  
Testeden a madarak hiznának, s véredet innák.

Véled-e bolgárfaj! Huba gyermeke reszket előttd?  
Nem reszket, valamíg Magyarok mellette csatáznak.“  
Erre lovát megereszti, s rohan Czikadóra, miképpen  
Záporral nősöött szeleket hajt a jeges észak.

Minden tüzre hevül, paizsok csattognak az éles  
Kópjadőfésektől; tegez, és nyil semmi haszonra  
Nem szolgál. Füleket süketít idomatlanul omló  
Ordítás. Czikadórt a szégyen emészti, mivelhogy  
Hol maga ő harczolt, Bolgári hanyatlan kezdték,  
Még sem csüggedezik, Magyarokkal tölti hijánnját  
Első rendeknek, s szélesben fejti-ki szárnyait.  
Kétfelül. Így akará Szemerét elvágni Derencstül;  
S elvágá az utócsapatot, hol Zalka vezérlett.

Viszszavonulna, de már késő, már törbe kerítve  
Látta magát, és megrendült. Bár merre tekintsen,  
Zártton az ut, s igen elbádgyadt a hoszsú vitában  
Népe is, és seregét a harcz félínnyire hozta.

Elkeseredve: „derék Magyarok! mondotta, halálíg  
Küzdgyünk! senki magát bolgár kegyelemre ne adgya.  
A köz, s jámbor ügyért, hol kell, meghalni dücsőség!“

S elszánttan neki hajt. Czikadór most sokkal is inkább,  
Mint az előtt, bátor, közelít, s ordította visító  
Hangon: „nemde hiú gyermek kezeimre kerültél,  
És igazán mondám: ugrálok még ma torodban?”  
És Szemerére ütött. De ez is neki mérte viszontag  
A hegyezett fegyvert, s egyszerre találkozik össze  
A két vérre halálra törő. Ropog a paizs innen  
És onnan. Czikadór mérges hajtása keményebb,  
Nem sokban kiüté Szemerét, és mély sebet ejte  
Bal czombján. Vicsorította fogát, s mint lángot okádó  
Hímsárkány, mikor a bátor tigrisre lövellik,  
Olly tüzesen markollya nyelvét a véres aczélnak;  
Néki feszül, s tüzi kópját a hősi övének:  
Ellene tartja emez paizsát. Egyszerre sikoltás  
Terjed el, és csapdozza fülét, és oldala mellül  
Harczosi széllyednek, s már kezdett része szaladni,  
Része kiáltja: „Gerend, és sok nép véle nyakunkon.”  
A Bolgár megdöbbenik itt, és félre tekintvén,  
Látta, Gerend sebes omlással mint ellene vágat,  
S mármár rajta vagyon. Bizonyos veszedelme, ha  
késik;  
Kárallá még is Szemerét ott hagyni, kit ő már  
Holtakhoz számlált. Győzött félelme leginkább  
Rajta, midőn látá zavarodtan oszolni vitézit.  
S megfordult ő is. Szemerét, hogy utánna ne üzne,  
Vérfolyam, és nyilazó fájdalma sebének okozta.

A Bolgár keveset vesztvén a kis sereg ellen,  
Négyszeresen föltúl haladá főszámra Gerendet,  
És még uj csapatok szaporíták tábori népét,  
Mellyeket a rokonok küldének néki segédül.  
Látta Gerend ezeket, s Czikadórt kergetni mulasztá,  
A ki hadát már rendbe szedé egygy domboru erdő  
Mentében, dühödött állathoz szinte hasonló,  
Leste, miként intézi Gerend most a hadi mozgást.  
Ez pedig a hőst neha sebben lelte, eléglé,  
Hogy vagyon életben, s a kópja szurása halálos  
Kárt nem tön. Tüstént pajzsokra emelteti, s gondos  
Gyógyítást értő nőjéhez küldi Derencsbe,  
És a többieket, sebeket kik vőnek azon nap.  
Ezt mikoron megtette, szedé hegyes ékre legényit,  
Mint miűdön bévágni szokott, s fenyegette csalóka  
Mozgással Czikadórt, ámbátor szándoka nem volt  
A csata, mert ő is hátunnan vára segédet  
Még mielőtt besötétednék, s fölkelne az estfény.  
Így a két hadifő egymást tartotta szemüggel,  
Mindenik a szilaj ütközetet holnapra halasztván.

Tizszerszáz nyilazót vezetett vala Porva Gerendhez,  
És félannyi gerelyviselőt éjfélnek előtte  
Gelzse, kik a bolgári Magyart már régen utálták;  
S majd nem azon számmal későn beköszönte Kolontár,  
Tajtékzó paripák hátán ültt dsídavetőket  
Nyalka kacsongással késérvén a hadi testhez.  
Nem nyugodott az öreg. Völgyben helyhette segédit,

Ketté oszlatván: Czikadórt hogy csallya középre,  
Majd mikor ő maga fut félemllett szinnel előle.

A bolgári czudar fakadék, mint számra erősebb,  
Mostan is a kerülés csinnyát forgatta fejében.  
A tábor derekát, mint fő, tartotta magának,  
Balszárnnyán Kutron, jobbfélen Leszka parancsolt;  
Mindkettő idegen, s mindkettő közvele vérrül:  
Mert nem hitt, noha külképpen szinlette, Magyarinak.

Már virradt. Szemerét a harcznak vággya Derencsbül  
A taborba voná; minthogy bekötötte Gerendnek  
Gondos nője sebet, s nyilaló fájdalmai szüntek.  
„Hála! apók neked, és nődek, szállíttya Gerendet,  
Hogy vagyok itt, s lelkem nem ment a túli világra.  
Vérem elég maradott, és minden csontyaim épek,  
Érzem, hogy van erő boszszútételre eremben,  
Több, mint ekkédig. Czikadórnak lelke keres ma  
Más hajlékot; ereszs, öklellyek rája legelső.  
A szennyet lemosom, tege mellyet rám kene; fürdöm  
Vére legyen, s velejét lovam éles körme fücsellye.“  
Szóll az öreg: „nem jó, hidd-el, heves ifju, beszéded,  
Boszszúvágásod, félek, károdra lehetne.  
Jobb, tőlem halgass. Az üdö, a koczkaszerencse  
Többre megyen gyakran minden csín, minden erőnél.  
Most te maragdy körüllem, mert féltlek, s félttem apádot,  
Társomat eddiglen sok jó, sok mostoha sorsban.  
Mert ha te életedet hagynád, mit tartana rólam



Agg Huba? nem de, hogy én voltam, ki halálra vetélek?  
Most te maradgy körüllem. Vagy nem! Porvával az  
allyban

Röjtözzél. Ha lehet Czikadórt oda vonni tanácsom  
Cselre, s ha ez megleszsz, haragodnak féke szakadhat.“  
„Nem tetszik, mit akarsz, felelé Huba gyermeke,  
nékem;

Ám legyen úgy még is: maradok körültedd akárhogy  
Inkább, mint mondgyák: hogy voltam butyrokat őrző.“

Míg ezek így szavakat váltanak, fölemelkedik a nap,  
Tiszta verőfénnel, s pirulása letépi az éjji  
Fátyolt, melly mihelyett a szemhez érkezik, arra  
Álmot ereszt. Czikadór mostan láthatta kevesbül  
Állni Gerend seregét; mert a völgy öble takarta  
Porvát, és Gelzsét, s a dsídás nyalka Kolontárt.  
„Mit nekem, így főcsögött, e kis marok? ennyit,  
oroszlány

Volna is, eltiporok, s féldélig nem marad egygy is.  
Martallékra türödzködgyünk, nem harczra, vitézek.“  
Ezzel előmozdul; s ez volt akarattya Gerendnek.  
Indul előbbre ez is, halkan léptetve. Szökellik  
A bolgári Magyar, valamint lova győzi; hadának  
Hozza Gerendre egész erejét. Valamennyire hátrál  
A kitanultt hadifő. Egyszerre megállapik, és üt  
Ellensége közé. Czikadórt váratlanul érte  
A bátor rohanás, s kezdtek zavarodni az első  
Osztályok. Szemerét habozó heve vitte, nem érett

Ész oda, hol sebesítettőjét forgódni gyanítá.

Zúgg az öreg: „gonosz ifju, miért hogy szómra ne,  
engedsz,

És helyes ok nélkül hajhászod vesztedet önkínt-  
Hasztalanul!“ füle nincs most a tüzes ifjunak, és már  
Benn van az örvényben gyámító társai nélkül;  
Károkat ő is okoz. Már többet elejte, kivetvén  
Nyergekből, mielőtt tárgyához férne közelbrül.  
Néma ez, és amaz is kölcsön szállásra. Csikorgás,  
Mellyet az ércz, és bőr fegyverderekakra csapódott  
Vashegy okoz, tudaták, hogy semmi az élet előttük.  
Eggyike sincsen már seb nélkül. Vesznie kelle  
Még is az ifjunak, ha Gerend nem csapna közökbe.  
Mert keves egy bajnok, mi erős bár, hagyva magára  
A sokaság ellen. De Gerend elszóra körösleg  
Mindeneket, s Szemerét röviden dorgálva, magával  
Jókoron elragadá, Czikadór noha törne utánnok  
Tellyes erőszakkal. „Hát így kell rontanod, a mit  
Jól szerezhék? mondotta Gerend. Mellőlem ezentúl  
El ne szakadgy, akarom. Félek, ha te így teszel, eldül  
Mind, mit az ész, s közjó javasolt építenem eddig.  
Vissza velem,“ s tetetett iramással pördüle vissza.  
Háton üzé Czikadór sebttest, mint győztelen, őket,  
Áldva szerencsáját, nyomorultt, hogy törbe kerüllyön;  
És bekerült. Fele már Czikadórnak büszke hadából  
Túl vagyon, és valamint mikor a meny megnyilik,  
és sujt

Tüznilyat a bátran legelő barmokra: hasonlón,

Éppen hol Czikadór nyargalt, ront Porva keresztül.  
 Itten az ősz fordította hadát homlokkal az ellen  
 Félnék. Viszszanyomá fele részét Gelzse, Kolontár,  
 Más fele zárva rekedt a tábor büszke fejével.  
 Forr a harcz. Vagyon ordítás. A kópia száraz  
 Pattognak. Sok léledezik vérében, alatta  
 A párájahagyott lónak, sok lelkitül elvált.  
 A nap délre hajol, s még nem győz egyik is. A hely,  
 Hol verekedtenek, a vért már nem képes elinni.  
 Hétszer nyomta Gerend Czikadórt, és engede hétszer  
 Viszszanyomásának. Gelzsét is Mirza szorította.  
 És Porvát Lipanór, szégyenvallottak, uroknak  
 Hogy huzamát elvágni hagyák; és annyival inkább  
 Életeket gyűlölk. De Kolontár fürge hadával  
 Most itt, most terem ott, s a nyertest ökleli hátra.

Meszsze üget még Torna, midőn veszen észre csatázó  
 Harsodozást, a melly leve léptrül léptre hasítóbb.  
 Áll a harcz, mint érzi fülem, mondotta; sietve  
 Mennyünk, hogy későn a vérvásárra ne érjünk,  
 S a Bolgár Szemerét addig törébe ne ejtse.“  
 Izgatták lovokat, s sebesen vágatva Derencsnek  
 Háta mögött lőnek. Sírforr a váraasi népség,  
 És reszket, ha Gerend vesztes, hogy lenni zsaráttá  
 Fognak az épületek, s hányatnak kardra az élők.  
 Torna folyókövetet küldött, kém lenne ki inkább,  
 És neki hozza hírül hüven, mit tudnia kellett.  
 A kém visszakerült. Túl, s inuen Tapson ijásztit

Ketté osztatván, Czikadórt ingerleni küldé,  
 És így Réde vasas népét kétfélre szakasztva,  
 Ő maga ment közepett a pözsgő várason által.

Még nem tudta Gerend, mert gonddal telve csatázott,  
 Milly robaj az, melly őt hátulrul kezdi zavarni.  
 „Küld Huba, Torna vagyok. Jöttem viadalra segédül  
 Így szóllt, végy szívet. Ámde előbb, Huba gyerme-  
 ke hol van?

Mondsza hamar; vagy az élők közt már nem lelem ötet?“  
 Erre az ősz bajnok: „Jó lelkek hoztanak, ugymond,  
 Nézzed amott izzasztja magát a soktüzű gyermek.  
 Szóra nem ad semmit; nem szenved vére rakoncztát.  
 Hogy ne szakaszsa magát tőlem, sikeretlenül óvtam  
 Többnyire.“ Torna felel: „hevesek mindenkor az ifjak,  
 Üllepédést gyűlölök, s önnön vesztekre rohannak.  
 Jókori még jövetem. Rontsunk a hegyke mazurra,  
 S a czudarul tőlünk hozzá szédülteket irtsuk.  
 Tapson is itt, és Réde, tudod, milly hősök. Az egyikik  
 Túl késéri merész népét, a másik eminnen.“  
 Ezt mondván pöngő paizsát megcsapta, s Gerend is.  
 Éktelen ordítás támad, s egyszerre előnti  
 A tábort. Nem adós Czikadór hada ebben is. Ordít  
 Viszsa; szökellnek elő sebttest a harczy vezérek  
 Torna, s Gerend, a tüzre hevültt daliák is utánnok,  
 Arra, hol a hősfit láták viadalba merülten  
 Forrani már kevesed hűvel sok pártosok ellen.  
 A csata fülmelegül. Czikadór mint látá Gerendnek

Részén uj sereget, kezdett merevedni; de fujtván  
Megfélemlését, rohanik kétségbe esőleg,  
S ront mindent, valamit ronthat. Már nincsen előtte  
Élet, s győzelem, csak kárnak tétele boszszús  
Lelkében. Szemerét áldozni kívánnya dühének  
Minden előtt; azután nyugtabban várja kivágtát;  
Vagy mi kívánatosabb, fordulhat sorsa vidámra.  
Ő ugyan így; de kerítve körül hada roskadoz; a nyíl  
Omlások, gerelyek, s kópják sebezési fogyasztják  
Harczosait. Figyelem nincsen kormányi parancsra;  
Nincs ut semmifelé szaladásra, körüleg elállva  
Reszketnek, valamint hálóba szorultt vadak. Eldült  
Már Kutron. Közelít Leszkának vége; sebekben  
Fetreng, és fogyaték létét a gözbe lehelli.

E közben Czikadór, s a gyermek, kit Huba nemzett,  
Mint kiket a vak eset késért, egymásra találnek.  
A bolgári Magyar, nohatikkadt: „Kölyke Hubának!  
Mit bujkálsz, s kerülöd vasam élet, mellyre te kel-  
leszsz?”

Illyen vértzavaró szókkal mocskolta az ifjat.  
„Én kerülöm? te hazug! Szemerének válasza illyen,  
Én kerülöm Szakmári Magyar, s bujkálok előled?  
Én-e, ki e szomjús vassal régolta kereslek?”  
S mindketten menyszikra gyanánt egymásba öklelnek.  
A bolgárfi dűfött Szemerének vékonya mellé,  
Minthogy aczélos üvén tompultt vasa félre sikamlék.  
Jóval is ártalmasb ennél a hősi vetése,

Melly Czikadórt öve csattya fölött a köldökön érte,  
 És mélyen bemerült, s epesár-vért onta nyilásán.  
 Lankadt karja lecsügg: szeme forg, színe változik,  
 és fél-

Oldaltt földre bukik, s csuklással fujja ki lelkét.  
 „Kit hívjak, güggel kérdé a hősfi, torodra?  
 És feleségednek mit izensz? s mit gyermekeidnek?  
 Úgy-e hogy elnémulsz, megbántott nemzetem átka?  
 Itt rothadgy! puha föld ne legyen takarója dögömnnek!  
 Ördögi testedből mellyet vasam éle csinála;“  
 Mérgesen így szóllott, és a még közbe vonagló  
 Testre lovát terelé, s ropogással rajta tipródék,  
 Éppen Torna mikor sebesen vágatna feléje.  
 „Hol Czikadór? riadozza, veled hogy küzdene, mon-  
 dák;

S e tetemen miókért gázlódol?“ kérdezi Torna.  
 „Nem küzd már, felelé amaz; ím lássadsza, kinyujtám  
 Ellenségemet, és vérében gázolok.“ „Ifjú!  
 Torna felel, miókért kevesig hogy fegyvered éle  
 Nem késék? ötet kellett vala élve Hubához  
 Hurczolnunk, hogy tizszeresen vennéje halálát  
 Ottogyon a hóhér kínzó szerszámai által.“  
 „Oktatgatni jövől, mint hallom, Torna; de töled  
 Kérdezem, így Hubafi; késelmet, gondolod, annak  
 A boszszú, s harczvágy, kiben a vér fölbuzog, enged?  
 Nintsen mostan üdönk számlálnunk csillagot, és száz  
 Tátogatás közben halakat varsába terelnünk.  
 Árts, valamint árthatsz, nálunk, tudod, ez hadi törvény.

Vagy boszszúm melegét én hűtteni tudgyam-e akkor,  
 A harapó lángok mikoron mindenfelül érnek?“  
 Ezt mondván, bellebre iramt, mint győztös oroszlánny,  
 Melly uj préda után szökdell, borzasztva serénnyét.

Job szárnyon forgatta Gerend a melyvasas Iktárt  
 E közben; pártos Czikadórnak hadnagya ő most  
 A holt Leszka helyett. Nem akar hátrálni sokáig  
 Egyike is; de mihelytt mellyékrül Zalka nyilazni  
 Kezde, kelepczéjét látván, megbódula Iktár,  
 S vesztve jelenlétét remegett. Elvégre kiáltá,  
 Mint a törbe szorultt vadkan, melly érzi halálát,  
 Szikráztatva szemét: „boszszútlan nem mulik éltém,  
 S megteszi e vas-szál, hogy lelked előttem ügessen  
 A poklok torkához.“ Ezent hogy okádta Gerendre,  
 Néki feszült. De Gerend sem röst, s noha kétszer  
 üdösebb

Iktárnál, az arányzatbul kivetette dőfését,  
 És menten kópjája hegyét a melyvason által  
 Iktárnak bordája között béfurta szívéig,  
 Ez pedig a lórul lebukott lággyára fejének.

Torna balon Buglóczra ütött. A hadnagyi tisztben  
 Ez követé Kutront. Ki, mivelhogy látta derékon  
 A romlást, szaladásnak eredt. Rést engede Tapson  
 Oktalanul, vélvén, könnyebben csipkedi futtán.  
 Fut Buglócz, fut népe mikint falkája ihoknak,  
 Mellyeket a farkas zaklat, s kiszorít az akolbul.

Torna kiált: „ördöngi dolog! vagy Tapson eszétül  
 Elbucsuzott?“ ezeket mondá, és ászokul átvág  
 A futamás huzatán, s a rést elzárja; „gerezna  
 Nem kaczagány válladra való, nem kard az övedre!“  
 Torna emígy dörögött Tapsonra. Pironkodik, és forr  
 Mérge hibája miatt: „Fogadom, hogy nem marad,  
 ugymond,  
 Hogy panaszod ne legyen, még ez napon éltiben egygy is.“  
 Ezzel utánnok iramt, kiket általereszte, azoknak,  
 Mint a fáttekerő szélvész, vagy mennyei villám.

„Nincs Czikadór, s Kutron! nincs Leszka!“ rival-  
 kodik a vertt  
 Ellenség, s kevereg kétségbeesőleg. Igyekszik  
 Futni, s hová, nincs már. Öldöklés váltya föl, és vér-  
 Ontás a hosszas viadalt. Most senki kegyelmet,  
 A ki Magyar, nem vőn, s nem nyerne, ha kérni az  
 élet

Kedve szorítná is; mind vesztenek a csata-színen,  
 S a gyéren maradott Bolgárt rabszíjjra kötözték. —  
 És te, derék Lipanór, mit késel, s Mirza? miért nem  
 Futtok, míg menekedni lehet? míg hülgyetek, és kis  
 Gyermekeitek biznak, hogy láttyák apjokat épen?  
 Vagy nyoszolyáitokat másoknak hagyni javallóbb,  
 S gyöngé szülötteitek vegyenek részt mostoha kézből?  
 Nem késett Lipanór, nem késett Mirza; szaladtak  
 A csata vesztével; mert hátok nyitva, futásra  
 Engede tért, s kora nem lehetett elejekbe kerülni,



Annyira voltanak ők gyorsak menekedni futással.  
Árt, ki miképp árthat. Kegyelem nincs emlekezetben;  
A futamók részét gyilkos vas fekteti földre,  
Rész lankadtan alél, s futtával lelke kipárolg.  
Tapson is, a szégyenvallott, sarkallya Buglóczot,  
S népét vágta ugyan, de magát sikeretlenül üzte:  
Mert sarkantyúján, lihegő lova vére csöpörgött,  
Úgy izzasztja dögét, míg nem behajtna Szapolyra  
A szomorú hirrel; de megállani nem mer emitt is;  
Fut folyvást: netalán Tapson sarkába ha érne,  
Nem tudom, a kinnak millyen neme gyötri ki lelkét.  
S nem pihen a bolgár földig, melly néki hazája.

Vége van a harcznak. Fosztáshoz látnak az ifjak.  
Nem keves a zsákmány. Töltöznek arannyal ezüsttel.  
Hord hadi szerszámot, melly ép még, része rakásra,  
Része sebet kötöz, és paizson takarította Derencsbe,  
A kiket éles vas megszaggata, s ülni nyeregben  
Nem tudtak, vagy menni gyalog, sebeiknek okábul.

Hol látom Szemerét? ő saskínt a csatahelyről,  
Mint Czikadórt leveré, dandárát vitte Szapolyra,  
S véle dühét, melly még most sem jöve csillapodásra.  
Csak kevesig késnék Buglócz, meg volna szorítva,  
És ott veszne. De nem keresé Huba harczfia mostan  
Őt. Czikadór várására rohant. Elréml az aszszony  
Látására, s elájulttan kerevetre hanyatlik.  
Föltámasztya, s szavát ekképp intézi az ifju

Hős hozzája: „ne féll, és végy szívet, aszszonyom,  
úgymond;

Férjedet elvesztém, dühös ellenségemet, a ki  
Rám fegyverrel ütött, s rajt volt, hogy véremet ontsa  
Tellyes cioszlásig: de azért el nem veszem élted,  
Sem jegymarhádát; szedd össze sajátodat, és menny  
Országodba nyomon; de fiaddal kincse uradnak  
Zsákmányom, s nap nyugta előtt porrá teszem advát.“  
Így szólt. Lelket vesz Czikadórnak hölgye, s füleszmél  
A hősnek karján, és bádgyadt aszszonyi hangon,  
A szepegés mellyet gyakor izben félbe szakasztott,  
És a szűdobogás: ekképpen kezdte beszélni:

„Ember vagy termetre ugyan, de szavadra vad állat,  
Melly csak vérnek örül, s vadsága okozta kinoknak.  
Gyilkosa férjemnek! nem elég, hogy az özvegyi fá-  
tyolt

Rám adod? ásitaszsz társom kincsére is; és még  
Eggyetlen fiamat készülsz kiszakasztani ölemből,  
És Czikadór várát hamuvá égetni? Ragadd-el  
Mindenemet; gyujtsd föl palotámat; számkivetésbe  
Kergess: csak fiamat hagyd-meg, s rabságra ne hur-  
czold.

Mit vétett neked ez? mit vétett ellened annya? —  
Mondanod illetlen hősnek, hogy meghagyod élted:  
Fegyvert nem viselő aszszonynak mintha dücsöség  
Volna, ki férfiú vagy, kardoddal eloltanod éltét! —  
Már ha uram nincsen, s fiamat te kegyetlen, ez eggyet  
Eltéped hév keblemtől: mire nékem az élet? —

Gyermekem, ah édes! mellyemben megreped a szív  
Éretted! — Nem eresztelek-el! nem, hogyha ezernyi  
Kard villog fejemen föllül. — Jer, lelkem, ölembe!“  
S karja közé fogván a kedves gyermeket, így szól:  
„Így ölyl-meg, hóhér, és vérét ontsd-ki flamnak  
Annya kezén; azután fektesd melléje az özveg्य  
Nőt, és vérünkkel vérszomjas torkodat öblítsd!“  
Szóllani szünt ezzel, s könyűeknek zápora omlott  
A fájdalmas anyát karoló gyermekre szemébül.

A nagyon érzékeny jelenet Szemerében először  
Szánakozást gerjeszt, s helyt enged az aszszonyi vád-  
nak,

És mármár kegyelemnyújtás szava készül az ajkán:  
Sebköteléke midőn fölbomlik, s vére alúla  
A zaklatott seb gödrébül fücskendeni kezdett.  
Ismét fölzúdul lobogó forralma dühének,  
Mert Czikadórt látá, mint türközik ellene, ujra.  
Most is sérti fülét a tor, s többféle szidalmak,  
S így szól a lecsapó menykőhöz szinte hasonló  
Dörgéssel: „ha fölolvadsz is sirtodban, az engem  
Meg nem hajt. Pajzán Uradat jobb utra terelned  
S csöndre szelidítned lehetett félennyi sirámmal.  
Vétked ez! a te saját vétked, s birsága bűnödnek  
Eggyütt férjeddal, hogy tőlem vette halálát.  
Gyilkosa férjednek te vagy; én csak az isteni karnak  
Eszköze; s tőle vagyon, Czikadórnak nője hogy özveg्य.  
Gyermeked ártatlan? sárkánynak fajzata sárkány,

Melly míg gyöngé, nem árt, mivel ártó tagja erőtlén;  
 Ám ha kinötte magát, fullánkja marása halálos. —  
 Elveszem őt tőled, s diadalmi tanúmat apámnak  
 Bémutatom; legyen annyi elég, hogy megmarad éltel.  
 Vagy minek e sok szó? s neked én most adgyak-e  
 számot

Emberiségemről, s dorgálást nyelleyek-e tőled?  
 Őlbe az árlónak kölykét! szállíttya vitézit,  
 S félre az annyával! Tudgyad, Huba kölyke parancsol  
 Most veletek; s noha minden enyim, mert fegyve-  
 rem élén

Nyertem-el: a mitied, vidd-el, s enyhíttse szivednek,  
 Hogyha vagy! érzelmes, fájdalmát nénnye fiadnak.“  
 Nem szállott többet, s hátat fordítva kiméne,  
 S által az ajtókon füleit hasogatta sikoltás.

A szűfögte gyerek nincs már annyának ölében!  
 Egy hős fölkarolá mellyéhez nyomva. Feszeltgett  
 A kis préda ugyan, de hijába! nem érheti czéllját.  
 A lovagok szekérébe tevék Czikadórnak aléló,  
 S elfásultt hölgyét, s lánykáját oldala mellé,  
 És a kössöntyűt, gyémánt foglalta szegélyű  
 Szükrényben. — Nem ezen kedvvel jöttél ki apádnak  
 Házából, mikoron fejedet még párta takarta.  
 Akkor öröm röpösött benned, s tündéri jövőndöt  
 Álmodtál, magadat gondolván égbekelőnek.  
 A hajnal mosolyogva talált nyoszolyádban, arany kelh  
 Rózsa vizet kezeidre locsolt, a gyöngé kezekre,

És karcsú nyakadat beszivattad drága kenettel.  
Nappalaid derülők: epedés nem fére szivedhez,  
Melly vérrel osattantt arczádon ránczokat ejtne.  
A rágó bánat mikor aszszonytársidat ölte,  
Áztak ugyan szemeid, de az ár csurogása rövid volt.  
Ah! más: látni szerencsétlent, s szenvedni magadnak!  
Nem kinzott unalom, s az üdőnek hossza panaszra  
Nem szolgáltat, s mulatásaidat kedvedre fölosztád.  
Kebledet a délnek hosszú heve hogyha szorítá,  
Lombos kertednek hivesítő árnyoka nyugvó  
Gyöppárnád befödte, s reád nem ereszte verőfényt,  
Hogyha hozá kényed szűzvízben fürdeni, lányid  
Pöszgöttek körüléd, s szemeid forogása parancs volt,  
S a nedvet rólad patyolat kendővel itatták.  
Veszszeje homlokodat ha legyinté a kegyes álom-  
Osztónak, rózsákkal elegy selyem ágy vala fekted.  
Így ért a dellest. Mindég mosolyogva bucsuztál  
A lemenő naptul, melly kelve nyugodva vidított.  
A holdat mikoron láttad változni: neveltél,  
Hogy most szarva föláll, most gömbölyü, most ele-  
nyészett;  
Nem tudván boldog nyomorult, hogy képezi sorsod  
Játékát, melly majd fölemel, majd mélyre lesüllyeszt.  
Aszszonya házadnak! nem voltál semmi dücsőség,  
Semmi kíváнатnak híjával, boldog aranykort  
Élő, míglen az Ég meg nem vonnája kegyelmét  
Tőled, mellyet ezig sóvár kebeledbe rakott le:  
Ő megvonta. Az édes ital csészéje fenékgig

Már kiürült, és ím süpredékes epére jutottál,  
 S ambroziát soha nem kóstol tán holtodig innyed,  
 Mellyel, míg a sors akará, finnyákosan éltél. —  
 Az lehet ír még is szivedet hasogatta sebedre,  
 Első hogy nem vagy; bizonyos, nem lészel utolsó,  
 Kik puha párnámul videron szabadultak az álom  
 Karja közül: de az est őket nyomorodva fogadta, —  
 A keserűségnek lányát így látta hazája;  
 És mondgyák, nem sokkal utóbb hogy kinnya meg-  
 ölte.

Kincseit e közben Czikadór várának ürítik  
 A zsakmányra hatalmat nyertt Szakmári leventák.  
 Társzekerekre rakák pénzes szökrényeit. A fény,  
 S kényesség szereit, mellyek készültek aranybul,  
 (Szép örmény művelet,) szemeket hizlalni való sok  
 Képek, s fodrozatok; növény, és állati testek,  
 S emberi érzelmek költött kinyomásai rajtok  
 A természet után jelesen másolva fitogtak.  
 Búcsra kevésb az ezüst, de temérdek halma csodálni  
 Méltó. Minden edény, és fegyverkészület ebből.  
 Kézre tanultt ötszáz paripát vezetének az ólbul;  
 Szebbeknél szebbek; nyerget csak ritka viselt még.  
 Számosak a tölgyes barmok csordái tinókkal  
 Egyvelegen, csak azok, mellyek honn tartva valának.  
 Készen az ifjúság, s Szemerének várja parancsát  
 Utra: de ő vásárra hívá a városi népet,  
 És így szóll: „uratok fészket fölforgatom, a gaz

Tolvajnak fészket. Maga már hizlallya Derencsnek  
Sikját vérével. Nőjét honnyába szalasztám,  
Marhájára tevém kezemet. Fiu gyermeke foglyom.  
Elviszem őt gonosz apja helyett diadalmi tanúmnak.  
Tí pedig, ámbátor Szemerétül nyerni kegyelmet.  
Méltók nem vagytok, Czikadór bűntársai! még is  
Engedelem tölem fejeteznek, hogyha követtek,  
Kik Magyarok vagytok, nem kell seregembe abajdocz.“  
Ők pedig így: „örömet hirdettél hősfi! köszönnük,  
Hogy kéméllsz bennünk, kik urunk czinktársai vérünk  
Ellen nem voltunk, noha sokszor késztené mézes  
Szóval, igérettel. Követünk, valamerre menendeszsz,  
Holnapot engedgy csak készülnünk: széllyel ünöink,  
Széllyel egyéb barmunk, ezeket falkákra terelnünk  
Hadgyad: holnapután meglátsz virradtra Derencsnél,  
Mondsza előbb, kit akarsz közülöttünk hagyni ve-  
zérül?“

„Elvárlak;“ felelé, és fővé tette Halápot.  
Ezzel megfordult, és a várt tűzbe borítván,  
Égve hagyá, s onnan késérvén kincseit, elkelt.

Torna, Gerend ez alatt a tábort viszsza Derencsbe  
Indíták terhelve, s kövér lakodalmat ütöttek.  
Folyt sokféle beszéd köztük; kiki bajnoki tettét  
Emlegeté; de kevélyebb az, ki mutathata sebzést,  
Vagy vért törlögetett, s a nyílt tagot összehegeszté,  
S csak keveset győzött kebeléhez vonni az álom.  
Hallani lódobogást: Szemerét érkezni jelenti

Ez, mondák; s felesen tódulnak elejbe az ifjú  
 Bajtársok, s vigadó hangon fűlszólva köszönték  
 A büszkén bemenőt kincsével pusztá Szapolynak.  
 „Bátya Gerend! így szólla heven Huba hadfia lelke  
 Tellyébül: leapadt haragom. Zsarat, és hamu fészke  
 Ellenségünknek. Hölgyét honnyába szalasztám  
 Lányostul, de fiacskáját elhoztam. Apámnak  
 Ált adom öt diadalmi jelül, Marhája kezemnél.  
 Műbeli sok szereit közös osztálytokra ereszttem;  
 Itt vannak. De harácpénzét harcnyerte vitézink  
 Közt, mi igazságos, föl kell számlálni jutalmul;  
 Csak lovait, csak fegyvereit részemre marasztom,  
 Ez nekem untig elég, s vágyásom nincsen egyébbre.“  
 Így szólt ő. De Gerend az öreg bele vága szavába:  
 „A pénzbeli harács helyesen van szánva. Azon kül  
 Tartsd meg, mit hoztál. Czikadór marhája enyimmel  
 Nem vegyül.“ Ekképp ő. Fölváltá Torna beszédét,  
 És így szólt: „nekem adsza kupát választva; fiamra  
 Emlekezetképpen hogy szálljon. Réde lovátul  
 Kópjadűfés által megvált a tegnapi harczon:  
 Pótolnod kárát illik. Tapson noha botlott,  
 Nem méltatlan azért, tőled hogy részt vegyen ő is,  
 Mint harcztárs.“ Kinyitá szökrénnyét erre az ifju:  
 „Válassz neszsze kupát, mondá, kedvedre, nem egyet  
 Hármat adok, s hozzá ez arany párkányzatu vértet.  
 Réde bokor Paripát vigyen el, szeme mellyiken in-  
 kább  
 Fünnekad, és e két zabolát tisztádon aranybul.



Tapson! ezüst kápájú nyereg leszsz tegnapi harczod  
Díjja, s ezen kantár, boglárral rakva tömötten. —  
Nem csak ezek vőnek Szemerétül drága bitangot:  
Nyertek nékik öves handsárt sallangon aláfolytt  
Tarsollyal: nékik nyilazó szerszámokat, és mást  
Mit kedvellni szokott a hős a hajdani korban.

E dolgot mikor elvégzé Huba gyermeke, így szólt:  
„Nincs körül ellenség; mentünkben nincs, ki zavarja  
Hátunkat; virradtra Haláp ide hozza Szapolynak  
El nem tért Magyarit, Czikadórt kik hadba követni  
Ellenem irtóztak; nem kell seregembe abajdocz  
Fajzatú nép, mondám, csak igaz, s szűzvérű Mar-  
gyarság;

Fölrakodásra elég ez nap; s ha ki volna nem éppen  
Elkészülve, ma végezzen, mert kelve hodára  
A sereg utnak ered, s az egész nép gyöngé cselédi  
Szakmárhoz, jövetünk hol apám, és tábora várja.“  
Ezt mondá. Zsibog a város; kiki dolga után üz.  
Része belül, más része kívül forgódni, miképpen  
A nagy hangyasereg fészkebül költözik arrább.  
Másnapig így tartott. Mihelyett a hajnali szép fény  
Csillámos képpel föltűnt, s kék rezge szemébül:  
Egy magas állásról jelt fujt a tábori kürtös.  
Mozgani kezd minden. Megharsana második izben  
A sorkentő szer. Csapatokra sereglének ősze  
A város síkján nemzetségekre szakadva.  
E közben husz századdal beköszönte Haláp is,

Ennyi csak a fegyverviselő, megválva azoktól,  
 Kik más nembellek, vagy erőtlenek ujjaiak újra.  
 Torna, s Gerend Hubafit késérik. Szóll ez utolsó:  
 „Kellyünk ált Magyarok, Szakmárra! vezessen az Isten  
 Bennünket, hol apám, s minden Szakmári levente  
 Talpon vár, és aggodalom hihetőleg emésztí.”  
 Ő ekképp, s a tábori kürt szóll harmadik izben.  
 Száz zászló lobogott. A szem nem unatkozik a fény-  
 Veszítő látáson. Zengő szerek a komor arczát  
 Ébresztik vidulásra. Poros gőz kel föl az égen  
 A sok nyomdok után. Nyihog a ló. Gyors haladással  
 A helybül kinyomult vándor nép sürgeti léptét.  
 Így üresült ki Derencs, s füdelét a lángok emészték,  
 Benne hogy a szomazéd Bolgár ne tanyázzon utánnok.

Béérték másnap Huba hol fölütötte tanyáját,  
 Nem tova Szakmártul. Szemerét izgattya az érzet  
 Hogy győzött, szív ömléssel karjába röpülni  
 Apjának legelőbb, s nyelvét így oldgya beszédre:  
 „Megtartotta Gerend fiadat, Nagy fergeteg áradt  
 Rám; s ha magam volnék, Czikadór gyertyámat eloltya.  
 Mint követ eljártam dolgunkban, küldve tetőled,  
 S küldöttségemnek sükerét ő bontani kezdé:  
 Hadra kelénk; röviden szóllok; megtorla sokával  
 Bennünket; de Gerend legjobbkor hozta segédét.  
 Így is még nehezen győznénk, s a csalfa szerencsét.  
 A nem erányos erő látszott elhajtani tőlünk.  
 Jól küldötted, apám, Tornát: így emberi lettünk

A harcz síkjának. Czikadórt karom öltémeg; itt van  
Gyermeke. Győzelmem tanuját vedd kedvesen. Annját  
Elvertem bolgár honnyába, s kicsinyke leányát.

Ím marhája! tegyed kincsedhez, nefti keves érték  
Benn; nekem a győzés felesen lefizette jutalmam.“

Ezzel szollani szünt, olvasván apja szemébül

A választ dobogó szívvvel, s hogy fogna dicsérést  
Nyerni, hívé. Huba jobb tenyerét vállára Gerendnek

Illetvén: „köszönöm, mondotta, fiamra, barátom!

Hogy gondot viselél. Nálam leszsz emlekezetben  
Illy jeles áldozatod! s noha már én agg vagyok, és te:

Gyermekeid vannak: fiamért hálámat ezekkel

Érzetem, és tölem hűségedet értse-meg Árpád

A fejedelmivezér.“ — „Te pedig, fordulva fiához;

Nem tettél kedvemre, heves gyerek; a hadi törvényt  
Megszegted, ki Magyar lévén, eggy gyámtalan asz-

szonyt;

A bú kit lenyomott úgy is, keseríteni inkább

Nem szántál, s kincset föllül rá adni harácsra;

Keblébül kiszakasztani fiát, s házatul elűzni

A férjtül fosztott, a gyászoló özvegyi hölgyet.

Bűnhődgyék, ki bűnös; megkémmélld azt, ki nem ártott.

A ki vitéz, diadalma után szüntesse haragját:

Lenni kegyetlennek győzőben nem hadi erkölcs,

S éltiglen fűnntartsd: aszszonyt zaklatni gyalázat. —

Mint hősnek szóllok: legyen e vétséged utolsó.“ —

„Ellenségemnek fia vagy, folytattya továbbá

A rabgyermekhez, de azért rettegned előttem

Nincs okod, árva kicsiny: bennem föllelted apádat.  
 Nem jöttél üresen: nemzöd marhája sajátod,  
 Csak jó légy, ha tovább éltemnek kedvez az Isten.“  
 Ezt mondotta, s szelíd mellyéhez hajtván az árvát,  
 A szepegő gyereket, csókot képére ragasztott.  
 Így feddette fiát az öreg vétkének okáért,  
 S bár csak ez egynek szóllt, de szavában többet is  
 intett.

Megzavarák Szemerének agyát, miket apja szemére  
 Hányt, de fiú létét tudván, noha vére fölizzadt,  
 S a vádlást nehezen hallá, szóharczra ki nem kel;  
 Mással, akárki legyen, tsak azért megvivna szakadtig.  
 Tornát, és Rédét az öreg halmozta dicsérő  
 Szókkal; s mintha nem ismerné: Tapsonra hanyaglag  
 Pillantott, bal tette mivelhogy léve hírére  
 A harcban: de fenyítését máskorra halasztá.

A had fői között ezután osztotta parancsát:  
 Hol telepednének? s mindennek tiszte mi lenne?  
 Örök kik legyenek külről? melly szakra? mi szám-  
 mal?

Ezzel eloszlának, mutatott helyeikre sietvén. —  
 Elbucsuzott a nap; nyomain közelíte sötétség,  
 És leve mind sűrűebb, a hold mivel adni világot  
 Fösvény volt, karcsú szarvát fellegbe takarván.  
 Semmi baj ez! farakásaikat meggyújtani kezdék,  
 Mellyeket agg Huba már ezelőtt takarítani parancsolt.

Mintha Bakonyt látnál egygy lánggá válni, az égen  
Úgy tetszett. Izeg a sokaság mellette tüzésnek.  
Itten ünő remeket főznek, bográcsra metélttet;  
Ott dalolás közben bárányt pörgetnek az ifju  
Hölgyek aczél nyárson, s körülöttek hősök enyelgnek,  
Csintalanul, de szemérmletesen tréfáikat üzven.  
A sereg így tölté nyájas mulatással az éjjet.

Már a fellegetes ég kezdett pirosodni; az álom-  
Széllyesztő, s munkára hívó Auróra kilépett  
Gyémántos palotájából, s szekereére fölülvén,  
A ragyogó gyeplüt megereszté szűzi kezével.  
Eurussal versent hajtott. Folyt fátyola röptön,  
Mellyel arany fodrait takará a mennyei szűznek.  
A nap utánna siet: már rezgő fényre sugárzik  
Ott, hol az ég leborul, s a földet látszik ölelni,  
És izgattya Hübát, hogy népivel utnak eredgyen.  
Reggellett. Az öreg Hadnagy csapatokra szakasztván  
Az hadat indítá. Legelöl rendelte ijászt.  
A más nembeliek, s a még nem fegyveres aprók,  
S a szereket hordó targonczák nyomban utánok  
Ballagtak, gerelyes hősöktől védve körösleg.  
Vasmellyű dandára között Huba méne derékon,  
Mint fiait vezető hímsas, mindenre figyelmes.  
Barmaik oldalrul, nehogy a por szállna szemekbe  
A szél fujtta után, izmos lovagokra bizatvák  
Czammogtak, rágván a fű napfőzte kövérét.  
A hadnak sarkát a hősök harmada tette

Félnapi járattal hátrább a többi seregnél.  
Így haladott Huba. Borskőnek föletette vidékét,  
S a Tacsikói határt, s népét csatlotta hadához.  
Részt vőn e sorsban Bogaras rónája, s Jelekfa,  
Mind hozzá szíttók, s készek költözni Etelhez.  
A halakat bőven termesztő Káma vizének  
Rétes partya körül kevesig megszálltanak: onnan  
Átkelvén, Szerepet hagyták jobb félre; s hol Árpád  
Állapodást rendelt, Őrshon környékét elönték,  
S lettenek így údeig vándorszomszédi Szabolcsnak.

---

## H A T O D I K K Ö N Y V.

Szinte ezen közben Tuhutum, s fia Horka Berényben  
Ezt mivelék. A Szacsván túl partyára Abának  
Volt építve Berény, Etelének jóval üdösebb  
Harczainál, ki alatt mint fokhely, az északi bőrök  
Kincseivel gyarapult, bérczes térsége különben  
Meddű, és zordon, s mivelést csak szenvedé néholt.  
Innen barma tenyésztését legföbbre böcsülte  
Népe, s jutalmatlan nem volt a pásztori élet.  
E mellet szeretett völgyön, hegyen üzni vadakra,  
Vagy halakat gyalmozni, s velek táplálni cselédit.  
Nem volt a fegyvert kézzel forgatni izetlen  
Fáradságok, akár a kürt harczokra riasztná  
Őket, akár a béke alatt hirdetne gyakorlást.  
Csinnján vetni gyakoróképet, vagy nyílt az arányba  
Hajtani ifjantan megrögzött izmos ereken.  
A kicsinyek mihelyett kikerültenek annyok ülélül,  
Ülni lovat bátran kezdetek, s róla nyilazni.  
Véreket a fagyaló éghajlat tenni higabbá  
Nem lehetett képes, minthogy henye életet élni

Hozzájok nem fért, s tűzőket gerjesztni vezérjek  
 Meg nem szűnt, maga is munkás természetű lévén,  
 S készíté, mivel érett már a költözet a nagy  
 Utra, leventáit, mint hadban messzszire látó  
 Férfi. Latorkertet, s földvárakat ásni tanítá  
 E föllül népét, és tömlők nélkül is uszni.  
 (Erdőelve derék lakosit számlálljuk ezektül).

Ezt mivelé Tuhutum, s szemelött a nemzeti végzést  
 Forgatván, küldé Dobokát északra, hol állott  
 Szilvágy, és Sámkör, torkáig Kúra vizének,  
 S a Vérháti hegyek felső mellyékire, s küllebb,  
 Érkutig. (Itt a jégtengernek kezdete;) — Horkát  
 A tüzeset Szacsván túl délre, hol Etres eliszsza  
 A sok helytt könyökös Kondát, nem messze Pelyemtül.  
 Itt feküvék hajdan Lakomár, és Sabszalap, és Bű,  
 Mélyvölgy, és Ligetér, s több városa Szacsvaközének.  
 „Tű követim vagytok, Dobokát szállíttya vezére,  
 S Horkát a tüzeset. Küldlek bójárni megyémnek  
 Minden szögleteit. Ne maradgyon el egy tanya. Száz  
 száz

Kópjavető lovagot vigyetek késéretül őrzet  
 Kedvéért. Ki tudós abban, nem leltek-e végzés-  
 Bontókat? Te gyerek! Horkához fordula: holnap  
 Virradaton, mondá, mesgyém hol ereszkedik Undnak  
 Földéhez, késztesd-fül egész tájékomat; addig  
 A kikelő hadakat bizzad Ligetérben Uponyra,  
 És Bűben. Lakomárt Érkend késérje. Patának



Sabszalapot szántam.“ Dobokát intette hasonlóan,  
 Így szólván: „Szilvág, és Sámkör az északi széltől  
 Kezdve, le Vízkeletig hallgasson tőled; Abának  
 Oldala Muzslátul; s Érkut tájéka, Saródtul.  
 Mind, miben élet van, lélek, vagy pára, kicsinytül  
 Fogva nagyig kerekedgyék föl; fegyvertelen úgy, mint  
 A fegyverviselő. Ki nyakaskodik ellene szómnak,  
 S zöndítést forralni merész: konczoltatom izre,  
 S még apró ivadékat sem kémelli meg a kard.  
 Szent legyen a végzés, mellyet tönk Láthegyen, innen  
 Hogy költözni fogunk a boldog régi hazába.  
 A nép állapotó helye Bürczally.“ Itt vala a jel-  
 Zászló egy sudaros halmon. Ternyőfa nyeléről,  
 Mellyen arany művelet játszott a nappali fénynél,  
 A gyönyörű szövevény lobogott. Himzette szegélyét  
 Czifra arany varrás. Mutatott egy oldala rárót  
 Terjegetett szárnnyal; túlfélen tűzszemű tigrist.  
 „Ott lelitek jelzászlómat, folytatta beszédét,  
 S tiz nap alatt, akarom, körülötte tanyázzatok együtt-  
 Mit ki tegyen? s az erőtlén Nem mint győzze menését?  
 A barmok mint el legyenek különözve? mi őrzet  
 Szükséges melléjek? ezent föltudgya eszével  
 Mindenitek. Gonddal legyetek, hogysenki ne adgyon  
 Bírságlásra okot, marhát, vagy barmot orozván,  
 S a népet körömön tartsátok jó hadi szerrel.“

Így szállott Tuhutum, s a hősöket utra bocsátá,  
 Honn maga forgódván. Gyülekezteti városi népét

Össze vidékével, s hirt tön a Láthegyi végzet  
Czikkelyirül. „Ne szegeskedgyék, mondotta ke-  
ményen,

Bármi ürügy mellett egyylélek is ellene törni.  
Mert sokat ismerek, kiknek czivakodni szokások,  
És a jó szerevést el-s fölforgatni; s Magyarinak  
Azt nézik, ki hadáz, s jól tud pattogni. Miképpen  
Állanom itt láttok, s a délfényt égni fölöttünk.  
Olly bizonyos, ki parancsot bont, röggé teszi e kard.  
Melly lator ármánynak munkája, hogy a Magyar egy-  
gyet

Nem tud akarni, hacsak vasveszsző nincsen utánna?  
Most, hamikor, kiki óvja magát, s szakadékot okozni  
Rettegjen: mivel, ágyékom nemzette legyen bár  
A csökönös, tőlem nem koldulgattya-ki lelkét.  
Melly napon a kürtöt körülem harsogtatom, egyig  
Itt legyetek: mentsége hiú ifjúnak, öregnek.“  
Illy szegesen szállván Tuhutum, megereszti szikrázó  
Bonta lovát, s tetszett a szemnek, mintha röpülne,  
Úgy eliramt, a költözetet sürgetni tulajdon  
Lakjánál. Szép sátorait kifeszíteti a sik  
Tér kellő közepén, s benne telepíti cselédit;  
Ő maga is künn száll. Folyton foly népe vidító  
Dalt zengvén, s az egész tájat sokasága előnti.

Und fia e közben Sárkutrul küldve bevágtat  
Mén rohon, a szép hős. Karcsú termetre, pirosló  
Ajka, az életnek tavaszát hirdette. Igézö,

Mint valamelly tündér alaké, forgása szemének.  
 Vállárul lóggott a parducz. Tegze nyilakkal  
 Tömve, s az íjj hátát verdeste, ha ménnye alatta  
 Szökdécselt. Ete ilyen volt, s így kezdi beszédét:  
 „Küld az apám hozzád jó Hadnagy, s tudni akarja:  
 Merre, s mikor mozdulsz seregeddel? s hogyha nem  
 állaszsz

Ellene, egygy nyomban késér. Így fogna erősebb  
 Lenni hadunk, az Orosz ha ígyold megkezdeni merne  
 Bennünket túl a hegyeken, s gátolni utunkban.  
 Már Abaköz talpón: Nyirkos, Torom, Ille vidéke,  
 És Tarcs, Zalka, Lagány, Kies, és a Csornai hany-  
 ság

Sárkuthoz közelít, s mondá, a Nagylaki téren  
 Ut tábort az erős Sarkkőnek róna tövében.  
 Talphida kész az Abán átköltözködni hadával,  
 S száznál több kerepet számlál kikötője apámnak,  
 Mellyeken élelmet szállít a túlszeri partra.  
 Hogyha kötöd magad egybe velünk: a gyöngye fehér  
 Nem

Inkább védve leazen, ha találánánk kelni csatára.“  
 Így végezte követségét Undnak fia, s hallgat.

A szóllás közben Tuhutum szép lánya jelen volt  
 Annyával Küldína, s Etét bámulta, magárul  
 Szinte feledkezvén, s majd nem nyelvére szalasztá  
 Fülkeltt gondolatit. „Mi kies, mondotta szívének  
 Minden ez ifjában! Bátyám szép, Horka, de ah szebb

E jövevény, mint ő! Melly mézesek ajka beszédi!  
 Illy szóllót soha nem hallék; hozzája hasonló  
 Nincs is több. Mi derék termetre! hajának alá folytt  
 Fürtyeit a szellőcske mikint csókollya lehével.  
 És ez az ártatlan mozogás: inogása nyakának,  
 Könnyű fordulatok; villámló két szeme hajnal  
 Csillagnál gyönyörűbb, mikor a kék fellegen uszkál.  
 Melly magas, és szép kéjdek ezek, melly sokszerű  
 bájak!

Tegzet, mint az övé, nem láttam szebbet. Az övnél  
 Sem szebbet, karcsú derekát melly általövedzi.  
 Ah illy égi alak nem termett több ezen eggynél.“

Ezt csak alig rebegé a szűz andalgva magával,  
 Undfia szóllását mikoron végezte, szemérmes  
 Félrehajulttában szép Kuldínára tekintett.  
 Elpirul egyszeriben Kuldína, s fut annya ölébe,  
 És karjába köté karját, és földre mereszté  
 Kék szemeit. Szive ver sebesen, mint tenni szokása  
 Ekkédig nem volt. Remegett szülejének ölében,  
 Mint amaz őz, melly nem tudhattya mi fölveri, csak  
 fut;  
 Ennyire lett bájolt Tuhutum lánykája Etétül!

A sebes érugrás az anyát megkezdi zavarni,  
 S kérdezi féltőleg: „mi talált Kuldína, leányom?“  
 „Nem tudom én mi talált: de fejem kábultta hevítő;  
 Hol fülök, édes anyám, hol fázom; vigy tova innen

(A szűz ezt felelé;) mellyem szorul, ingnak alattam  
Lábaim, a föld is velem együtt mintha kerengne,  
Úgy tetszik; hamar édes anyyám, jer, vígy tova in-  
nen.“

Ezt mondá, eggy pillanatot még váltva Etével,  
Véltte ki akkorban szemeit rá lopva szegezte,  
Karjain anyyának, sebesedve tudatlanul, elment,  
Bár szive, a nyílt vett, száz izben visszamarasztá.

„Kedves öcsém! Tuhutum felelé kiderültten Etének;  
Tudgya apád, tudom én, hogy köztünk régi szö-  
vetség

Áll. Mikoron tölténk még gyermek üdönket, üleltük  
Egymást, s a viszonos szeretet bontatlan az olta.  
Ő, ha mit én kérek, megadá, s viszón engem adósnak  
Nem mondhat, s kérelme hiú nem lészen előttem  
Mostan is, a közjó mivel áll benn, annyival inkább.  
Hogy hozzám kapcsollya hadát, sarkallya barátom,  
Bennettünk a gyöngye cseléd hogy bizva, merészen  
A nem szokta utat szárnyunknak alatta kövesse,  
Míg nem elérkezzünk a Kámántúli vidékre,  
A nemzet fejedelme hová rendelte tanyánkat.  
Tetszik ajánlástok: bajtársomat édes örömmel  
Uttársul fogadom. Kedvem ha borulni találna,  
Mert komorabb vagyok én; nyájas tréfája füléleszt  
Ollykoron, és ránczolt arczám kisimíttya enyelgvén.  
Undnak mondsza, fiam! Nagylakrul déli keletnek  
Fordullyon, kis Szacsva mögött míg érkezik Iszka

Sikjához; s ha korán oda jut, szálljon meg aziglan,  
 Bőrczallyrul míg én hadamat hozzája vezérlem,  
 S ottogyan a meszszebbi utat rendellyük-el együtt“  
 És megölelve Etét, mondá: „késérjen az Isten!  
 Nem sok üdö multtán egymást megláttuk apáddal.“  
 Így szóllott Tuhutum, s Undnak fia lóra szökellvén  
 Elhaladott, de szorultt szivvel. Kuldína igéző  
 Képe mivel mellyébe nyomult, s elfogta egészen  
 Minden ízét egygy még ismértelen érzet eránta.  
 Háboru dulta belül; sokképpen változik arcza;  
 A szép károkozót száz, és száz féle alakban  
 Láttá. Szelid mostan, mint a melly gerlicze kézből  
 Táplálást szedeget, s azután vállára urának  
 Könnyű szárnyon emelkedvén elkezdí nyögését.  
 Majd gögös, s feszesebb, mint lánytul kellene várni,  
 S kit megfog szépsége, vadul gúnyollya szerelmét.  
 „Mért, ha szerelmes tűz pislog benn, kérdi magátul;  
 Mért vonul-el tőlem vadon, és annyának ölébe  
 Dúl, és röjti szemét, s látását tőlem irigyli?  
 Olly hanyag, olly idegen hozzám még nem vala senki,  
 Mint ő, a kegyetlen; mint ő, ki elüzte nyugalmam!  
 Vagy de talán hiú mind, mit most én gondolok, és ő  
 Ártatlan? Ha tekintni reám tiltotta szemérme,  
 S távoztát ez okozta? vagy én nem szólltam idommal,  
 És rebegő nyelvem botlása piríttya helyettem?  
 Ah Ete! nincsen ez így; te csalatkozol, álmokat ál-  
 modsz  
 Mellyek elillannak, mint a gőz, majd ha kitisztul

Kábultságából most ennyire háborus elméd?  
 Elvagyon ő foglalva, s legyen! forgassd-ki eszedből  
 Emlékét, s szőgyelld, hogy lennél rabja leánynak.  
 Nem! soha nem szeretek! Kuldína magára maradgyon,  
 És mást sem szeretek; jer vissza előbbi szabadság!“  
 Ezt mondotta, s lovát két sarkantyúba szorítván,  
 Főbe nyomá süvegét; kaczagánnyát röpteti a szél,  
 S mint kit az ellenség kiszalaszt, elvágata sebtet,  
 S édesen üdöklő sérelmét vitte magával.

Forr pözsög a hadinép körül, és belül; érkezik egy-  
 mást

Főlváltó sok falka barom. Pata léptet Uponnyal,  
 És Érkend. Dobokát mondgyák, hogy nyomton  
 utánnok

Várni lehet, mivel Oszlányoat túl hagyta csatája,  
 És már Vizkeletet, Sámkörrel lángok enyésztek.  
 Már néphagyta Berény, s Tuhutum Zsitvának erénél  
 Állapodik, s a dúzs völgyet csordái legelték.  
 Horka, Csököny nem jöttek ezen: volt volna kerengős  
 Nékik ez út, s egyenest Tuhutum zászlója köréhez  
 Váltottak, s Aba révétül ment Muzsla is arra.

A hold egy negyedét veszté, mire Horka kiindult  
 A pusztán hagyatott földről; s Bürczallyhoz elére  
 Virgoncz társaival. Tuhutum, s főbb része hadának  
 Kétnapi járáttal, késlették minthogy az erdő

Tölgyei, távulb még; s Dobokát is az északi végről  
Vára, s Érkendet, kik utánna nyomulva jövének.

Horka midőn érté apját közelíteni, elejbe  
Száll hada szépével, s üdvözlé a tüzes ifju  
Nemzőjét, oldván nyelvét illy szókra: „parancsod  
Bétöltöttük, apám! egy kiseded nincs, ki mögöttünk  
Sirna, sem egy csordás nyájával; mindenek önkint  
Engedtek, s hangzott vigadó dalloktul az ég, föld.“  
Így szól Horka. Felel Tuhutum; „fiam! a mi sü-  
rénység

S engedelem benned: nemződ létemre dicsérem.  
Mint Hadnagy szorosan foglak, s meglelni kívántam.  
Csak kis pörcczenetet szavaimbul nem hagyok által-  
Hágni, s ki törvényt szeg, törvénnyel bűnhődik értte.  
Túl, fiam, üss tábort Börczallyán: én leszek innen;  
Itt pihenünk, míg nem hiradó követ érkezik Undtul;  
A kivel úgy végzék, hogy erőkapcsolva vonuljunk  
Ált emez ősz hegyeken, s tábort jár Iszka vidékén.“  
Ezt mondván az öreg, gyerekét dolgára bocsátá,  
S ő is előbbre nyomult, s a jelzászlóhoz elére,  
A siető nap szinte mikor készülne leszállni.

Már kétszer lenyugott, már kétszer hagyta-elágyát  
A hevetosztófény, követét a Sarkuti hadnagy  
Még sem küldi. Pirul harmadszor, s délkori tájban  
Látni, mikint Ete dül Tuhutumnak sátora ellen  
Csak maga, a zabolát harapó tüzes állatot üzvé.



Szándoka most Undnak vala küldeni nyájas Ipoldot  
Attyafiát feleségéül, sok szózatú embert.

Mit miüdön fülhegyre veszen, hogy nem követ ő most,  
Szóll Ete: „Kérlek, apám, fiadat Tuhutumhoz ereszszed

Mostan is. Ő engem fogadott a multtkori uttal

Emberül, és én is nemzömnek régi baráttját,

Mint magamat szeretem. Vonz hozzá, gondolom értted

Mindene belsömnek. Horkát is csókra kívánom,

Lelkemnek fele ő, hozzávágásom erőltet.

És, (mert nem takarom,) mikoron kell tőle szakadnom,

Érző részeimet fonnyasztó bánat előnti.“

Így hazudott Ete apjának; vagy hogy szíve inkább

Ő neki, a zúdult érzéstől csalva, tudatlan

Lévén, a szerelem cseleit kinyomozni magában.

„Mennyi gyerek, Und mondá; nem bontom kedved;

izennem

Általad úgy sincs sok; Tuhutum mozdította ki népét

Börczallyrul, mert én Iszkának telkeit érem

Holnapután délig, s lehetünk így szembe, tanácsot

Ütni, mikint hágjunk e hegy túlyára veszély kül.

Ezt mondd csak. De fiók! arczámat meg ne pirítsad,

Hogy fiatal létedre szavam rád bizni merészlém.“

„Édes apám! piruló ajkon felelé Ete, szégyent

Nem vállal eddig, fiatal bár legyen, Etéddel;

Kár aggódnod ezen most is.“ Fölpördüle lóra,

Nyargal, mintha halál izenettel volna kiküldve,

S apja hagyásával békőszönt Tuhutumhoz. Ez ötet

Nyílt kedvvel fogadá, s jobját vállára nyugosztván,

Így szállította; „talán zavarok történtenek Undnál,  
 Hogy késett? tege már vártam, s aggódni felőle  
 Kezdettem.“ „Kicsidedi baj volt, felelé Ete, némelly  
 Szállongó csapatok más földről jöttek. Érték  
 Ennyit csak röviden. Hozzád indulni sietvén,  
 Nem lehetett kérdésre üdöt fordítnom. Apámtul  
 Érts igazat; de ne aggaszszon rosszsféle gyanúság;  
 Nincsen semmi zavar. Jó kedvvel táborra Undnak  
 Holnapután, hihető, Iszkának telkein áll meg,  
 És oda vár nemzöm, hol véled tartsa tanácscsát.“

Míg ekképp szállott, titkon fürkészte szemével  
 Azt, ki szívét elülé, s most ötet tette követté,  
 Kuldínát. Nyomozó keresései, s nyugtalan arcza  
 A szemes észrevevőt ilyen kérdésre fakaszták:  
 „Mondsza öcsém! keresel valakit?“ fölvaltja az ifju:  
 „Horkát; hol vagyon ő? elmentem nélküle tőled  
 Multtkor is, és a sors nem adá mellyemhez ölelnem.“  
 Így szállt; a szerelem mivel így oktatta hazudni.  
 „Hát szereted Horkát? örülök, mondotta az ősz Nagy;  
 Látod ezen dombot? túl szállott rajta tanyára,  
 Ott leled a gyereket. Kerülő sem lészen utadban  
 Viszszafelé; s arrul vígy hirt kedveltem apádnak,  
 A' rögzött napon Iszkához hogy táborom eljut.“  
 Így Ete száz, s száz gondgyaitul szaggatva tovább kelt.  
 Viszsa kacsint gyakoron, vonzódást érez inában  
 Arra, hol a' tárgyat látatlan hagyta, kiért ég.  
 Hasztalanul minden! még szellő sem lobog onnan!

„Horkát emlegetem, mondá, s Kuldína szorongat,  
És kábít, és minden erem háborgodik érte.

Horkát is szeretem, s jobban, mint gyermek az  
apját,

Még is csak Kuldína, kiért nem nyughatik e szív.  
Sors, te gonosz! miokért nem hagytad mennyei képét  
Csak kevesig látnom? melly boldog volna, kit üldöz  
Vasveszszöd! mi derék! Tuhutumnak előtte fogással  
Hogy forgódni tudék, s álmázzal kendni hibámat  
Értettem! Tuhutum, sem apám titkomra nem ütnek;  
A lány sem. Meg! megvetem őt így térek eszem-  
hez,

Melly már is kevereg: de azért nem fogja gyűlölni  
Und fia Kuldínát, bár száltört fogna szívének.“  
Illy gőzös fővel komoron Horkához elérvén,  
Csak szűken, és keveset szóllott, köttetlenül azt is.  
S elment fejtegetőképpen suttogva, borongást  
Árulván nézéseiben bucsuzatlanul onnan,  
És bámulva hagyá Horkát elméje botlásán.

Mozdítá Tuhutum seregét pihenése helyéből  
Iszka felé. Renegett a föld láboknak alatta.  
A sipolók hangjába vegyültt dalolások örömjajt,  
S érzelemélesztő zengést küldöttek az égbe.  
Így költöztenek ők, s harmadnap délre köszönték  
Egymást Und s Tuhutum. Szép volt a mennyei hajlat;  
A folyamok remegő tükrök, s a fegyverek annyi  
Tűzbe borultt szálfák, kiket a láng meg nem emészthet,

Lévén, őszszejővéseknek pompája dücső volt.  
 Első szóll Tuhutum, ki emígy kezdette beszédét:  
 „Und, felem! adsa okát késtednek, tenmagad, a ki  
 Meghívtál, hogy költözetem szerkezni hadaddal  
 Engedgyem, s örülék; az okot mert láttam igaznak.  
 Már hittem megmásolatod, hogy nem hozod erre  
 Táborodat, hanem általuton térsz félyre Pelyemnek;  
 Vagy dolgunk szétbontani ment hozzátok az ármány,  
 Mint Lebedet tüzelé tölünk hasadásra, tünődtem.“  
 „Nincs úgy, jó közelem, felel Und, mint vélted,  
 egészen;

Ildomos ember vagy még is, mert vajmi közel csapsz  
 A tárgyhoz. Lebedet, némelly falkája, meggyémnek  
 Párkánnyán elhagyta, s velünk szándéka kimenni  
 E földről. Nem utolsó nép, sem számra kicsinded:  
 Képhajtók, és kardviselők, s nyilas őszaevegyülve  
 Öt, hat ezer könnyen. Szorosan még rótalan a szám;  
 Többi cseléd. Mondom: sűpredék nem senki közöt-  
 tők.

Dűgvesztében Ecsed hozzám béhajta, tegetlen,  
 Míg Ete távul volt; s lihegé: „szárnyadnak alája  
 Hogyha fogadsz bennünk, hozzád szerződni Lebedtül  
 Mind elszánva vagyunk, Kies, és Baromászi vidékről;  
 Úgyde segédet küldgy. Tudtára beléndes urunknak  
 A főzött szándok, s ha sokára marasztalod a véd  
 Nyujtását, kinozó boszszuállása kiirthat  
 Bennünköt, mert értyük, erős had hogy vagyon  
 utban

Ránk; s mű átkeltük, ne legyen haragodra, megé-  
det.“

„Jól! felelém. Te siess; nem vesztetek egy ebet  
el, ha  
Szembe megáll; mondd ezt, kik hozzám biztak, azok-  
nak.“

Félre teszek mindent. Tíz, és két ezret utánnam  
Indítok, s másnap dallesti üdőben akadnak  
A futamók szemközt. Van öröm, van hálakiáltás:  
Mert Tompor nyomkodta közel, s már hátokat érné,  
Nyerne ha még kis üdöt. Neki én sarkára kerültem  
Egy kanyarúlattal. Megtorpad, s foghegyen így  
szóll:

„Add ált, orvtakaró, vétkes szökevényit uramnak,  
És békével eredgy; ha nem: ez kard válaszol ért-  
tek.“ —

„Jersze közelb, mondám viszon én, jer semmire  
kellő,  
Majd torkodba sütöm vasam élén nyalka szidalmad.  
Nem jöttem csak ijesztetni: mennyi dolgodra, ha jó  
kell,

Míg vért nem folytatok, s nem látod forrni epémet:  
Mert ezek Árpádhoz tartoznak; jussa Lebédnek  
Nincs rajtok; ki ezeknek vétt, vesztével adózik:  
Mert a nemzeti alkathoz forradtanak ők is.“ —

„Csak kevesig késnél, Tompor csikorogja, levertem  
Volna ma mind ezeket, kiknek nem kelle szabadság.  
Hadd legyenek rabok Árpádnál, a szolgálai névre

Százsorosan méltók. Hiszem én, valahára szívekben,  
 A bánat fölkel, de hijába fohászkodik a rab-  
 Lánczra kötött, miután lelkével sem szabad immár.“  
 Ezt szórá sáppadt ajakán, és pördüle vissza;  
 Mert hihető, tartott, hogy igyold részünkre hajollyon  
 Népe is. És ballagni hagyám sértetlenül uttyán,  
 Gondolván: Magyarok vérét, mért ontsa magyar kéz,  
 S jó a záporosöt, ha vagyon szép módgya, kerülni;  
 És ide késérem Ecsedet, s szép számu vitézeit.“ —  
 Csóvágattya fejét Tuhutum, s „lássd, millyen az  
 ember,

Mond, kit nagyratörés háborgat. Nyerni ha nem tud,  
 Boszszút áll, noha vérpatakat boszszúja fakaszszon.  
 S véled-e, megnyugszik, miután öt ennyiszer arczul  
 Csapták esztelenül forraltt koholási agyának?  
 Nem! mert a ki bolond, lészen későbbre bolondabb,  
 S a földet bikakint, mint mondgyák, hánnya nya-  
 kára.

A csupor addig jár, köz-szóllás, kutra, hogy ott vész;  
 A tüköt is hátán a viz ringattya, de végre  
 Elmerül; és ki vadász gyakoron, vadfogra kerülhet.  
 Hát ki gonosz mindég, higgyem, hogy végzete jámbor  
 Leszsz, és a szomorú vénség igaz utra vezérli?  
 Hogyha az aszszú fát életre varázsolod, akkor  
 Elhiszem, a kinyomultt ifjú hogy józan öreggé  
 Változik; — Igy Lebed is. Megrögzött a fene benne,  
 Melly eszi. — Haggyuk-el ezt, s szólljunk jobbféle  
 dologrul.

A hegy csucscsa magas; keskeny, s szakadékos az  
ösvény,

Melly tetejére vezet, s túl a síkföldre leszállít.  
Több négynél nem léphet elő szélteben. Ezenkint  
Kell oszlatni hadunk. Elejét te vezéreled által;  
Horka követ. Nőinkre Etéd, s a gyenge cselédre,  
S hadszereinkre vigyáz. Érkend késérje Ecseddel:  
A ki vitézed, az élelmet, s mindennemű barmot.  
Én legutol járok Dobokával, Buzddal, Uponnyal,  
És ha Lebed valamit gondolt, a nyugtalan ember,  
Majd körmére verek, s a hegykét megtöri kardom.“  
„Jól tetszik, felel Und; indítom kelve hodára  
Népemet én legelöl; te nyomully sarkamba csatáddal.“

Szóll Ete: „mit vétettem, apám! mit néked is, újjal,  
Fölgyulván, Tuhutumra mutat, hogy az aszszonyi  
nemhez,

S nemtelen értékű poggyászhoz csaptatok engem?  
Hát Ete olly pogonyát mutató testében, eszében,  
S nincs bizalom hozzá, hogy harcz ban tudna forogni  
Mert lám tű szavatok, hogy majd a túlszeri néppe  
Véres harczra kelünk: legyek én hát abban utolsó?  
Horkával megyek el. Ne szorítsatok engem egyébre,  
És ha különben leszs, e kardot széttöröm inkább,  
Mint ez hősök előtt tartassam gyáva peszérnek.“  
Elkeseredt szívvel szóllott így, mert szeme félt már.  
A lánytul, ki szívét eligézte nyugalma helyérül.  
Und pirul, és így szól: „ekképpen kell-e böcsülnöd

Azt, ki vezéred, Apád? ezt várnom kell-e tetőled,  
 Hogy már ősz fejemet, s itten búsítsa negéded?  
 Roszsz jel ez o gyermek; hadi rendnek vagy te tőrője,

Példád kárhozatos. Gonoszabbra vetődik utánnad  
 Más, ha ma büntetlen hagylak: te halál fia lettél.“  
 A sértékeny apát fia illy epe-szókra fakasztá.  
 „Bizzd rám, mond Tuhutum, legyek én bírāja fiadnak.“

„Légy, ki keményebb vagy nálamnál.“ Undnak imez volt

Válasza,, „Lássd, az öreg felelé, mindenha keménynek

Lenned kár az eránt, ki vitéz tételre csapongó,  
 S lelke magasban jár, mint a pór ágybul eredtnek.  
 Társ! ne szilaj vértől: puhaságtul féltsed az ifjut.  
 Jó a fejledező hevülést mérséklenni, s kell is:  
 Ellenben buta főt alkotsz, ha eloltod egészen.  
 Pajkosság van Etében ugyan, de bocsánatot inkább  
 Érdemlő, mintsem hogy azért éltével adóztasd.  
 És ha megölnéd most fiadat, ki, ha nem te az első  
 Bánnád meg, haragod fékét hogy tágon eresztéd?  
 S hah! mint irtóznék lelked tettednek utánna!  
 A gyakor emlekezet kinná olvadna szivedben,  
 Melly izzasztna, mikor fáznál, s üldözne halálig.  
 Bár ha fiad több volna, sem így kell róla itélned;  
 Most pedig eggyetlen, s te halált mondhatasz-e ez  
 egyre?



Még lobog indulatod; s illykor nem józan az ember  
Légy nyugodott; azután szólhatsz jó, rossz-e taná-  
csom.

Én botlám, ki feledkeztem, hogy Horka fiaddal  
Kapcsolvák vannak, s így vádod terhe reám száll.  
Nékem tetszik, Etéd hogy előre kívánczok: engedd,  
Mennyen előre, s korán hadban sanyarogni tanullyn.  
A szert én szabtam, fordítást tenni, hatalmat  
Engedgy most, ki velem nem szoktál pörlni máig.“

Und komoron hallgat. Tuhutum folytattya: „Saródot  
Aszaszonyaink mellé Ete helytt rendelni tanácsom,  
S végét éri vitánk vér nélkül.“ Horka s baráttya,  
Túl amaz, innen emez dülnek most a kegyes öszre,  
Mint ki szokásának tön ellene vétkes Etével.  
S általölelve tüzes csókok közt csüggenek arczán;  
(Mert az ajak szótlan, ha szívünk érzése fölárad.)  
Und fia lép ezután merevény apjának elejbe:  
„Hadmagyom, és nemzöm! gyermeklétemre bocsáss meg;  
Szándokom az nem volt, hogy téged sértselek, ajkam  
Szólla csak oktanul, s nyelvem megelőzte az elmét,  
Melly habaros most is, s gőz kel föl néha velőmben.  
Szinte, hogy a tárgy is szemeimnek előtte homályos  
Tiszta szívem, valamint a nap fellegtelen égen;  
Meghalok én inkább: minthogy szomorítsalak innen  
Kezdve. Ne vonnyad-meg, sőt térítsd vissza ke-  
gyelmed,  
Mellyet ezig birtam, s te tudod, mindenha bücsültem

Küldd tűznek: küldd víznek Etét, csak butyrokot őrző  
 Szolgálatra ne vessd: magadat sziklára nem ejted.“  
 Ő így esdekelék. Apjának válasza ilyen:

„Gyermek! biztam ezig hozzád, s megvallom, örültem  
 Néha napon benned; de ma általütötte apádnak  
 Mellyét hétszeresen nyelvednek töre, s borítád  
 Agg fejemet szégyenbe, kit én örömömre neveltem;  
 Nyujtottál poharat, töltöttet mérges itallal.  
 Gyermek! csak Tuhutum mentett-meg: néki köszönnyed,  
 Hogy ma halott nem léل; de ne várd, hogy többszöri  
 vétked

Illy könnyen lemosod. Konokot bennetted ezentúl  
 Mert ha lelek, fejedet szemeim béhunyvá ítélem.“  
 Nem szóllott többet. Fia, Horka kezébe akasztván  
 Karját, rágulttabb lehelettel hagyta-el apját,  
 S méne csatájához, hogy fölkészíttse hodára.

Ittegyen a Vérhát iszonyú sziklái fölöttök  
 Nyúltanak-el. Csucscsát Tarkőnek hajdani korban  
 Mondották. Sűrűdött erdő bénította derékig;  
 Csak vadakat nemző. Erdőnek jutni szívébe  
 Félelmes. Föllebbre kopár hágcsói, s kiduzzadt  
 Szirtyai kábítók. Az örök tél itt lakik; itt az  
 Éles mozgású Boreásnak fészke homályos  
 Barlangban: fagyaló fúvalmait innen ereszti  
 Pusztításra, midőn az üreg már megtelik ártó  
 Táplálékával. Jege, vagy hava nem kevesül meg, .

Mert a nékitüzött naperöt vadsága kijátsza.  
 Nincs baromélő föld hátán, nincs semmi harasztos  
 Zordon övén, melly nyári napon kifesülne virágra,  
 A kis méztakaró mellyen mulatozni szeretne.  
 A rege tartya: midőn a gönczül rudgya lefordul,  
 Voltak, kik látták csak arasznyira tőle forogni,  
 (Olly magas ő) s ha ki fűnn virrasztana éjjel, elérné  
 Ujjaival. — Sok üdön által járatlan. Az elmés  
 Országoló mikoron birná, nemzője Csabának,  
 A természet idom nélkül voltára mereszté  
 Lángszemeit, s noha szűk ösvényt, ő vágata első,  
 Nem hadi munka miatt: kalmárnak kedveze véle,  
 Bőreit északnak hogy délre, nyugotra Berénybül  
 Vontathassa, kerengését a Tarkövi láncznak  
 Megcsalván, s gazdag nyereséggel tömje iszákját.  
 Huszszor ezer csákányt rontott a sziklafeszítés,  
 Míglen az emberi kéz, és vas megtörte görönczét.  
 Illy munkába került rajt ösvényt nyitni menésre!

A nap bontakozik, s a harmat csöppei gözzé  
 Olvadnak. Merül Und a mély szorulatba legelső;  
 Horka követte nyomát. Ete ment Horkának utánna  
 Árnyékképe szerettenek körülötte lebegvén;  
 A kedües dallot, melly mást víg arczra derített,  
 S a harsány sipokat volt hallani néki keserves,  
 S balgatagul hitegette magát, hogy tudna feledni  
 Olly tárgyat, ki magát mélyen velejébe szivatta.

Hasztalan a küzdés! Már kárallotta tanácscsát,  
 Ellene hogy szóllott Tuhutumnak. „Volna szerencsés  
 Most Ete, csak fél pillanatot lophatna szemébül  
 A szépnék, rebegé; s még inkább rajta ha késnék  
 Csak kevesig, s ekkor derülő szint homloka venne!  
 Gyötrő kín! mondotta megint; késérteni mért jössz  
 Végtelenül? Még az sem elég, hogy majd nem eloltád  
 Éltem szikráját? kis üdön hiszen elfogyok ekképp,  
 El, ha kegyelmetlen viharod pusztítani nem szán  
 Bellyemben! Már fonnyadozok, már testem erőtlen,  
 Lelkem is az, s érzem, száradnak csontyaim egyre.  
 S nem sok kell hozzá, hogy düllyek sírba miáttad.  
 Mért van ez így? mért szenvedek én vétketlenül en-  
 nyit?

Vasnak az olvasztó tűzben hevülése nem olly nagy,  
 Millyen az én fejemé, nyavalyámnak mérge ha izzaszt.“  
 Feddeni kezdi magát ismét: „nem férfiú vagy te,  
 A kihez illetlen kóválygani lányi szerelmen!  
 Egy látást, s viszszipillanatot nem tudsz-e kiűzni  
 Elmédből, kinek íjt s nyilakat forgatnod eszedben —  
 Tiszted, s kúrtriadást, ha az álom keblibe ránt is.  
 És mit mond Kuldína komor nemzője felőlem,  
 És mit apám, kit megsérték csupa gyermeki szóban  
 Hogyha Etét tudgyák szerelem békóiba verve,  
 S a puhulás langy keble felé terjeszteni karját?  
 Kössön másra nyügöt, kinzó nyügöt, Und fia millyent  
 Fölveve, még miüdön első forralmi lobogtak,  
 Veszsz-en-el a szerelem! veszsz-en Kuldína magára!“

Így susogott álmotalanul, s fölocsódni akarván,  
 Titkos erő leköté, s okait fordítva: „de kábán  
 Andalogok, mondá; legyek én hát minden örömtől  
 Fosztva, s korom tavaszát hervasztó őszbe merítettsem?  
 Nem vagyok én vasbul, nem kő; érzékeny anyátul  
 Vettem ezen testet, s részvétlen nem vala ő is  
 A szív lobjaiban. — Mondgyák, van himje virágnak,  
 És van nője, s gyakor szerelemcsókokra hajolnak,  
 Ennyire mért rezzegsz, s mint szörhálóba szorultt vad  
 Fújtogatod magadat nyomorult, elfújtani úgy sem  
 Képes erőd. Hah! milly nyereség olly csillagalaknak  
 Birni szívét! hiszen így sem veszt a férfi vitézség:  
 Sőt ha csatázni megyek, lévén Kuldína szívembe  
 Irtva, halált küldök villám kardomnak előtte,  
 És a beltűznek teszem oltárára szerelmem,  
 Hadd égjen, s a kétekedés kinozása nyugodgyék;  
 Vagy Kuldína enyim lészen, vagy veszszek-el inkább.”

Illy habozás közben vezeté-be az alkonyat ötet  
 A szoros utba, s tekint még egyszer vissza, szívétül  
 Elragadott lévén, ha talán látnája szerelmét.  
 Ekképpen gyötrelmeitül faggatva botorkált  
 Inkább, mint lovagolt, a hold noha telve mulatná  
 Tántorgásaival, s a csillagok árja hibáit  
 Dorgálná. Így tett a búnak szélvesze véle  
 Virradatig, szemeit míg meg nem győzte az álom.

Hasztalanul! nem csöndesedék a háboru így is.  
 Több több rémjelenet nyugtát szaggattya. Kigyókat  
 Szendergése között látott piszszegve bokorbul  
 Csúzni feléje, kiket kardgyával izekre aprított.  
 Majd ismét ügető medvét szájtátva rohanni  
 Ellene: kópjával kit jókor szügybe találván,  
 Földre terít, s locsogó vérével fűsti magát is.  
 Ez csak alig tűnik-el; neki mérkezik eggy bika seb-  
 test

Ráhajtván: kielőtt röpülés mentette-meg éltét.  
 Más látvány borzasztja megint: fősátora lobbott  
 Vet, s rövid izzaszté álmát ijedése kiverte,  
 S érzeni elkezdé sorvasztó kinnyait ujra.  
 Így volt ő, valamint így van, s leszz mind, ki sze-  
 relmes;  
 Békóját noha nyílt helyeken titkolni vesződik,  
 Nincs belül üdvösség; búsongás birja valóját,  
 A szikrát, mikoron születik, ha megölni mulasztja.

Más napon a tábor szíve mozdul előre Saróddal  
 A szoroson. Seregét Tuhutum késéri mögötte,  
 Harmadikán. Egy hét forog-el, míg sikra verődnek,  
 Hol kiereszkedvén: északrul, Néma folyónak  
 Martyait érdeklék; maradott Nyír téli keletre.  
 Itten is a Magyarok, kik előbb már voltanak intve,  
 És Qroszok felesen, hagyván születési tanyájok  
 A két Főnagynak seregével folytatnak össze,  
 S Szilva, Poros mellett Cserhidhoz értenek; innen

Csajka felé balszárnya vonult, a jobba Suránynak  
Folytában lépett, melly horgas fordulatot vesz,  
S Lékát éri közel, s ennek szomszéda Szabadrét,  
Alszélről bő terjedeten kit sok folyam öntöz.  
Itt telepedtek-meg Tuhutum, s a Sárkuti Főnagy  
Sátorokat vonván, az Uralt míg átkeli Árpád.—

Míg tart a pihenés, Tuhutum kiereszti vadászni  
Népe negyed részét. (Illy képpen váltja naponkint  
Ő, és Und) Vidoron széllyednek az ifju leventák  
Arra, emerre szilaj vadtul megfosztni az erdőt.  
Érkend is köztük, pajkos, szerelemre csapongó;  
Ajka mosolygását emelé két kék szeme; lépes  
Méz szava, és soha még nem pattant íve hijába.  
Apja Kazar, büntéte miatt odahagyta hazáját,  
S lön Magyar; (ámde galamb nem válik varju tojás-  
bul.) —

Érkend jár egyedül; közelén megzörrenik a cser;  
Medve lopózik elő. Szemeit lesütötte csalárdul,  
Mert a színre savógömbök nézése arányban  
Tartá a vadakat keresőt, s két lábra fölállván,  
Bajra hívá. Fentöt ragadott az, néki szalasztja  
A morogó vadnak, s csak bőrén ejte hasítást.  
Válva hatalmátul, sűrög a két nemzetü medvész,  
S kardrántása előtt a talpas ülébe szorította;  
(Nem vala hős most ez két kéz ülelése szerelmes!)  
Ránta barázdát már sima képen körme, s megölné,

Hogyha nem érkeznek véltten Tugor, a kegyes ősz  
férj.

Látva ez a harczot, mint védő lélek az égből  
Ott terem, és törét fogatig mártotta hasába  
A barlangja hagyott vadnak, s választva életül  
Megmenté Tugor Érkendet. Félelmé oszolván  
Kérdi: „ki vagy, jámbor? honnan jössz? merre lakásod?  
Embernél te nagyobb!” felel az: „nincs hajlokom  
innen

Messze, kegyes nőmnek, kit nem rég zártam ölemhez,  
(Második ő) járék eledelt beszerezni vadbul,  
S nincs vadam ámbátor, de mivel te vagy általam ifju,  
Óva halálodtul, tellyes vagyok édes örömmel.  
Vérzik szép arozád; hölgyem keze mossa le, késérj  
Házamhoz,“ nem tudva, fagyos kígyóra hogy ötlött.  
Mentek. Nem nagy ugyan, de csinos hajléka Tu-  
gornak

Volt ácsolva gerendákbul. Bélépnek, az aszszonyt,  
Mint ki nagyot forgat, gondokba merülve találván,  
„Édesem! így az öreg, rendelt vendéget az Isten  
Hozzánk, kit csak imínt szabadíték medve torokbul.  
Ím lássd körme nyomát. Vérét mosogassd le, galáddá  
Melly teszi arczáját.“ — A sebhely kellemesété  
A piros arczulatot. — Nyájaab felesége Tugornak,  
Mint ezelőtt, s szög képének rózsája kifejlék.  
A vér benne hevíl, s tűz lön a barna menyecske,  
S nyugtalan érzelmek minden tetemébe szorulván,  
A csapodár szerelem mérgét bévette veséje.



Régi magasságbul Tugor a hadi szélveszek által  
Szállva alá fogyatékt élét itt zárni javallta.  
Első nője szülé Tivadórt, ki utóbbra Tudorrá,  
Már mikor apja nem élt, lön a külföldi ajakban.  
Mostoha annyával minthogy gyűlöletbe vegyülvén,  
Nem tudhatni miért, országot hagyva futamlék  
A tengerre, s bajok bajait meggyőzve kiszállott  
Anglia réveiben. Rikhmond, ivadéka ragyogván,  
'E nevet adta reá fejedelmvérbéli szövetség,)   
Hősi jelességgel koronát ott szerze fejére.

A szabadító szóll: „kegyesem, jó étkeket adgy föl,  
Van még özremekünk kettő vacsorára, halunk is.“ —  
Szárnya kel a nőnek, tüzet éleszt, konczokat aprít;  
Főz, és süt. Tugor ekközben hordozza gyanútlan  
Vendégét hajléka körül; „lássd ólamat, úgy mond;  
Két lovam itt; fiatal mind ketteje; gömbölyű körmök,  
Száraik is karcsuk. Van az egyike harcra tanítva;  
Ez kergetni vadat gyorsabb a déli azeleknél,  
És csak iramszarvas futamatban győzi meg ötet. —  
Itten fegyveremet tartom: tegzek, nyilak, ívek,  
Vasderekak, tárcsák, gerelyek, többféle nyereggel.  
Ezt gyártotta magyar művész; ezt nyertem Orozstul;  
Bőrön emezt vöm; a takarók himzése arámnak. —  
Tetsznek-e hát obeim? Gyilkos neve annak; orosz-  
lány

Ez sárszörű; amott nyujtózik pörge; csavargó  
A negyedik, valahol most is kóvályog az erdön;

Ringyónak nevezém, mert nincs hűsége urához:  
 Ez vén már, mivel elvénült: ráró vala ifjant.“ —  
 Láttá ugyan, de nem érdeklé Érkendet ezekbül  
 Semmi. Menyecskején kóborgott, míg Tugor ötet  
 Így mulatá. Ez alatt kikiált a barna szakácsné:  
 „Ételeim készek, falatozzunk, míg meleg a koncz;“  
 S mentek ezek. Tréfál az öreg sokféle mesével,  
 Míg a két fiatal buja orv egymásra kacsintgat,  
 S méreg az étekkel feszülő sziveikbe lopózik.  
 A sűrű éji homály mindent álomra szorongat  
 E közben, s az evő asztalt nyoszolyára cseréli.  
 Lóczán fekszik az ősz, vendégét ágyra nyugosztá,  
 S szállani még sem szünt, (az öreg természete ilyen.)  
 „Héj! mikor, így kezdé, mikor én még harcra me-  
 hettem,

Akkor volt az üdö. Poloczok mí hányszor elűztük  
 A Bessnyöt, az Oroszt? s köztük nem voltam utolsó.  
 Egyszer csak kevesen voltunk; bujkáltuk az erdőt,  
 Mint te ma, kedves öcsém, kit morgó medve tenyér-  
 bül“ —

Mondá, és elalutt a szó ajakában ezekkel.

Ő ugyan elnyugodott, de nem a két ifju szerelmes;  
 Szivdagadás, apadás őket kinzotta vegyesleg. —  
 A piruló hajnal késik még, s ébren az ősz már  
 S így szól: „vadra megyek, tí folytassátok az ál-  
 mot;

Nem késem, ha leend szarvasra, vagy őzre szerencsém;“

És elment färgencz ebeit szállítva magával. —

A kapu most megnyilt, s Érkend mondotta mosolygón:

„Itt az üdö, kedves! ha szeretsz, mint értenem adták

A szép pillanatok, s ajakid mozgásai, hagyd-el

A vénet, kit irigy sorsod neked átokul osztott.“

„Nem hagyom-el, felel ez; késletnek női bilincsim.“

„Mért nem? amaz szállott. Teneked nem azánta az Isten,

Mint te vagy, olly szépnek! vak sors intézte szerencséd,

E vén kecske mikor téged rándíta magához.

Így fonnyadsz-e tehát aggkórón gyöngö virágszál,

S napjaid így mulnak? gyöngyös violának avar között?

Itt az üdö, kedves! szépeknek szépe te, mennyünk! —

Vagy megyek én egyedül.“ — Férjem vendége, maradj még

Csak kevesig; ne talán“.. „Férjed vendége tehát én?

S nem tied? Úgy hittem, melegebb hűséged erántam.

Elmegyek. Arczádon nyalakodgyék szürke szakállas.“ —

Szóllani kétszer akart, a szózatok ajtaja kétszer

Zárva maradt a már inogó nyelvének alatta.

Késik ugyan feleletre, de van hűsége ledöntve,

S ezt rebege: „de hogyan mennyek, 'mondd, hölgye Tugornak

Én te veled gyalog, és asszony!“ — „Megnyergelem  
a pejt,

Ülly rá, s jöszte velem, veszedelmes késni továbbig.“ —  
„Elmegyek ah, ifjú, szóll az, valamerre szerencséd  
Visz, mivel érzi szivem, tőled megválni halálom  
Volna; siess kérlek, vesztében haggyuk ez örvényt,  
Melly engem besodort, s szabadítóm csak te lehettél.“ —

Elmentek, Tuger a jámbor míg özeket üldöz,  
S a fél nap csak alig mult-el, görbedve visz egy gím  
Özet, terhe alatt izzasztó csöppeket ejtvén.  
Majd megőrül, mondá, szerető felesége, s az ifju  
Vendég, hogy hamar, és illy szép állattalelejbek  
Lép, s lebeszéli nekik, mint fogta-el a sima szőrű  
Dámvadat, és meddig forgatták Gyilkos, Oroslány  
Pörge is, és nyelvét futtában mennyire ölté.“ —  
„Kéja szivem! nőjét künn még szóllittya nevéül,  
Jer hamar, és eszép zsákmányt vállamrul emeld-le!“ —  
Nyitva talál mindent, s ím nincs sem Kéja sem ifju! —  
„Menydörgő! mi dolog, zúggá, nem látok-e nappal,  
Vagy tán tréfálnak velem, elröjtözve körében  
Házamnak? „Harsogja megint: „héj Kéja ne késsél  
Jöni, vadat hoztam, süss, főzz:“ de hijába kiáltoz.—  
Fagy veszi minden erét, tüprenkedik, és megy az  
ólba;

S nincsenek íme lovak, fogason nincs nyerge. —

„Megérzém

Ezt csak imént, mikor egy lejtőn csuszamodva elestem,

És agyamat sértém,“ mondá, s így dönti keservét:  
 „Héj aszszony, te csalárd! így kellett búba merítned  
 Férjedet! és te gonosz vendég, kinek életet adtam,  
 Elragadásával nőmnek kellett-e fizetned? —  
 Oktalan én! dunnyogja megint: mért vádolom őket,  
 Én, ki magam hoztam farkast az akolba, hogy őllyön,  
 És juhomat fölfallya? — Megyek, fölhajtom az orvot,  
 S a hűtlen szajhát.“ S mindent oda hagyva vészőben  
 Kére lovat kölcsön, s nyargalt a tábor urához,  
 Hol vélé feleségével lelhetni lopóját,  
 És Tuhutumhoz szól: „Főnagy! szökevényem adassd ki;  
 Hölgyem az: Érkenddel, ki vitézed, tűnt-el az ocsmány  
 Lelkü lotyó.“ — Felelé a Főnagy: „már tege nem volt,  
 Honn még, és most síncs: ha jövend, haza küldöm arádot,  
 S Érkend is, fogadom, nem megy soha hölgyet orozni.“  
 Ezzel ereszté-el Tuhutum. Forr mérge dühösben  
 A növesztettnek. Dűlfül, szór szitkokat, és megy  
 Rabjait a szerelem-láncznak tibolygva nyomozni.

A buja pár ez alatt föl alá utvesztve az erdőn  
 Szédelyg, minden arány nélkül. Panaszolkodik a nő:  
 „Édesem! így: állj meg; nyergen vagyok ülni szokat-  
 lan:

Engedgy kis pihenést: lankadnak tagjaim: égek  
 Szomjútul: buzog itt forráskút enyhet ajánló;  
 Hozz, kérlek, kegyes ölyv! epedő nyelvemre vizébül!“ —  
 „Jól! felel a ragadó: itt e zöld csernek alatta  
 Megnyugszunk:“ s szökevény társát leölelve nyeregbul

Fölcsatolá szíjját sisakának, s benne vizet visz,  
 Melly neki édesbnek tetszett a mézes italnál;  
 És elszunnyadnak leborulvák a füvek ágyán. —  
 Egy deli szál ifjú megy azon, s vizsgálva az alvó  
 Párt: „ha szemem nem csal, mondá, ismérem ez asz-  
 szonyt,

(Félarczája kitünt.) Ő az! felesége Tugornak.

„Kéjja! kiáltya, te vagy? ki ez itt?“ — Fölrobbanik  
 Érkend

S szól dühösen: „mi közöd hozzá? én kérdezem inkább,  
 Hogy te ki vagy, s mit akarsz?“ Ez szóra fölugrik az  
 aszszony,

A jövevényre tekint, és elrémülve sikoltja:

„Jaj! kegyes! elvesztünk! legalább én: Kurtok, uram-  
 nak

Öcscse! ne haggy!“ s fene vadképpen rápattanik Ér-  
 kend:

„Hally meg, vizsla Polocz!“ nyersen csattogja, s reá csap,  
 És szétt bontya fejét: „bár bátyád volna előttem,  
 Mondgya, s csak az kell még, hogy forró szomjamat  
 oltsa.“

Kéja pityerg: de nem a bánat fakadásai folytak  
 Gömbölyü arczáján: könnyüket gördíte szemébül  
 Aszszonyi természet, hajló nevetésre, sirásra. —  
 „Jól vagyon, így akarám, Érkend mormolta, szerencse  
 Hozta ezen kölyket. Most, szépem! szórd lenyakadrul  
 Aszszonyi köntösödet: ültsd rád ezen ifju ruháit:  
 Férfiu légy, a vizsla szemet megcsalni mezeddel.“

Est mondván, a gyilkolttat vetkezteti. — Kéja,  
 Kéja nem irtózik a vérfüstötte ruhával  
 Födni magát; (mire nem kész a szerelembe bolondult!)  
 Kardot övedz, és köt sisakot, szálkópja kezében:  
 S kész a Nemtagadó. Érkend fészkelte nyeregbe,  
 És így szól: „bátran mehetünk zászlómhöz, okául  
 Elmaradásomnak szolgál e medve-hasítás  
 Sebhelye arczámon; de te is jól röjteni tudgyad  
 Gyöngé Nemed, s a hős alakot fitogatni ügyes légy.  
 Szó leszsz: mit keresel? te feleld: költözni kívánó  
 Ifju vagy, és véled szép hírünk köttete kardot:“  
 A ragadó, s ragadott ekképp indultanak együtt.

Nem szűnik e közben Tugor is bujdoklani nőjét  
 Üldözvén, s kire lelt utfélen kérdeni: „földim!  
 Nem láttál-e Magyarat aszszonnyal, s merre csatangni?  
 Illyen az arczolatok; lovok illyen.“ Senki nem ád hirt;  
 S már hajléka felé komoran vált, vesztve reményét,  
 Lódobogás miüddön neszező figyelemre fölinti  
 Gondgyaibul. Közelítnek azok, közelít ez is, és néz  
 A lovagokra: nem az! mondá, nincs aszszony ezek  
 között,

És lesütött szemmel, s búval tele nyomja az ösvényt.  
 Ráismér a férjehagyó, s ájulva lefordul  
 Agyra, nyakát szegvén. Érkend leszökellik ölelni,  
 S ápolygatni ragadmányát; de hijába! kiment már  
 Lelke az undoknak. Merevedten nézve föl a hős:  
 „Ez jövevény ki lehet?“ rebegé, s ismére Tugorra.

Lóra kap, és lobogó tüzzel hol az étek, az ember  
 Tápláléka, bemegy, kópóját szurja csikorván  
 Tajtékzó fogait: „ha vagyok megfosztva szerelmes  
 Szépeimtől: te se élyl!” zordul dörgötte, s tovább ment,  
 És a férjt, s hölgyet vérfagyban hagyta heverni! —  
 Emberi jótétel, be hamar vénségre jutottál!

A táborba orozkodván elhallgata, mint kit  
 Gondok sullya lenyom. Tuhutum szóllította, s szemével

Általfurva előbb kérdé: „hol nője Tugornak,  
 Kit te, folyár erkölcsü barom, férjétül oroztál?”  
 A bünös elsárgul. Tuhutum szóll: „hol van az asz-  
 szony?”

Hol? te kazar söpredék!” Érkend akadozva felelte:  
 „Nem vagyok én orozója: magát öltötte nyakamba,  
 És darabig vélem... de az utban férje megölte.” —  
 „Untig elég! felelé az ítélő Főnagy; előrzád  
 A nőt férjétül, s te vagy ok, hogy társa megölte:  
 Hally meg! reszkessen példadra, kit a buja erkölcs  
 Eltéveszt, és táboromat ne rutítsa fekélyed!”  
 Így a szörnnyeteget Horkának apóssa kiirtá.

---



# H E T E D I K K Ö N Y V.

**M**ost Csabakulcsának főtöm mozgásait, és a  
 Gátokat, Árpádnak, mielőtt indulna helyérül,  
 Mellyekkel nem kedve szerint viadalmai voltak.  
 Nem vala szebb város Csabakulcsnál, nem vala dúsabb  
 A Magyarok földén. Szerzője Szikámbría képét  
 Nézte, midőn rakatá, apjának nagy nevű várát,  
 Mellyért ücsce vezett; Tobol, és Etres öszszefolyása  
 Hol vet sarkolatot; neve lön későbbre Budácska;  
 Most is tartya. Az ősz hadi férfit napjai fogytán  
 Fallal erősíté. A fegyverműveken itten  
 Híres idomsággal, mellyek készületnek izzadt  
 Sok Kazul, és Örmény kéz láb, és Tyrusi ötvös.  
 Népe sudár, elmére vidám; ajakára hazug szót,  
 És mi szemérmetlen, nem vett a nyiltteszü gyermek.  
 A szálló jövevény önnön hajléka körében  
 Nem lehetett nyugtább, mint a Csabakulcsi Magyar  
 nál.

Pörtpatvart kerülő; társáért semmi veszélytül  
 Nem remegett. Főképp nyáját szaporítani gondja

Melly téjjel, s hussal bőven táplálta cselédit.  
 Nőneme foglalatos gypjúból szálát eresztnei,  
 És a férfiakat fődüzé magaszótte mezekkel;  
 A tájt sörkedező patakok több közre szakaszták:  
 Nyalka legény hol czödöröket bizodalmasan őrzött,  
 És a jámbor öreg gyereket lovagolni tanítá.  
 Árpád méneseit Tárkányban bizta Csepelre,  
 Értelmes szolgára, kivel nem győzhete senki  
 Vagy paripát sebesen futtatni, vagy ejtni hurokba;  
 E föllül kór barmaival forgódni tudákos,  
 Néha szerek nélkül csak igével, néha szer által.  
 Négy öt ezer szabadon járkált; félannyi az ólban  
 Mindenkor, hogy hátaikat szoktassa nyereghez  
 A nevelő, és száraikat fűlszedni kevélyen.

Így szólíttya Csepelt Árpád: „lelkedre kötöttek  
 A paripák legyenek; kik künn legelésznek, azokra  
 Főgond, hogy betereld. Azután valamennyivel in-  
 dulsz

Kétezer íves közt. Tarkacs fog lenni vezérlő;  
 Tápnak erányoztok, s ezt balrul félre marasztván,  
 A pihenés Csánynál, sikján a Véneki rétnék.  
 Ott legyetek, míg én hozzátok ereszkedem, addig  
 Nyergeimet szekerekre rakasd. Börponyva fődéllel  
 Melly az esőt, s éles zivatart kirekeszsze, takard-le.“  
 Számszeres íjjaimat porok ellen vond-be rogoszsza,  
 Mellyet Etres posvánnya terem, s besenyői rabaszszony  
 Szőni szokott, s a kópja, gerely féléket is ezzel.

Ezt mondá, és menni akart, de megállnia kelle  
 Véltelenül. Huba két követet mert küldö, s jelenté  
 Általa, mint Czikadór, mozgását hozta zavarba,  
 Mint meggyőzte Gerend Szemerével, s lelte halálát  
 A harcznak közepén. Izené még azt is ezen kül:  
 Foglyai mondották, hogy urok, míg élne, beszéllé  
 A bortul melegedve: Lebed hogy volna baráttya,  
 És ha szerencséjek hű leszz, neki hadnagyi tiszte  
 Adni ígért, Álmost kölykével hogy ha kiöltya,  
 És a furcsa papot, koholóját a rabi láncznak,  
 S vinnyéjét ezer átkának, földulni segíti.  
 Mostan is ő tüzelé Czikadórt, s hajlita csatákat  
 A ragadó Bolgárokból dús tukma fejében,  
 A Kazarok fejedelmét is pártjára csavarta  
 S nem csoda, hogy meglön szaporán a kölcsönös alku,  
 Mert birodalmunkat jegyajándokul adni fogadta,  
 Szórol azóra mikint önnön nemzette panaszlá,  
 Lányáért, s már semmi titok; maga hirdeti vőnek  
 Minden előtt Lebedet, s a kisdéd gyermek is utszán  
 Pörgeti annya után, s csak az egybekeléssel üdöznek,  
 Míg Takson, s Konton diadalmat fegyvere nem vesz  
 Osztan összeze csatoltt erejét ránk hozza ipával;  
 S itt ha velünk nem bír, oldalrul támad utunkban.  
 A torzas Besenyőieket is szédítgeti, eskütt  
 Ellenségünket. Gelemért is, sok ha nem ejti  
 Hálójába. Vigyáznod azért, fejedelmi vezérünk,  
 Kell szemesen jólelkü Magyar társinkra, s magadra.

Ennyi vagyon, Fejedelm, mondák, ránk bizva Hubátul;

Adgyad válaszodat, mivel ő kérdésre szorítand;  
Rendeleted millyen, mihez ő is tartsa szabásit,  
Mert ezt is lelkünkre hagyá, neki visszavihessük.

Árpád ezt felelé: „Nem volt váratlan előttem,  
Hogy valamit forral Lebed, a békételen ember;  
Most szeretem, hogy erányzását Huba érteti vélem,  
És köszönöm. Készültelenül mig nem lop az ármány  
Eszköze bennünket. Mit tisztem tenni parancsol,  
És a honszeretet, viselem szemeimnek előtte.  
Hogy pedig a bolgár czinkosság jégre ne hajtsa:  
Félszeme hátra legyen, míg, költözik, és ha kerülne  
Harczra velek, s erejét keveselli, szalaszszon azon  
nyomtt

Gyors követet hozzám, s hadaimbul néki segédül  
Mennyit akar, küldök. Kémlöket szélyvel ereszszen,  
A bolgár mozgást igazán' kik véle tudassák.  
Válaszom ennyibül áll: fiaim!“ mondotta, Hubához.

Megpördíti lovát, s szeleket hasogatva, Csabának  
Kulcsát éri, midőn délpontyát a nap elugrá,  
És emigyen szóllott Álmoshoz: „dolgomat osztja,  
És késlet Lebed, a czinkok nagy művese. Taksra,  
Kontra tör, és míránk. Csak ugyan nem pusztá ko-  
holmány,  
A mit monda Szabolcs. Nőjévé tette Bogornak

Gyöngé leánykáját, fia kit tudtunkra magának  
Nem rég eljegyezett, noha üstöke nem ma fehérlik  
A vén öszvérnek, s földünk jegymarha leendő,  
Új ipa fegyveresit ha reánk árasztja vejéért,  
És szeme szálkáit minket körmére tekerhet.  
A düh, s szenvedelem mire nem vetemíti az embert!  
Álmos apám! te maradgy. Intézzed költözetünknek  
Dolgait akkédig, míg én a fürgeteg ellen  
Künn forgok. Huba hogyha szorul, küldgy néki se-  
gédül,

Mennyit izen; bizzad kormányzására Jeleknek  
Ez sereget: czudar a Bolgár, vesztünkre lesődő.  
A gyűlölet szikrája, ha lesasz alkalma, kilobban.“  
Így szóllott, s legelőbb követét mind Konthoz ereszté,  
Mind Takshoz; millyen zivatar vagyon ellenek utban,  
Hogy tudnák, és or-rohanás készültelen őket  
El ne tapodgya. Hamar seregébül fölveve kétszer  
Hétezeret, s mire alkonyodék, elhagyta tanyáját.  
A Büdönyös mellett, (Ural elve nagy erdeje volt ez  
A tájnak; sudaras fái látszottak az évek  
Ezrei.) Kettőzött léptekkel méne titokban  
Másod virradatig. Pihenést ada Vizslapataknál  
Sergének; szanaszétt küldött több kémeket onnan;  
Ő pedig a belső romolást forgatta fejében,  
Melly a visszavonás ördögszüleménnye, s kivágott  
Sok jeles országot, sok nemzetet elsüllyesztett;  
S fájdalom ette szívét, ez hogy fővétke Magyarinak,  
Mellyért hányszor már tetemes kárával adózott!

Éj vagyon. A kalauzholdnak tündöklete följött,  
 A lemerült nap enyészését pótolta mosolygó  
 Arcza, s te, jámbor utas, benn a természetet áldád,  
 Melly így váltogatott fényekkel hímzi mezőnket.  
 Téged is ez vezetett, Magyarok fejedelmivezére,  
 Kéntelenül rokonok vérével kardod itatni.  
 Így haladott Árpád, adván mély csüdre parancsot,  
 Míg nem izent hajnalt piruló fellebben az ékes  
 Napkövet, és kristálygyöngyök hintáltanak a fák  
 Gallyaikon. — Viruló halmok túl, innen az erdő  
 Füdte hadát. Sebtest bényargala kémje Büzörmény,  
 És így szól: „Lebedet látám. Északra huzódik.  
 Táborra kétszeresen számosb, mint a tied. Égvár  
 Sikságát lepi, hol fakadoz forrása Tobolnak.  
 Erre vagyon háttal. Népét falatozva találtam;  
 Ő a sátor alatt; hihető, hogy főzi tanácscsát,  
 Őrjei mert szorosan; s főemberi véle susognak.  
 Dombterület van elől, mint mennyire hajtni parittyát  
 Tizszerben tudnék. Fölszélre lapányban enyészik.  
 Innen az erdőnek szélttében büzhödik egygy hany  
 Rut sara; csak délről lehető hátára kerülni;  
 Bátor ezért fekvése, s latorkert nem veszi közbe.  
 S hogy nyakokon legyen ellenség, azt hitre se hinnék.“

Árpád, helyhezétét valamint értette Lebednek,  
 Így intézte hadát: Zádort hatezerrel ereszté  
 Véle Büzörményt is vezetőül Hathalom elve  
 A dombtul röjtött rónán megszállani titkon,

És csatazaj ha fülét érdekli, csatába rohanni;  
Ő pedig a többit azaporán léptette kanyargó  
Ösvényen. Már a mocsarast félbalra marasztá,  
Tön gyors fordulatot, s meg nem sajdítva csak egytül  
Ellensége mögött termett, és fúvata kürtöt.

Mért, Árpád, nem ütöd-meg most a hétfejű sárkányt?  
Mért várod, hogy nyerjen üdöt kifeszíteni tekercsét?  
Nemde, kegyes fejedelm, kémélled az emberi vérnek  
Illy bűnös omlását rokon érből honfiak által,  
Míg lehető? de derék szándékod nem leve károk  
Nélküle; kardodnak magyar érben fürdeni kellett!

Füllobbantya Lebed seregét a harsanat éle;  
Van remegés: ki szaladni akar, ki elejti falattyát,  
S áll mereven, mint égi folyam kit pörköle talpig.

Örvendett Lebed ellenben, s hogy társi köszöntik,  
Hitte mohón, Besenyőieknek biztatta segéde,  
Kikkel alattomosan frígyben vala nemzete ellen.  
Lóra szökik: „csöndben legyetek, mondotta, vitézim!  
Nincs ijedésre okunk; azok ott kérttemre jövének.  
És arcczal fordította hadát üdvözleni őket,  
S léptet elő vidoron, mikor egy szélörje jelenti:  
„Tudgyad, urunk, Árpád turulos zászlói nyakunkon.“  
Meg nem rettenik ő, sőt tüzláng futtya el arczát,  
Szót lel alig mérgében; erőt vesz rajta hatalma  
Régi haragjának, s illy szókat tördele végre:

„Ezt keresém, ez kell, önkint hogy törbeszövődgyék  
 A hiu kurta király. Boszszúmnak napja ez, égő  
 Boszszúmnak. Leverem, ma verem le inámul; utánna  
 Küldöm ezinkosait; kikbül kezeimben az első,  
 Minden előtt; kit mérgem ohajt, s gyomrombul utálok.  
 Vagy te eszed fordultt illy haddal merni Lebeddel,  
 És mi latrabb, önnön fészkeben szállani szembe!“  
 Ezt morogá, s eltelve belül sűrű sáros epével  
 Sarkantyúzza lovát, s Árpádtul nem tova, mint kö-  
 Szikla meg áll, s nyelvén illy pörlő szitkokat omlaszt:  
 „Kurta király, mit akarsz? mi merészség! jönnöd után-  
 nam,

És e szent földön tipródnod büszke nyomokkal,  
 A nélkül, Lebedet hogy kérdgyed, tiltja-e, vagy nem?  
 Emberi nemzetnek zákánnya te! véled-e, Láthegy,  
 Hol most állapodol gögöd fölfujta pofával?  
 Szép dolog, álutakon járnod, mint szoktanak orvok!  
 Látni, ki a jámbor, s az igazság, látni, kinél van.  
 Nem lop utat, ki vitéz, és szemtül szembe szűkellik  
 Ellenségével, s te jövél, mint ürge lapulva,  
 Vagy mint a hiuzok lesbül zsákmányra neszeznek.  
 Hát amaz ördögi vén, elcsábítója fiainak,  
 És Huba, Und, Tuhutum, Taks, Kont, valamennyi  
 vezértek,

Hol vannak? Te magad nékem félfogra kevés lesz.  
 Ezt keresém, ez kell, önkint törembe hogy esnél.  
 Benne vagy, és ki nem old ármányok száza belőle.  
 Nap te, bizonyság légy, mint tépem, tördelem össze



Szállttad előtt tetemit, valamintha kerülne korongba.“

Ezt pattogta Lebed bizttában, számra erősebb

Árpádnál, a győzelmet faldozta dagályos

Szellettel: Felel a fejedelm neki jámbor ajakkal:

„Csöndre, vezér! kérlek, s keveset csak szóllanom  
engedgy.

Tedd-le daczát zúdultt elmédnek; békekivánat

Szállja szived. Mit dulsz? mi öröm rokon érbe rokon  
kést

Ütni? Mi rontott meg bennünket ezig is? irigység!

Milly fene, milly lobogó düh ez, melly gyújtja tü-  
dödet,

Önnönidet hogy aczéloddal kártékonyan öldözd,

És kiket életeden megváltnod kellene, rontsd-el?

Bomlott az, ki hagyít égő házára kanótot:

Ollyan az is, ki vasát népének szabja nyakához!

Nincsen-e ellenség, hevedet kinn hűtteni tudgyad?

Hol nem járna hírünk, ha hasonlás maszlaga nem veszt

Bennünket? Kazul, és Bolgár, s a csalfa Kazarság,

A czondrás Besenyőiekkal nyögnének igánkban,

Nem hogy harczra velünk mernének kelni, mikint most,

És a tengereket hasogatnák Szittyá hajóink.

Mondgyam-e, vagy ne, Lebed: ha szemérem képeden  
ülne,

Nem hiszem, izgatnál külnépeket a Magyar ellen,

S a nagy arányzásnak nem hánynál ellene gátot.

Mí, ha veszünk, mit nyersz? Idegen, csak színre ba-  
rátod:

Most eskütte hitét, de lesiklaszt majdan inadrul.  
 Hogy fejedelm nem lél, azt fájlalod? ámde vezéri  
 Tisztod nem csorbult, s marad épen, térj csak eszedre.  
 Mind, mi ezig történt, feledés sirjába temessük;  
 Légy ki valál, békén, s a frígyet küsse meg ez nap.  
 Egy lehet első csak: természet rendi ez: engedgy  
 A természetnek: bölcs az, ki vezérli ügyünket.  
 Jól látod, mi hibánk: viszos értelem ennyi vezér közt,  
 Fő nélkül már számtalanul mire vitte szerencsénk,  
 Mennyi gonoszt szerezett, kárt mennyit, vak, ki nem  
 érti.

Adgy kezet, állj mellénk: Etelének lolke haraggal  
 Feddődzik, tetemit hogy vad nép lába tapodgya,  
 És mi szunnyadozók, a boszszút értte mulasztjuk!  
 Jersze Vezér, légy társ, kapcsold a láncszemet öszsze,  
 Rőjtsd hüvelyébe kemény vasadat, s békülve ölelly-  
 meg!“

Téged-e, kurta király? igen is megölel ma hasító  
 Szálvasam, és véres csókokban közli szerelmét.  
 Ez nap végezi-el, melly párton nincsen igazság.“  
 Így felel ő, és háromszor paizsára csapintván,  
 Harczra jelet fúvat, s nódíttya vitézit. Ijesztő  
 Ordítás szaggattya fülét a meszsze levőnek:  
 Innen az erdőség, túl a hegy visszszataszították  
 A szörnyű rikogást. Számát a harczrakelőnek  
 A harsány visszszhang hazudá kétszerte nagyobbnak  
 Volttánál. Lebed így kezdett öklelni sorába  
 Árpádnak, de figyelméből nem tudta kivetni.

Bölcsen ez állttában maradott, s csak szárnyait őrzé  
 A tábornak; azig hogy meg ne kerüllye tűzének  
 Első forttában, Zádor míg rajta nem űthet.  
 Hitte Lebed most győz: a szám fölfujta negédét;  
 Árpádot dühösen sarkallya; ez engede kisség  
 A rohanónak okos mozgással. Zádor azonban  
 Összecsapásoknak seregét indíttya jelére,  
 És fölemelkedvén a völgyből fúvata harczot,  
 S omlik alá, gerelyit hozván hátára Lebednek.  
 Harsog az ordítás: zavaros lőn apja Szabolcsnak  
 A harcz fordulatan, de szedé hamar össze megoszlott  
 Elméjét, és Tompor alatt majd harmada népét  
 Ellene Zádornak fordítá. Rajta üt Árpád  
 Most Lebeden, s első sorait gyéríti hevültten,  
 S szembe találkozáván: „pártos! mondotta, mi térít  
 Jobbra, ha nem vesztet? kedved ha van űlni, folytat-  
 hatsz

Bolgárvért; mire vonsz fegyvert ön nemzeted ellen?  
 Szemtelen! ennyi gonoszságért még sem pirul arczád?  
 Oldaltt a Kazarok; Besenyőiek dűlnék utánnunk.  
 S még te magyarulétre Magyart állaszsz ki tiporni!  
 Vagy, de hová szóllék? Kazarok, Besenyőiek is a te  
 Belső frígyeseid, s az irígy Bolgárok is ollyak. —  
 Nincsen nyugtalanabb, s hajlóbb felekezni Magyarnál!  
 S mit bánám, egyedül ha te romlaszsz; haszna ez  
 inkább

Lenne az országnak; s megszűnnék visszavonása,

Éltednek mécscsét a sors ha kioltani fogná.  
 Úgyde, ne szánnyak-e ennyi Magyar, illy véres özönben.  
 Egy makacs embernek vággyáért, kik ma elesnek,  
 Nem tudvák, miokért, nem tudvák, mekkora kárral!  
 Lássad ezen gőzös fürödöt, és az napot átkozd,  
 Mellyen apád nemzett, és jöttel létre anyádtul!“

Váltya Lebed: „nincs semmi okom születésemet  
 eddig

Átkoznom. Te mazur, te vagy az, kire férhet ez  
 inkább.

Létem fénnye szabadság volt, elhunytá is az leszsz;  
 Nem kell nékem uracs: ivadékom hetvened ágon  
 Sem szolgált, s legyek én társomnak alatta nyavalygó?  
 Átila sirjából bár kelne-ki, semmibe hajtom  
 Rettegető kardgyát, vagy arany koronája sugárit.  
 Nem függök soha! nem szolgál rám senki parancsa,  
 Nem vagyok én alacsonyb náladnál, sem te, kevélyen  
 Fönnhejazó, magasabb, mint én. Fejedelmet imádgyon  
 Benned az észtagadó: Lebedet nem zárod igába.  
 Ellened esküttem: valamíg vért érzek eredben,  
 Melly jele éltednek, tudd-meg, hogy mindenem üldöz;  
 Kard ki, ha ember vagy; de jövővégiére napodnak.“  
 Ezt mondván, kópjája hegyét Árpádra feszíti.  
 A fejedelmivezér paizsán fölfogja lökését,  
 És viszonozza kemény hajtással. Nyerge fejéhez  
 Ütközik a vasazott ternyő, s emelinti helyébül  
 A fészekben ülöt kevesé; nem csügged erőben,

Söt kezd lenni vadabb, s Árpádraszalasztya megintén  
 A hegyezett tisztát. Ez ügyes forgással eresztí  
 Hónaalatt félig, s ballal markollya' derékon  
 A szalat, s alig észrevevé, kifacsarta kezébül.  
 „Kétnemű fegyverrel vivnunk nem lenne böcsömré,”  
 Így szóllott Árpád, s kengyelté helybe bocsátván  
 A hegyezett fegyvert, ragadott szálkardot: az ellen-  
 Fél gombos bozogányt. „Kardhoz nyully,” menydö-  
 rög Árpád.

Hallgat amaz, szeme szikrát hány, tajtékozik ajka,  
 Méri vasát, s Árpád paizsának köldöke pöndül  
 A bozogány gombtul. Nem kell több. „A ki levanta,  
 Szóll Árpád, szert tart, s nem bontya meg a hadi  
 törvényt,

Ámde legyen! ne okozd Árpádot, hogyha balul jársz.”  
 Erre mikint lecsapó menykő a bükköt aprította,  
 Olly lobbál belevág, s a fegyvert meszsze röpíti  
 Markából, s vele a fékszárt darabokra metéli.

E pillantat alatt, mint a nyíl, mellyet az ívrül  
 Ellőttél, lankadtáig nyujtózik az égben:

Olly sebesen neki vált bősülett paripája Lebednek,  
 És a rajta ülő kényétül függe lovának,

Szinte midőn Tomport megtolván, kergeti Zádor.

Nyujtja nyakát, s veszködve nyerít a méndög alatta  
 A pártosnak arány nélkül, s tör mindenén által  
 Tompor után. Nincs rend, nem ügyel már senki pa-  
 rancsra;

Megszakad a tábor, rémíti vezére futása

Azt is még, kit ezig harczban tartóztata szégyen.  
 A csata szünttével kezd a kéméltelen ember-  
 Öldöklés terjedni. Magyar kéz onta magyar vért,  
 És csonkíta Magyart; sok ezer jajszó vegyül eggyé,  
 És füleket süketít. Kegyelem kérőre figyelmezt  
 Nem lelnél, míg a fejedelm így szóllani nem kezd:  
 „Légyen elég, feleim, hogy győztünk. Ártani szálltak  
 Szembe velünk, de kevés közülök, kinek adta hiréro  
 Műve arányzását a kormos lelkü kolompos.  
 Ártatlant büntetni tilos; büntetni halállal  
 Természetzavaró; s noha ránk támadtanak önnön  
 Vérokonink, még is Magyarok! kémélleni szentség  
 Vérünket; kárunkra vagyon veszeléke csak eggynek.  
 A vendégajakú, láttyátok, mennyire faggat  
 Bennünket, s szomorú vallás! Magyar ad nekik üsz-  
 tönt.

Ellenség körülünk minden, csak pusztá nevünk is  
 A gyölölésre elég. Szomszédink mint nem örülnek  
 Vesztünket látvák, s oltyák lángunkat olajjal,  
 S még mí is, mint vadra üzők tépdezzük-e egymást?  
 Már sokan elhulltak; haggyátok futni, kik épen  
 Futhatnak. Fiaim! szünnyék fegyvertek öléstül.“

Zádor szóll: „Hát elvigyem én boszszútlanul innen,  
 Mellyet Tompor okádott rám, a rusnya szidalmat?  
 A te neved: gyilkos, kóborló, fattyu magyarka;  
 Én: agarad, s ebeid valamennyi vitézek az ajkán.

Nem, Fejedelm! Magyar ezt el nem nyögi, míg ere  
jól ver!

Böcstelenül szállót kard élire hívni szokás volt  
Mindenkor; haggyad, hogy ezért hevenyében eloltsuk.  
S lelkehagyott testét neje nyújtóztassa rogoszra;  
Vagy, mire még méltóbb: itt hizzék kánya husával.  
A te kegyességed, (ha vagyon szállásom,) utóbb is  
Ártalmunkra leend: Lebedet vágjuk-ki tövöstül  
Most, míg elszéllýedt hadait nem gyűjti csoportra.“—  
„A te tanácslásod, Zádor, fejedelmi cselekvést,  
Mond Árpád: s ekképp engem sem tenne böcsössé.  
Honfiaink vérébül ivott noha szálvasam, érzem  
Tisztának szivemet. Nem mocskol fürtelem azzal,  
Hogy kegyelemtagadó voltam győzötthöz, az ámbár  
Törne reám, s valamint vadkan, véremnek örülne.  
A vihar általkelt: zászlódat vondd-be, parancslom,  
És kelevészednek szárát téhelybe rekeszszed.“  
Így szállott Árpád, s Zádort békére terelte.

Telve van a térsik sebesekkel; harmada ázik  
Vérében Lebed ifjainak, s átkozza vezérét.  
A kegyes indulatú fejedelm szállíttya legényit  
Földre; leszáll maga is. „Fiaim! mondotta, kötözzük  
A sebeket, melyek csak imint eggy ember okáért  
Nyiltak atyánkfiain. Legalább fájdalmokat ezzel  
Enyhíttyük, s kiket a sors még életre hatáرزott,  
Tartsuk-meg. Keserű szükség! mire kelle fakadnunk  
Kéntelenül!“ Leve szófogadás. Ápolyni sietnek

Árpádék bajtársaikat, mikor érkezik éppen  
 Taks Konttal. Kiki tízezeret kapcsolva magához,  
 A fejedelmivezér küldötte parancsra jövének.  
 „Mint láttunk, Fejedelm! seregeddel előnkbe kerültél,  
 Kont így szóll; és vége szakadt harczodnak is arra,  
 Míg mi résztvehetők lennénk. De nem erre nyomoz-  
 tuk

Mí Lebedet. Kőbánya felé, s Bérakra csalódtunk  
 A czinkos kalaúz által, ki elillana tőlünk,  
 Hőst, lovat izzasztó utazásunk harmadik éjjén;  
 Észre vevők innen, hogy sikrul jégre-vezettek  
 Volnánk, és kalaúzunk is hogy kémje Lebednek,  
 S tartottunk, ne hogy a fondor bennünket eladgyon.  
 Erre csapánk csavarékos uton. Meszszűnнен ütődött  
 Küzttetek a megereedt harczlásnak zajja fülünkbe.  
 S sarkantyúba vevén lovaink, kergettük idáig.“ —  
 „Kém, s kalaúz választva legyen: Nem mind ki sza-  
 vattyus

Arra való; bele szóll Árpád. Kire bizhatod élted,  
 Ritka madár a föld kerekén. Képérül az embert  
 Gyermeki gyarlóság ismérni akarnod. Az arcza,  
 Mézes ajak, főhajtogatás, legtöbbnyire csalfák.  
 Vártalak; ámde tudám, hogy késnem járna veszéllyel,  
 S fészkében megütém Lebedet. Hah! mennyi magyar  
 vér

Füsti ezen szomorú rónát! milly testhalom itt ez!“ —  
 Érdekelő hangon mondá, s elhallgata kisség.



Így folytattya tovább, fordulván nyájas ajakkal  
 Foglyaihoz: „Szabadok vagytok. Nem büntete Árpád  
 Ártatlant soha, s éntiteket mind hiszlek azoknak.  
 Sorsotokat szánom, kikben velem egy rokon ér ver  
 S egy haza, egy nyelv köt veletek bennünket azonná  
 Mennyetek-el bódultt uratokhoz hátoron, és őt  
 Intsétek, jöjjön, s ha szívéhez érkezik érzet,  
 Lássa cselekvését, vérfagyban lássa vitézit,  
 És kik eloltattak; mint kiknek gyilkosok ő volt.  
 Nem jöttem haszonért; nem leszz veszedéke miáttam;  
 És noha elvehetém, meghagytam néki sajáttját. —  
 Tí pedig, ó Magyarok Főnaggyai, jösztetek innen:  
 Irtózás helye ez! hazabűn förtője! fölütted  
 Melly fű, melly fa terem, gyökerestül vesszen aszál-  
 lyal!

Harmat, eső, folyamok ne vidítsák rétedet; e tó  
 Dügleteles büzzel gőzölgvén, barmaid ölyve,  
 És közelítését embernek tiltsa vadállat;  
 Míg számlálnak üdőt, átoknak földgye maradgyon  
 Ez, hol harcra ütött köztünk a nemzeti kórság.“  
 Így végzé szavait. Jelt ád a visszahívó kürt.

A Fejedelmivezér e közt Főnaggyait inté,  
 Minden előtt hogy rajt legyenek kinyomulni, s mö-  
 göttök

Míg a költözetet sürgetnék, őrcsapat állyon.  
 „Én leszek a végső, mondá; tí jártok előttem,  
 Bár mikoron, fogadástokhoz készülve találtok,

S bőségből leltek mindent Csabakulcsi megyémben.“  
 A honháborúnak most Árpád így vete véget;  
 Ezzel azért szárnyát nem egészen szegte az ölyvnek,  
 Még fölkapja fejét a győzött pártos utóbbad,  
 A harczok mezején mikor Árpád tábora izzad.

A győző Fejedelm bémént Csabakulcsba: de képen  
 Nincsen öröm, diadalmi jelet sem vűn be hadával,  
 Mert sok ezer holt bajnoknak szomorogja enyészttét.  
 „Elszaladott Lebed, Álmosnak mondotta, előttünk.  
 Népében vesztett tetemest; gyöngítve hagyám-él.  
 Nem bizgat, hiszem, innen túl, s megleégli csapá-  
 sát.“

Álmos emigy: „valamíg lelket vehet, a fene hozzá  
 Hű marad; ezt hiszem én, s nyugovást csak holtta  
 ígérhet

Részérül. Megvetni azért nem volna tanácsom,  
 Hogy rontád erejét. Ég, hidgyed, lángja dűhének.  
 A romlott ideg is némellykor jól csap arányba.  
 A vertt had gyakran rajtút diadalmat üvöltő  
 Győzőjén, s nem ritka dolog, hogy döntse veszélybe.  
 Így veszténk, az apám mikorában volna vezérünk,  
 És te parányi gyerek csüggnél Emecsemnek ülérül,  
 A Besenyőiekkal harczunkat. Szétt vala hányva  
 Lábig az ellenség. Győztünk. Lakozásra bocsáta  
 Minket Ügyek. Vigadunk. Egy résznek tetszik az alvás,  
 Több, ki boroz, s hány hőset öklelt, dicsekedve be-  
 szélli.

Mi ugyan így vesztegettünk, de megadtuk az árrát.  
 Csöndesen a Besenyők mellettünk, mintha egeből  
 Hullana, vagy fűkint illy fajtokat ellene a föld,  
 Röktön kezdi nyilát ránc szórni derékon eminnen  
 Frígyhada túl azalatt, melly még csak most jöve harczra.  
 Borzaszte napnak most is rút képe! sok ezsünk  
 Itten félbe szakadt álmát kapcsolta örökhöz;  
 És noha káros ez is, de vagyunk főbb vesztesek azzal,  
 Hogy derekas csapatunk tőlünk el léve szakasztva,  
 S meg van-e még, vagy merre? ha van, nem tudgyuk  
 azolta.

Hadban eszeség kell. — Most szóllok véled egyébbrül:  
 A könnyű csata része fölült, s már túl van Iharral  
 Belpatakán. Örszel más részét hátra marasztám.  
 A kelevéasztartók ezeket késérik. Utánnok  
 Csordáink; kifogék még is jó számot ünökből  
 A végső seregek táplálására, s ihokbul.  
 Fegyveres, és íjjas szekerink, lássadsza, menőben  
 Vannak, s műhelyeink mind targonczákra szedetve,  
 A gyöngébb neműek, s kik még a gyermeki korból  
 Nem léptek-ki, mikint értem, mind nincsenek együtt;  
 S most azokat várom, kiknek van meszsze tanyájok  
 Többbrül rendeletet, te magad tégy;“ s szóllani meg-  
 szünt

Álmos. „Apám, felelé Árpád, intézeted egyig  
 Gáncsotlan. De ha nem vettek, még holnapon in dully,  
 S vidd az elősereget. Ha szekernyésim fele tetszik,

Általadom ; fele nékem elég a kétes esetre.

Míg Kont, s Taks ide kél, helybül nem költözöm ad-  
dig,

Ezt fogadám. Te pedig telepedgy meg az Ujfai síknak  
Északi térségén, a tábort míg oda gyűjtöm.“

Így szólt a Fejedelm, és elment másnapon Álmos.

Sürgeti most Árpád, az öreg hol félbe szakasztá  
A mozogás dolgát. Legelőbb tiz száznyi szekernyést  
Állata Védeny alá. Örstül négyannyi nyilakkal  
Ölnitudó függött. Az ügyetlen népet ezekkel  
Indítá, s a holmikat is négy körbe szorítva.

„Nincs ugyan ellenség, így szóllott Örshöz, utadban  
Talpon légy még is: legdrágább kincsemet őrzöd;  
Véled anyám Emecs, és hölgyem, s kit hordoz ölében  
A csöcsemő gyermek, lelkemnek kedvese, Zsoltom  
A megye gyöngye hadát késéred. Légyen előtted,  
Önnönid itt vannak, s közelidnek erőtlenni: lelked  
Számot ad érettek, ha mi sérvet rájok eresztessz.“

Fordula Védenyhez, s így szól: „a számszeres íjjak,  
S minden hadra való eszköz gondodra bizatvák;  
Fegyveres öltözetek, tömlőink általaszásra,  
Hol szélesb folyamok menetünk gátolni talállyák.  
Kópják, és gerelyek, paizsok, s gödör öblü parittyák.  
Réz, és vas sisakok, bőrvértek, lesznek alattad.“  
Így szóllott Árpád. De pödörvén szálait erdős  
Bajszának, felel Örs: „mit vétték ellened, Árpád,

Aszszonyi falkához hogy csaptad régi vitézed?  
 Nélkülem elmentél Lebedet zaklatni: reméllém  
 Ekkoron is, választva leszok, kit harczra vezérelsz,  
 A Kazarok társát, tudván, hogy utáltan utálom.  
 Elmulatád, s Zádort, fiatal bár, tetted előmbé.“  
 „Csöndre, derék harczos, felel Árpád, kincsemet őrzöd,  
 És önnön magadét: innen bücsöd értsed előttem.  
 Balvélés gyujt föl: vagy hogy kéméllni akarlak,  
 Vagy hogy félékenyt ismérnék benned; az érdem,  
 Melly fölemelt nálam, csorbát nem szenvedde mostig.  
 Mint lehet ellened az, hogy Zádort hadba magammal  
 Vittem, s nem téged, fiatal késértni akarván?  
 S hogy vérsége velem teteté ezt, vessd-le gyanúdat.  
 Lészen üdö, s nincs meszsze hihetd, vér árad eredbül,  
 S a fényesb helyeken nem harczol nélküled Árpád.  
 Most itt légy, akarom, mint nemzet kincseit őrző.“  
 Árpád elhallgat, s feledé a balgyanút Őrs is.

Hátra van a szent szer. Kétázerhét selleg aranybul;  
 Annyi ezüst csészék. Az arany kupa czifra fülekkel,  
 Hét tál, gyöngyökkel kirakott karimájua, és az  
 Áldozatot tévő pózslár, s a mennyei szálkard:  
 Az téhelybe takartt, melly égett perzsa kövektül,  
 Ennek arany hüvelyén voltak művelve virágok.  
 Mind ezek egygy szökrényt töltének: belseje bíbor,  
 Külseje vertt vaslap, födelét forgatta aczélsark;  
 A törzsök-fők száma szerint hét zárnak alatta.  
 Így szóllította Taturt Árpád: „ez tégedet illet,

Főpap: Táltosidat gyűjtsed, s Jóslóidat öszsze:  
 Mennyetek a napfény mire harmadik izbe kibomlik.  
 Késérőd Ormán. Kétszáz bozogányos előtted,  
 Annyi utánnad jár, mind két oldalrul is annyi.“  
 Ezt mondotta, s Tatur tisztéhez gyors vala fogni.

A barom örökhöz, kiket Álmos hátramarasztott  
 Szólla tovább Árpád: „négy ezret gyapjas ihokbul,  
 S göbölökröt, mondá, kétnap multtára tereltek  
 Félannyit Csabakulcsának környékire: jönnek  
 Vendégim, kiket ősi szokás jól tartni Magyarnek  
 Étkeibül. Legyenek tulkok flatallyai számkül.“  
 Ő szállott, s karcsú lovakon széllyednek az örök,  
 Mintha sebes széllal volnának frigybe avatvák.  
 Nem visel egygy kópját, nem tegzet: nyakba kerített  
 Szijsuhogó, s hurok eszközeik. Csak ritka, nyeregben  
 És kengyelvasban csordáját a ki kerülné.  
 Öltözetek juhbőr, kétvállrul talpokig érő,  
 Sokszinű sallanggal, legkissebb mozdulatokra  
 Melly pattog. Fejeket torzonborz gucsma takarja,  
 Lábaikat bocskor. Fölfújtt tömlőkbe bocsátott  
 Sipszár hangszereik. Minden bút ezzel eltűznek.  
 Közlik az olvasztó érzelmeket a sűrű erdők  
 Szárnyas népeivel, s ezek is bús hangra fakadnak,  
 Mintha szivek száz változatit másolni tanulnák,  
 Szürkületen tölök, vagy az est mikor álmod izenget.  
 Majd ürü, majd borjú remeket bográcsra aprítanak,  
 És tüzhöz forralni teszik. Bors, hagyma, szalonna

Fűszereik hozzá. A lankadt testbe erőt önt,  
Ízes is a száznak; mondgyák, hogy tőle fölépül  
A beteg ágyából, s hasznosb ezer orvosi szernél,  
És, hogy az étkek közt nincs földön mássa, beszéllik  
Szomjokat oltya folyam; de mikor kerül áldomadó  
nap,

Kedveket élesztő téjszeszt égetnek italra  
Üstökben. Nagyok isznak bort, de nem otthoni termés  
Ez nálok. Görögök hozzák, vagy Kréta hajói.

Érkezik e közben Taks, és Kont nyári-keletről  
Égbe vegyültt porfellegben; vala Takshon amannak  
Széke: derék város; Tárvölgy, és Halma megyéjét  
S Elkövár, Torsok, Kükörrel tette diszessé.  
Kont vele alszélről szomszédos Falvai: Dengel,  
És Csapodék, Dörög, Édestó, Foglár, Taba, Völgyes,  
Mind ezeket hamuvá tették. — Száz tárogató szől  
A két tábor előtt. Közepett a hadnagyok együtt  
Nyájas enyelgéssel ballagnak, s régi szokáskint  
Most fiatalkori dolgaikat szóváltva beszéllik,  
Majd a büszke folyár nősző jöve tárgyba, ki hervadt  
Éveiben legyűrűz feleségnek gyöngye leányzót,  
S ezt idegent, kinek attya Magyarot törébe keríttse  
Illy uton, a mit fegyverrel nem hajthata végre.  
„Szép, mondák, s nem kárhozatos fiatalkori hőshen  
A józan szerelem, s ártatlan gyermeki nemzés.  
Isteni rendelet ez: de vagyont köttetve üdöhhöz,  
Mellyen túl elveszti diszét. A vénnek crében

A vér késlekedő: az ideg feszülésre erőtlen,  
 A csontok korhák. Illő, tüzes indulatokra  
 Hogy ne hevítettse magát. Érett értelme magasbra  
 Törjön, mint kihez ifjúnak kell járni tanácsért,  
 Mellyet az élemedett főtül kell várni: de vajmi  
 Rusnya az elkallott szerelem, mint parlagi kóró,  
 Melly tavaszon mosolyog, s ősztájban sinli virágát,  
 Vagy mint a hajdan délczezlő, hogyha megaggott.“—

Majd meszszebbre ható képzelmény fordula szóba;  
 A Főpap minapon mellyet lángszinben adott föl.  
 Taks kezdé: „mikoron csak alig hogy nyolvemet oldám  
 Szóra, ülébe ragadt nagyapám; (nincs senki, nevében  
 A ki nem ismérné Letenyét;) vállamra tapintván  
 Jobjával; fiam! így szóllott, mikor emberi korra  
 Általkelsz, s romlott tetemim morzsákra osztotak,  
 Most, miket ajkamrul hallaszsz, fordítsad eszedbe.  
 Volt az üdö, mikor így ülvén nagyapámnak ülében  
 Job, s bal markommal huzogattam szürke szakállát,  
 Ő pedig eggy csókkal melegítvén homlokom, így szóllt:  
 „Én is emígy ültem sokszor nagyapámnak ülében,  
 És állát simogattam; az ősz pedig égbe sohajtván  
 Már elköltt üdejét ekképpen szokta beszélni:  
 „Áldott légy Edekon, s hogy hozlak szóba, bocsáss-  
 meg!

Nem tudod, ó gyermek, kik voltunk meszsze vidéken  
 Laktunkban, hol az első téj ajakimba szivárgott.  
 Boldog föld, már most miokért háborgatod elmém!



Ott telt gyermek üdöm, ottan nyílt vetni tanultam,  
Hajtani kópjákat, bozogányt forgatni nyeregből,  
S e kard az, melyet legelőbb derekamra kötöttem,  
És noha gyöngé valék, még sem szűz római vértől.  
Ah fiu, mennyi hadat hiselénk diadalmasan! Ingott,  
Merre vonult seregünk, a föld lovainknak alatta,  
S a hír, melyre kapánk, félelmét küldte nevünknek  
Mint szelet a mérges viharok, mindenhol előttünk.  
A nap merre leszáll, láttam, szekerérül; utánna  
Láttam az esthajnalt nyomain följöni pirulttan.  
Láttam nemzeteket, büszkéket hajdani korban,  
Puffadozó göggel kik szoktak törni világot,  
Ontani embervért fellengő kéjnek okából.  
Merre nekik rés nyílt, mint durva kalózok, örültek  
Dulni az ártatlant, a csöndes népet elüzni  
Ősei földéről, a fosztásbul fényesen élni.  
Láttam, mint lealázódtak, mint meztelen aggyal  
Kincseiket dünték lábához győztös urunknak.  
Akkoron így voltunk! de hová léi régi dücsöség!  
Annyi derék diadalmunknak noha nyomdoka fenn van,  
Semmi öröm, sőt csurdulatig fölereszti keservünk.  
Így vész, a ki magát idegennel kötteti frigybe;  
Így veszünk mi is! Gonoszul, mind kikre kegyelmét  
Tékozolá Etelénk, fordultak gyermeki ellen  
És kiket a bizalom táplált, megcsalta szövetség.  
Nem tudtad, hogy fagyban alélt kígyókat emeltél,  
Nagy Győző, kebeledbe, erőt hogy gyűjtsenek ottan  
Ellene vérednek, s ragyogó szikrádat eloltsák!

Nem vélted, ki nagy épületet nem honni szerekből  
Alkottál egyedül, hogy majdon rádszakad: úgy lett!  
Mit használt, a tört egyszer leszalasztni szivedrül,  
Mellyet romai kéz titkon kebelednek erányzott?  
A minden gonoszok szerszáma, ha téged eloltlak,  
Mennyi aranyt szórt lábamhoz: de nem érte föl élted,  
S a kegyes Isten adá, hogy megtarthattalak akkor.  
Ah de az ördögnek koholásai győztek utóbbad,  
Eldültél, és szép seregink eldültek utánad,  
Mint a tölgyerdő, melyet fejszékkal ezernyi  
Vágó földre terít; vagy mint a réti virágok,  
Mellyeket a kasza éle ledönt, s töveikre hajolnak!“  
Itt elfogta szivét a fájdalom, és szeme árját,  
Most is előttem van, valamint arczára folyatta,  
S szóttalanul szöpögött, gyöngén vállamra borulva;  
Láttam fájdalmát, s magam is siralomra fakadtam.  
„Mit sirsz?“ hogy potyogó könnyűit kitörülte szeméből,  
Így folytattya tovább: „mit sirsz ártatlan? az ádáz  
Sorsnak epés poharát elkölténk mű. Megadóztunk  
Vétkünkért, sziveink hogy több több pártra szakadtak,  
S egymást irtogatók. De reméllem, hogy te fiókom,  
S kik veled egykoruak, még bosszút állatok érttünk  
Durva bitanglóin földünknek, kik ma tiporják  
Őseitek tetemit, s Etelének aranyba szorított  
Hösi ereklýeit csuftsággal szélnek eresztik.“  
Ezt mondá nagyapám, s kiderültek képe vonási.  
Ah, hadi társ! hányszor hallám ezt tőle beszélni.“

Kont azután kezdé: „az apám agg, s régi cselédét  
 Isméréd Zsombort. Meszszűnven jött vala hozzánk;  
 Emlegeté: nagy tengereket, sokféle hajókkal  
 Rakvákat látott a földnek délszaki részén;  
 A Duna folyt innen: közepén Pannónia tére. <sup>7</sup>  
 Ő szolgált Tudunt. Legkissebb öcsce Bajának  
 Volt, ki derék várost épített bátya nevére.  
 Más Istent vallott, mint mű: kit fára szegeztek,  
 Meghalt, s él még is. Részt nem vőn áldozatinkban;  
 Csak maga, nem tudom én, gyakran, mit pörgete  
 ajkán,

És mikoron jól lakhatnék, nem kóstola étket.  
 Észre vevők azt is, választott napjai voltak  
 Mellyeken éjjenként a szomszéd hegyre kiméne,  
 S énekit elzengvén hajnalban tére tanyánkra.  
 Nem gondolt az apám ezzel: mert élete jámbor,  
 Szolgálatra sűrénny, csöndes, minden szava szent volt.  
 E Zsombor mondotta: „fiók! hány ütközetekben  
 Harczoltam! lássd sebhelyimet, mellyekről ítélhetsz.  
 Bolgárok hadait rontók, a Szlávokat öltük,  
 S fegyvereink győztek, lovaink valamerre tereltük.  
 Villongásba kevert a Frank (ez nemzete délnek,  
 Fellengő, ravasz, és heves is) bennünket. Oszolvák  
 Erre Tudún, és arra Zsadány, megromlani kezdénk,  
 Míg nem az esztelenek fölvettek szolgálai jármot.  
 Elvesztünk, flam, elvesztünk; Pannónia síkját  
 Ott hagytuk; de csekély számmal sok ezernyi veszély  
 között

Hozzátok jöttünk, mint régi hazánknak ölébe.  
Ah de sokan nyögnek közülünk, s elzárva kesergik  
Véreik elfogytát, s az enyészett ősi dücsőség  
Sirhalmán leborultt fővel tájunkra tekintnek,  
S honnan váltóik jönnek valahára, remélik.  
Meglehet ez, s legyen is! de az élet hossza parányi;  
Elfogyok én addig, veletek noha lenni kívánnék,  
S volnék csak kalaúz. Inaim bádgyadnak; eremben  
Nem fut, mint ezelőtt a vér csak negyveued évvel.  
Tí fölserdültök, kicsinyek, most: rajtatok a szer,  
Kik szenvednek, atyánkfiait, szabadítani nyügbül,  
Mellybe köték őket, s a kölcsönt torlani vissza,  
S a Magyarok birodalmának megvetni alapját.“  
Szóllani nem győzött többet, fájdalma szívének  
Közbejövén, s szemibül könnyüek gördültenek ajkán,  
S engem is a zokogó jámbor siralomra fakasztott.“  
A Nagyok egymásközt illy szokat váltva haladtak.

Már belül Árpádnak mesgyéjén a tüzes ifju  
Csörsz, kinek a hiu veszteglés vala szinte halála,  
Szemfüles, és alakos, több szomszéd nyelveket értő,  
Harczra merész, cselt hányni tudó, sebes élü eszében,  
Most az elősereget vezeté. Eggy nappal előbb járt  
A két tábornál, kaczagányos könnyü hadával;  
S ím zsibogó barom őrzőket veszen eszre, kicsapván  
Uttyából, kiket a főzés munkája pirított.  
Csörsz emigyen szóllott hozzájuk: „násznapot ültök,  
Földiek, ennyi kupát körül itt, és ennyi bográcsot

Hogy látok ? vagy tán száz hasra szokásotok enni ?“  
 „Szálly-le, uracs, felel egygy, első vendége tanyánknak !  
 Vélekedésedben csalatol : száz hasra ki ennék ?  
 Násznap sincs nálunk : tinéktek készül ez áldomás,  
 Jó Magyarok ! Nézz erre, fiú, mindenfelül a tűz,  
 És vágótökek, mint itt ; egygy egygy tanya tiz-száz  
 Főt fogad-el, s táplál : ekképpen hagyta meg Árpád.  
 Kont fia vagy ; fiatal koromat töltöttem apádnal,  
 Ismérlek. Karomon számkül tartottalak, és te  
 Barkóm bodraival gyerekes játékokat űzted.  
 Látásodra, szivem, megvallom, szökdös örömtül,  
 Mert vidorabb részét éltemnek idézed előmbe.  
 Térítsd erre tehát sereged, s telepedgyetek itten.“  
 Csörsz felel : „Ondódrul hallottam szólni apámat  
 Több izben, nevedéke ki volt, későbbre apródi  
 Közt első, s leghűbb ; mi okon, nem tudni, csak el-  
 tűnt

Tölünk ; nem te vagy az ? de urat mért kelle cserélned  
 Hogyha az emlekezet kedves, melly szöktet eszedb,  
 Bennünkct, főbben ha ügyöd sem léve szerencsésb ?“  
 „Csábítás, uram, aszszonyi bűv rontotta meg elmém,  
 Nem kegyelem vesztés, hogy lennék hűtlen uramhoz ;  
 Kit, mivel árva valék, nemzömkin kelle búcsúlnom.  
 Vak szerelem teve részeggé, s késérte szökésre,  
 Minthogy jámbor anyád ellenzé öszszekelésem  
 Egyg lánnyal, kivel álmodtam, hogy csillagos égbe  
 Fölszállok, s hittem, hogy nélküle nem lehet élnem  
 S úgy voltam, valamint kit bánt a kerge betegség.

Én Álmoshoz azért jöttem huszad évnek előtte.  
 Magzatim ím ezek itt, nyavalyám vigaszói maholnap.  
 Nőm nincs már; ezután benne gyámomra találok.“  
 „Hm! mi közöm, Csörsz így, Ondód hogy léve boldondá

Eggy lányért? kinek a jó ész terhére van, üsse  
 Falba fejét; mondgyák, hogy ezen baj többet is ért már:  
 Kurta örömnnek epés falatok végtére jutalmok,  
 Még is az elkábultt, süketen faldossa horogját;  
 Én nevetem. De, após! tálolly izelítenem étet,  
 És hogy szomjamat enyhíttsem, hamar adsza kupádat,  
 Mert hevülök. Falatoz; torkát békíti itallal,  
 S mint az egek villámja suhant a hadnak elejbe,  
 És idomos kanyarítással késéri tanyára.

E közben Csabakulcsából kiereszkedik Árpád,  
 Léle vele a kürtös, kit az áldozat olta magánál  
 Megtartott, a hadnagyokat megelőzni köszöntés-  
 Tétellel. Követé ezer ifjú kópja feszítő.  
 A kiterültt porköd, s paripák dobogása jelentik  
 A rokonok jövetét. Kezdenek csillogni közelbrül  
 Fényes aczél gerelyek, s paizsok sokféle zománczi.  
 Jelt ad a Fejedelm Lélnék; megharsanik a kürt,  
 Ébresztő hanggal. Figyelem foglallya amottan  
 A daliákat előbb; azután a vérteket össze-  
 Csapkodván a kürt hangjának visszafeleltek.  
 Erre elővágtat Taks, és Kont sasröpüléssel  
 Árpádhoz: ki kegyes homlokkal: „Szittyá vezérek,

Így szállott, szeretem, vendégim hogy ma levétek  
 Ekkéig hazaföldünkön laktunkban utolszor.  
 Tí, s gyöngébbeitek (mutatott Csabakulcsra) pihenni  
 Váromhoz jöttök; szűke nincs ételnek, itálnak;  
 Hadviselőiteket rendeltem réti tanyákra  
 Ezrenként, Tarczalra bizám a szerre vigyázást;  
 Mí mennyünk.“ Mikor ezt végzé, Csörsz ott terem,  
 és így

Kezdi: „dücső Árpád, üdvözlég, szóllanom engedgy  
 Csak kevesig. Kárallom igen, hogy jónak itélők  
 Itt hagynunk anyaföldünket, kit senki nem ismér,  
 S nem látott közülünk, mondgyák, ekemartta vidék-  
 ért.

Forgatok én örömeast fegyvert, — és barmaim uszszak  
 A rétet: kikerül bőséggel mindenem ebbül.  
 Mit nekem a szántás? ökreim járommal aszalljam  
 Én, ki gyönyörködtem mind eddig zsirrahizottban?  
 Réteid elnézém, valamennyire láthat az ember,  
 Nem hiszem, országot verj föl, melly adna kövérebb  
 Vendéglést nekünk, s illy számmal volna gulyája.  
 Hát ez Ural hegynél, melly gazdag ezüstben, aranyban  
 S fegyverműre vasat szolgáltat, lelsz-e különbet?“  
 Kont neki háborodott, mérgében rágtá bajúszát,  
 Szóll: „békóba veled, gaz gyermek, apádra piritó!  
 Irtóznak füleim! — Te szegődtél bérbe Lebedhez?  
 Vagy, mi hasonlón rosszsz, lelked fél harcokat állni?  
 És noha vértkeverő nyelved nem volna, s figyelmet

Gerjesztnél: ki szokott gyermektől venni tanácsot?  
 Vasra veled, Fejedelmed előtt ki csaholni merész lé!  
 És aggott fejemet nem szánád búba keverni.“

Árpád nem szóllott. Csörsz így: „szemeidbe sziporkát,  
 Jó apa, nem szórtam soha még; képedre piritó  
 Sem voltam, fejedelmem előtt. S én bérbe Lebedhez  
 Szerződgyem, Kontnak fia? hétszer veszszek-el in-  
 kább! —

Harczoktól remégek? mondod. Jól! lássa-meg Árpád,  
 Lássad, Apám, ki leend nálamnál harcra tüzelgőbb.  
 Kard legyen élelmem, s ellenség vére fürösztöm,  
 Hol szálvas tesz igazságot, Csörsznek pöre nem vész.  
 Nem szóllok, ha tudom, szavaim játéka haragra  
 Hogy lobbant: bálul értettél: milly nagy szívű Árpád,  
 A vendégszerető, s marhában bőves, akartam  
 Mondani csak; s ha sikamlottam, vétségre ne fordítsd.“  
 Kont ingattya fejét: „mindenkor csintalan, így szóll  
 Árpádhoz, s vásott e czödör; feddenem ötet  
 Már untam; szanaszétt nyargal szájával, eszével;  
 Nincs benn üllepedés, huszadát noha által ugrotta  
 Éveinek; s ha vidámon lát, ő fölszegei kedvem.“

A szóváltogatás közben tartotta szemügygyel  
 Élesen a fejedelmivezér a szózatos ifjat.  
 Tüzelevenségét lelkének méri szikrázó  
 Képébül; deli, és idomos testalkata tetszík  
 Néki, s hogy értelmét nyelvének tudgya csavarni  
 Másra: minő hivatalt fog majd rá bizni, magában



Titkolván, Csörsz nemzőjét szállíttya mosolygó  
 Arczával: „fiad unva vagyon, mint értem, előtted.  
 Jól tudod, a nevedék szálat más földbe ha által-  
 Teszazúk, veszti szilajságát, s nemesebbedik: adsza  
 Gondom alá fiadat: két ezred hallya parancsát  
 Nálam, míg az üdö magasabbra nem érleli őtet.“  
 Kont nevet, és így szól: „talpambul hogyha kiásod  
 A tuskét, köszönöm, de vigyázz, magadéba ne szur-  
 jad.

Számatadó ne legyenek, búvallás érte ha faggat.  
 Apja vagyok, de hazugsággal forgódnom előtted  
 Tilt ezen ősz üstök; s így könnyen megvan az alku.“  
 Ezt mondá az öreg, gyerekét ismérni tudatlan.  
 Úgy vagyon az, gyakran téveszt a serkedező kor;  
 Mert a bimbódzó erkölcs ösvénnye homályos,  
 S a fiatal mellyikre kapand, nem könnyű fülérni.

Dél vala e közben, s Árpád várának alatta  
 Termettek, melly már kiürült népéből utolsó  
 Lélekig, a főzők kívül, és kik voltanak örre  
 Hagyva. Betódulnak, kiket Árpád rendele belrül,  
 A többit Tarczal szakaszokban vitte tanyákra,  
 S a végső lakozás itt volt a szittya hazában.

Első virradaton gyülekezteti főbbjeit öszsze  
 Árpád csak magokat, s így szól: „gondunk legyen  
 arra,  
 Nem sok üdö multtán hogy szállnak népek utánunk

E pusztán hagyatott térföldre. Nyilásit Uralnak,  
 Mellyekben nemesebb érzek, s fegyverre aczélszer  
 Lappangnak, mielőtt kimegyünk, elfujtsuk örökre.  
 Emberi ész, vagy munka reá ne nyomozzon ezernyi  
 Évek után, hol arany, hol ezüst, s vasak öblei voltak.  
 Nincs hozzánk szíttás, nincs egy idegenben erántunk  
 Jóakarát; valamennyi kaján rágója nevünknek.  
 Vagy van-e más nemzet, van-e ez kies égnek alatta,  
 A kire inkább fogait csikorította irigység?  
 Tömjük azért bé gazdag erét a hadviselésnek.  
 Pénz, és vas terem itt: pénz, és vas legveszedelmeseb  
 S leghasznosb a háboruban: pusztítsuk-el e két  
 Kutforrást. Hadiférfiakat, folytattya továbbá,  
 Vélem, hogy küldgyünk; nem hű a népnek iszapja  
 Röktön elárulná, mit tönk: látója ha lenne.  
 Készen ezer csákány, sziklát feszegetni, dorong is  
 Annyi; legénységnek számát ötezerre határozám.  
 Harmadrésze kerül tőlem, két harmada ennek  
 Töletek, a munkát, s pihenést közletni mivel kell.“

Tetszék a javulás a két öszfűrtü vezérnek,  
 S még naphunyta előtt vezetéik Árpádhoz ajánlott  
 Kétkét ezreiket: választvák voltanak; egyig  
 Munkatűrők, s titkot megtartani hűtellel avattak.  
 Mindent Csörszre bizott Árpád; kalaúzt ada mellé,  
 A tájt, a furatok csinnyát, mint ottani termés,  
 Isméröt, s mire reggelett, már utnak eredtek.

A nap háromszor kerülé a gömbölyű földet,  
S annyszor a tele hold rezegő fáklája az égnek  
Üzte sötétségét. Negyedik hajnalra kelőben  
Végképpen kivonult várából parduczos Árpád,  
Onnan, hol született, a majdan nagyra kelendő.  
Kont, és Taks mellette: Berend, s a kürtös utánna,  
És a vendégnép, valamint kaptárbul az ifju  
Méhseereg, és valamint omlik tengerbe az Iszter  
Hét habütő torkon. Követé deli termetű Ester. —

Állott Esteraház Azsiában százkapu Bajlak  
(Moglehet a Bay törzs hogy eredt e Bajlaki földről)  
S kénkövára között. Szép város: szíttá Turulhoz  
A belharozok idétt Ester, mint Torda czirákja,  
S Volga felé késérve fiát, mellette csatázott,  
A Besenyőiekkal miüdön Ügyek apja Előd vítt,  
És ő volt ki vezérjének tartotta meg éltét.  
Árpádnál unokája vitéz, s tündökletes ifju  
Nem hízelenység által vala kedves. — Ez ágbán  
Származatát fénylő Eszterház vére talállya,  
Vérontó fejedelméért, és a haza mellett  
Nemzete később is: Vezekény térsége tanúja.

Állapodék Árpád, s Dorogot szállította: „tekercsben  
Fonva pereszleneken, s gyántával itatva kanótot  
Lelsz palotám küszöbén, lángot gürjeszteni, nyalábbal.  
Száz társat végy-fül, s pörköllyed váram üszökké:  
Úgy éjjen Csabakulcs, mint hajdan Tróia égett,

Mellyet erő ki nem írthatván, gondatlanul egy fa-  
Alkatu ló ellen lomhán védettek apáink,  
A már néki puhultt Dárdás nép frígyesi akkor; —  
Harczra keménység kell, s a lágyság ennyire káros.“

Már Dorog elsietett, már lánghoz vitte tekercsét  
Társaival. Lobog a fonadék póznákra kötözve,  
S szórja sziporkáját; már a füst kezdi jelentni  
Tűzrokonát darabos hömpölygésével az égen.  
Száz-száz lángborulat mostan föl, most lecsapódik,  
A födelek tűnnek, szállnak tűzmartha gerendák,  
S terheik a falakat szaggattyák földre magokkal,  
És a gógányos kalyibák lángfüstöt okádnak.  
Ez volt a jeladás, és Lélnek kürtye, az oszlott  
Ezreknek, zászlóik alatt hogy gyüllyenek egybe,  
Koppány méne elől; seregét késérte Kusiddal  
Apjának. Közepette Berend a nemzeti zászlót  
Almás szőrü lován lobogatta szeleknek eresztvén.  
Itt foglalta helyét Árpád; a Főnagyk itt  
Kétfelül a fejedelmivezéért kapcsolva közökbe;  
Szárnyaikon túl, és innen Csabakulcsi leventák  
Voltanak, Árpáddal minapon kik hátra maradtak.

A tábort bézárta Csanád, hű embere Taksnak,  
És rokon is hozzá, mutatott haja régi vitézre.  
Tárogatók hangjába vegyültt érzelmetes ének —  
Báj a költözetet gyorsabb léptekre noszolta.  
Tárkányt, és Ekecet, Kőbányát hátra maraszták;

Félre esett Táp, Konda, Vadér. Kis Túra csekélyén.  
Túl az Uralt tapodák, hol már a bérczek enyésztek,  
S lassankint lesimult a hosszú hegyfoka balról.  
Innen alámenet Ujfa tűnék szemeikbe, hol Álmos  
Már nyugodott. Mihelytt látá a nemzeti zászlót  
Árpádnak nemzője, kiált: „paripára, vitézek!”  
S a Fejedelmivezért várá készültten az apja.  
A négy szögre szedett daliák harsogtanak Árpád  
Látására örömjelszót. Lél kúrtye viszonzá  
A víg harsanatot, s délfélben lettenek együtt.  
Illy ragyogó tábort nem látott Ujfa vidéke  
Eszteudők több száza között, sem számra hasonlót.

Nem mulatott Árpád Ujfánál: annyi csatában  
A három sereget kerekíté másnapon utra.  
Bírkőnek tartott. Ez erős vár hajdani korban,  
Míg Etelénk mikor országlott. Szerzette Balambér  
Béla folyam mellett, észak vad népei ellen,  
Most düledéke Szkamar kóborlók barmi dühének.  
Sem falu, sem szállás, sem egyéb nyoma emberi  
kéznek

Nem vala Kámáig; komor erdők hajlati nyultak  
A szem előtt el végtelenül, százféle vadával  
Rakvák a tájnak, mellyekhez nyil nem arányzott  
Eddiglen: sem kópja szurás kárt nem teve benne.  
Lassodik a menetel: többhelytt utat irtani éles  
Fejszékkal, vagy üdöt, kanyarogván, veszteni kelle,  
Általtört csak ugyan, s Kámához ereszkedik Árpád,

**És a nem rohanó folyamom hidat üttete Bünél.  
Innen, alul Szerepen, Malomér, és Gombateleknél  
Terjeszté ki hadát, Örshontul délre, s miolta  
Fölkele, itt rendelt pihenést a szittya Magyaroknak.**

---

## NYOLCZADIK KÖNYV.

**A'** Szakmári Vezér Árpádot másnapon első  
Üdvözlé. Szemerét kezdette beszélni, s Gerendet,  
És Czikadórt. Gyanuját emlité a Kazar ellen:  
„Minden környületek nyomosak. Lebed, és Bogor  
egybe

Forrtanak, úgy látom, mandá Huba; és ezeken kül  
A Bolgár, s Besenyő, hallám, velek összeszeszürődtek. —  
A részünkre hajoltt Gelemér tart aggodalomban  
Főképpen. Nagy az út, míg tábora érheti Kámát.  
Sok rajt a vezzedelm. A Bolgár szélhad Etelnél,  
Bárha szerencsével valahogy vergődnek is addig,  
Kárt tehet a révnél a tölünk meszazelevőkben.  
Mondsza tehát medgyünk? Gelemérte oda vessük-e  
sorsa

Koczkájára segéd nélkül? vagy róla tanácsod  
Mit rendel?“ Felel a Fejedelm: „aggságod okon kül.  
Jó Huba, nincs. Nekem is megfordul többázor eszemben,  
S egyyike gondomnak Gelemér.“—Elküldi Szabolcsért  
Apródgyát, és ime Szabolcs nem vélve, (köszöntő

Szándokkal jöve;) ott termett Bérhalmrúl. Az apród  
Fölvezeté. Nyilik a sátor kárpittya. Az ifju  
Hős vidor arczával lépett Árpádnak elejbe,  
S szólla; „parancsod van hozzám, mondotta legényed.“  
„Hadba, Szabolcs! így a Fejedelm, s még ez napon in-  
dulsz.“

„Szódra, Szabolcs váltá, köztünk a mennyek Urának  
Képe, megyek, ha halál követ is, lángokba, vizekbe!  
Nem vagy ugyan nemzöm, de ki nemzett, mostoha  
hozzám,

S most te vagy édes apám: éltem legyen áldozat értted  
Most, vagy utóbb, szállítsd mire bár e szittya leventát.“

Árpád így: „Gelemért ha veszély forgatni találná,  
S én ha parancsolnám: lángokra, vizekre Szabolcsnak  
El kell szánni magát Gelemérért: mit teszel akkor?“

„A te szavad, Fejedelmivezér, s bajtársom, ezernyi.  
Ösztöneim, felelé, s hunytig szolgálni hazámat.“

„Indítsd mentül előbb kipihentt katonáidat; Árpád  
Ekképpen; valamíg nem lelsz Gelemérre, ne fordully.  
Kémeket, és kalaúzt Huba ad, kik jártosok ottan.

Harczfia vagy: ha talán ellenség nyugtalanítsa,  
Veszni ne hadd főjét a hozzánk keltt Kabar ágnak.  
Meghallgatta Szabolcs Árpádot, s lóra szökellvén  
Elsietett, neki hős Gelemér neve szárnyakat adván.  
A Szakmári vezér letevé valamennyire gondgyát,  
Melly lelkén feküvék, Árpádnak rendeletére:  
Ez pedig a tábort készülvén venni szemügyre  
Általölelte Hubát, s kengyelbül töle bucsút vön.



A nemzet szállása terült a Káma, s Étel között  
 Hét fő ága szerint illyképpen: Gombatelektől  
 Elnyulván Szerepig vont sátozt ős Huba. Ettől  
 Félnapi járó föld, mellyen pihenése Szabolcsnak  
 Volt, a táj gyönyörű fektérül névre Kielmes.  
 Itt épült Bérhalm Poloczok nem régi lakása.  
 Balra Kielmestől nyujtá föl tornyait Örshon  
 Ó koru várával. Miokért, s ki rakatta, homályban  
 Ez napig is: de nevét később egy szittya vezértől  
 Kölcsönözé, Poloczok lakták keveredve Oroszszal;  
 A vártiszt is Orosz. Békében nyelve csatákrul  
 Pörgő: most Lodomérba szaladt Árpádnak előle.  
 S nyilton nyilván hagyá kapuját, s megfosztva vitézlő  
 Őröktől. Püzsög a belnép, s két félre hasonlik.

A Poloczok lelket vőnek, mint érkezik Árpád,  
 S bátoron üdvözlék. Az Orosz polgári kebelből  
 Térdre bukó követek járulnak elejbe: „ne hánnya  
 Kardra szegény fejeket, készek mindenre különben,“  
 Ezt rebegék. Árpád kegyesen fölemelteti a nép  
 Szóllóit, s felelé: „nem ütém várostokat orvkont;  
 Csak kóborlókat készíthet ülére harácsvágy.  
 A békét szeretőt, békével hajtom ölemhez,  
 És mint önnönimet védem. Sérelme sem élő  
 Állatnak tőlem nem leszsz, sem az épületeknek,  
 Míg a nyugtalan ész nem csábít ellenem állni  
 Benneteket, s hosszszúm haragos szikrája ki nem tör.“  
 Illy választ adván, benyomult ű, s része hadának.

Kont, Bogarad, s Gallyas síkságát lepte el. Orló  
Taksnak adott szállást: Árpádtul nem tova ők is  
Nyultanak-el, szintén úszván a búja fűvekben.  
Népe csupádon Orosz. Sanyarú, erkölce csinatlan,  
Földmivelésre serény, fegyvert forgatni is értő. —

Északrul partyát Létának fokszi Szabadrét,  
Része Surányig elér. Nem voltak falvai akkor,  
Városa sem. Bőr sátor alatt szilaj emberi osordák,  
Társai barmoknak, de azoknál néha vadabbak,  
Rajta jelentgették magokat száz, s annyi csapatban.  
A Magyarok neve rémületet terjeszte közöttök  
Most, s mint kerge juhok szanaszétt nyakra, főre fu-  
tottak

Zsákmányul hagyván a röst lépésű gulyákat:  
Itten ütött Tuhutum tábort; s a Sárkúti Főnagy  
Und, hozzája közel vonatá föl az égszinű sátort.

Mostan azért Árpád Örshont Álmosra marasztván,  
Fülkele a tábor fektét eljárni szerenkint.  
Nyolozad napra került Tuhutumhoz, szinte mikorban  
Hogy látnának Orosz sereget bejelenti az őrnagy.  
„Lóra!” kiált minden. De az ősz rettegni tudatlan,  
„Veszteglők legyetek, fiaim, mondotta: Etével  
Most csak Horka megyen-, csatavágy kiket untalan  
izgat. —

Nem tudom, a dérvette Orosz mire vélheti dolgát,  
Hogy ránk ütni merész? ha velünk késértni szerencsét

Bátor: csak gyereket küldök, ki nyakára tapodgyon,  
S szokjanak a gyerekek kicsinyen hajt állani többel.

A kiszorultt Oroszok hírt tőnek Bjelgrod urának  
A Magyarok mozgásairul. Fölszedte vidéki  
Fegyveresit Dobrov, mert ő volt akkori hadnagy  
Bjelgrod várában; a vélvén, hogy volna kalóznép.  
S kóborló hazahagyta csoport, melly megfut előtte,  
Csak mihelyett láttattya magát, sétálgata fennyen,  
Legszebb-húszezerét önnön vesztére vezetvén  
Ellene Horkának. Lest állani véve parancsot  
Und fia Árpádtul két domb alkotta öbölben,  
Merre nyílnak szórása miatt hátrálnia kelle  
Horkának, s szaladás közben zárkozni Etéhez.  
Árpád, és Tuhutum késérek szemmel az ifjoncz  
Hősfiakat, s ha talán őket meszszebbre ragadná  
A hév kelletinél, egy osztály ülve nyeregben  
Túl a Léta folyón a harc sorsára vigyázott  
Ester alatt, kivel a tábor lön kötve közelbrűl.

Kétszer háromezer Horkát a harczra követte,  
Und fia négyezeret röjtött a völgynek ölébe.  
Jő Dobrov; nem láttya Etét maga Horka csak a tárgy,  
Melly foglallya szemét. „Vala kár, mondotta, vitéz  
nép,

Ennyen hogy kikelénk egyedül jártatni lovunkat!  
Hunnyuk-bé szemeink bizvást, és szórjuk-el őket,  
Mint ihokat, kiket a farkas kívül érhet az aklon;“

S fél megéresztve rohant Horkával szállani szembe  
 Mérgecs üvöltéssel. Dobrovnak hévre nem enged  
 Horka, s kevesb ámbár amazénál harczosa számra,  
 Nem hátrál. Kópjája hegyét az Oroszra feszítő-  
 Félben elővágat, s tűzivel gyullasztja legényit.  
 A csata vérengző. Túl, s innen gyérül az ember;  
 Most ez véli magát győztösnek, most amaz urjong,  
 S hirdeti győzelmét. Horkát elvégre bezárja  
 A többszörte nagyobb ellenség. Térni Etéhez  
 A tüzes ifjúnak lehető már nem vala: bátor  
 Még is azért. Az Oroszra hadát ingerli, veszélyét  
 Megvetvén. Vasa oszta halált valamerre csapásit  
 Intézé, s már törne nyilást, de lovának erányzott  
 Nyilveszsző a hű barmot lábárul elejté,  
 S vérenek csurogásával párája kigözülg.  
 Áll viadalt még Horka gyalog. Szóllította Bielgrod  
 Hadnagya: „nessze, kalóz, így jöjj máséra! halálad  
 Hátadon ül, s guzsallott kötelét már fujtya nyakadra.“  
 „Azt te ne hidd, felel ő; míg kópját látni kezemben  
 Mint nekem, annyi neked most-is.“ S noha lankad  
 erőben,  
 Ép szive még, és vött sebe sem rontotta réménnét,  
 Mert az erős daliák bajtvíván oldala mellett  
 Lelke hevülttének gyújtó táplálatot adtak.

Und fia e közben sajdítván Horka veszélyét,  
 Árpádnak hagyomása szerint, kit vára cselére,  
 (Mert a völgy karimát ör nélkül hagyta hibásan.)

Küldeni kémét akar, Radnó mikor érkezik, és szól:  
 „Jó Ete, hozzá szaporán hadadat. Tuhutum fia, s népe  
 Körbe szorítva csatáz az Oroszszal. Láttam elesni  
 Már is álatta lovát. Te siess, őt veszni ne haggyad,  
 Félttem urunk gyerekét;“ mondá, és vissza szökellek.  
 Megpördíti lovát Ete, s szól: „eggy lábígutánnam!“  
 S omlik elő, valamint az erek vize sziklatetőrül  
 A mélységbe szakad. Mészszünnén látni csomóban  
 Egy sokaság alkotta hadat tusakodni: fölindul  
 Boszszú vággya, s adott a tárgy neki kétszeres ingert.  
 Ott terem a hősnek villongó fegyvere, és két  
 Oldalrul beöklel, s leterített testeken által  
 Horkához nyit utat. Megváltozik a csata erre  
 Pörcczeneten. Tuhutum fia lóra kap újra, s üzőleg  
 Forgódik. Leve bálvánnyá a nyertes orosz had  
 A Magyar ellenben neki fül, s kettőzteti harcát.  
 Bontakozik Dobrov seregével, vesztve reményét,  
 Hogy győzzön. Keveredni hamar, s szétt bomlani  
 kezde

Rend nélkül az Orosz. Követé jó része vezérét,  
 Kinn, mihelyett Ete bérontott, félelme erőt vőn,  
 S lókörmökben akart inkább, mint bizni magában,  
 És nem tisztes uton megtartani élte világát.  
 Űz Ete Dobrov után: de az őzet elérnie könnyebb  
 Volna futásában, most a Bjelgródi vitéznél.  
 Fordul azért boszszús arczával vissza, ohajtott  
 Martalokát bánván, kit már hive lenni foglyának,  
 S mint diadalma jelét Árpádnak vinni elejbe.

Míg Ete távol járt, sebe vérét Horka kimosván,  
 S békétvén a kópja szurást, folytattya vezéri  
 Tisztségét, a tenni valót mindenre kiosztván.  
 Húsz himezett zászlót nyertek; mindennemű fegyver  
 Számtalan. Ijjakkal szekerek terhelve, s zománczos  
 Tegzekkel. Pusztán maradott ló négyezer, és több.  
 E számot föllyúl haladák a foglyok ezerrel.  
 Illy zsákmány leve a Magyarok diadalmi jutalma.

A csatatérhez Etét látván közelíteni Horka,  
 Lelke baráttjának tele vággyal nyargal elejbe,  
 S szembetalálkozván, ölelék érzékenyen egymást.  
 Horka emígy: „Ete, kedves Etém! ajakamra alig jő  
 Olly szózat, melly indulatom magyarázza erántad.  
 Régi szövetség áll köztünk: testvéri szerelmet  
 Most mutatál, s ha te elfogadod: (nincs szikla szivedben,  
 Hogy ne fogadd) legyek én váltig testvére Etének,  
 És te nekem, s e kapcsolatot szentelje-meg Árpád,  
 Und pedig, és Tuhutum hozzá áldásokat adgyák.“  
 Szóll Ete: „bajtársom! noha nincs oka éltemet unnom,  
 S eddig is osztályod vala benn: legyen a te sajátod  
 Már ezután. Örömet, hol kell, vagyok áldozat értted.  
 S melly édes nekem értenem azt, hogy őcséd legyek!

Árpád,

Und, Tuhutum! szálljon kegyelű áldástok Etére!“  
 Így szóllt ő, mert Horka hugát forgatta eszében,  
 És minden szavait szíve Kuldínára terelte.  
 Illy szóváltogatás mulatá a táborig őket.

Nyugtalan a győző fiatalság, várja parancsát  
Ifju vezéreinek. Tuhutum, s Undgyermeki, ámbár  
Estellett, magok is sürgették a diadalmi  
Bémenetet, s ez okért könnyen megléve az alku,  
S a Fejedelm őket fogadá éjfélnék előtte,  
A harcznak miben állását, kinek érdeme millyen?  
Venni szoros vizsgálat alá, más napra halasztván.

Horka Etét vezeté egy nyomban még azon éjjel  
Apjához, hol szép Kuldína remegve, kerülvén  
Emberi nyelv hangot, félelme, reménnyei kinnyát  
Fejtegeté. — „Nyilaló sebemet Kuldína takard-ki,  
És eveit borogasd; ekképpen szólla hugának  
Horka; s Etét, ha szeretsz, szolgálld vidor arczczal  
öcsémet,

Mentőjét bátyádnak, Orosz kit hajta szorosra.  
Mí, hugom, izzadtunk: csatapor nyelvünket aszallya:  
Tölts neki hűves italt tömlőmből; rakd-föl az étkek  
Legjobbát, s valamit kitalálaz enyhére, elővedd.“  
Horka beszéde olajt folytatott a tüzre, s közel már,  
A titkon beszökött izzó, hogy lángra kitörjön.  
Most halavány Kuldína, megint elfuttya pirosság  
Líliom arczáját. Zavarodt értelme szavának,  
Fölveszi, mit nem akar, s nem akad, mit venne ke-  
zébe.

Ennyire tévedez ő. Venné ugyan eszre, de mostan  
Nincs Ete is jobban. Törhegy Kuldína, szívének  
Most, kit ezig sűrű ködbe borultt elméje vadászott

Éjtnapon, és keresett az egész természeti körben.  
 Szóllani a lányhoz százszor vala kedve, de százszor  
 Elnémult, Kuldína nevét ha kiejteni készült.  
 Végre arany poharat vévén a lányka kezébe,  
 S föltöltvén ajakig borral, nyujtotta Etének.  
 Und fia érintvén az aranyt, ujára tapínta  
 A lánynak, s kiröpült ajakán egy gyöngye sohajtás,  
 A gyötrött szivnek szóllója. Megéri viszontag,  
 Mintha nem eszmélné a szüzlány kéz is Etéjét,  
 S föllobbant nyomon a szerelem forralma ereken.  
 Bátrabb lön Ete most. „Köszönöm, mondotta, Ma-  
 gyar Szüz,  
 Hogy nyujtál szomjamra italt, s meghoztad erőmet.“  
 S nem szóllott többet. Kipirult Kuldína szavára  
 A fiatal hősnek, s ártatlan tette szemérmét  
 Hinte-el arczáján, s hű váddal telve kiméne,  
 Fölzúdultt agya képzeletét álommal előlni,  
 Vagy, mivel álma futott, kinnyával küzdeni folyvást.

Árpád virradaton szemeleijbe kívánnya Etével  
 Horkát, s a győző sereget zsákmányival együtt,  
 És így szóll: „fiaim, nincsen megcsalva reményem;  
 Ellenség földén tí vagytok zsenge vitézim,  
 Tí az előpéldák. Pannónia keble jutalmat  
 Véretekért ad majd, eretekből melly tege omlott.  
 A szép martalokat Horkára bizandom elosztás  
 Végett. Járj-el igazsággal, s érdemre tekints csak.  
 Emberek, és barmok tietek: diadalmi jelekhez



Nincs közöttök: de dűcsőségtek nem csorbul ez által.  
Törvény ez nálunk;“ mondá, s végezte beszédét.  
Horka felel: „Fejedelm, megigértem Etének az izzó  
Harcz lobogása között: ezután testvéri szövetség  
Hogy forraszsza szívünk: szenteld-meg ez uj nevet,  
és tí,

Jámbor apák, legyetek kegyesek, s ránk adgyatok áldást.“

Jó néven fogadá, s ekképpen válaszol Árpád:  
„Frigyeteketszeretem, s megszentelem, érdemes ifjak!  
Zöld koszorút Kuldína hugod fejetekre kerítsen  
A siktérre kiszálltt seregek láttára, ma délben.  
Ez legyen a frigy kapcsa. De mennyi, a martalok osztályt

Addiglan végezni, hugod míg megfűzi a pár  
Zöld koszorút, kinek e munkát tudtára adandom.“  
Und szemeit könnyűek gyöngyözték, s harmatok arczán

Csillogtak. Tuhutum szóll, természetre keményebb:  
„Áldottak legyetek, legyen áldott frigyetek, ifjak!  
Éllyetek egymásért fiaink, mint tegnapon a vérontásnak mezején, s legyetek testvéri leventák.  
Ezzel eloszlanak. Tisztét Kuldína megértvén,“  
(A Fejedelm Tuhutumra bizá) pirulás leve talpig,  
Millyenek a pipacsok, mellyek reggelre kinyilnak,  
És hév forradalom képzelmét hánytavetette.  
Kincses szökrénnyét fölföl nyitogatgya, s lezárja:  
Gondalatokba merül; kividámodik ujra, s mosolygó

•

Arczot vesz, s önnön munkálta virágait elvég  
 Fölforgattya, de tetszését nem nyerheti egy is.  
 Ezt zöldelli nagyon; halavány amaz: ez nem eléggé  
 Gazdag fodraiban; lánytársit kéri tanácsért,  
 Mellyike volna bűcsűsb, a szemnek mellyike bájlóbb?  
 S vontat ezekkel üdöt. Bele szóll végtére az éltes  
 Szépanya: „nem leszz így koszorúd, mondotta, le-  
 ányom,

Máskor ügyes, különös, hogy most lél válogatóvá,  
 S munkás vagy munkátalanul: nincs semmi kezedre,  
 S testova széllyed eszed;“ s az öreg kezdette virágit  
 Kuldínájának koszorúba kötözni idommal.

Szóll ez: „drága anyám, e szép bokor el ne maradgyon.  
 Nézzd, mint rám mosolyog; hadd ezt ide fűznöm, ez  
 adgya-

Meg díszét; bátyámra teszem, legyen ő vele ékes;  
 És ebben hazudott: mert már szive szánta szivének.

Délre került. A fegyveresek gyülekeztenek egybe  
 Árpád, és Tuhutum közepett fognak helyet, és Und,  
 És Ete Horkával, várják a lyánka jövetét.

Megjelenik, mint égi tünet, koszorúival: ékesb  
 A meny csillaginál. Arczát füstötte szemérem  
 Olly szinnel, melly nyilván mutat szerelemre, vegyült-  
 ten.

Vertt arany a tányér, a frigykoszorúknak edénnye,  
 India gyöngyeivel környül karimája kirakva.

Szóllani kezd Árpád: „Tuhutum fia Horka Etének,  
 És Ete Horkának testvéri szerelmet ajánltak  
 A viadalmi helyen: koszorúzd Kuldína meg a két  
 Ujj testvért: a frígy legyen így szentelve közöttök.  
 Kettőnek huga lél ez naptól kezdve: tehozzád  
 Illőnek tartám bátyáidat összeszecsatolnod. —  
 E frígyet, Magyarok kegyes Istene, áld-meg egedbül!“  
 Így szóllott Árpád. A szűz elkezde remegni  
 Minden tagjaiban. Szemeit jártattya sokáig,  
 Kit koszorúzzon előbb, nem tudván. Végre megállott  
 Ingerlett habozása, s Etét érzelme javallá  
 Elsőnek, s a szebb koszorút illette fejére,  
 Mellyet imént szóval bátyjának ígére csalárdul;  
 És kipirult, mint hajnal után a rózsza levelkék:  
 Horka követte Etét. Bátrabb a lányka tulajdon  
 Bátyya körül, kinek a koszorút mosolyogva tevé föl  
 S ráfüggesztve szemét, most sokkal szebbnek ítélte.

Ez csak alig lőn meg: Csőrsz zajjal Dobrovat üzte  
 Hátra-szegett kézzel, s ekképpen kezde beszélni:  
 „Úgy tettem, Fejedelmivezér, mint hozta parancsod  
 Eggyezeret munkára hagyék az Uralhegyi műhöz,  
 Négygel az alnépet kén tettem futni eszén kül  
 (Többnyire mind idegen; ki Magyar volt, eljőve vé-  
 lünk)

A fagyos északnak jegein túl. Kelle nevetnem,  
 Zsir s redű ette rogosz kunyhóját hagyva mikint fut  
 A fitos óru Lapp, és Finn had. Mondani hallám,

Hogy vagyon ott is föld, mellyen tartozkodik ember;  
 Ők lássák. Valakit szaladás nem mente, halálhoz  
 Küldém, honnan ugyan furatit feszegetni Uralnak  
 Viszsza csak egygy sem jő, sem gyermeket arra tanító  
 Nem támad, hol arany, hol ezüst, s vasak öblei voltak.  
 Öt napi járó föld elpusztult általam a hegy  
 Lába körül. Betöménk húsz advat, benne akár volt  
 Munkás a fenekén, (mert ezt nem néztük), akár nem.  
 A földszint bevonám pázsittal: nem leszen ember,  
 A ki reátapogatna, hiszem, sok századok által. —  
 Ezt a nyelves Oroszt most éppen fogtam utamban  
 Viszszajövet, ki hunyorgva reánk izgatta csatáját.  
 Gondolom én, hogy jók nem hozták ötet előnkbe  
 A sivatag földön, s mellyhez köze nincsen Orosznak.  
 S még mi fölingerlett inkább, tört dsídafeszítve  
 Ellenem, és kezdett dühösen bévágni hadamba.  
 Én engedtem előbb; seregem kétfélre szakasztván,  
 Közbe vevém azután, s kezdettem volna ületni  
 Már őket, ha le nem vetnék az aczélhegyü eszközt.  
 Vad neve, (hogyha tudom magyarán jól kiejteni) Dob-  
 rov.

Emleget ő mind mást, mint a mit benne gyanítok,  
 S nem hihetőket mond. Bjelgródnak vallya hazáját,  
 S azt, hogy volna vezér; hogy ütének rajta kalózok,  
 És mi nagyobb bosszszúm, hozzánk mindenre hasonlók  
 Nagy számmal, s győzetve szalad most harcza helyé-  
 rül

E csavarékos uton, mert elvan tőle hazája

Zárva, s az ellenség szállotta-meg a rövid üsvényt.—  
 Én noha kópjámtul függött vala lelke, halasztám  
 Éltét, s hogy te', uram, büntesd, állítom elődbe;  
 Népével, mintszámba vevők, négyezren alul nincs."

A dolgok miben állását jól fölveszi Árpád;  
 Oldoztattya előbb kötelét a főnemü rabnak,  
 És e szókra fakad, Horkára, Etére mutatván:  
 „Láttál ilyeneket, rabhős, a tegnapi harczon?  
 Nemde kalózok ezek?" Felel ő, mint Horka szemébe  
 Ütközik: „e koszorús, kire dsída lökése arányzott,  
 Őt nem leltem ugyan, de lovát lábárul elejtém,  
 S csak kevesig késnék emez itt, (int szemmel Etére:  
 Vagy volt volna hadam kormányzó szómra figyelmes;  
 Bujdosnék most lelke, tudom, vagy rajta bilincsem  
 Csöngene, nem koszorú fogná körül üstöke gombját.—  
 Nem mindenha vezér ok benn, hogy az ütközet elvész,  
 Mert megesett, s megesik, hogy az ész, és férfi vitézség  
 Jól forgattya magát: s nem hű a csalfa szerencse.  
 Most tegyed, a mit akarsz; ölyl-meg! Nincs érdmem  
 immár

Látni tovább napfényt, kezeim ki kötélbe fűzetni  
 Engedtem, s kire holtiglan száradna gyalázat,  
 Hölgyem, s minden Orosz csúfkeppen szóllana rólam  
 Jobb hamar elvesznem! sorsom már hirdeti létem  
 Estvéjét: leszz jóakaróm, ki eloltya világom."

Így szól Horka: „Orosz bajnok! ha meguntad ez  
éltet

Annyira, mint vallod, nem okosság volt vala futnod,  
Én, vagy öcsém tege már megfurtuk volna nyilását  
Lelkednek, de te gyáva valál, s szaladozva kerültél  
Csörsz kötelébe, halált féld. És mondsza, mi bántott,  
Hogy fegyvert ragadál utazók, és békesek ellen,  
És a Szittyamagyart mint merted szidni kalóznak?  
Nem sebemért pörök: tartoztál ártni csatában  
Ellenségednek. De ha rajtad volna hatalmam,  
Mint vagyon Árpádnak, tagaid ma csigára vonatnám  
Káromlásaidért, harczban rám mellyeket ocsmány  
Nyelved szórt. Hát eb vagyok én? hát nemzetem un-  
dok?

S mí, kik inadra verénk harczban, hazahagyta pa-  
rasztok?

Hahszitkos! mint lenne ügyöd, ha kezemre kerülnél.“

„Csöndre, tüzes győző! ekképpen válaszol Árpád;  
Nincs bűne Dobrovnak. Harczban sokféle kelendő  
Büntelenül, mivel a csatahév nem hallgat az észre.  
Azt, ki megadta magát viadalban, csak ki kegyetlen,  
Ölheti meg, vagy forralmát nem tudgya szívének  
Hűtteni, s fölgyulladt lángját kegyelemmel eloltni.  
A Bjelgródi vezér szabadon van tőlem eresztve.  
Mellyen esett fogságba, lován, öltözve vitézlő  
Fegyveriben mennyen. Hölgyét nem fosztja-meg Árpád  
Férjétül. — Száz válogatott fogoly is vele váltság-

Díj nélkül szabadítva legyen, s késérje vezérét:  
A Magyar adni szeret harczban, nem venni kegyel-  
met.“

Elbámult az Orosz, s illy szók ajakára kelének:  
„Nagy lelkű vagy, Uram; hozzád von az isteni jószág  
Másolatát tettel bizonyító ritka kegyelmed!  
Boldog azon nemzet, melly tőled függeni méltó:  
Mert benned lel apát, s oka nincs rettegni előtted.  
Nyujtsd még egy kegyedet: számlálly közöttükbe  
Bielgrad

Harczosival: hevet, és hideget veled osztani Dobrov  
Kész, s követend örömet, a sors valamerre vezérel.  
Hölgyemet elhozzatom: te szavad: nem fosztja meg Ár-  
pád

Férjétül hölgyét: legyen ő is társa utunknak,  
És édes kicsinyink. Magyarokká alkotom őket,  
S az leszek én magam is. Megvetnem előbbi hazámat  
Nem szomoríttya szívem, ki csatákban vívhatok ért-  
ted,

S adhatom életemet, melyet te ma énnekem adtál.“

Nyájasan elfogadá Álmosfia Dobrov ajánltát,  
Úgy, hogy lenne külön, s hadait maga harczba vezetné  
S két nyolczad közben Tuhutumnál szállana sikra  
Ezt az üdöt kéré az Orosz, mint arra erányzó,  
Hogy ne csak a foglyokat vegye által Horka s Etetül,  
Kiknek száma csekély tündöklést vetne vezéri

Nagyságára: hanem seregét hogy sokra nevellye.,  
 A Bjelgródi megyét szállítá Ismalov által;  
 (Jámbor szellemiért az Orosz kit vakton imádott)  
 S váltanak önkényből húszezren, s föllül is, a táj  
 Szépe; ki tagra hibás, vagy apró termetre, kizára  
 Ismalov azt az avattakbul, mint Dobrov akarta.  
 A győzők, noha nem szomorúk, hogy elestenek a nyertt  
 Zsákmánytul; mivel a harcznak nincs béresi díjja;  
 A Fejedelm még is fiatal paripái javából  
 A tüzes ifjakkak, Horkának, Csörsznek, Etének  
 Kármentségül adott ötvent nyergelve, fejenkint.  
 Rendele áldomadást azután a tábori népnek,  
 És elment, Dobrovot bizván Tuhutumra, vigyázná  
 Lépteit a ravasz ősz; mert nem hűn szóra, s magával  
 Fölvévén Csörszöt, másodnap az Örshoni várba  
 Tér, és Hadnagyait bégyűjtven, tarta tanácsot  
 Többnemü dolgokrul: Gelemért kapcsolni Szabolcshoz  
 Lön tárgyak, s most kis seregét szaporítani ennek  
 Mint kell, apja helyett hogy méltán birja vezéri  
 Fünnségét, mivel a hétszám szeghetlen örökség  
 Volt. Nyomozák azután: ha Etelnek volna-e réve?  
 Hol kevesé ragadó a víz nyila, s tiszta hinártul?  
 És milly készültek fognak majd kelleni? millyen  
 Népe vidékének? ha velek mer-e szállani szembe?  
 És, ha lehet, tudnák, hadban gyakorolttak-e? millyen  
 A földnek fekvése, hegyek borulása; folyóknak  
 Ágyai, és völgyek; barmok legelője kövér-e?  
 És több ilyeneket vettek kérdőre az érett



Főmagyarok, s közösen végzék, hogy Csűrészöt előttök  
Küldeni kell kémül, a vendég nyelveket értőt,  
És termett alakost, ha magát tettetnie szükség.

Ekközben Gelemér Örshont közelíti Szabolcscsal  
Sok baj után, esetét így kezdi beszélleni: „népem  
Álla helyén, mikoron töled, Fejedelmivezérünk,  
Elválék. Örömet vittem seregemnek ajánlott  
Frígyedben. Nincs késedelem, hajnalra ke<sup>l</sup>őben  
Lóra legény! mondám, s kinyugosztaltt táborom indul  
Békével. Jövök a Volgát nem meszsze marasztván  
Hozzádrul, s a pusztá mezőn nem abajgata senki.  
Így folyt költözetem, hol beszakad Irgis Etelbe,  
Az tájig. Pihenünk; s ím szemfüles örjeim embert  
Késérnek hozzám, ki magát vallotta Magyarnek,  
És hogy volna Lebed nőjétül küldve Szabolcshoz,  
Támogatá, s velem is, hogy okom kül szólnia tiszte.  
„Mit keres erre Magyar, felelék, hol nincs Magyar?  
álnok

Róka! ki bérlett fül; hogy lennél kémje? Ne titkold,  
Mert az vagy, s ha hazudsz, lelked kigyötörve ke-  
reng ma,

És locsogó véred táloztatom éhes ebeknek:  
Szólly igazán.“ Nem háborodik, nincs változat arczán,  
Söt kiderülve: „vagyok szükevény, mondotta, de  
nem kém,  
Szolgálám Lebedet. — Hogy nincs Magyar erre, tu-  
dom jól,

Azt is, hol legyenek: te ki vagy: mért bujdosol itten,  
 S kikhez erányzod utad? Titkokkal rakva siettem  
 Hozzád, míg lobogó menykő nem csapna fejedhez.  
 Élteddel játszol, szavamat ha fogadni mulasztod.  
 Elmondom röviden. Hogy esett szép Illi Lebednek  
 Varsájába, tudod, ki Szabolccsal már vala jegyben.  
 Illy csalatást szenvedni nehéz, egy szikla tehernél:  
 Hogy birná-el gyöngé leány szive tárgya cseréjét?  
 Nappala tisztábban nem kel soha: retteg az éjtől  
 Még inkább: szeme nedveivel mosogattya szünetlen  
 Hullámozó kebelét, s elegyül szóllása nyögéssel.  
 A szerelem vén vakja Lebed pazarollya mosolygó  
 Pillanatit hölgyére: cseveg, mint esztelen ifju:  
 Most hasogattya fülét nőjének szóllva vadakrúl:  
 Általa mint lesznek majd majd a szittya vezérek  
 Elpusztítva: mikint ő főhatalomra verődik,  
 S Illije is Fejedelm névvel díszeskedik akkor.  
 Majd föltárja hevét szerelem pörkölte szívének:  
 Esküszik, a földön görjettebb láng az övénel  
 Hogy nincs férjekben: hogy mindene hölgye sajáttya  
 Egy forró öleléséért a lelkefogyottnak.  
 Néha nehéz fővel titkát nyelvére szalasztván  
 Hölgye előtt fölhord mindent, mit forrala régen  
 Ellene Árpádnak; de külön, mint ejti Szabolcsot  
 Őn gyerekét hálába, s kinok százféle nemével  
 Vágja-ki; s gondolhatd, ekkor mint borzadoz Illi.  
 Hidgyed, nem Magyar ő: hűséget ajánla Kazarnak,  
 Mellytől nem szakad-el, s éltét veti érte halálra.

Ég bosszúja reád', Gelemér; eltépne fogával.  
 Frigyledet Árpáddal hányszor mocskolni dühében  
 Hallottam, s fogadá, nem nyugszik fegyvere addig,  
 Míg téged le nem üt, s Kabaridbul halmokat épít.  
 A Besenyő vele tart. Bogor, Illinek apja sörényen  
 Gyűjte derék tábort, és már nyomul erre vejével,  
 Hogy hadadat fölapríthassák, míg nem kötőd egybe  
 Árpáddal. Minapon beszövék frigyekbe az álnok  
 Bolgárt is, kinek ösztönözés nem kelle Magyarra,  
 Mert kérlelhetlen, s esküdt gyűlölője Nemünknek,  
 S most Czikadór esetén föllobbant újra epéje.  
 Mind tudom ezt magam is, ki valék Lebed oldala mellett,  
 S hű hozzá, valamíg nem látám lelke dagályát,  
 Melly ötet tüzelé, hogy kellyen Nemzetem ellen.  
 Hogy szolgállyak azért Magyar én, illy szemtelen em-  
 bert?

Ah, miket, és mennyit hallék, körülötte forogván,  
 Czinkos társaival mikoron forralta tanácsát!  
 Ingerel e föllül még az, hogy léve szerelmes  
 Hatvanod éve körül, s gyerekét megcsalva Szabolcsot,  
 Illinek is letöré csak align nyiltt kedve virágát. —  
 Ah, mért nem leheték uracsunk követője az éjjel,  
 Mellyen az apjátul válván, leve nemzeti taggá!  
 Ismérnék kevesebb förtelmet az égnek alatta.“

„A keserű napokat számláló hölgye Lebednek,  
 Aggódik rólad, s aggódik férje fiáru,  
 S engem azért küldött: adgyam hirül, a miket érte

Néha, midőn kebelén fájdalmát kelle nevelni,  
Romlásokra koholt intézésérül Urának.

És ezeket susogá, búval föltelve fülembe,  
Mint ki az elvesztő helyen áll, s kábulva halálát  
Várja: „Tehát elmész, boldog Magyar! én kivel eddig  
Kínaimat közölém, mert hozzám hű vala lelked.  
Már ezután ki veszen panaszimban részt, ha te jámbor,

Nem lész? Vajha csak e falakat szállítani merném,  
Hogy szívják-be keserveimet, s titkolva maradgyon,  
A mi epeszt: de takarnom kell még akkor is e szív  
Gyászpanaszit, mikoron magamon kül senki közöttök  
Nem sír. Menny, de azért még is; nem kő szívem,  
árlód

Hogy lennék. Menny! béke veled. Késérjen az ég föld  
Istene! vidd-el ezen levelet, mondotta, Szabolcsnak,  
S bárha világ végén, kérlek könyüimre! keressd-föl.  
Röjtsd-el, mert.. de ne röjtsd, tán így hamar eltűnik  
éltem

Csillaga, és szaporán leteszem testemnek adóját.—  
Hogyha nyomára talál sz Gelemérnek, mond neki: fusson!

Tudva vagyon holjártta. Sebes nyilmódra vonódik  
Háta mögé az apám: férjem hada vágat elejbe.  
Tart velek a Bolgár, s az Etelnek partyait őrzi  
Elve, hol átmenetelt lehető késértni folyásán:  
Így leszen ő, ha mulat, mindenfelül ejtve gyalomba.  
Menny áldásommal; hadd e boldogtalan aszszonyt

Ázai siralmában, míg nem neki megnyilik a sír.“  
Ezt mondván, tüzes arcáját fédelbe takarta,  
S elnémult. — Uram, így hagytam kínharczban az asz-  
szonyt,  
És magam-is, mert nem tagadom, siralomra fakadtam.“

„Mostan azért, Gelemér, indítsad táborod utnak;  
Intelek, a Kámaig üdöt pihenésre ne tágíts:  
Elgyőzik lovaink, ha szoríttjuk; most pedig arra  
Van szükség. Kalaúz leszek én: mert senki nem inkább  
Járatos e földön nálamnál. Gyermekek üdömben  
Innen czödöröket gyakran hajtottam apámmal:  
Ismerem a táj röjtökeit: hegye, völgye, folyója,  
S mindene elmémben. Ha bizol, rövid utra vezetlek;  
Hogyha nem, ám lássad: de te fogsz élteddel adózni.“  
Ezt mondotta Bodó, nem rég szolgálja Lehednek.  
Én pedig elhültem; sok, sok megfordul eszemben.—  
A négyes szövevény: megrontott sorsa Szabolcsnak,  
És ugyan apjának példátlan vészei által,  
És ön állapotom hitelessé tette az embert.  
Minden igaz, mit szóll, átláttam: játszani nem kell  
Illy szoroson, mondám, s kérdésből fejteni kérdést,  
S ismervén, a büszke Kazar mint volna dühének  
Rabja: mikint rég már fullaszkodik ellenem: utra  
Indultam kalaúзом után, hitelére szerencsém  
Támasztván.. Csak az erdőnek szilaj állati voltak  
Nézőink, míg nem megszállók Kraszna vidékét.  
Fáradtak lovaink. Bele unt a gyöngye cseléd is:

Mit tegyek? a szükség unszolt pihenésre megállnom.  
 Itt vereték tábort. Kezdenek falatozni legényim:  
 Csönd vala egy űdeig. Vizsgálom az öröket, és im  
 Fegyveresek, látom! gyűlnek partyára Etelnek  
 A tulsó szélről, s fele már csatarendbe verődik.  
 Fordulok, és részét seregemnek fölveszem én is:  
 Rajta üzők; míg nem szerkezhetik egybe felölem.

A Bolgár nem ijed tutajos segedelme fejében,  
 S szembe szökik. Nyomom én ötet partyátul Etelnek  
 És a talpkikötőt szaporán elzárom előle:  
 Így leve szárnyaszegett. Kik száraz földre kiszálltak  
 Elszánvák magokat, vıvtak. Kiket a víz emelget  
 Talpon: része keverg, rész általtörni igyekszik,  
 S így üzven egymást, Etel örvénnyébe szakadtak.  
 Nincs még vége azért: irtózatos a csata innen,  
 A kétségbe-esés millyent görjeszteti képes.  
 Nem harcz már: tüzes öldöklés. Lankadtanak elvég  
 A Bolgár csapatok, gyérülven fegyverem éli  
 Által az ellenség. Fogolyimnak száma csekély lön  
 Köztük; nagy nyereség a tábor hadnagya. Czinkát  
 Ellenem, és jókor, kitanultam tőle Lebednek.  
 Egy nappal megelőzte Buglócz a tábori járást,  
 Mint Lebed érkeznék a szegzett helyre; s ha én is  
 Annyival elkésném: ott veszttem népemet egyig.  
 Elsieték azokért. Negyedik napon érem az omló  
 Káma vizét, látám túl rajt telepedve Szabolcsot,  
 A ki derék hiddal már készen vára, izenvén

Állapodás nélkül költözzem, minthogy utánnam  
Nagy sereg ellenség, s oldalról léptet erősen.  
És úgy volt. Megyek ált: hozzám nyargalva barátom:  
„Ritka szerencse veled, mondá, táborral apám üz,  
Kémem hozta hírét, és hogy nincs meszsze ipástul,  
Esküszik. Aggsággal tele voltam azolta miáttad.  
Csak tüzet a hidnak, s azután folytatni ne késsünk  
A menetelt; s noha elkeserít látása Lebednek,  
Nem tehetem még-is, hogy fegyvert ellene kössek,  
Gyermeke nemzömnek; kerülöm, ha reám csap is,  
inkább,  
Mint vele megvívjak. Mennyünk! E Káma falat von,  
Rajt ha hidat nem lel seregének, köztte, s közöttünk.“  
Erre veténk tüzet a hidnak. Leve rettenetes harcz  
A tűz, s Káma között. A víz oltalmat ajánlott  
A fának fogamat nélkül, mert mérgesen a láng  
Verdezi a habokat, s a hid ropogással elégett,  
Mí pedig eljöttünk. Lebedet másodnap délbén,  
Estve Bogort hallók a pusztult talphidig érni  
Tábori falkákban, s ismét eltűnni törődve.“

Így szóllott Gelemér. De Szabolcs zárkozva magá-  
ba,

A Kazar asszonyoknak levelén töprenkedik, és míg  
Árpádhoz bajtársa beszéll, szózatlanul elmegy,  
Vádolván bal egészségét, a főnemű körből.

A Fejedelm esze átméré, miket a Kabar ifju  
 Rendre beszéll; de nem annyira multt dolgokra figyel-  
 mez

Ő, hanem arra tekint, mik fejlenek innen üdövel?  
 Honnan? milly zivatar készül? mint kellyen elejbe  
 A veszedelmeknek szándéktitkolva kerülni?  
 És így kezdi: „fiam, daliát késérteni szokta  
 Sok vihar, és boszszú: de az ész kórmánnya, s erős  
 szív

Győzni segít. Akarom, diadalmat hogy te is ezzel  
 Szerzettél utadon, s már vagy kapcsolva hadamhoz.  
 Légy Kabariddal igaz bajtársunk: semmi kivételt  
 Köztetek, és köztünk jutalomban nem teszek. Ér-  
 dem

A viadalmi helyen, mellyet keres a Magyar, és tí  
 Nem leszen választva. Lebed, s fő czinkosi engem  
 Illetnek. Kevesítve leszáltt gyakor ütközetekben  
 Néped száma. Vitéz vagy ugyan: de csatolva Szabolcs-  
 hoz,

(Kit te szeretve szeretsz ) s hozzád ő, lesztek erősbek.  
 Sajnálom, hogy bontakozást, mint kedve mutatta,  
 Mert ezelőtt ötöt láttam mindenha vidámnak;  
 Szenved egészségben: végzésem véle közölném  
 Most: de mihelytt jobbul, tetszésemet érteni fogja.“  
 Ő ezeket mondá, 'és elment a Kabar ifju.

Melly napon általkelt Gelemér a Káma folyóján,  
 Illitül a levelet röktön nyújtotta Szabolcsnak



A szökevény követ, és kalaúz. Ismérve Lebednek Szolgájára Szabolcs, bámúl. Emez: „Illi köszöntet, Tőle jövök, mondá, és tőle van e kis ajándok. S elmondom, mit szóval izent a bánatos aszszony.“ Változik erre Lebed fia, és tarsolyba bocsátván A levelet, mond: „nincsen üdöm most szállani véled; Esten jöszte, Bodó, hozzám, s kényedre beszélhetsz, Kedve ha leszs, mert kétes az is, hallásra fülemnek.“ S arcza vidámságát ez üdőtől fogva letette.

Sajdítá bajtársa sebét, és méne Szabolcshoz Árpádtul Gelemér. Föltette kivenni erébül A kórság mérget. „Rajtad ha segíthetek, így szóll, És vérem használ, értted, társ, vérem omollyék. Romlott vagy te Szabolcs, — arczád hitelíti, belülrül. Add tudtomra bajad.“ Felel ő: „töprenkedik elmém Egy levelen, melyet küldött vala nője Lebednek. Nem röjtöm, Gelemér, te előtted titkomat: olvassd.“

„Rettegek írni, Szabolcs, és égek is írni te hozzád, Kit nekem elvesztnem kinosabb százféle halálnál. Olvassd-el panaszim könyvét; olvasni ki tiltya? Nincs itten szerelem, s bujtás szerelemre, hogy elvessd.

Rettegek írni, mivel kémeknek tábora őriz, Mintha rabul volnék, nem hölgy, házában uramnak. Pözsgenek a lányok mellettem; száma sugóknak Nincs körülem, s kiki kelletlen fücsügésivel untat,

\*

Én mikor óhajtom, hogy volnék hagyva magamra,  
 S egy se legyen közülök szemeim csurogása tanúja.  
 Gond van rám, ha sirok: ha fohászkodom, üldöz  
 ezernyi

Ingerelő kérdés; mondgyák: „tán bánod apádnak  
 Házát, és keserít, hogy váltál édes anyádtul?”

S nem szóllok, mivel e kettő áldozta-fül Illit. —  
 O apa, mint tehetéd, hogy lányod lenne kötéstek  
 Eszküze, s vőt keresél, náladnál korra üdösbet,  
 És szilaj indulatút, tudomásom, s tetszetem ellen!  
 Ah! mivel érdemelém, hogy anyám is lenne kegyet-  
 len,

Hab közt ingadozó sajkámat mélyre taszítván?  
 Légy, de igaz, bírám, benned ha van emberi érzés,  
 Illy egyenetlen társ mint tetszett volna szivednek,  
 Drága szülő, mikor éltednek rózsája kifejlett?  
 Akkor kényed után választád férjedet, ő is  
 Kénnye után nőjét, mint vallád sokszor előttem,  
 Boldog napjaidat mikoron szívtelve beszélted:  
 Mért jöve kárhozatos tilalom rám töletek ebben? —  
 Mit nekem országtok? mit ez aszszonyi pompa fe-  
 jemben,

Melly ez jajra fakaszt: gyámoltalan Illi, fogoly vagy!  
 Nincsen ugyan békó sorvadtt kezeimre csatolya,  
 (Tudgya: az elzárttat nem szükség verni bilincsre)  
 Úgy, de szabadságom föl van már dülva, s szívemnek  
 Ez sem fájna talán, ha nem ő tartatna rekesztve!  
 Értetlen vagyok én álszókkal forgani, értök

Őrjeim azt, mi sanyar, tudakozva kicsalni szivembül.  
 És noha jól látom, teregetnek előmbe kelepczét:  
 Hallgatok oktalanul sokszor, hol szólalni lehetne,  
 Hol viszon ártalmas szóllamlani, megnyilik ajkam.  
 Néha midőn leveretve nyögök, s táguznak elérett  
 Fájdalmim kevesig: „tán férjed, kit nem üelhetsz,  
 Kérdik, apeszt? diadalmaknak kit vággya balodtul  
 Elragadott? siet ő hozzád, mint méhe virágra,  
 És szedi csókjaidat, s örököd mellette füléled.“  
 Így döngnek ravaszul, s fölmarják kinnyaim újra.  
 Mit mondgyak? „mikor érkezik ő, nem bizta reátok,  
 És nem bizta reám,“ felelem. Kűd ereszkedik ezzel  
 Bádgyadozó szemeimre, s nagyobb bánatnak eredve  
 Ágynak esem, mielőtt elhagynak lábaim önkint,  
 Tévedező lépéseimet hogy senki se lássa.  
 Szunnyaadozás jő rám, de nem álom, néha; s hol el-  
 multt

Állapotomra vezet, hol ijeszt a mostani sorssal;  
 Ah, kínzó tünemény! hányszor hoz vissza homállya  
 A szomorú éjnek! mert engem mindenik öldöz.  
 Elmondom, ne pirully: nincsen megsértve szemérmed.

„Úgy valamint történt, látám bétérni Szabolcsot,  
 Azt a nyalka Magyar követet, s föllépni Bogornál.  
 Szál ifjat láték; szebbet, mint emberi alkat  
 Minden férfi között, kik anyátul vettenek éltet,  
 A legkellemetesb hangon megnyitni beszédre  
 Ajkát. Mint bájolt nyájas forogása szemének,

Melly idomos keze is, mikoron terjengeti, szóllván:  
 „Küldve jövök, követ én, Bogor, és jó nője! Lebed-  
 tül

Hozzátok. Szép karmadarat, hallotta, neveltek.  
 Van fia néki madár szerető: adgyátok az annyat-  
 Vesztettnek, mulató társát hogy benne talállya.  
 Ismerem a gyereket: hozzám mindenre hasonlít.  
 Általam azt izené: madarát, mint kétszeme fénnnyét,  
 És mint élte sajátságát, úgy fogja szeretni.“  
 Ah, milly pillanatot nyert akkoron, Illi, szemedtül!“

„Már illyen felelet készült nyelvemre szaladni:  
 „Nincsen karmadarunk, de lehet hálóval az erdön  
 Fogni;“ midön az apám nem várttam válasza nyomban  
 Ott követé: „tudom a gyereket; nincs messzszire tőlem;  
 Végeztünk ezeránt apjával; jöszte, leányom;  
 A mi karmadarunk, ha Szabolcsnak tetszik, ereszt-  
 tyük

Szárnyra veled, csak üdöt hagyunk, míg készüle-  
 tünket

Megteszszük, mondá. Akarom, hogy boldogul élhesz  
 Véle, vitéz;“ s kezemet fogván kapcsolta kezembe.  
 Erre homály szállott rezgő szemeimre; szokatlan  
 Érzelmek zúdulnak elő elmémre szívemre.  
 Úgy tetszett, lebegek földrül fölemelve az égbe  
 Testi erő nélkül, s csak későn tértem eszemhez. —  
 Illy kép játszadozik, s nem ritkán, éjjel előttem.“

Hol vagytok tí, o gyönyörű ártatlan örömnök  
 Napjai? mellyekben mi legyen szivháboru, gondok,  
 Félelem, és bánat, nem tudván, mennyei lelkek  
 Társa vagyok, véltem, s hogy boldog csillagom el nem  
 Változik, álmodtam; de az ég mást végze felőlem.  
 Enyhít az még-is, hogy ezen példára eloszlik  
 Holtommal legalább minden kín, s béke vidít föl.  
 Illi, vigasztallyad magadat: nem tarthat örökké  
 Gyötrelmed. Siet a te napod beköszönteni hozzád,  
 Ernyedezik tested, készíttess néki koporsót.  
 Ez fog, ha nyomorult! ez fog megmenteni téged! —

„Látnom elég nappal nyavalyáim tengere árját,  
 Melly nő szüntelenül, s nincsen kifolyása: Mi okbul  
 Engemet éjjeleken rémit, és tördel az álom,  
 Mind, miket értem már, állítván ujra szemembe?  
 Látom apám haragát: „gyermek vagy, itélni tudatlan!“  
 Ezt haragta, midőn kérém: „engedne halasztást,  
 (Térdeit átfogván) az üdö míg győzni taníttya  
 Most idegen szivemet, ha az első épület eldült,  
 Mellynek alapköveit, rebegém, nem tette-le Illi.“ —  
 „Nem gyerek! így dörögött; szüleid szájára hajulnod  
 Kell vakon. Országot Lebedád.. vagy vivjak okokkal  
 Ellened én? az apád? a kinn áll adni parancsot?  
 Szót se tovább!“ Oda vagy, mondtam, oda lánya Bo-  
 gornak,  
 Érted ítéletedet: hally-meg! — Még biztam anyámhoz,  
 S mint ki beteg talpig, gyöngültten dülve ülébe:

„Elhagynál-e, anyám? ezeket mellyére zokogtam;  
 Kit szültél, kinek emlődet, mint dajka nyitottad,  
 És kinek ajkához forrasztott csókokat ajkad?  
 Azt mondád, idegen téj nem táplálta leányod:  
 Elhagynád-e tehát? Te ne tedd azt: fájdalom öl-meg,  
 Hogy ha te sem könyörülsz. Ah, szánny-meg ügyöm-  
 ben! anyám vagy.

Jöszte borulni velem, ha szeretsz, lábához urunknak,  
 Meghallgat téged,“ s szavaimba sirámok ütődvn  
 Elnémult nyelvem. Felel ő: „ki, ha én nem, akarná  
 Azt, mi javadra vagy? Még elméd gyöngé koroddal,  
 Kedvesem, éretlen. Nem kell kérgekrül itélni  
 A növény fákat. Gyakoron csalfálgodik a szín.  
 Emberi arcz szépsége, virág, vidor éjjeli álmok  
 Mind kevesig tartók: méltatlan utánnok esengni.  
 Üllepedett koru férjed leszz, nem híg eszü gyermek,  
 Kit szeles indulatok hánynak: légy nője Lebednek:  
 Ezt végezte apád, ezt én: hát, édesem, engedgy  
 Kettőnknek, mondá, s szavamat nem várva, kiméne.  
 „Látom már, nem szánod, anyám, te is Illidet: el kell  
 Romlanom általatok. Törpévé léve szerencsém,  
 Mellyrül imint hittem, hogy karján fölvisz az égbe.“  
 Így öntvén panaszim, kinyitám szökrényem, utolszor  
 Hogy még, mellyet adáljegyben, képedre tekintsek,  
 S vajha csak így legyen is bucsuvétem tőled örökre.  
 Elhülök! Az nincs ott: gyűrűdet sem lelhetem ottan:  
 Kép, gyűrű, mindkettő idegen, kicserélve Bogortul  
 Voltak alattomban. Szemeimnek nem hiszek elsőbb,

Ujra veszem vizsgálat alá. Rám hirtelen ajtót  
Tár az apám, és szól valamennyire békes ajakkal:  
„Úgy, lányom! szeretem kezeidben látni jövőd  
Férjednek képét, kit vőmmé még ma teendesz.  
Vessd-le makacscságod, Lebedet kiderülve fogadni  
Meghagyom, el ne mulaszd.—Lész, édesem Illi, vezér-nő,  
S majd Fejedelmaszszony, ha csak ég, föld össze  
nem omlik

Nem sok üdö multtán, hiszem én a Szittyamagyar-  
nál.“

Ezzel méne tovább, s vendégét tartva eszéhen,  
Készületekhez lát, s engem hágy addig anyámmal.“

„Itten az alkonyodás; szép, kit mosolyogva köszönt-  
het

Arcza, de szenvedek én lelkemben, mint ki nyakára,  
Vár megölő vágást. Szállott szemeimre sötétség;  
Lábaim ingadozók. — Ah, nap Te! miokra siettél.  
Még te is üldöztél? — Ne kívánd, föltépjem evektül  
Martt szívemet, s kinaim bellebb terjedgyenek újra!  
Nem tudok értelmes szavakat gondolni nyavalygó  
Állapotom leírásához, vagyok annyira roncsoltt! —  
És te! vihart lelkemre közö légy gyásznapiom este,  
S hogy millyen voltál, boldogtalan Illi ne tudgya! —  
Nem mind álom ez is; s bár álom volna, szegény én  
Milly nyugodott volnék! de kinez, hogy nappal is  
ujjul,

Éjjel is a gyötirelem, s szünetét nem várhat om éltig.

Így, káromra igaz: valamin tüprenkedik ember

Napköztt, éjjelen is, játékát üzni előkel. —

Nem füstöm neked ezt, hogy jöjj szabadítani, és nem,

Hogy mint én, keseregj. Legyek én eltépve Szabolcs-  
tul,

Csak magam a fogyató bűnnek prédája, de ötet

Hordozzák örömök kebeleikben. Nappala tiszta,

Éjjele is legyen az. Hölgyet neki (mondani melly kín!)

Adgyon az ég kedvest, kivel éltét töltse vidámul! —

Balgatag én! miokért öntök, hogy gyujtsam az égést,

Tüzre olajt, ne keressd; úgy mondgyák, enyhüdik a  
szív,

Melly terhét egy jámbornak letehetette ölébe.

S ámbár csak tizedét epedésem tengere vesztné,

Nem sok ugyan; még is nyereségem volna tetézet,“

„Olvastad panaszim; panaszim, mellyekre fakasztott

Háborodott lelkem; s már kezdém írni, mi felhők

Égi nyilat szóró vésszel terhelve dagadnak

Ellenetek, Magyarok: de kezem remegése ijesztett

Írni tovább: veszedelmi jel ez: minden tagom érzi;

S óva Bodó szolgára bizám a titkokat. Ismértt

Embered ő; hiteles nálam; hogy vágyik utánad,

Megvallá: nem félek azért, hogy tőle csalassam. —

Egyet még végtére, Szabolcs! még eggyre tanítlak,

Bár száz gondolatok, míg irtam eszembe, ötlének;

Rettenetes harczok fenyegetnek: hősfi, kerüllyed



A veszedelmeseket, kérlek. Légy boldog örökre!  
Még egyszer mondom: nélkülém légy az, örökre!”

„Mit szóllaszsz, Gelemér? kérdé a hősfi; ne szánnyak  
Illy nemes érzelműt, kit hal sors ennyire tüdrel  
Élté virágában? — Bajtárs! nem titkolom, égtem  
Értte, midőn ő is szabadon viszonzta szerelmem,  
S nem vala választó fal-gát építve közöttünk.  
Áll ez már! nekem is megszűntek előbbi reményim,  
Mellyek, volt az üdő, szépen mosolyogtak előmbe.  
Szoknom kell feledéséhez, s hogy birtoka nélkül  
Ellehetek, hinnem. Szerelem szájamra ne jöjjön  
Többé. Emlékét temetem mély sírba. — De szánni  
Még is az ártatlant nem léssen tiltva Szabolcsnak.”

Szóll Gelemér: „te csalog magadat. Más emleget  
ajkad,

Mint mi belül rág, s nem vagy erős rálépni fejére  
A fene kígyónak. Lappang belsődben akármi,  
És több szánásnál. De te mondd: mint szánhatod őtet?  
Ellenségünknek gyerekét? Epe, s méreg az ajkán  
Minden szó, s ha füled most józan volna utálnád  
E levelet, s te falod, mivel ő fölereszteni tudta  
Mézes csöppökkel. Vak vagy te, ha nem veszed észbe,  
Hogy mint színli magát, s opedez; csak törbe kerítsen.  
„Nincs itten szerelem, s bujtás szerelemre,” az álnok  
Irja. Hazugság ez! Lásd, miat tud szivre tapintni  
A szépen himző alakos, s tettetni szerelmet!

Megbűvölt szépsége talán? de az aszszonyi szépség  
 Elröpülő, s kevesé tartós b a nyári virágnál.  
 Vagy fájhat hűsége talán? ott csal meg az aszszony,  
 Hol lesütött szemmel hizelékeny ajánlati folynak.  
 Ostora sorsunknak, s vakság, hogy okoskodik ember  
 Kára után, s mit szül heves ingere, arra nem eszmél.  
 Illitül irtózzál, míg nem csal bájja fenyérre,  
 Hol mikor elsüllyedsz, vinnyog kaczagással utánad.  
 „Kit nekem elvesztnem kínosabb százféle halálnál.“  
 Itt sincsen szerelem? mellynek már horga szivedbe  
 Vágódván, rángat, valamint gaz szíve kívánnya.  
 Mért vagy hát halavány? mért lankadt testben, Uralnak  
 Mintha hegyét vinnéd, s a szó is nyelveden elhal?  
 Héj, mikoron vívtunk, nem hittem volna Szabolcsrul,  
 Nem soha! hogy megrontsa esztét egy mézszayn asz-  
 szony! —

Nem gyászoló: ravasz eszköze ő apjának, urának,  
 Kiktől az érzelmes megvan mindenre tanítva,  
 (Bár tanogatni leányt nem kell, mint hánnya-ki törét)  
 S a gonosz eddig még esinnyán játszott alakját. —  
 Tedd-le bolondságod. Levelét vessed tüzre. Gyüld-  
 meg

Öt, a késértő lelket, s tisztully-ki ködödbül.  
 Óvd magadat, benned ne gyanítsanak esztelen ifjat,  
 A Magyar ekkéig kiben érett férfiat ismért.“  
 A Kabar így zajogott kihevülván a Kazar ellen  
 Indulatos tüzzel: pedig ártó nem vala Illi  
 Szándoka. Nyert még is, mert jóra terelte Szabolcsot.

Szemfűl volt Gelemérre Szabolcs, és így felel:

„ujjá

Szült vagyok. A terhet leemelte hatalma szavadnak  
Lelkemről, mellyet gyáván, s vesztémre viseltem.—  
Fölbuzdul haragom most inkább ellenek. Átok  
A fejemen, ha hiszek, s levelét nem szaggatom izre,  
Arczképét, gyűrűjét nem adom lángokra. — Barátom  
Jól fejtéd levelét, van kézre tanítva az álnok  
Olvadozó, s nem sok hiuján enyvébe ragadtam.  
Melly jó, hogy kinyitád szememet, s csalatásom e-  
lőmbé

Számlálván, eszemet józanb uttyára terelted.

Kard, és kópja való nékem, nem idétlen enyelgés,  
Melly, ah! szégyellem, hogy most is téve bolonddá.  
Nem ma leszen, Gelemér, komoron hogy lássa Sza-  
bolcsot

A Magyar egy lányért; meglássd, e vétkem utolsó.“  
Így ő, s képe fehérségét váltotta vidám szín.

E közben Harsány. Örshon Főembere, méne  
Árpádhoz: „Kérünk Poloczok, mondotta, tövöstül,  
És gyökereztül, ereszs, követünk, vala merre te tar-  
taszs,  
Mí is igaz Magyarok. Bal sors ide helyhete bennünk  
Már sok üdövel előbb, s elvesztők régi nevünköt  
E fanyar Országban, lévén elegyedtek Oroszszal.  
Volga, s Denep körein hogy vannak számra fölösben,

Mondgyák: mit használ? segedelmek kései lenne,  
 Bár megimádgyanak is bennünk jó szándoku véddel.  
 Tí mentek rokonink: de leszünk mi vonva csigára  
 Általok itt, egyedül köztök ha maradni találnánk.  
 Tudgyátok, feleink! mi nehéz szolgálni Magyarnak  
 Tőlünk illy idegen népfajtot nyelvre, szokásra!  
 Ekkédig kancsal szeméit meregette szemünkbe,  
 Mint ki magát urnak, minket gyűlölvénynek ítélé.  
 Utban fosztogatott, rétrül barmunkat orozva  
 Elhajtá, s ha talált közülünk gyöngébbre, megülte;  
 És ha igaztételt keresénk, vesztettük ügyünket.  
 Most még lenne dühös hozzánk, mert mérge reátok  
 Lobbanván, rajtunk törekednék állani boszszút.  
 Végy föl azért minket, Magyarok Fejedelme! hadadban  
 Szolgálunk veletek, kik voltunk egyy ajak, egyy  
 nyáj,

Még mielőtt belső villongás töletek elszórt.  
 Régi vezérünket mondták Örnek apáink,  
 Kit méregbe kevertt nyilveszsző ütközetében  
 Által-furt. — Kiket a sors megkémélle, vezérjek  
 Nélkül szélledvén: felesebb rész szálla Denephez;  
 A mi véreleink pedig ez tájékra vetődtek,  
 Szent emlékezetül, hire hogy fűnn lenne Uroknak:  
 E várt, e várost Örshonnak róla nevezték.“

Eddig szóllt Harsány. „Hogy tí megelőztetek, Ár-  
 pád

Így kezdé; szeretem. Kik vagytok, tudva előttem.

Tudva az is, hogy Orosz kénynek huzzátok igáját:  
Éppen az indított, hogy vennők erre utunkat.  
Mint voltunk, kapcsolva legyünk most újra. Orosznak  
Nincs köze hozzátok. Magyaron nem kénykedik a föld.  
Míg föld leszsz, valamíg hold, és nap fénylenek égen.  
Én veszek kormányom alá. Őrs törzsöke él-még:  
Őrs unokája legyen hadnagytok. Karra vitézlő,  
Erkölcseire szelid: lettek benn jámbor apára.  
Nem vagytok szolgák. Adok osztályt néktek is ottan,  
Hol véres diadalminknak leszen érdeme nyilván,  
S hódított népek turulos zászlónkat imádgják.  
Tiz napig a késés.“ Erképpen válaszol Árpád.

Más napon Árpádhoz Gelemérrel méne Lebedfi,  
És így szóll: „Fejedelmivezér, a tegnapi vétket  
Engedgyed-meg: agyam kábultt vala: meglehet; ártott  
A posványos ital, mellyet hörpöltém utamban.  
Könnyebbedve vagyok: főm nem hevül: adsza pa-  
rancsot.

Ím Gelemérmondotta: vagyon, mit közlened.“ Árpád  
Így felel erre: „Szabolcs! miüdön részünkre hajoltál.  
Végeztük sereged kevesét szaporítani. Készen  
Tiz s ötezer kiszemeltt fiatal számodra: vezérelld.  
Tartozzék Ecsed is hozzád, ki atyád fia vérrül.  
S mint ki vezérfia vagy, számunknak töltsd-ki hijánnyát.  
Eggy osztályt teszték Gelemérrel; még sem az elsőbb  
Vagy te, vagy ő. Kiki fölsőbb leszsz ön nemzete pár-  
tyán.

Kardgyaitok sarját, s kópjátokat áldgya-meg Isten,  
A ki fölöttünk van, s legyetek hű bajnokim éltig.“  
Ezt mondván Árpád, kitkit dolgára bocsáta.

A Fejedelm ezután szerkezteti rendbe nyugosztaltt  
Osztályit. Legelől kevesé távuladon a fő -  
Tábortúl a vizslacsapat leve bizva fiára  
Kontnak. Etét, Horkát léptette utánna. Szabolcscsal  
Ment Gelemér, s az orosz Frígyes Horkának, Etének  
Háta mögött. Ezeket követék a tábori szárnyak.  
Árpád a derekán. Huba job felül. Apja Etének  
Balszárnyon. Fejedelme után Kont vitte csatáját.  
A szerek, és a gyöngé cseléd, mindennemű falkák  
Kont nyomain húzódtak elő. Kis közzel utánnok  
Örs Poloczit vezeté. Tuhutum bészárta hadával  
A roppant tábort, melly majd reszketteti Beszkéd  
Ormait, és leereszkedvén, elszórja bitangló  
Nemzeteit birodalmának, melly ősi sajáttya.  
Illy renddel haladott Árpád partyához Etelnek.

---

## K I L E N C Z E D I K K Ö N Y V.

**E** közben Lebed a czinkok zászlósa kijegyzett  
Szándékát követé. Küldének ketten ipával  
Horgánhoz, kit az években Bolgárok uraltak,  
Gyors követet, vélek hogy jöne tanácsra, izenvén,  
Ellene Árpádnak. Horgán Országá határán  
Megjelenék örömet, dühös ellensége Magyarak  
Inkább, mint amazok, s Czikadór vérücsce nejének  
Lévén, tüzre olajt folytatott a szélveszes aszszony.

Szóllamlott legelőbb ingerlő vője Bogornak:  
„Senki ne ütközzék bennem, mondotta, vezérfők,  
Hogy nyelvemre Magyar, buzdítalak a Magyar ellen  
Hadviselésre. Soká türtem. Fegyverre kikelnünk  
Vagy most kell, vagy fog rajtunk száradni gyalázat.  
Untig azok. Nem bánt, s mért bántana másnak előmbé  
Tétele; nincs ebben részemről semmi rövidség,  
Melly forrallya epém. De tanyámat orozva megütni,  
Nemde czudarság ez? s rokonok vérével itatni  
Földemet? és ha vagyok puha ember, lelkemet üzni

Túli világra? Betelt haragom mértéke Szabolcsnak  
Csábításában, kit tőnek véreszegővé,  
S ezt megboszszulnom, mondgyátok, vétkes-e, vagy  
nem?

Istenem ugyse! Lebed ne legyenek, ha megengedem e  
bünt

Álmos papjának, s a nemzöt hagyta gyereknek,  
És amaz üdöklő ármányfaju kurta királynak!  
Engem ezek furnak. De, urak, lelkemre kimondom,  
Pusztító veszedelm készül tí rátok-is. Első  
Vagy, Horgán, kinek országát zaklatni tökélett  
Szándoka Árpádnak, s ha levert, fordulni Bogorra.  
Főurak! itt az üdö ékkel kifeszíteni az éket,  
Míg lehet, és lehet-is,“ mondá, s végezte beszédét.  
Horgán szól: „daliás süvemet Huba fattya megölte,  
Nálánál jobbat, s ha tekintünk vérre, nemesbet.  
Elpörkölte Szapolyt; kincsét földulta bitangul,  
És mi kegyetlenség! villámozó menyköveket szórt  
Ártatlan hölgére, s mikinteggy szemtelen aszszonyt,  
Mint ringyót kiveté örökébül, s élete gyöngyét  
A Czikadór nemzet csömötéjét tette fogollyá.  
Hát pajkos káromlását mértékre ne vessem,  
Engem, s nemzetemet mellyel szennyezni merészle?  
Ezt ki viselné-el? Boszszúm lobog a Magyar ellen  
Hajdani sérveimért, mostan százszorta halálosb  
Ellensége vagyok, s késő ivadékom is az leszsz.“  
Kezde utánna Bogor szóllamlani: „semmi panaszzsal,  
Tudgyátok, ki ne is tudná? hogy nem vagyok én is;



Sőt mindkettőtök bántalma kevésb az enyimnél.  
 Ellenem a Kabarok mint mertek volna csatázni,  
 Hogyha nem a Magyarok Gelemért sörkentik urokra  
 Fényes ajánlással, melly megszédíti az ifjat?  
 Megtorlottam ugyan. Népében veszte. Haráicscsá  
 Lön marhája; s mi a nyereség? Szépével elillant  
 A pártos szökevény a nemzeti fegyvererőnek,  
 S a hetedes számot csorbává tette, mi köztünk.  
 Még soha nem történt; s most béres szolga Magyaránál.  
 A bűnnek nagysága szerint százféle halálnak  
 Kinnyaival marczanglom agyon; meg nem marad élte  
 Senkinek, aki Kabar, csöcsemőig az annya hasában.  
 Hallottam, fogadá Árpád seregébe, s vejemnek  
 Maszlagosultt gyerekét vele forrasztotta csatába:  
 Szép bokor! így kellett a pártos kölykeket egybe-  
 Csatlani! rongyollott foltyát így lelte-meg a zsák!  
 Megbékülve vagyok Besenyőiek Urával. Igére  
 Huszszor ezer nyilazót. Az Oroszt ébreszteni szükség,  
 És a Kúnokat is. Tengertül tengerig érjen  
 Harczi szövetségünk, s ekképp noha tudna röpülni,  
 Mint a vércse, vagy ölyv, meg nem menik egy Ma-  
 gyar ennyi  
 Körmöktül, ha utánna üzünk részével erőnknek,  
 Míg nem meszsze halad, s más részét küldgyük elejbe  
 A Donon, és Denepen, s a sziklás Neszteren által.“  
 A Kazar így szóllott. Tetszék a hadviselésnek  
 Rende nekik. Horgán tábort gyűjt Okka, s Etel közt,  
 És Bogor a tenger mellett. Osztállya Lebednek

Ketteje közt, és a nyilazó Besenyőiek is ottan.  
Mozgásban látszott a félföld embere lenni.

Nem vak sorsra bizá fölséges dolgait Árpád  
A Fejedelm. Meghitt ifjakbul küldé körösleg  
Kémeket. Ogmándot Horgán földére bocsáttá.  
Sárd, a legravaszabb alakos, leve kém az Orosznál;  
Tarczal véle; titok-tartó, és lángeszű hősfi.  
Teltenek utközben noha több napok, emberi műnek  
Nyomdoka nincs. Falu, gabna-kalász, vagy gyapjas  
ihoknak

Nyájai, vagy lebenyés ökrök csordái szemekbe  
Nem tűnnek; sem veszteglő, sem fegyveres ember,  
Sem munkált gátlás, melly élő állatot izzaszt.  
Nem szerez ez gondot. Vadat űz a szittyá leventa  
A komor erdőkben, vadat a sik téreken íjjal,  
S elveszi éhségét mulató nyeresége nyilának.  
Táplált a tehenek, s kanczák tele tölgye sok ezret,  
Többnek adott még is faggyús göbölremek ételt.  
Már az Etel közelít, meszszerűn szembe csapódnak  
Hömpölygő hullámainak játéki. Az első  
Már a szőke folyam suhogását hallani vélik.  
Csörsz, a fürge, kinél az uszásban nem vala bátrabb  
Senki, vagy értelmesb, ugrat partyára, kiválván  
Népe közül. Szélét szaporán átméri szemével  
A két föld karimájának, s hol volna nyugodtabb  
A viz-nyíl csavarulttában, hol martya csekélyebb  
Vizsgálá. Ezalatt osztállya ereszkedik a szúr

Dombrul alá. Fordul hozzájok Kont fia, s így szól:  
„Tömlöket, Daliák! te, apródom, fujd-föl az elsőt,  
S mit tennem láttok, kiki azt művellye utánnam.“  
Erre leszáll; a lóhevedert tágította, hogy ezzel  
Könnyebben vegye páráját az uszó barom. Íjját  
És aranyos tegzét szerkezteti nyerge fejében,  
Hóna alá köti a tömlőt; jobbjára csatollya  
A kantárt, az Etelbe szökell, s kicsid üggyel eléri  
A tulsó párkányt. Megfordul: „noszsza, vitéz had,  
Országot keresők! tömlőkön jertek utánnam,  
Lássa merészségünk a Nemzet, s lássa vezérünk.“  
Nyul kiki tömlőhöz, vetekedve sörénykedik által-  
Kelni. Keverg az uszó sokaság, társ sürgeti társát.  
A tajtékos uton, s kár nélkül túl vagyon a had,  
És a nap ragyogó tüzinél szárította ruháját.

Már behomályosodott, Volgát mikor éri Etével  
Horka, Szabolcs, Gelemér. Későbbben jöttenek: innen  
Kelle tehát hűs mellyékén nyugalomban az éjjel  
Tölteniek. Mulatá a vitztükör őket, az égnek  
Csillagait melly visszaveté sokféle alakban,  
És a csündbe vegyültt, de szelíd érdeketű zúggás.  
Nap virradta után az Etelt általszegik ők is,  
Csak keveset vesztvén, kiket a tömlő fakadása  
Viz medrébe sodort. Dellestre következik Árpád  
A főtáborral. Szakaszt telepíteni hozszat,  
Mint jönnek távulb egy kópja vetéssel Eteltül.

Társaikat látvák a föld más része határán  
 A csak alig jöttek, daliás játékkal enyelgni:  
 Őket is ingerlé hevenyében utánnok evezni  
 Hősi tűzök, s már készültek tétetnek uszásra,  
 Árpádnak miüdön hallák fejedelmi tilalmát.  
 „Kellenek ott amazok, mondá, őrt állani nem véltt  
 Ellenség ha megütni talál: ti kelletek itten,  
 A két part valamíg nem leszsz tétetve közössé.“  
 S osztata fejszéket fák döntésére. Közelen  
 Sok teleket, nyarakat túl élő fenyves, az égnek,  
 Csucsra futó sudarán, gyántás felhőt emelte.  
 A bölcsőbb öregek hitték, hogy kezdete oltá  
 A földnek, benn nem forogott vasa emberi karnak.  
 Nézete rémítő. Borzas sűrűsége tövének  
 Járhatlan, s csak evet bujkál benn, s kised őkör-  
 szem.

E komor erdőben hírelék a régi világnak  
 (Eggy sem látta: de mit nem képzél az ostoba pórság  
 Csélcsep nyelvek után, hamisabb bár volna hamisnál?)  
 Villongó tündérvárát. Volt hét fala: föld, kő,  
 Réz, vas, ezüst, arany; a belső, legerősbike gyé-  
 mánt.

A külső kapun őrálló vala hétfejű sárkány  
 Annyi tüzes koronát viselő. Láng dült ki szünetlen  
 Minden szájából, s fogain méregszikra forrott.  
 Másodikán Góliát-kigyó, százfnyire hosszu,  
 Álmatlan, s az egész falrét elzárta tekercse.  
 Vadbika harmadikát őrzé. Szeme, szája sziporkát,

S orra lövellt. A vaskapunál Strucz tartá bemarkolt  
Körmében kövecset. Grif-hím az ezüstre vigyázott.  
Egy képeré sötét kedvű vén férfiú termet  
Ült az arany nyilaton nyomván állához az öklét,  
S mint nyomorult féltő, a csillám-falra hunyorgott.  
Nem volt a gyémánt kapu is szabadára hagyatva.  
A kikelet rózsájához képeré hasonló  
Aszszony, lenge ruhát viselő sétála mosolygón  
Itten. Nem látszék, hogy szügend belseit enné.  
Testmozgása vidám, szemepillantása szerelmes,  
S ajka nyílásával nyelvének méze varázsló.  
A tündéri király itt élt a földi világnak  
Minden kincse között. Természeti étel-italtul,  
S műtül is irtózó. Üreges vég nélkül az allya  
Váranak. Kénkő patakon kelhetni csak által,  
Melly száz évek alatt eggyyszer szünik égni, kicsinded  
Röjtékeny hidon, és ezt is forgó kasza védi.  
Ottan ezerszer ezer kád töltve penészlík arannyal,  
Mellyeket eddiglen nem üríte - ki bücsstelen orzás.  
Még ezeken föllül tartá a régi meséllés:  
Erdeje szent tündérváranak, mint maga is szent,  
És ha halandó kéz érdekli, halál fia lészen.  
Árpád tudta hiúságát a gyáva hitelnek,  
A gyalró félelmet azért hogy elűzze, tanácsul  
Hívja Taturt, kinek a babonán hogy volna hatalma  
Mindenek elhitték. Kinyitá a Főpap azonnál  
Szent könyvét. Besodortt levelit forgattya sötétes  
Homlokkal, s titkát a tündérvári mesének

Elméjébe vevé: „s tisztítást rendel, az erdő,  
 Melly illy ennyire szent, hogy förtőztetve ne legyen.  
 Egy jósló gyereket, szeplőtlent, és heted évűt,  
 Apja kinek csak az áldozaton, s nem kostola máskor  
 Szédítő bor-italt, a szent tételre kerestet.

A gyereket legelőbb öltözteti tiszta szövetbe  
 Hószinü vászonbul, melly még soha nem vala testén  
 Senkinek, és így szól komolyan: „fiam, ott az Etel-  
 nek

Megkanyarultt öblén a fűzfát látod aláfolytt  
 Gallyaival? Látod, hogy vékony száalai lengnek  
 A viz sikja fölött? Ott csügg fügefészek az egyik  
 Fűzvonalon, te azont letöröd, s hozzám hozod épen.“  
 A papifő ezalatt rakatott jóslóival oltárt  
 Pázsitbul, s éleszte tüzet vele hoztta szerekbül  
 A közepén. Szalad a virgoncz lóggatva kezében  
 A fagyapott csoda épületet, s oda nyujtya Taturnak;  
 Ez pedig a fészket belocsolván balzam olajjal.  
 Rá olvassa varázs szavait, s föl az égre sohajtván,  
 A szent tüzre tevé. Sűrű füst feketíti az erdőt;  
 Borzasztó tünetek keveregnek az égen ezernyi  
 Alkatban, sárkány barom ember forma lidérczek.  
 Mindnyájan lángot lehelők, a kénköves égés  
 Millyen lenni szokott, s szédítő bűzet okádók.  
 A föld rázkodik, a levegőt hasogattya rivások  
 Éktelenül, s kezdenek végtére csatázni magok közt,  
 És mint zápor eső az Etelbe szakadnak ijesztő  
 Ordítás közben. Leve csönd; elhamvad az oltár

Szent tüze, a fújtó büztül megtisztul az ég is.  
Ekkoron a Főpap markol két-élű szekerczét,  
S a szélső sudaras fenyű-szálon hét sebet ejtven  
Ekképp szólla: „vitéz hősök! Láttátok az erdő  
Tisztultát. Tündér lelkeknek rajta hatalmok  
Megtöretett. Szabadon fejszétek döntheti fáját.“  
Fülvidul, és lelket veszen Árpád tábori népe,  
S földre teríti vigan dallván az örökkoru fákat.  
Izzad ezernyi ökör járomban, fárad az ökrész,  
Szertelen a zajgás. Kerekek majd sipra szaladnak,  
Majd nagy terhe alatt a tengelytőre csapódván  
A vasazott kerekagy, fülöket zsibbasztva csikorgás,  
A csonkultt fatövök sokasodnak, gyérül az erdő  
Szálosa, s csak nyomorék ligetes csemetéi maradnak.  
Sürgeti nem könnyű munkáját Volga gerében  
Más részről Dorog, és szálakbul talpokat ácsol.  
A vízpartra merőn kétszerhat szolgagerendát  
Ásat, s hozzájok facsaros lánczokkal akasztva  
Sorba rovott fenyűit, s gépellyel vetteti bellyebb.  
Hol pedig a víz-nyil ragadóbb, s hullámi dühösbe  
Vasmacskát szállít sűrűn fenekére temérdek  
Szőrfonadékokrul, mellyek szurkozva valának.

Hétszer kelt, s nyugodott a nap, míg fáradoz Árpád  
Tábori népe, s Etelt általköti hidgya Dorognak.  
Mégvagyon a talphid, s Árpád így osztva parancsát.  
„Mind, ki korára öreg, s a gyöngö cselédek, az oltár

Táltosi, és Jóslók, s mi való a tábori szerhez,  
 És valamennyi barom költözködik az hidon által,  
 S Réde vas üngösivel. Védeny késéri szekernyés  
 Osztályát ez uton: mikoron megharsanik a kürt,  
 Hajnal eredtével, megyen ált a nemzeti zászló  
 Örje Berend legelöl, s Ormán nyujtózik utánna,  
 És a többi. Dorog végrül jár rontani tüzzel  
 A nagy erőbe került munkát, a Volga igázót.  
 A nyilazók, és kópjavetők, s minden lovag a talp  
 Ernyezetében uszik, hol az ár rohanása rekesztve  
 Bádgyattabb.“ Ezeket szólván, elhallgata Árpád.

Pirhad az ég gyönyörűn másod virradtra kelőben  
 A napnak kitűző lángjátul, melly ma utolszor  
 Láttya Turul vérét Azsiában, szinte dücsöbben  
 Kezde szokásánál a mennyen fényleni képe.  
 Fúva Lehel kúrtyébe; Berend paripára szökellik,  
 És Európa felé zászlóját lengeti a szél.  
 Ámbátor teheté, nem mégyn szárazon Árpád:  
 Tömlőt füz széles mellyére, s bocsátkozik első  
 Vizre, s hasíttya színét az erőben büszke folyónak.  
 A partrul fejedelme után gyorsalkodik a tűz-  
 Vérü Magyar, s megtartva sorát, evez a higon által.  
 A tajték tajtékra borul; benn csattog ezer kéz  
 A hab fodra fölött, testek beterítik Etelnek  
 Gyöngy szint játszadozó hátát, s tarkára cserélik.  
 Harmadik alkonyaton megtisztult túlya Etelnek  
 Őseink díszétül, s Azsiát oda hagyta örökre



A Magyar ekképpen. Mondgyák a régi híresztők,  
Hogy sokan elváltak félékenyek, a hadi erkölcs  
Kiktől volt idegen. Süpredék, és suttonos allya,  
S korcsa az ég föld között legerősebb nemzeti testnek.  
A kiket elnyelt már, s méltán, keletészaki vadság,  
És neveket vég semmisedés árkába temette.  
Élsz de te, Árpádnak fűlséges nemzete; mellyet  
Lóháton hoztál, szeplőtlen nyelved is él még.  
És noha száz viharok dulták, él ősi szokásod!

A Fejedelm legelőbb megjárá Volga vidékét,  
És a Főnagyk is. Lőn így isméretes a táj  
Fektével. Félkör képben telepíti-le népét  
Háttal Volga felül; nézett Susdalra nyilása.  
Hétnapi nyugtot adott Árpád a tábori népnek.  
Itten az izgékony fiatalság oszladoz. — Ompold  
Válva külön kerecsenyt, vagy kulcsost forgat az ég-  
bül

Nyalka negédséggel, s a földön haggya heverni,  
Mellyre levergődött, az helyben. Néztenek inkább  
Arra, mi hasznót hajt, a többi, s unalmat is oszlat:  
Széllyednek Balog, és Koppány, Kusid, Inke, Ko-  
lontár,  
És Csapod, és Beazter, Zombor, Cseke, Kölcsé, Ke-  
leddel,  
Része süket fajdot, húrost, fűrt, foglyokat ejtnei,  
Vagy ligetes csereken törrel rászedni az erdő  
Apró pölhőseit, vagy lépveszszőre kerítnei

Hangos szipkával. Sokat elcsala, meszsze az álnok  
 Küllő, s véle rokon harkály, tréfálva esengő  
 Jászszával, s most itt kopogott, s már századik ágon  
 Harsányon nevetett. — Mulatás vala látni, miképpen  
 A játékos evet szökdelt, s az ijászszal enyelge.  
 Mert mikor ez kezdé idegét eleresztteni: a vad  
 Szempillantat alatt megváltoztatta ülését,  
 S bajszát törlögeté. Más része erányoza inkább  
 A szittyós tavakon sétáló fúra, s buvárra  
 S vad hattyúkra, tavasz félen mellyeknek Etelnél  
 Nincs szüke, falkákban mert Parthia tengere küldi  
 A tájrul, hol Etel beszakad, s van rakva Balangjár.  
 Fészek után a csintalanok futkostenak. Árva-  
 Pintyfiat, és seregélyt bődönyökből része pödör-ki,  
 Része bokrot fürkészt, s a sármányt elszedi, annya  
 Míg oda jár kis szárnyosait táplálnivalóért.  
 Nem keves a terebély fűznek kiereszkedik ágán,  
 Vagy fölhányta magát rengő sudarára evetkint,  
 Hol vagy csíz lappang, vagy bűgő gerlicze fészket  
 Építette, s szelíd társát hívogattya nyögéssel,  
 A kicsiny orzónak mikoron keze rajta üt, és foszt.

A hűves erdőben míg így mulatoznak az ifjak,  
 Másfélről fentők villognak hősi kezekben,  
 És gerelyek, kópják, s a sok cifrázatu ívek.  
 Telve vadállattal tarkult a rengeteg erdő,  
 Melly zaklatva talán soha nem vala kezdete oltá  
 Ennyi vitézeztől. Sima őz, gyors szarvas ezernyi

Jávorok, és kecskék, félénk nyulak, erdei sündők,  
És valamely vadat a sivatag szállás nevel, itten  
Emberi vészeztől szabadok, kényekre tanyáztak.

A magyalos sűrűben medvék, és farkasok ellen  
Volt, kit kedve vezet. (Nem azon természetű minden.)  
Itt birják örökül csöpögő barlangjokat; innen  
Czammognak-ki, mikor hasokat lappasztja az éhség  
Renyhe komorsággal. Halkal Huba uttyokat, és Kont  
Erre veszik, mikoron viadal-neszt hallanak oldaltt.  
A morgás kétféle vadat vetet észre. Közélbre  
Tartanak a nesz után, fogvák az aczélhegyű ternyöt  
Mellyekhez. Kinyilik lassankint a viadaltér,  
S ím vadkant látnak, s medvét keveredve csatába.  
Hol pörög az, hol lábra föláll, s tajtékos agyarral  
A medvének esik, s kanyarogván vága szügyéhez  
A topogó vadnak. Most ez kétszerte dühösben  
Megmarkollya fülét, s fölemelvén, földre teríti.  
Ártni siet neki körmeivel; beakasztani nincs hol  
A rőfögő testébe, mivel vala bőre keményebb  
Tölgyek kérgeinél, és a sok rétű paizsnál,  
Zuzza tehát orrával; ez is mind hasztalan: a csont  
Nem horpad, s czimpája nagyobb fájdalmakat érez  
Mint a kan. Viszon ez bajtársa inába meríti  
Gőzölgő agyará, és fölkap körmire ismét.  
Fölborzad sörtvéllye, tüzelg szeme, rázkodik, és dől  
Ujra csatába: amaz sem késik szállani a vér  
Hév mezejére, midőn mellyékről szóll Huba: topp topp!

Kont is azonképpen. Merevednek az erdei vívók.  
 Trüszszög-is, és rőfög a sárnak heverészsze; szokás-  
 kint

A barlang bundássá morog, s hentergeti testét  
 Durva farán, s csillám szemeit majd Kontra mereszti,  
 Majd társára, vitéz göggel, valamintha kihivná  
 Ámbár kettejeket tüzes ölviadalra magával.  
 A vadkan nem ezenképpen. Hegyzette előre  
 Jelt mondó füleit, s agyarát csikorítva Hubára,  
 Szája habos fodrokat turván, fényvesztve szökellik.  
 Agg Huba néki bukik; mellyéhez fészkel a vas-  
 Élre futó szálát kacscsánál fogva, s dőfésre  
 Várja vadát. Rohan ez, csak az emberi tárgyra szo-  
 rítván

A figyelemponot. Huba nyiltt torkába szalasztja  
 A gyilkos fegyvert köpüig, s hátára feszíti,  
 És a vér tajték rágó párája kigőzölg.

Míg az ügyes medvét képpel forgattya Kusidnak  
 Apja, s ravasz csinnel csalogatva kerülgetik egymást:  
 Kont békéje higul: meguná a tréfa keringőt,  
 És az aczél sudarát a vad véknyába arányzá  
 Mérgesen: ez viszon a képszált markollya, s kezéből  
 Mintha okosságát fitogatná, oktalan állat  
 Ámbátor, mint vélekedünk; kifacsarni törekszik,  
 S nem kis erőbe került, míg Kont birhatta magához  
 A fene talpasnak tenyeréből képje szakállát.  
 Ekkor menykövező hajtással furta szivébe

A boszszútlehelő, s még eddig vértelen eszközt;  
Az pedig a sebhelyre tevő fájdalomai közben  
Job tenyerét, és ballyával kóczozza bozontos  
Hónallyát, s a véreredést elfujtani szőrt tép  
Hasztalanul, mivel a szívnek döntötte nyílása  
A sűrű vért, s ellankadván orrára leroskad.

Torna, Gerend, Tapson, Szemerével jártanak egy-  
gyütt,

S Réde az erdőnek zöldellő berkei, s szálás  
Fái között, kiknek jelesen szolgálja szerencse,  
Vagy mogyoró kelevészekkel, vagy mellyre vonított  
Kézijjal, s az elesttekből már garmada telt föl,  
És hét targonczát megraktak soknemű vaddal,  
Mellyeket elkésért Huba osztályába Kolontár.

Más felül egy rónás völgynek kebelébe vetődván  
Und, s Tuhutum, vadünöt, és borjat láttanak uszni  
A buja pázsitban. Futos ez, ficzkándozik, és el-  
Haggya az éhetűző fűben gondatlanul annyát.  
Megpillantya Keled, s íjjárul már röpül a nyil-  
Vessző a ridegen szédelgő annyahagyottra,  
És bordája közé behatott a nyilvasa mélyen.  
A sérvést fájlalta kicsiny kezd bégve szaladni  
Minden arány nélkül. Panaszát mint hallya fiának  
A féltékeny üdő, szemfüllé válik egészen.  
Rázza fejét, merevíti nyakát, topog, és remeg, és  
bögg,

S a földet sima körmeivel vagdallya hasára.  
 Láttya fiát elvégre, mikint kergetve botorkál,  
 És sajdította baját fuldokló gyöngé rivásán:  
 Elbödíti magát, hátulját fölveti, s vakton,  
 Merre vadász sértette szemét, dühe arra ragadgya.  
 Megszöki oldalról Tuhutum; nem messzire tőle  
 Und, de amannak előbb idegérül pattanik a nyíl,  
 És a hig levegőt osztván, befurakozik álla  
 Kapczáján a boszszúlást forralta tehénnek.  
 Hökkenik erre, s megáll, s szanaszétt néz a fene állat,  
 És a völgy sziklás öbleit böggése betölti.  
 Sértőjét szeme nem lelhet, rúgaskodik Undra,  
 A bika szinte mikor nyargal bömbölve feléjek.  
 Két szeme vérbe borult; vastag gőz füstölög orran,  
 Szája nyílásából kivöröslik nyelve araszra,  
 S mintha gerinczéből merevényt tag volna kinőve,  
 Vagy mint földbe tűzött képszál, a farka fölállott;  
 A tar hegyről alá ekképpen vágata a vad  
 Hím. Még bírákozék az üdő, noha csüggedez, Unddal  
 A bika már közelít, s fenyeget távulban öklelni,  
 És diadalmában bizakodván, hánnya kevélyen  
 Szarvait üldöklő szándékát véle tudatván.  
 Most Tuhutum, noha nem kevesé volt volna gyakor-  
 lott,  
 Nem veszi tréfának. — „Kiki állástokra, legények,  
 Jösztetek, így harsog; hozzám Ecsed, és Upony, úgy-  
 mond;  
 Undhoz Kölcsé, Keled: idegét kiki tartsa feszítve.

Jelre vadász.“ csak ezent mondván, kiröpíte sívító  
 Veszszőt ívérül, s követék a többi vadászok.  
 Mintha kemény gömböt kigyalultt márványra hagyít-  
 nál,

A szilaj állatrul szintén úgy pattogoz a nyíl  
 Viszsza, csak ingere lön izgékonyb általa. Sebttest  
 Kapja Uponyt szaruhegyre, s hanyatt veti, és fut  
 Ecsednek,

Kit lábszára közé vagdaltván, kezde tiporni.  
 Fentöt fog Tuhutum, s fültőhöz véle arányoz,  
 S a vad fordulatot tévén, leli szarva tövénél,  
 Millyen erővel az agg tölgyet megrázni lehetne.  
 Fegyvere nem véthet: meghajlik, s a nagy erőnek  
 Engedvén a ternyőszár, darabokban elugrál.  
 Most szegi lába közé Tuhutumnáak szarvai ágát  
 A bősüzlött állat: de amaz félszakra szökellvén,  
 Kajla vivójának szarvát markába szorította  
 S rajta hatalmat vön, ámbár, valahol vala benne,  
 A barom öszszeszedé erejét. Forgói ropognak,  
 És csigolájának kimenülnek csontyai helybül.  
 A hős erre ragad dákost, s bémártya szügyébe  
 Markolatig, s vérét kifolyatván, élete megszűnt.  
 Und kevesebb bajjal harczolt: két kópja vetéssel  
 Elvégezte ügyét az ünőnek, s vékonya nyilttán  
 Hörgéssel kinyögé bélét, s elhagyta világát.

Testova némellyek czirkáltak az erdei térben,  
 Őrs, Ete, Horka, Dobrov, Harsány, és Védeny, Iharral.

Járt kiki vagy társsal, vagy csak maga, kedve miképpen

Hozta vagy a fölugró vadnak nyoma merre vezette.  
Ejt-el ez őzet, amaz kecskét; vala nyúlra keves gond,  
És csak az ifjaknak szolgált nevetésre futások.

Mindenik ön-szerzette vadát kötögette fűzerbe,  
S már fordulni akar; csak Etét nem látni: kiválék  
Kezdetben, s egyedül létét aggódva kereste,  
És mély gondgyai közt egy lombos hársfa ködében,  
Száz száz rémületek testét a földre lehuzván,  
Így lehelé az üdős szálnak gyökerére keservét:  
„Nem volt olly panaszos, tudom én, jó hársfa! tö-  
vödnél,

Most árnyékod alatt millyen nyög, s bútul evődik.  
Úgy-e te nem mondod, nem mondod senkinek, a mi  
Engem epeszt? a mit kifakaszt kedvetlenül ajkam.  
Kérlek-is, ah hallgass! legalább hű légy te erántam!  
Szóllanom, embernek veszedelmes; sok, ki örülne  
Sorsomnak sanyarú voltán, s hirdetne bolondnak,  
S ezzel fölforraltt ólmot csöpögetne sebemre.  
Tőled nem félek: vad örömmek mérge nemedben  
Nem fészkelte magát, sem irigység, sem rabi féltés. —  
Mondanak érzőnek: nem vagy hát boldog egészen,  
S bár ez igazságot tudnom nem kellne magamrul!  
Ah, tündér arany életkor! mi hijába virítál  
Létemnek tavaszán, ha reám izen illy hamar a tél?  
Míg szabad ifju valék: gyermek-tréfának örülvén,



Egykori társaimat képzeltt harczokra vezettem,  
 S mint kis hegyke vezér paripámru! szórtam előre-  
 Hátra nyilat, s izzadt gyors vércsém estig alattam.  
 Ekkor bõrlepelem leterítvén, zöld gyöpön édes  
 Szenderedés jöve rám, s gondoktul mentten aluttam,  
 És még nem csöpögött a gyöngyös harmat ezüstye,  
 Már én a csereket járván, kényemre vadásztam.  
 Nem vagyok így mostan. Fõlzúdult bennem ezernyi  
 Indulat. Álmom bánt: szégyellem mondani, üldöz  
 Ébren lételem-is: nincsen békéje szívemnek  
 Vagy csak pillanatig. Hol könnyű, mintha röpülnék,  
 Hol nehezedve vagyok. — Kikelet rózsája, te mondd-  
 meg,

Nyult-e kezem hozzád? Te patak, megmostam-e ben-  
 ned

Árczámat? (minek-is mosnám, melly szüntelen ázik?)  
 Vagy vidorénekemet hallátok-e zengeni egyszer,  
 Szép torkú csevegők, a szívnek harcza miolta  
 Mellyemben kitörött, s lánczán Kuldína sanyargat?  
 Ah név! marczanglóm! mért jössz nyelvemre marok-  
 kal

Tépní szívem gyökerét, s feszülésben tartani váltig?  
 Szándokom ez nem volt; akaralak eszembül elüzni,  
 S mint vagyon, ez hangot hogy eszem nem tudgya fe-  
 ledni?

Nem szeretek valakit körülöttem: néma magánlét,  
 Elhinném örömet, hogy szolgál csillapodásra  
 Így élnem; de hijába futok, megválni magamtul

Nem tudván, mivel a mi feszeltg belül, a mi sebet vés,  
 Nem marad-el, sőt ott tüzezebb Kuldína szerelme,  
 Hol más ötleteken nem késik néha figyelmem.  
 S én legyenek öldöklő? társátul az ártatlan özet  
 Megfoszszam? s ki ma még vigadott, mint árva, miáttam  
 Holnap ez erdőnek sűrűjét, a szikla tetőket,  
 És a forrásos tölgyet, hol tegnap enyelgett,  
 Bébudossa, s legyen, valamint én, kinnal emésztett?  
 Nem! nyomorultt állat, nem! vért Ete ontani nem fog  
 Testedbűj, sőt rajta hol áll, védelmezi élted.“  
 Így Ete, mint álomfejtő, tüprenkedik ébren,  
 Egy csak alig lihegő dāmivad mikor elterül a bús  
 Fekvő lábainál, s bádgyadt szeme szánakozásért  
 Esdeklik. — Már íveiket hátokra vetették  
 A nyilazók, s ím csillámlék meszszűnnek az állat  
 Futtában. Hamar egy veszszőt, tegzébül előránt  
 Horka, s szaladva aját föl vonnt idegébe csapintván,  
 Üldözi oldaltszak, s noha nincs közel ellövi a nyilt,  
 S szegzi lapoczkáját. Meglassudik a szilaj erre;  
 Fut még-is, de utánna vagyon Tuhutum fia nyomrul  
 Nyomra, s ha veszti vadát, a vér kalaúza szemének,  
 S illyképp a sebezett rávitte Etére baráttját.  
 Bámul emez, pirul az. Szóllamlik Horka: „heverve  
 Várod-e a vadakat, míg másnak homloka izzad,  
 Hogy, ki nyilat sem vetsz, melletted földre simulnak?  
 Vagy lél ürdöngös, s hozzád bűbájos igével  
 (Mert gyanakodnom kell arczádrul) csálhatod őket?  
 Ránczosodik képed: szemeid forgása sötétes:

Benned régen Etét nem láthatom, a vidor ifjat:  
Szólly, mi talált?“ „Bajtárs! felel ez: láttál-e vigadni  
Aggastyánt, s kit lába alig viszen üzni vadakra?  
Fáj, ha felelnem kell: kéméllé kérdezni Etédet,  
Míg föllábadozik, vagy eloltya halála világát.“  
S mintha varázs által fektéhez volna tapadva,  
Olly nehezen vált föl. Horkát sem bántya az inger  
Szóllni tovább. Hallgatva vevén a kópia nyélre  
A már megmerevedt vadat, elballagtanak egygyütt,

Nem vala jártosabb Uszubúnál senki az erdők  
Csinnyaiban. Ligetek, hegyek ormai, szikla kopárok  
Vizsga szemét el nem kerülék; vagy hol lehet éjjel,  
Hol nappal, s millyen fajtú állatra csapázni,  
S milly szerű eszköznek sikeresb használata. Árpád  
Őt egygy nappal előbb küldé; mert vinni tanyákra  
A Fejedelmi vadász-sereget csalhatlanul érté.

Még a hajnal alig pirkad, már nyergot ül Árpád,  
És Taks, és Ügyek élemedett kora gyermeke Álmos,  
A Fejedelm nemzője; Szabolcs, Gelemér, Kadocs, és  
Zárd,  
És Zádor, Tapsony, Bede, Zákány, Zalka, Berend  
Lél.

És az apród sokaság fegyvert adogatni kezekre.  
A kalaúz legelől. Virradtkor elérnek, az erdő  
Hol mutogattya buján pompáját. Emberi karnak  
Művei nem kerekithetnék idomosban orommal.

Mondgyák, és hihető, a vadkor tábori fészket  
 Itt tartott, hahogy ellenség sarkalni találá,  
 Volna hová elröjtni magát. Nyílt két kapu szemközt  
 Rajta; kívül mutatá két ponk a hajdani őrhelyt;  
 Így vélték. Uszubbú Árpádot rendeli, és Lélt  
 Északrul, s Zárdot. Vezeté a déli nyílásra  
 Tapson, és Taksot. Gelemér, és Zalka, Szabolcscsal  
 Oszlottak széllyedve. Adott Lél kürtye vadászejt.  
 Inganak a levelek hangjátul; rendül az erdő,  
 És valahol lappang, meg meg rázkódik az állat.  
 Erre az őz szaladoz, szarvas fut amarra dübögve,  
 S hullanak a nyíltul. De nem így a jávorok apja,  
 Nem keres ő suttont. Termet megvetni akármillý  
 Ellenséges erőt. A kúrthang honnan eredve  
 Ingerlette fülét, boszszúja is arra ragadgya,  
 És agya szikrázó tüzeit hős Léltre meresztvén,  
 Néki fut. Ez harsog kürtyével: rajta üz inkább  
 A szilajabbá lett jávor, s mellyéhez erányoz  
 Körmeivel, s száját viszi tátva harapni, mikorban  
 Nyílt vet, s a habozót Árpád fordíttya magára,  
 Mert az aczél órron sérté, noha vissza csapódván,  
 Eggy csöpp vért nem ereszt. Ágaskodik ellene dühhel  
 Árpádnak, Lélt állatván boszszúra csekélynek.  
 Kész a harc. Oldalra löké a Főmagyar íjját,  
 S ránta gerelyt: de siker nélkül szétt pattog ezüstös  
 Szára. Gerelyt ragadott ismét: kikanyarja nyelébül  
 A villámos aczélt mérges harapása fogának,  
 Mert oda szurt Árpád, s nyelvét átvitte az éles

Fegyverhegy. Kipöké, véres tajtékot okádván,  
A sértő eszközt, s hátulsó szárain állva,  
Léve fenébb, s hogy még harczot győz, mintha je-  
lentné,

Dül Árpádra egész sullyával. Viszsza szökellik  
Hirtelen ez kevesé, s törét bemeríti szügyébe,  
S vért fücsögő állát tekerítvén, fekteti földre,  
És fordíttya hanyatt a már erejére fogyottat,  
Melly inait rángatva hörög, s szemnyilva elalszik.  
Szép fejedelmi vadát illyképp vesztette az erdő.

Álmos czen közben fatövéhez dülve vigyázá  
A jávor-viadalt, s könyökét tegzére nyugosztván,  
Így kezdé: „mikor én sördültem gyermeki korra:  
Tűzfolyam, és nem vér izgat vala: három iávor,  
Hármat mondtam, vagy még több, ellenem annyi,  
Mint egy kecskeüñő. Nem vétett kópja-szurásom,  
Nem ha veték fentöt, hol akartam, kelle találnom.  
Mostan az ifjúság puha, s csak hiu árnyok azokhoz,  
A régibb Magyarok kik voltak. Félek, üdövel  
Nemzetem elfajzik, korrul már korra zsinárabb.  
Hát majd a maradék (mondá komorodva) mivé  
leszsz ?“

Ezzel az égre tekint, s im rárót láta lebegni  
A felhők közelében. Előrándított a íjjat,  
Ülttében kiereszti nyilát, s a szárnyas alá száll.  
Nem szóllott; de belül nemes érzés pözsge szívében.

A virgoncz gyerekek daliás mulatásokat üztek,  
 Míg erdön amazok fáradtak utánna vadaknak.  
 Lődözi rész egymást, (mint hadban) tompa nyilakkal;  
 Így kellett: nehogy ejtnének sérelmeket egymás  
 Testében. Más rész veszszőjét szórja erányba.  
 Ott a czéda gyerek tárgyhoz pördíte paríttját;  
 Itt kicsided fentöt társára feszítgete társa.  
 Más helyen ülve lován késérté képpel az ifjú  
 Bajtársát, vagy kardélet kardélibe vagdalt.  
 A gyerek így kerülé az üdöt tékozlanı akkor;  
 Így edzé erejét, s lön harczos honfi belőle.

Uszni tudott tömlő nélkül a szittyai gyermek  
 Már heted évében. Dellest vala sok ki mezetlen  
 A Volgába szükék, s búvárkint tűnve színérül  
 A viznek, fenekén sétált s Azsiában üté-fül  
 Nedvmosogatta fejét. Más ismét ölbe szorított  
 Karral fekve hanyatt hullámán bátran Etelnek  
 Hintáltatta magát, s a hab lebegette hajókind. —  
 Azt, ki füzött tömlőt, tarták az uszásban inasnak.  
 Volt kedvelve habonlábbó. Itt kelni ököltre  
 Kellemes, elmerülés nélkül. Föltéve jutalmok:  
 Kópja, tegez, kaczagány a gyorsabb általuszónak  
 Voltanak aggoktul, s csak az est borulásra szünék-  
 meg

A fürödő játék, mellynek java nyiltton előttünk.

Tarczal ezenközben megfordula Sárdal. Az első  
Így szól Árpádhoz: „kanyarogtunk, emberi nyomba  
Míg akadánk az orosz földön: de vadaknak elég van  
Szárazon, és álló mocsarakban naggya, kicsinnye.  
Enyhül az ég; hava eltágult, s árasztja levével  
A sok eret, s hinaras posvánnyal elönti lapányit.  
Napszállatkor orosz kondás komor arczal előnkbe  
Czammog. Rusnya gunyás, borzas haja, szőre po-  
fáján

Vörhönyeg; órra fitosságát két róka szem őrzi.  
Mí bátran kérdök: „nem láttad-e, földi, hogy orvok  
Erre tulok falkát hajtottanak? egy hete immajd  
Fáradozunk.“ Búsan felel ő: „láttátok-e hát tí  
Disznaimat? Tán barmotok is már régen elélték  
A farkasbélű katonák. Bár volna világon  
Túl, és nem közel itt város: szint forrja-ki a sok  
Ingyen evőt. Szép szóra nem ád; el nem lehet üzni.  
Bujdosnám, csak volna hová: nem győzni naponkint  
A kéretlen adást. Oda már csordám fele: Súsda  
Gyomra emészté-fül, s tartok, valamennyi bitang  
leszsz.“

„És katonák?“ kérdém. „Azok ám, így szólla továbbad;  
Bár soha egy se legyen: de gonoszt említeni hallék:  
Hirlelik, északrul, mint hópöhöly, annyi Magyar jő,  
Fosztók, emberölök, mondgyák, gyülekeznek ezeknek  
Ellene a miénk. Bujkál a nem hadi ember,  
És már is sok Orosz szaladott ide lelke szakadva.  
Ez ha való, agyaras csordámtul sok, ha botommal

Futhatok-el, s tí is haggyátok. Veszszenek inkább  
Tulkaitok,“ mondá a zordon képü, s kiállván  
A szóbúl, falkája felé röst léptei vitték.

Már nyugaton nem volt a fénynek semmi vonása,  
Csillagok is gyéren pillogtak. Fél eget, és fél  
Földet az éj komorít. A fültül kelle tanácsot.  
Kérni, nem a szemtül. Fáknak ropogásai, s fejszék  
Pöngésébe vegyült értetlen durva kiáltás  
Löttek az utvesztő erdőben néma vezérink.  
Munkásokra bukunk. Hasogat fát része, s tűzének  
Lángjával teszi tisztává a felleges éjjel,  
Része világánál, karját feltürve, rigyát vág.  
Már járatlan az ut, négy öt futamatnyira. Innen  
Oldalvást leereszkedvén, mire virrada Susdal  
Szembe tűnnek. Sikján látók a négyszegű tábort.  
Sárd oda csellengett, ő szállhat róla, miképpen  
Állanak a dolgok.“ Sárd száll: „közel ötvenezernek  
Vélhetem a sereget lovon, és gyalog. Apraja naggya  
Mind remeg. A kapukat zárják. Fala tömve körösleg  
Őrnéppel. Halavány színben jár bé s ki vezére,  
És ki halálban fél, ébresztgeti gyáva vitézit.  
Durva süvényfonadék alacsony fala; huszfogu lábtó  
Mint szabadon szemeim nézék, Ormaig elérhet:  
Innen rajta kicsiny csermely félholdra keríti;  
A fenekét láthatni: csekély: gyalog ember övéig  
Nem gázollya, s ezért az Orosz sem gondola hiddal.  
Népe vidékének forrásban: férfia retteg,



Aszszonya-is retteneg, s gyerekét rémíti nevünkkel.  
Így hagytuk Susdalt, s lekerülvén nyári keletre,  
Hol rigya nincs, jöttünk a bolgár széleken által.“  
Ezt monda, s halgat. De magában tartva tanácscsát  
A Fejedelmiyezér, más napra halászatot enged  
A tüzes ifjaknak. Vesz elő némellyike hálót,  
Mellyet nője kötött férjének. Másika horgot:  
Sok tömlőt füze hóna alá, s az Ételbe szökellvén,  
Mintha sikon lépdezne, merőn sétála szigonnyal,  
Meg meg csillapodék, s kötvén zsinegére cselétket,  
Áll maga töke gyanánt, míg nem faldozza hálálát  
A vizi vad, s ekkor köpüig bele-hajtya szakállos  
Szerszámát, s kücsügét vonzol, vagy sőreget egyik,  
Másika rőt sügért, vagy küzd a szürke csukával.  
A lomhábbak üdöt veszettek varsavetéssel,  
Vulgának szakadékaiban késértve szerencsét.  
Gyalmosok is bele izlének: ki meríte sikamló  
Menyhalakat, ki kövér czompót; tárgélye is olykor  
Fogva szorult: de keszeg legtöbb, ponty, dörgicse,  
s márna.

Legszebb, legfizetőbb mulatást a harcsa kerítő  
Nagy háló szerezett. Kissebb apacsója letűzve  
A parton: lebegett az üreggel csolnokon ülve,  
(Szárazon eltehető nyústtel varrtt irha csinálmány)  
A laptáros ügyességgel. Mint szállog az égen  
Könnyű pöhl, köztársa is úgy ingatta ladikját;

S mint, ki ha élte hagyott, meg nem nyilik ajka beszédre,

Úgy halgat minden. Halad, és túl a nagy Etelnek,  
Megfordul közepén, s foga közt hang nélkül ez egy szót

Érteti a hálós: hal hal! mert látta paráit

Ingani most itt, mostan amott. Kel talpra, kit illet,  
S néz mereven. Pányvát ragad egy markába, s ereszti  
Vizre magát, a két apacsó közt könnyeden uszván.

A laptáros ezen közben kiköt; ekkor az úszó  
Kényesen illetve hátát simogattya az elzártt  
Állatnak, s csatlós kötelét öklébe szorítván  
Általrántya kopoltyúján, s mint villanat a víz  
Csillámló füvenyére bukik, s a partra kigázol,  
Mert szaporán ha nem óvja magát, oda vesztheti lelkét;

S a hal farka csapásának szele vágta csak ötet.

A szörpányvának végére kapaskodik itten  
Része az ifjaknak, más része segíti kivonni  
A hálót. Amazok birakoznak az ellenerővel  
Térdre hanyatt esvén, s négy ökröt fognak elejbe  
A már hányakodó, s vesztét érezte tehernek.  
Nagy viza volt, millyent a hallal bőves Etelben  
Sem gyakran láthatni: bikát bőgése jelente;  
(A kín mit nem okoz!) Bajosan szározra kivonván,  
Elfogyaták éltét száz, és száz fejsze sebekkel.  
Most lakozást ütnek. Remeket sok pörköle nyárson,

Sok bográcsra rakott konczát fölereszti levessel,  
 Innye szerint, mellyet bors nélkül nem hagyja forrni.  
 Ők ugyan így folytaták az üdöt: de tanácskozik Árpád,  
 És a Főmagyarok, mint kell az Oroszra ijesztni,  
 Mert az egész népet tudták főharczra kevésnek.

Ogmánd jő, s így kezdi: „Uram, nagy hirt hozok:  
 innen

Négy napi járatu föld a Bolgár tábora: Horgán  
 Okka vizén építe hidat, már szállog is által,  
 Mint a hangya-sereg. Fészkét kijelölte Muromnál  
 A döllyfvette vezér. Az sem titok, ellened, Árpád,  
 Ég lobogó tüzze: de Hubát inkább utállyá  
 Náladnál, s Szemerét. Gyűlnek hozzája naponkint  
 Újj csapatok, valamennyi lovon, valamennyi gerel-  
 lyel.

És mérges nyillal, kezeikre kerek paizs öltve,  
 Bőr sisak a fejeken: százezren nincs alul eddig.  
 Két szárnyán lánczol, mint látám, egybe szekérvárt.  
 A hidat ernyős hegy hosszszat titkollya; tövétül  
 Sikterület nyulik-el. Vannak posvánnyai délre,  
 Mellyeket Okkának táplál öntése; szegélyi  
 Vén eger és fűzfák. — Értém, suttogtanak arrul,  
 Álforogásokkal téged mint csallyanak erre,  
 S milly ocsmány temetőt készítenek; előre kaczag-  
 ják. —

Hallottam, Lebedet várják nagy erővel Eteltül,  
 S a Besenyőieket is: de mivel meszszebbre paranesom

Nem vala, hogy járjak, fordultam vissza Muromtul.“  
Ezt mondá Ogmánd, s szava szült újabbi tanácsot:

Lél, a kürtviselő, másod virradtra jelente  
Készületet. Zászlójok alá gyülekeznek az ifjak,  
És kiki tisztében szégyenlene lenni utolsó.  
Harsoga Lél ismét harmad hajnallaton: erre  
Talpra kel a tábor. Közepén a nemzeti zászló,  
Melly a csirkadozó napnak fénnjétül elöntve  
A még gyöngé sugár rezgését visszsalövelvén,  
Játszi töremléssel pompázott. Állva közöttök  
Így szóllott Árpád: „A menynek kéke, fölöttünk  
Melly lebeg, új; harczos Szittyák! a föld is alattunk  
Új nekünk, de Magyart tisztelt a hajdani korban.  
Nemzeteket látunk, kikhez még nem jöve seinnél  
Ilir rólunk. Etelét tudgyák csak, hogy vala nálok  
Ostora Istennek, kit imádván rettege félföld.  
Most oda költözetünk, hol az ő birodalma ragyoglott.  
Hol koronákat tört, s mint tetszék néki, viszontag  
Osztogatott koronát. De ki vélheti, Szittyá leventák!  
Nyilts öllel fogadásunkat? viadalmakat állnunk  
Kell: (nem is irtózunk tőlök, kik hadraszülettünk)  
És gyöznünk. De vagyon menybül mindenkor az ál-  
dás;

Építés, rontás nem függenek emberi kartul;  
És mivel ösintül jött ránk tisztelni az Istent  
Minden kezdet előtt, a jámbor szerzetet épen  
Mí is tartasuk fűnn.“ Ezt mondván, inte Taternak.

Már az öreg zöld hantokbul nem idomtalan oltárt  
Szép ponkon rakatott tege még a Táltosok által,  
Kik szíromos féken vezetéek a hószinü czödört  
A szent helyre. Tatur mielőtt bele mártana pózslárt,  
Illyképp kezdi imádását: „Te, kegyelmeket osztó,  
Szent, és halhatlan! ki ha inteszsz, rendül az ég föld  
Ismét megbékül, mikoron tetszésed akarja;  
S országot kinek adsz, vagyon adva, ha elveszed, el-  
van

Véve: reánk honnot kereső Magyarokra figyelmezz!  
Önts Árpádba erőt; harczlángot népe szívébe,  
Hogy mint a viharok nyilazó dühe földre teríti  
A mi megáll büszkén, mindent letiporjanak, a föld  
Színe fölött, ki velek lelket vesz kelni csatára;  
S a menybéli Való valamint kegyes, az legyen Árpád,  
Kik majdan hadait békével eresztik, azokhoz.  
S mint én e czödör vérével füstöm az oltárt:  
Úgy a szent kardtul Pannónia tére pirullyn  
Ellenségünkön kopiánk ejtette sebekbül.“  
Ekképp szólva Tatur pózslárát verte szügyébe  
A lónak, s tön áldozatot, mint tiszte kíváná.

A nap ezen közben dellestre hanyatlani kezdvén,  
A hegyek árnyékát orias nagyságra nevelte,  
S míg bekövetkeznék a felleges alkonyat, Árpád,  
Mínthogy fujni sipot tilalom vala engedelem kül;  
Tárogató siposit szállította: „mulassatok, úgymond,  
Bennünket nagy Etel párkánnyan Szittyai hanggal,

Mellytül az Etresnek harsogtanak erdei sokszor,  
 Nemzeti hangidomink, ifjak, hozzátok-el, 's a  
 Hangszereket: ha csatába megyünk, ébresztteni harczra  
 Szittyá leventákat; ha szününk vért ontani pöngő  
 Fegyverek éleivel, nyugovás közt kedvre deríteni.  
 Ősi szokásinkat vigyük-el; tudgyák-meg utóbbink,  
 Míg Azsiát laknák Eleik, mint üztek unalmat,  
 S tölök gyermekeik szívják a nemzeti lelket.“

Így Árpád. A túrogató szava szivrehatólag  
 Itt megered, s hol az érzeteket zendíti, hol édes  
 Álmodozásba merít. Ott csöndes hangú furuglyás  
 Andalog, elméjét jártatván kedvese képén.  
 Más kobzon játszik; más timbora hurjain örlő  
 Tévedezésekkel kikeletnek pöngeti bájját.

Tetszik ez is soknak, de nem egy mindenben az  
 izlés;

Álmos, az ősz Fejedelmi após kezd szólni közbe:  
 „Ti gyerekek vagytok, korotokhoz timbora illik,  
 És hangzó sipolás, mi az én füleimben unalmas.  
 Énnekem ének kell, mint aggott régi Magyarnak.  
 Jöszte, Atád, zengjen gürjesztő éneket ajkad.“  
 Menten ocsódik Atád. Álmosnak dallosa; kedvén  
 Járnai tudó; még gyermek hős; ajakának igéző  
 Ejtegetése hatás; lantot pöngetni is értő.  
 A dalt így kezdé halkán késérve kobozzal:  
 „Dallanom a viadalt kedvellő hősi világrul

Máskor öröm; vagy szép hölgyét a trójai férjnek,  
Vagy mikor a Jász hős az arany kost méne orozni,  
Ezt, és a bűbajos arát Jolkosba ragadta:  
Hirdetnem magyar énekben: most dallok egyébből.  
Földe levantáknak, ki nekem születésemet adta,  
Nyiss fület énekesed bucsuzó dallyára utolszor!  
Nem látlak többé; ligeted nem láttya mosolygó  
Arczámat, milyen voltam mikor árnyoka intett  
A nap forrázó sugarátul gyöpre borulni.  
Nem von Atád sátort rónádon; nem veszen ott nőt,  
Hol kora fejledezett, sem testét nem földi hantod,  
Gyermeke majd miüdön szemeit befogja sirámmal.  
Föld te! hazája vitéz népnek, most pusztá mezőség  
Lél: árvák ugarid, szomorú erdőid is árvák.  
Elhagytunk, s más csillagaink támadnak ezentúl.  
A sors így akará; a mennyei végezet intett,  
Túl iszonyú havason költöznünk régi hazánkba,  
Mellyet ezen napalatti világ fejedelme dűcsöültt  
Karjai alkottak hajdan, de ma birja zavarnép.  
Úgy mondák öregink, kik már örök álmot alusznak  
Méhedben: jövevény szállók hogy voltanak itten  
Ők, és mi is azok, vérkint kik tőlök eredtünk,  
S csak pihenők a lankasztó harcoknak utánna.  
Kedveztel: noha borzogatott külföldi dühösség  
Nyugtunkban. Megerősödtünk számunkra, karunkra,  
Még is azért köszönő áldását mondgya reátok  
A Magyar. Emlekezünk hálával Etresről, Uralrul.  
És az üdők későbbre jövő ezerében is épen

Tudva leend, itten Magyarok hogy laktanak egykor,  
S meghaggyuk maradékinknak, legyen irtva szivekbe  
Korrul korra: derék eleik melly földről eredtek. —  
Természet hímzette mezők; domboknak ölében . . .  
Hajladozó völgyek, sokszor száz évi tavasszal  
Ujra virultt erdők, szeretett menedéki vadaknak,  
Mellyeket éjfélkört Álmós fia fölvere gyakran;  
Csörgedező patakok, szigetek, tavak, és te fölöttünk  
Éjjenkint szekeredben ülő Gönczöl, s te vezére  
A hullámos uton tévelgő tengeri népnek,  
Itt maradók! viszon áldástok küldgyétek utánunk:  
Hogy hegyek, és völgyek rónára simullyanak, ingó  
Semlyéket száríttson aszály léptünknek előtte;  
Kösziklák, havasok sereginknek nyissanak önkint  
Széles utat, valamerre menend a hét Magyar, annyi  
Táborral, s a nagy munkát gyámollya az ég is,  
Kedvezvén diadalmakkal, s hódullyn Etelvár  
Kőfala zászlónknak, s szállyon ránk ősi sajátunk,  
És legyen Árpádnak roppant birodalma öröklő.  
Harczfiak, indul lyunk: te vezess, fejedelmivezérünk!“  
Itten Atád megszűnt. Álmost zokogásra fakasztá  
A beható ének, s gyöngyökben két szeme ázott.—  
Ekképpen tölték az utolsó éjjel Etelnél.

---



## T I Z E D I K K Ö N Y V.

Mint a méhe raját mikoron kaptárbul okádgya,  
Úgy pözsög a Bolgár. Okkáig talpon Eteltül.  
Nappala Horgánnak békételen, éjjele álmot  
Nem hoz rá. Pajkos hadait szerkezteti; tábor-  
Árkokat is vettet. Nem ugyan félelme jeléül,  
Emlegeté; vagyon Árpádot fültétele csalni  
Lesre színes csinnel, s imolyához dönten. — Susdalt  
Róla tudósítá, intvén: jól lenne vigyázó  
Északrul, titkon ne lopódzék a Magyar által,  
Túl az orosz földnek fényvesztő erdein. Ekképp  
Vélekedett Horgán. A Bolgár had feje Kuvrat  
Nálánál tüzesebb, szállamlást kérve: „sokallom  
A nagy készületet, mondá; félennyi vitézed  
Volna elég szükevény csordával menni csatába.  
Hánnyuk-el a fegyvert ámbátor, pusztá ököllet  
Sem muka győzhetnünk országtalan emberek ellen,  
Millyenek ők. A bujdokló ijedékeny is egygyütt,  
Mint az ihok, kiket elszéllyeszt csaholása kis ebnek

Ej, Horgán! ha vezér én voltam volna Derencsnél,  
 Élne ma is Czikadór, s átkozná Kuvratot Árpád,  
 Átkozná Húba is, mert kölykén halva vagy élve  
 Mostan hervadozó özvegy menyed állana boszszút.  
 Engedgy meg, Horgán; szólok, mint szóllanom illő:  
 Ennyi leventának vesztegleni kell-e Muromnál?  
 Fogni vadat ha akarsz, szükség járkálnod utánna.  
 Vagy Lebedet várod? pirulok. Nem tudna-e Horgán  
 Győzni Lebed nélkül? most kell idegenre szorulnod,  
 Nagy göggel ki felőled majd hirdesse: tudatlan  
 Vagy hadi dolgokban, s megfoszt diadalmi dücsödtül.  
 Élni gyanú pőrrel sem rossz. Soha nem hiszem, a vér  
 Hogy vízzé válnék. Bolgárhoz szíttani nem fog  
 Lelkéből Lebed. Árpáddal, míg csálhat, előttünk  
 Szinli hasonlását: de van a vén róka szövetben  
 Véle, s hol ejti szerét, a tört fordíttya szivedhez.  
 Engem, nem tagadom, Horgán! a késedelem bánt:  
 Sikra ki Árpáddal, hol bujkál, veszszén-el ottan,  
 S tiszta egünk ne szagollya büzét kard-ette dügének.“  
 Ezt Kuvrat. Drongó, ki okosb vala, mint heves, így  
 kezd

Szólni: „Uram! szeretem, ha nem álmodik ez, ki  
 előttem

Értekezék. Talpig gonosz az, ki nem örzi hazáját,  
 Míg ere ver; de ha kelletinél füllyebb huzod a hurt,  
 Elpattan. Sok szépet ígér, s a fellegeken túl  
 Véle kereng esze Kuvratnak, ha megadni lehetne:  
 Ám de sokan lesznek, kik hozzá szóllanak. Ember,

Nem tudok én, ki kezét köttetné hátra, ha nyomja  
Ellenség: pedig a Magyarok most ezt teszik, őket  
Hogy Horgán önkénye szerint aprítsa, beszédét  
Kuvratnak ha követni fogod, s vaktába kiindulsz.  
Ország dolgaiban veszedelmes lenni szelesnek,  
És ki az ellenség erejét fitymállya, bolond az. —  
Sokszor alá néző jámbor megaláza kevélyet. —  
Még halt már Czikadór, s Kuvrat támasztja-fül ötét?  
Vagy ha nem: adgya okát, mi haszonnal pattogozértte  
Mit keresett Czikadór, hogy haddal méne Derencshez?  
Vagy Horgán birodalmának van-e kára Szapolyban?  
Nem vala ő Bolgár; de Magyar sem: mindenikéhez  
Csak haszonig vonzott. — Kirugott apjára ha nézünk:  
Érdeme fosztogatás. Elhallgatom emberölését,  
Mint csak pusztá gyanút, noha ez sincs minden okon  
kül,  
Mert ha hűnös nem volt: miokért csellenge Magyar-  
hoz?

Sokszoron apjáért gyereket veszszözi az Isten,  
Ámde ez a vérnek poharát maga vitte fogáhez. —  
Ezt boszullyuk-e meg, érette fücséllyük-e vérünk?  
S bár legyen is méltó, áldozzunk ezreket egyért?  
Mert a győzelem, tudhattuk, nem kerül ingyen.

Úgy vélem: ha reánk táborral üt a Magyar, akkor  
Védgyük az országot, mint ártó harcosok ellen:  
Ingerlés nélkül ha vonódik-el, utnak ereszszüik.  
Jobb a béke dücsöségnél; sokat özvegyen, árván

Hágy a had. Ki darázs fészket háborgat, eszetlen.“  
Így Drongó. De kit a végzés elszána veszélyre,  
Vesznie kell, Tüzelő Kuvratnak győze tanácscsa,  
Nélküle is, mivel arra hajolt, s fölfalta magában  
A Csabakulosi Magyart Horgán látatlanul. Oszta,  
Míg lobogó heve meg nem hült, indulni parancsot,  
S Kuvrat elő nyargal, szemeit forgatva dagállyal.

Rendeli Árpád is seregit virradtra kelőben,  
Népét négy nem azon számú osztályra szakasztván.  
Indítá legelől Gelemért, és véle Szabolcsot  
Klezma felé. Tüstént Ete, s Horka nyomokban ezek-  
nek

Léptettek. Taks, Kont a Susdali nyirkos utaknak  
Váltának. Harsány, Dobrov, Őrs Tuhutummal utolsók.  
Árpád, Und, és a Szakmári leventa derékon.  
Fogtak helyt; Kadocs, és Zárd is, két kelleme Álmos  
Éveinek. Nemzette Hulek, vérücsce Emecsnek,  
(Annya ez Árpádnak) s nevelé a két öreg őket  
Apjuk holta után. — Csörsz már a vizsga-csoporttal  
Szállong jóval előbb, s egy Bolgárt küldé vitézi  
Által hátraszegett kézzel. Mondotta futónak  
Lenni magát, ura kit Susdalba bocsáta Muromtul.  
Ő így szólla: „vezérfejedelm, ha kegyelmet ajánlaszsz  
Lelkemnek; ha csigára nem adsz: teszed ajkam igazzá.“  
„Bolgár vagy, felelé Árpád, érzésre szilaj had,  
S a magyar erkölcsöt hozzátok nem csoda mérned.

Ölniebet, melly kötve vagyon, valamint te, divatban  
 Horgánnál lehet, és szemeit hizlalni csigákon;  
 A magyar emberség nemesebb. Szólly szómra kanyar-  
 gás

Nélkül: mennyibül áll hadatok? méreggel itatva  
 Vannak-e veszszeitek, mint ezt cselekedni szokástok  
 Böcstelenül? Seregével urad melly tájra nyomódik?  
 Hősi között idegen nemzetbeli forgat-e fegyvert?  
 És fejtsd-meg, mi hagyással vagy Susdalba Itlárhoz  
 Küldve? — Ha félre beszél: e szent nap lészen utol-  
 sód.“ —

Bár rémeg a Bolgár, még is valamennyire bátrabb  
 Lön, s akadó nyelvét ekképpen készteni szóra:  
 „Szama vitézeinknek nincsen tudtomra, naponkint  
 Minthogy Etel tulsó sikjárul szállanak által  
 Új csapatok: de lehet már másfél százezer eddig  
 Okka körül. Muromot hármas fal üvedzi. Királynénk  
 Benne vigad, s kenetes szebbnél szebb lányok ölében  
 Áldozik a puhaság mérgének, s magzati véle.  
 Hánya latorkertet pázsitbul tágoz emelcsön  
 A folyam innenső hajlásán, Lassodik a viz  
 Nem tova ez ponktul, s egyy ágát nyeldezi, fölről  
 Gyöp bénötte fenyér, kit alig láthatni közelben. —  
 Méne Balakna felé Horgán, és Hadnagya Kuvrat  
 Hetvenezer fővel. Drongó félannyival oldaltt  
 Elkülönözve kopárságon. Jó része Muromnál  
 Vesztegel Uzmárral, s Horgánnak várja parancsát. —  
 Nem tagadom, Fejedelm, nyilaink hogy mérgesek, ámde

Ősi szokás nálunk, valamint lehet, ártani hadban.  
 Köztünk frígyeseket fegyverben nem tudok. Értém,  
 Hogy Lebed, a ki Magyar, nagy haddal Túla felül jár  
 Ellened ingerlett tüzzel. Susdalba szövetség-  
 Szerzéssel küldetve valék, és inteni: talpra  
 Kellyenek egy lábíg; minden szoros el legyen állva  
 Számszeres íjjakkal, köveket hogy szórni lehessen  
 Ellenetek, de hol a térség kedvezne feszítő  
 Dsidások lovon, és nyilazók nyomakodgyanak arra;  
 Zártalanul ne maradjon rés, melly egy nyulat elveszt,  
 S a Magyar így, s az Orosz, bolgár varsába kerül-  
 lyön.“

Szóllani szűnt ezzel. Seregéhez rendeli hátra  
 Árpád a Bolgárt, és illyképp osztja csatáit:  
 Téríté titkon Gelemért álutra, s Szabolcsot,  
 És Szemerét, öntvén lelkekbe vezéri tanácscsát.  
 Ellene Drongónak, menetét mint vélve arányzá,  
 Küldi Etét, s Horkát. Maga, és Und, és Huba halkan  
 Léptetnek. Dühödő széllel jön fürgeteg, és hull  
 Zápor az égből alá, mikoron Kuvratra vetődik  
 Elsők közt Uszubú, s térítvén félre csapattyát,  
 Hirt ada Árpádnak. Tüstént viadalra fuvat jelt  
 A Fejedelm, és kópjakat markolni parancsol,  
 Míg nem az íveknek beszivárgott nedve kiszárad.  
 A Bolgár elrémül előbb, nem várta hadakra  
 Ütközvén, de hamar lelket vesz, s szerkezik ő is,  
 Mint lehetett, harczrendbe, s feszít idegére sipító  
 Nyilveszszöt, az eső, mellyet lankasztá, s továbbad

Ártani a testnek nem tudván, szóra hijába. —  
Hátra vetette tehát ívét, és markola testes  
Szál fegyvert. Emberre feszít túl innen is ember  
Gyilkos aczél. — Dörgő Uszubú izgattya legényeit,  
És beledülve veté a Bolgárt viaszsa dühölygön.  
Ellenben Veleket Kuvrat nyomkodgya, s zavar lön  
Kétfelül. A Bolgár győzelmét hirdeti fennyen,  
És teve olly rohanást, Uszubú is mellyre hanyatlik.  
Horgán még gonoszabb. Tárkán a baltavitézek  
Hadnagya nem rősten forgat kétélű szekerczét,  
És ül: Még is előbb Balogot szemzette arányra  
Horgán, vaktüze mert ötet bellyebbre ragadta.  
Rátüzi életevő gerelyét, s a melly vason által  
A bolgári Király bajnok lelkének utat nyit.  
A te halálod sines, Tárkán, több évre halasztva,  
Bár kikelet virul életeden: Horgánnak aczélzott  
Ternyőszála, hol a lélek hajléka, találván,  
Elfujtotta lehellésed, s két barna szemedre  
Hol diadalmat vársz, ott száll örök álma az éjnek.  
Elhullott Keled is; mint délben rózsa piroslik  
Vére Kolontárnak, s lefoly ő is vércse lovárul.  
Beszter amott, Csapod itt haldoklanak. Ennyi vitézek  
Veszte, nagy ámbátor: de tovább terjedne özönkint,  
Árpádnak ha nem érkeznek intézete: rontson-  
Bé Huba, és legelőbb Kuvratnak vágjon inába.

A diadalm fölfúttá vezért Szemerének apóssa  
Ügyre vevé. Izgattya lovát, s mellőle vitézit

Elszórván, vasazott ternyőjét ökleli Kuvrat  
Állához, s nyakszirtya között lelkének utat tár.  
A bolgár szakaszok zavarodnak. Van ki fut is már  
Testova, még is azért Horgán nem veszti bizalmát,  
S tábora ingásán mérgedvén rugtat előbbre  
A csata forrttában. Hol Kuvrat? véle mi történt?  
Nézdeli; s nem látván, boszszúval telve kiáltá:  
„Fattyu az, és nem hős, ki magát kémelli haláltul  
Ez napon;“ és béront vaktában, merre tömöttebb  
A szilaj ellenség, s ordította: „vitézek, utánnam!“  
Fülhevül a Bolgár Fejedelmét látva veszélyben  
Forgani, s a viadal nyakasabb kezd lenni; ropognak  
Pajzsokon a gerelyek, s az aczéltott vértéken onnan  
És innen. Horgánt az öreg Szakmári vezérlő  
Megpillantva, lovát veszi sarkantyúba, s reá hajt,  
A Magyar, és Bolgár háromszor csaptanak össze,  
S nem vőn senki sebet, Sisakok csattognak ütéstül,  
Melly- és karvasakon tompulnak kópiaélek.  
Horgán, a fiatal, könnyűség azárnyain arra  
S erre pörög: Huba késelmes, de csapási szilajbak;  
Hét rétű paizsát furdalták tiz helyen által  
Horgánnak, s elvégre hol a kapocs szeszszorította  
A vértet, Huba győzelmes kelevéaszze beküldé  
A vázképű halált. Fagy ül a két pirkos ajakra:  
A szemek elhúynak, terhét kibocsáttya kezébül,  
S ez foly alá, s elefánt nyergébül teste kifordul. —



Nem vala már Kuvrat, Horgán sem : széllyed üvöltés,  
S rémület a bolgár hadban. Nem küzdenek immár;  
Elvetik a fegyvert, s csak utat szaladásra keresnek,  
Dül az egész tábor. Tart egyik része Muromnak,  
Volga körül most is sereget hol gyűjtöget Uzmár.  
Másika Okkának szittyós partyához ügyekszik,  
Merre kit a vak sors ragadott megmenteni lelkét.

A Fejedelmivezér ezeket mint láttya: Kadocscsal  
Küldi elő Zárdot Murom uttyát gátlani. A két  
Ifjak az oszladozó Bolgárt bekanyarva szorították  
A ragadó vizhez. Nem szükség ontani most vért:  
Dönti az ellenség a Szittyák nélkül is egymást;  
S nem menekedni siet, hanem éltét veszteni korábban.  
Volt, de kevés, ki uszásával túlpartra verődék;  
Többinek Okka adott temetőt posványos iszapban.  
Így a büszke vezér Fejedelmét vitte halálra,  
S pajkos hrvágybul süllyeszté gyászba hazáját.

Árpád félre vivé hadait még az napon innen,  
Tisztességet előbb Horgán tetemének adatván,  
Engede harczosinak kevesig nyugodalmat. Azonban  
Intéze Uszubút Gelemérnek utánna Muromhoz.  
A csata forrott már, Uszubú mikor érkezik. Uzmár  
Védi latorkertyét, valamint a kölykes orosz lány  
Barlangját, mellyben fetrengő kisdedi laknak.  
Kétzer ronta Szabolcs bé a kapun, annyiszor Uzmár

Viszszaveré. Máshol Gelemér sem léve szerencsésb. —  
 A domb árnyok alatt Uszubú tön osalfa keringőt,  
 És dsídás lovagit szállítván talpra nyeregbül,  
 Árkot hág. Iszonyú a vérözön. Omlik amonnan  
 A Magyar, és innen, s a Bolgárt vágja halomra,  
 A kasza éle mikint gabonának dünti kalászit.

Némul az ellenség, és fogy; nem hallani kormányt;  
 Nincs Uzmár! elesék harczolva vitézül; elestek  
 Bajnoki, s nyitva Murom, hol Horgán hölgye keasergi  
 Ázva sirámokban legszebb kora férje halálát;  
 S vállra folyó hajjal kicsinyit melljéhez ölelvén  
 Égbeható jaj közt fut Etelnek révihez, Istent  
 Vádolván, s férjét, és sorsát gyöngé nemének. —  
 A feoskék valamint őszkor hevesekre sietvén  
 Hoszsza csoportokban szállanganak: úgy vagyon itten.  
 Míg tartott az erős viadalma, Murom örjei gyáván  
 Megszökvén, kiki merre nyilást lele, arra futamlott,  
 Csak testét, lelkét hurczolván számkivetésbe;  
 S szinte halottaknak leve Horgán vára helyévé,  
 A Magyarok mire megszállták. Van préda ezüstben  
 Préda aranyban elég. Barmok sokasága teherre,  
 És vágásra fülös, s Horgánnak ménesi, gazdag  
 Fegyvertára, dücsös harczoknak léve jutalma.

A jámbor Drongó nem tudván semmit ezekben  
 Bátran léptet elő, tartván Susdalhoz arányát.  
 Csörsz a fürge vitéz valamint kitanulta csapását,

Hirt teve Horkának, s kalauzt is futtata hozzá.  
Horka utánna siet; Csörsz csalfán sinli futását  
A bolgár had előtt, s ingerli magára figyelmét,  
Míg hátul Tuhutum bajnok fia, és Ete kezdik  
Bontani a sorokat. Drongó mint láttya szorulttát,  
Hirtelenül seregét gyülekezteti domboru helyre,  
Éppen az erdőnek sarkán, s három szöget alkot,  
A Magyarokra nyilát honnan szórhattya köröslegi  
Fellegeket hinnél a napnak vonva elejbe;  
Úgy röpül a sok ezer vészsző oda, és ide. Esnek  
Sebbe sokan kiköt a nyilvas sérelme megöldöz. —

A szomorú Ete régen már forgatta eszében  
Élte kioltását; most e vágy bénne föléledt,  
A harcz vérmezején valahogy végezni unalmát.  
Horkához fordul: „Isten veled! én megyek, úgymond,  
Élni amott, hol vége leszen sok rétű kinomnak;“  
S a nyilzápor alatt egyenest Drongóra szökellik  
Villámkint: „ha vagyon kedved, mond, Und fia szállít,  
Kópja ki kópja vezér!“ Drongónak tisztí jelére  
Megszűnik a nyilazás. A két hős ütközik. Első  
Volt Drongó, ki vasát mellyéhez méri Etének.  
Und fia félre hajul, s bajtársát köldükön érvén  
Nyergében megemelte, s leg ott lön kengyelevesztett.  
Új izben döfi, s pejje farán a földre hanyatlék.  
Mérged az ellenség Drongóért, és veszi körbe  
Száz száz dsída Etét. Horkát sem kelle noszolni,

A daliákat sem vérig verekedni Etéért:  
 A szélnél sebesebb rohanással termenek ottan,  
 Hol van az elszántt hős, és a harcz terjede minden  
 Szakra tűzességgel. Vág Horka magának Etéhez  
 Széles utat, de lefordult már akkorra lovárul  
 Hű bajtársa, s piros vérével füstve vonaglott.

Mint ki reményt vesztett, nem ügyel korlátra, ha-  
 nem dül

Tűzbe hanyatt homlok, legyen ámbár lelke harárcsá:  
 Illyen volt Tuhutum fia, most Drongóra lövelli  
 Két szeme szikráját, süllyeszti szívébe az éles  
 Kópjavasat, s ugyan az lánggal megkezdí középen  
 A Bolgárságot, s viszi végig rajta csatáját.  
 Boszszus epéjének nem elég még ennyi halál is;  
 Megfordul, s valamint a tél viharos szele mindent  
 Fölforgat, mit pusztító uttyába kerített:  
 Úgy most Horka előtt egy harczos nem marad állva,  
 Csak ki az erdőnek rőjtékeit érheti futva  
 Csörsz kiket újra zavart üzvé félékeny ihokkint.  
 A Magyar a többit leveré. Most kergét Etéhez  
 A ropogó testhalmok közt Tuhutum fia telve  
 Bánatos érzéssel, hogy öléhez zárja halottyát,  
 S ím Ete lélekzik, képét paizsára nyugosztván.  
 Élsz hát, kedves öcsém? így szól melléje borulva  
 A győző; (de merész tettéről hallgata mélyen)  
 S vasderekának erős csatlásait oldgya remegve,  
 Hogy szabadabb menetelt a vérnek nyisson erében.

Harmincz dsidaszurás, vagy több a mellyvason által  
Ejte sebet testén, de halálos nem vala egy is  
Annyi közül, s mire alkonyodott, fájdalom is enyhült,  
S hajnal előtt a csöndes ülést elbirta nyeregben.

Már nagy utat tőnek, mikoron bádgyadva panaszlá  
Elmérgetd sebeit, s terebély hársfának alatta,  
Honnan csörgedező forrás jöve: „Horka barátom,  
Itt pihenem ki magam, mondá, szállíts-le lovamrul,  
S e ragyogó vizü ér vérző sebeimre olaj leszsz.“ —  
„Jól!“ felelé bajtársa, s Etét leemelte lóvárul.  
Könnyeden a csermely parton helyhezteti gyöpre.  
„Enyhítő segedelmet, ücsém, így szólla Etéhez  
Horka, megyek, s orvos szereket sebeidre keresni;  
Türj kevesig békén, nem hagylak várni sokáig.“  
És elment szeretett feleit szállítani: (mert már  
Hogy közel a tábor, kezdette gyanítani) „jertek,  
Édes anyám, s Kuldína hugom, hős ifiat, ugymond,  
Látni, piros vérben fürdöttet nem tova innen,  
Kit tege a harczdüh ingerlett tenni csodákat.  
Adsza olajt, s gyors kendőket: nincs száma sebé-  
nek;“

S elhallgatva nevét mennek. Már kezd homályba  
A nap rőjtni magát, halkan mire jutnak az érhez  
Háta mögött a gondba merültt, s fájdalmas Etének,  
A ki keservétül gyözetvén küzködik illyképp:  
„Hány, ki haláltul fél, s panaszokkal telve sovárog  
Hosszabb élet után? hívom én, és elkerül engem!

Horka, miért jöttél, hogy megtarts? láttad, örömmel  
 Vesztem elejbe megyek, s nem mostan utálok ez éltet;  
 Nem mostan! Kuldína mivel rég verte-fül elmém.  
 E bús testi hüvelyt leteszem, s elköltözöm innen;  
 Könnyebb ez, mint szüntelenül harczolni magamban.  
 Most, Ete, légy bátor. Kezdetlél halni: egészen  
 Végezd-el, Kuldínaért szép halni Etének;“  
 S fölszaggattya sebé. Itten Kuldína sikoltva,  
 (Mert már hátamögét meglopták orvi nyomokkal)  
 Földre rogyott. Ete megrendül, hogy lángjait ajkára  
 Megvallá; ki hogy e titkot sirjába magával  
 Elviszi, megrögzött szándokkal fölvala téve  
 Lelkében: most szégyenlet pirulattya szökellik  
 Rá, s befödé arczát. Hamar ugrik Horka sebéből  
 Tartóztatni kezét, és így szól: „hősi, hogyan vagy,  
 Hogy magad ok nélkül gyötröd? hogy dűlni halálba  
 Ennyire vágyóddol? bántott Kuldína? (mit én el  
 Nem hihetek) vessd-meg. Szeretted? megválni fonákság  
 Éltedtől, napodat míg rád nem hozza az Isten.  
 Itt az anyám, hügom itt: enyhíteni jötte nek is  
 Tégedet, és a vért sebeidből törteni engedd.  
 A mi belül fonnyaszt; az üdö leszen orvosod abban.“  
 Hozzá nyul Tuhutum jó nője, s törölgeti a vért,  
 És csöpöget csészéből olajt a tiszta sebekbe. —  
 Und fia fölpillant, és, „ahég! hol vagyok? úgymond,  
 Hol Kuldína? talán mit hallék, álma kifordultt  
 Elmémnek? — Tudom én, más férfit zára szívébe.“  
 Ezt nyögdelte lehunytt szemmel, s szóllása elállott,

„Itt Kuldína, felel Tuhutum jó nője: ne bántson  
Vesztő sorvadozás. Sebeid nyitogatni leányért,  
S gyöngé virágkoru pályádat rövidíteni szünnnyél.  
Kéméllyed magadat nékem, mint másod anyádnak,  
És annak, kit imént ajakod szállíta nevéül.  
Ő ha szeret, legyetek társok. Megnyernem az apját  
Gondom leszsz.“ Ete fölszóllal: „vagyok újra születve,  
Nem fájnak sebeim, csak jó Kuldína szeressen!“  
Ezt mondá, mivel a beható tűs rajta erőt vett. —  
Elpirul a lányzó, mellyébül szálla sohajtás,  
A vallott szerelem legszentebb szózata. Könnyebb  
Már Ete; arcza vidul, Kuldínát nézheti bátran,  
És Tuhutum nőjét annyának hívni merészli.  
Így a sátor alá az ezüst hold fényre vezérlé  
Őket, Horka Etét miután életre varázslá  
Bölcs intézetivel, s Tuhutumnak nője, s leánya.

Susdaltul tova még a hét Magyar őszszesereglett,  
S Árpád a Fejedelm ekképpen szólla: „dücsően  
Kezdétek, Magyarok! Horgán, a nagy nevű Bolgár,  
És hada, mellyel eget poklot megvívni reménylett,  
Mint a tél elején a fának sárga harasztja  
Dértül aszalva lehull: úgy vannak földre veretve  
Most, és áporodott vérek hizlallja hazájok  
Térmezejét, s erejek megromlott minden üdökre  
Általatok néhány nap alatt. Egyszerre lesodrók  
Őket az örvénynek fenekére. Mi épüle nálok  
Régen fondor uton, láttyuk, mint semmibe szállott!

A magrul fölserkedező fácskának üdö kell,  
 Míg megvastagodik, s terjesztenek ágai ernyőt:  
 S melly hamar elpusztul csak néhány fejsze csapással!—  
 Most ha nyakára megyünk a rémültt népnek, enyészni  
 Fogna, s kiirthatnók az utolsó gyermekig őket.  
 Győznünk legyen elég, Magyarok! nem hagytuk-el észak  
 Környékét, hogy gyilkosság mocskollya nevünket,  
 S fegyvert nem viselő, s békés földnépre rohannyunk;  
 Nem, hogy Nemzeteket dúlván átokkal az égből  
 Bünhődgyünk: diadalminknak Pannónia tárgya.  
 Hogyha okot keresünk mindenkor késni, találunk.“

Így szóllván ada jelt Lélnek. Lél kúrtye hasítá  
 A levegőt. Topog a czödrök sokasága: nyerítnek  
 A paripák. Fölemelte Berend a nemzeti zászlót,  
 És vidon indulnak. Vezetőjök Tarezal előljár;  
 Sárd Kontot kíséri, kihez Taks léve csatolva,  
 S uttyokat arra vevék, hol az eddig járatos ösvényt  
 A rigya elzárá. Seregét Taks félre terelvén,  
 Vet tüzet a fának. Pattognak gallyaik a nyers  
 Tölgyeknek; sűrű füstös láng feketíti az erdő  
 Égbe meredt sudarát, s tön hirt a városi népnek  
 Ellensége felül, de ki máshol szálla - ki sikra,  
 Mint az Orosz várá, s csalatott őrsége hijába  
 Jól tava veszteglett. Ez alatt a fő hadat Árpád  
 Vitte közel. — Susdal, valamint ezt láttya, kevergni  
 Kezde, s szünék harczvággya legott. Fejedelme az első,  
 Kit külnépe közül beragadt a félelem. Omlik



A sereg is rend, és fő nélkül utánna Itlárnak.  
Számptalan itt, ki veszett egymást kergetve; de többen  
A kapu zárttával rabszíjra kerültenek. — Árpád  
Készüle víváshoz. Már a lábtókat előre  
Intéze Fenyegette; de küld békével ajánlót  
Még is előbb, s követét illy szókkal ereszti: „ne bizzék  
Itlár a Fejedelm Horgánhoz. Frigye föloldva  
Fegyverrel. Murom elpusztult, és népe. Ha tetszik  
Háboru Itlárnak, legyen úgy; de ha békekívánat  
Megszállotta szívét, kapuját még ez nap előttem  
Zárja föl a Fejedelm, vallván, hogy lettem Urává,  
S tudgya-meg egy szóval: nincsen kegyelemre kü-  
lönb ut.“

A Magyar így szóllott. Susdal főnaggya viszo:  
„Mind ezek önnöneim: Horgánnal nem vala frígyem  
Ellened. Isten adott, látom, kezeidbe hatalmat.  
Fegyveremet leteszem, mert vért omlatni szelídebb  
Érzetem ellen van. Kapumat fölzárnai ajánlom,  
Dúlságot ne tegyen csak békés népemen. Ehhez  
Túszul adom fiamat; hatezer katonádra fölöltöt;  
Tizszerezer barmot választott gyapjas ihokban,  
S ökrökben. Paripáimnak legszebbe sajátod  
Kétezerig: csinosan gyártott nyergekben is annyi.  
Engedd éreznünk, Árpád, fejedelmi malasztod.“

Árpád elfogadá. Megnyiltanak a kapuk. Itlár,  
És a várbeli nép örvendve köszönteni dülnek

A Győzöt. Vezeté az Orosz, kit túszul ajánla,  
 Gyöngé fiacskáját. „Legkedvesb zálogom, úgymond,  
 Kit neked általadok, kinn annya, sirámba merülve,  
 Fogytig emésztődik, s készít rabsága koporsót  
 Buslakodó nőmnek, s én kettőt vesztek ez egyben.  
 Légy, Magyar! apja helyett kérlek, légy apja fiamnak!“  
 Nem szóllott többet; könnyűek gördültenek arczán,  
 S a zokogás mutatá, milyen fájdalma szívének.

Szikla legyen, kiben érzés nincs, s könnyörülni tudó szív  
 Emberi társa fölött. — Árpád meghatva viszonzá:  
 „Vidd-el, jámbor Orosz, s rüptesd annyának ölébe  
 Túszomat, és fiadat. Bemutatnod elég vala nálam.  
 Van nekem isszeretett hölgyem; nemző vagyok én is,  
 És ez elég lennem hajlékony szívvvel erántad.“ —

A sűrű zápor után derülő napfényre miképpen  
 A természet örül, s madarak vetekedve csevegnek:  
 Úgy az orosz nép most fönnszóval hirdeti Árpád  
 Nagy lelkét, s leve bátrabb már elegyedni Magyarral.  
 Ez bámult csinos öltözetén: paripái amannak  
 Tetszének: más fegyvereket vizsgálva csodálta.  
 Volt, ki figyelmével késett a tábori renden,  
 Tárgya szerint ki mihez kedvét inkábbba csatolta.

A Várfő ez alatt áldmást készíteni rendelt  
 Minden előtt vendégeinek. Nagy számmal az ökrök,  
 És lhok osztattak. (Termését a boritalnak

Északnál ne keresd) Forrásvíz szomjokat oltá. —  
 Tíz napig a tábor mulatott, s fűlszedve adóját,  
 Árpád utnak ered, szaporodván népe Oroszszal,  
 Dobrov serge között kiket elszéllyeszni parancsolt. —

Kétszerezé Lebed e közben lépéseit eskütt  
 Ellensége felé, Horgánt forgatva eszében,  
 Mint kivel a Magyarok seregét eltörteni fogná.  
 Íme Murom szaladó népének jajja elestét  
 Hirdeti Horgánnak, s a bolgár hadnak is együtt.  
 Menykönél gonoszabb hallás! fülforrad epéje;  
 Menne tovább, de magánerejét bosszúra kevesli,  
 S háborodott elméje forog sokféle tanácstul.  
 Megtelepíti hadát elvégre, hol akkoron állott,  
 Szűggja: „mi átokkal vagyok én terhelve, kemény Ég,  
 Nyilton igazsággal hogy nincs megtörni szerencsém  
 Ellenségeimet? — Nem nyugszom még is, akár mint  
 Válik-el. Ád az üdö alkalmat jóra gonoszra.  
 Addig is legyen e térföld választva hazámnak!“  
 Országot Lebed ekképpen fundála nevére,  
 Melly sok századokig, (noha már nincs) fűnn vala hirben.

A Kazar is fűlgyűjti hadát, és a Denep elve  
 Léptet elő, mikor a Bolgár veszedelme fűléhez  
 Szárnyalt. Kétli előbb; sziklához lenni hasonló  
 Kezd azután, és Ingolnál telepíti-le sergét. —  
 Vője is, és Metigán, Bessnyők Fejedelme, Bogorhoz  
 Kergetnek hadaink ellen forralni tanácsot;

S végzék: szárazon a Bessnyők kapcsolva Lebeddel:  
 Tengeren a Kazarok sereginknek elejbe kerülnek.  
 Ingerlék a Kúnokat is. — Viseletre, ajakra,  
 Egy nemzet vélünk. Meszszűnven jöttek; őket  
 Belső villongás, kiszorítván Kúma vidékről,  
 Száz száz féle bajok közepett ez tájra vetette.  
 Ősi szokásokként voltak hét ágra oszolvák,  
 S választottak orosz frígyet kül támadat ellen.

Fölkerekíti hadát Árpád, és méne Boriszten  
 Bal partyán. Eldúlta Oleg, Fejedelme Kijónak,  
 A termő földet. Faluit lángokba borítja,  
 S a már csürbe jövő gabonának sárga kalászit.  
 Kegytelen ember Oleg! Dírt, és Oskaldot orozva  
 Meggyilkolta, Kijó Fejedelmeit. Ennyire vitte  
 A hatalomratörés nevelőjét kised Igornak,  
 Rúrik után kit az országlás illetve szerében.  
 Ezt cselekedte Oleg, jármát hogy vesse Kijóra! —  
 Neszteren e város fekszik. Hir róla beszéli,  
 Építék Avarok, Kij, s Szécs testvérek: az első  
 Adta nevét; s e zordon Oleg most benne parancsolt.

Értvén a Magyarok jövetét, mint-férfiú készült  
 Ő is hadra. Szerez tábort. A Kúnnak izente:  
 Kétszer hét nap alatt, vagy előbb, táborba Kijóhoz  
 Szállyanak. Emberevők északról sáska-csapatként  
 Tódulnak, s tudtára vagyon, hogy ráterül a vér-  
 Fürgeteg. Önnöneit fölfegyverkezteti, tábort

Járatván kívül. A falakat megrakja tömötten  
Tegzes ijászokkal, s valamit gondolhat az elmés  
Hadviselő, hasznost ártalmast, megvala téve.  
És nem is irtózott. Volt számos népe; magában  
Bátor sziv, tudomány a kétes fordulatokhoz,  
Álnokság, hadi csin; kellemli termete, nyerses  
Hangja beszédének; kitünő fejedelmi magasság:  
Ennyi kínálattal ragyogott Fejedelme Kijónak.

Így szállítja tehát seregét „titkolni, vitézek,  
Nem lehet, a mi körül történik. Készül erős harc  
Északról, s kis üdö multán átlépi határunk.  
Kóborló falkák; embervért csorgat itatra,  
Étele emberhus: nyersen fölfalni szokása,  
Csak finnyákosaik, tévén vasrácsra, pirítták. —  
A Bolgár oda van; nagy városa, népe, Királya.  
Susdalt is megróvta: hadát most hozza nyakunkra.  
Harczot, erős harczt várok. — Susdalra Kijóban  
Nem lel még is azért. A harc nagy napja szabadság;  
Vagy fog lenni halál, s testünk temetője hazánknak  
Sikja fölött. De pulyák ne legyünk. Erkölcsse Orosznak  
Volt mindég az erős lélek, s most légyen az inkább,  
Mint máskor. Ki hazátszerető, nem féltheti éltét.“  
Lelkesen így szállván a harcztajt méne tekintni.

Vélhetné a vízfolyamot halkabban omolni,  
Mint Árpád seregét. Két hétre vidéki Kijónak  
Lába alatt. Tartó akadályt nem szenvedé utban,

S merre az ellenségi csatát szemléli, nyugodtlan  
 Arra vonul, s nem késve hadát indította Olegre,  
 És így szól: „Magyarok, bajtársim! az új haza kezd  
 Kérni erős kezetek. Nagy erő van előttetek: annál  
 Szébb a győzelem: legyetek viadalban erősek.  
 Nemde ígértetek: meg nem hül kardotok addig,  
 Míg nem száll Etelénk roppant biródalma kezünkre?  
 Túl ezen a havason vagyon az. Döntsétek erősít  
 A földnek nyomdéktok alá: valamerre menendünk,  
 S a várak durczás falait: fog lenni hazátok.  
 Vagy sok az ellenség? soka pincs az Orosznak előttünk  
 Egyes orosz lánytul, tudgyuk, sok szarvas elillan,  
 Rajta, vitézek, azért legyetek viadalban erősek!  
 Hőseink a büszke Kazult, s Macedói dühölygő  
 Pusztítót futtatni tudák: nem volna gyalázat,  
 Egy napon ennyi dűcsöséget sírjába temetnünk?  
 Rajta tehát legyetek ti is viadalban erősek.“

Hős Oleg is forrón bátrította vitézeit újra,  
 S rendeli a tábort. Jobb szárnyát bizza Rulafra,  
 Balra tevé Stenidet. Tarlof, mint csalfa, lesálló.  
 Ő maga mindenhol, mint a harcz csinnya javallá.  
 Készen jött Árpád. Huba ellene áll Stenidnek,  
 Und Rulafot nézé. Gelemér, és társa Lebedfi  
 Czirkálnak szabadon, s az egésznek lelke: nagy Árpád  
 A táborhomlok derekán villogtata kardot.  
 Harsog Lél száján a kürt. Fölemelte Berend is  
 A zászlót, és homlok arányt az Oroszra nyomulnak.

Tapson ijászaival Stenidet támadgya legelső,  
Szór Stenid is nyilakat, s lassan közelítenek özsze.  
Túl Ecsed, Und részén, dsídásit vitte Rulafra  
Nyalka hevességgel, mint még nem járatos ifju  
A hadban: de Rulaf, kevesé engedve dühének,  
Viszsza veté, s az egész szárnyat kezdette zavarni;  
Und szava sem használ: mert rém kergette vitézit.  
Ellenben Huba, míg Tapson nyílt szóra idegrül,  
Megkerülé Stenidet, s bozogánnyal Réde szorította  
Oldalról, s tesz pusztítást, mint farkas ihokban.  
Nyargal Oleg Stenidet fölfogni, s kiáltja: „Vitézim!  
Győze Rulaf, ne pirullyon Orosz, hogy más fele vesztett;  
Rajta! viaskodgyunk tüzesen! s fordította csatába  
Ujra futó hadait. Vérengző lenni csak itt kezd  
A viadal. Huba is harsog; keze dolgozik: intéz  
Bölcs esze: nem győzhét még is; sőt veszteni látszik  
Itt hullott-el Ecsed, s lelkének mássa Belér is.  
Általverte Oleg Zákányt, Stenid adta Jeleknek  
A megölő vágást. Szemerét ön vére borította,  
(Még is az ifjúnak nem lön sérelme halálos). —  
A zászlót vesztette Berend, a nemzeti zászlót!  
És fennyen fitogattya Grimold. Ő minden Orosz közt  
Volt legerősb, s hogy tartsa hírét, most vága Berendhez  
Pöngő karddal utat, s a sást kifacsarta kezébül,  
És viszi a haragos fuvalom csapkodta ragadmányt.

Láttya Bogár a kárt, a szégyent: végig elönti  
Sárepe minden erét: nem! Orosz, rikogattya tüzelgőn!

Tartós martalokod, nem lészeu nemzeti zászlónk!  
 Ezzel utánna röpíti lovát, keze villogat éles  
 Szálvasat, és az Oroszt kétfélről szórja Grimoldig,  
 S ott, hol az arcza fölött a két testőrök oszolnak,  
 Bésüllyeszti vasát, s az egészt két részre hasíttya  
 A nyeregig, s ledülőfélben ballyába ülelvén  
 A zászlót: „drágán, dörögé, lefizetted az árrát,  
 Nemde, Orosz, kaczagásodnak? szentsége hazámnak  
 Nem mondtam-e, dücsöséged nem fogja tetézni?“  
 És diadalmi jelét átadván, szólla Berendhez:  
 „Neszsze te gyáva Magyar, zászlónk, légy ember ezentul;  
 Mert ha teszed, mi ma ért, osztályod leszsz az Oroszszal,  
 Az pedig elkomorult; szégyenvallása pirítá;  
 És büne nagyságát mérvén, rettegte vezérét. —

Bucsú apja Bogár. Gyerek éveit hősi gyakorlás,  
 Terhemelés, s gyöngébb erejét gyaporítani korával  
 Foglalták, s mire fölserdült, és pölyhök az állán  
 Itt ott sárgultak: trufa volt birakozni bikával  
 Néki, s kemény csontú szaruát kitekerni tövéből.  
 És ha futó paripát farkánál fogva kapott meg:  
 Az markába szakadt, és ő nem mozdula nyombul.  
 Körme között legerősb paizsok pattogtanak izre,  
 És patkók; s a kópja nyelet két újja töré el.  
 Bucsú apja Bogár ilyen volt, ulyve Grimoldnak.

A zászlót mikor elveszté a gyáva, hanyatlék  
 A búsultt tábor. Most Árpád hozza nyugosztaltt



Hadfiait. Sebes omlással hajt Ester Olegre,  
 S dönti, ki ellene áll. Nyomul Und is előre; Hubát sem  
 Űzheti hátra Stenid. Szóll Árpád végre Berendhez:  
 (Arcza sötétlésén a zászlós rettege talpig)  
 „Mellettem hozod a zászlót;“ s jelt Lélel adatván,  
 Ront az Orosz táborra mikint a mennyei villám.  
 Fordul az ellenség; fogait csikorította vezére  
 Farlof késte miatt, Gelemér kit megvere haddal,  
 S kergeti még most is. „Maga kész harczolni, kiáltja;  
 Hagyni vezért, árulni hazát, szentségtelenítés.“  
 S szóllana még többet, de tanácsos futnia, és fut  
 Bomlott rendjeivel; s ím a Kún tábor előttök  
 Szembe tűnnek. Lobogó zászlókkal harczra siettek,  
 Bánvák, hogy nem előbb érkeztenek a csata helyre.

Száz, és negyvenezer szállott táborba Kijónak  
 Oltalmára, s Oleg mellett. A városi rónán  
 Álla-föl a Kúnság az Orosz maradékkal. (Ez is még  
 Nem vala számra kevés) Kezdenek szerkezni, de Árpád  
 Semmi üdőt nem hágy. Huba lőn küldetve Olegre,  
 És ki Etét nemzé. Taks, Kont, és szőke Lebedfi  
 A Kúnokra. Hubát gyullasztya előbbi homálya,  
 S mintha világ sorsát végezné, vág az Oroszra.  
 Und is azon dühhel. Bórist, Jeropolkot eloltja  
 Éles szittya aczél. Rulafot Huba küldi halálra. —

A Kúnság ravaszon harczol. Tettette futását  
 Engede, a Magyarok, vélvén, hogy cselre vitetnek.

Megcsalatott: Tuhutum mivel ott tartotta tanyáját,  
 A Kún merre futott. Tuhutum : „ti kelletek , úgymond,  
 Órrom alá , szaladók;“ s szilajon hátulról előlről  
 A Magyar aprítá. Lehetett menekednie még is  
 Oldalvást, s nagy vesztével beosonta Kijóba  
 A maradék, s Oleg a kapukat záratta magára.  
 Illy nyakas öldöklések alatt, a Szittyá Magyarnak  
 Százszor ezer holtal mind a két nemzet adózott.

A Magyar is veszített. Boszszontya halála Csanádnak  
 Árpádot főképp, kit vérség kapcsolá Takshoz,  
 És Tarkacs testvére, s Bèreg, Zombor, Pota, és Bánk,  
 S tizszerezernyi leventáját fájlalva, kiküldé  
 Népe ötödrészét Oleg országára, borítani  
 Lángba az épületek földelét; pusztítani a föld  
 Kincseit, és szép barmaitul megfosztani népét,  
 S mindenitül, mi böcsös, míg ő a várnak alatta  
 Sürgeti a vívás művét. A számszeres íjjak  
 Fészkeiket kijelölte körül mázsányi kövekkel  
 Bontani a falakat. Lábtót is vontata ötvent;  
 Kézkapacsok, osáklyák osztattak négyszerezerre;  
 Vitlával telvék, és nyirkos hanttal az árkok.  
 Szór az Orosz nyilakat föllülről: néki parittyá,  
 S nyil felel a völgybül, megölöi sok örnek. Azonban  
 Kész minden. Hágó szereit támasztja falához  
 A várnak, s adat is tüstént megmászni parancsot,  
 Éktelen ordítás az eget veri szüntelen: aszszony,  
 S gyermeki jaj süketíti fülét a tábori népnek.

Látni, mikint kócsollya kezét a kised is annya  
 Kebléről, s lebeget kendőt, mint békekívánó.  
 Megrémült Oleg is: „látom nincs oltalom, úgymond,  
 E várban, s a győzötül jobb kérni kegyelmet.“

Árpádhoz Stenidet választá békekövetnek,  
 És a Kún nemzet Bojtát az Oroszszal erőszti. —  
 Együtt a Magyarok; Bojtát hallgatni Steniddel;  
 S szóll ez előbb: „tí vagytok urak, kezetekbe az Isten  
 Tette-le sorsunkat. Szívetek vagyon, és helye abban  
 Szánakodásnak: Urunk birodalmát tartsa Kijóban  
 Általatok; s szünnyék kegyetekbül folyni orosz vér.  
 Váltáságul valamit kértek, lefizetni ígérjük.“  
 Árpád szóll: „ha Kijót elrontnám, senki hatalmam  
 Meg nem akaszthatná. Magamévá tennem, igazság  
 Nem tilthattya, mivel, tudgyátok, rakta Magyar kéz,  
 Birta Magyar sok üdön által, s most szálla Magyarra.  
 Még is azért kegyelem! Birjátok. Hoztok adóban  
 Tíz mérték aranyat; minden viselőre valókat;  
 Élelmet; s valamit győzöttül venni szokásunk;  
 S küldgye Oleg túsul gyereket, és nyissa-mega várt.“

A Kún hallgat ezig. Tuhutum nem türheti: hát ez,  
 Kérdi szilaj hangon, nem jött-e parancscsal, eminnen  
 Hogy takarodgyunk-el? vagy míg jöve, nyelve kipál-  
 lott? —

Kúnok ezek? Magyar ajkuk ezek? hát kelle Magyarra,  
 Mint vad nemzetnek fegyvert forgatniok, és vért

Ontni Magyar szivbül? — Legyen a Kún szolga, itél-  
lem.“ —

S nem szóllott többet. Fölváltá Bojta: csodálom,  
Hogy nemszóllásbul némának itélni merészlő  
Egy követet Tuhutum. Nem hoztam senki parancsát.  
Bánnyuk az eddiglen történtteket: ámde ki tudta,  
Hogy rokonink vagytok? frígytársunk hallgata ezzel,  
S rólatok úgy szóllott, mint északi emberevökrül;  
Megvívunk veletek; kérdés: mi bününk, vagyon ebben  
Megcsalatottaknak? Szolgákká tenni magunkat  
Nem, soha nem hagyjuk, valamíg fölelmelheti a Kún  
Csontos inas karját: de ha tetszik, mint rokonokkal,  
Kötni szövetséget; legyen a Kún, és Magyar egygé  
Árpádnak fönnsége alatt: ezt mondani jöttem,  
S választotoktul függ, leszsz, vagy nem, részetek a Kún.“  
Zeng öröm, és valamennyi Magyar fölszóllala: „szentül!  
Bojta beszéll szentül: legyen a Kún, és Magyar egygé;  
Sors ez atyánkfiait tölünk elvágta: de vissza-  
Hozta megint: legyen újra tehát a Kún, s Magyar egygé.“

Bétölté az Orosz Főnagy fejedelmi parancsát  
Árpádnak. Túszul magzattyát küldi. Tevéken  
Tiz mérték aranyat. Legszebb paripáibul ezret;  
Annyi orosz kantárt, cifrázott nyerget is annyit,  
Lomha tevét negyvent; nyusztbörnek nem vala száma;  
És valamit gondolt, hogy leszsz kedvére Urának.

Fölveve a Kún is száz ifjat nemzeti díszben,  
Mindegyik csatafő ennyit. Nevezetre vezéreik:  
Örsúr apja Ősed, Ketel, és Ed, Bunger Etével,  
(Und fia nem volt ez) s Edömér, és Bojta. Ez ismét  
Szólla: „dücső Fejedelm, megajánlád, hogy legyen egyé  
A Magyar, és Kún vér: jöttünk bemutatni hitünknek  
Szentségét: Téged fogadunk fejedelmi Urunknak  
Izrül izig. Hűven követünk, valamerre szerencséd  
Hordoz.“ Harsog az ég Lélnék kúrtyétül, öröm fut  
A városba sebes szárnyon. Tapsolnak az ifjak,  
Tapsol az éltes kor, hogy lön illy béke, s szövetség.  
Nem maradott az orosz földön Kún: férfin, aszszony  
Vén, gyerek Árpádot késérek, s számos orosz nép.

Most Álmosfi gyűlést hirdet: Beidézi Berendet,  
És így szól: „Magyarok, láttátok, mennyi gyalázat  
Nemzeti díszünknek vesztével lenge fölöttünk!  
Ílly iszonyu mocskot hallott-e Magyarra magyar fül  
Ekkédig? s ha kezed, te mazur, volt volna levágva,  
Mellyel szent ereklyénk tartád: nem nyomna ítélet.  
Hálnod előbb kellett tizszer, míg kézbül eresztéd  
A zászlót, gyávák gyávája, leventái szerben!  
Engem, nem tagadom, hogy belrül méreg emésztett,  
A szégyent látván: s ha Bogár szabadítani nem megy  
Izgattam lovamat, s én üztem volna Grimoldra.  
Nálatok a birság,“ mondá, és szóllani megszűnt.

Szóll Tuhutum: „mit kétekedünk ? büntetni halállal  
 Kell a tisztelagyót, s dügtestét vetni ebeknek;  
 Mert mind tűz, mind föld irtóznék ötet enyésztni.  
 Rettegjen, ki Magyar, hadi törvényt bontani harcban,  
 S bár magam én volnék, legyek ászoktalpra vonatva,  
 Éltemet a nemzet mocsán ha kiválni keresném,  
 A törvény szava rászolgál: lelkével adózzék.“  
 Álmos nem hajlott Tuhutumhoz: „vétke Berendnek  
 Nem vala készántag, s éltét elvenni nagyollom;  
 A zászlót ne visellye tovább: közrendbe tetessék:  
 Úgy vélem, hogy elég így is bünhüdni Magyarnek;“  
 Ezt mondá az öreg, s tetszék a többi vezérnek  
 A kegyes érzelmű bírónak ítélete. Mostan  
 A Fejedelmre tekint minden. Komor ajka kinyilván,  
 Így hallatta szavát: „Tuhutumnak ítélete állna  
 A bünösön: de mivel tí vagytok eránta kegyesbek  
 Többeden: élte marad: de vitézünk nem leszen: el kell  
 Metszeni a feneszökte tagot végképpen az éptül.  
 A pulya szolgállyon, kinek engede harcban, Orosznak;  
 És soha ő, s ivadéka hazánk küszöbére ne lépjen.  
 Nem viszen-el fegyvert, lova még is nála maradgyon  
 Nyergen kül, noha érdeme nincs egyy sánta számárta.  
 Lótakaróját is, minthogy rajt nemzeti cím van,  
 Nyerje az uj zászlós; ő dügjét fűdgye rogoszszal.“  
 Árpád ígyen ítelt, s a zászlót bizta Bogárta,  
 Büszke mosolygással ki magának tetszeni látszék.  
 A bünös ellenben valamint az ítéletet érté,  
 Fegyvereit leraká, s a had két rendü nyilásán,

A zászlót átkozva menelt, nem szánva csak egytül:  
Gúnyhahoták követék, s hátát sok kardlapok. — Úgy  
van!

Hogyha szerencséd dül, s vállad már nem lehet oszlop,  
Könnyü megolvasnod, kik tartnak az egykori frígy-  
hez. —

A már számkivetett nem esék kétségbe. Magához  
Lopton hulladozó Magyarokbul gyűjte csoportot,  
És egy népetlen tájnak lön tellyes urává.  
A kicsiny országnak törvényt ad: alkota kormányt,  
Fölveszi a szűkevény Paloczot, Bessnyőt az Oroszszal  
Fegyvereket szerez, és munkáltat is, és hadat állít,  
Frígyet köt szomszédgyaival, s a kis haza kezde  
Lenni tekintetben, s híres diadalmai által.  
Bolgárral gyakran harczolt unokája, s Tatárral,  
És Besenyőiekkal: nem mindég önnöni mellett:  
Védelmeszte szövetségét az Oroszszal utolsó  
Csöppje omoltáig. — Háromszáz éveken által  
Fünntartotta magát, s a Mongol végre kivágá,  
Europára midőn e vad népcsorda kiomlék,  
Ő pedig a Denepen rohanását gátolni merte. —  
Emberi sorsoknak forogó kockája! miképpen  
Tréfálsz? azt, kit alig tettél főpolczra, levetvén:  
Ezt csengő rablánczaibul fénykőrré ragadván!

Árpád nem vala kellemetes vendége Olegnek,  
 Szinli barátságát a fondor még is eránta,  
 És így szól: „te kegyességed lekötötte szívünket:  
 Én, és a nemzet kívánnók, vajha maradnál  
 Itt vélünk: de, Uram, látod, hogy térje Kijónak  
 Termesztésre zsinár. Szűken ad csak néha magunknak  
 Élelmet, s szorulásunkat pótollya vad állat.  
 E folyam is fűsvény: halait tán rőjti fenékre,  
 Ritka vetés fizető. Áldásnak földje az égtől  
 Néktek ígérve vagyon, Pannónia régi hazátok,  
 Bajnoka fél földnek, mellyet fundála, nem ilyen.  
 Őnkint hoz gabonát: hegye bőves aranyban ezüstben;  
 Telkei végtelenek: barmát számlálni nem ember  
 Győzhetné: felesen vagynak mély ágyu folyói.  
 Kik lakják, pulya embercsék: mind Szlávok Oláhok,  
 Római rabszolgák, baromőrök, kikre ha néztek  
 Ti, Magyarok: mint hó a tüztől, szívek elolvad.  
 Hogyha tanácslásom valamit nyom: hogyha sajáttok  
 Kedves, ezen sivatag tájból költözzetek abba.  
 Népemből kalauzt, a mennyi kívántatik; utra  
 Untig adok barmot: ne legyen szüksége hadadnak.“

Hallgata ezt szólván. Árpád fölvaltja: „kináló  
 Méz csöpög ajkadrul; de valóban róka ravaszság.  
 Távoztatni kívánsz: ez fekszik lelkedén. Én ha  
 Birni Kijót akarom: gonosz ember! mondsza, ki tiltja?  
 Nem mivel így csevegél; nem, mert pulya nép lakik  
 ottan;



Róma midőn ragyogott, bár vélem vívna, szeretném,  
 Nem ki fut arczom előtt: te magad megmérted erőmet.  
 Mit tegyek, én gondom. Megyek önkint ősi hazámba,  
 Nem te tanácsodbul, ki ha birnál vélem, eloltnál;  
 Ellenem, értem jól, mérge van röjtve: de tudd-meg,  
 Lészen üdő, az Oroszt unokám hogy fogja zaklatni  
 Abbul az országbul, mellyet most nyögve dicsértél. —  
 Adsz ötszáz kalauzt. Ásóra kapára öt annyt;  
 Terhet emelni ezer szolgát; fejszést is ezret.“  
 S hagyva Kijó falait zászlóját délnek ereszti  
 Lengedező széllal, s Lodomért megszállani tárgya.

Záporföregeteget tudván nyomakodni nyakára  
 A Lodoméri vezér, az üdőtül kére tanácsot.  
 Nem hegyesít kelevészt: vala fegyvere gazdag ajándok,  
 S a fejedelmi Magyart ezzel birodalma határán  
 Várja alázattal. Késérék Naggyai. Térdrül  
 Így szóllott: „Lodomérnek urát szemléled előtted,  
 Nagy Fejedelm, mostan szolgálát: véle parancsolly,  
 Mint tetszik. Kapumat kinyitám. Fegyvertelen egyig  
 Országom. — Két szemre vak az, ki mer ellened állni.  
 E kis ajándékot, Magyarok Fejedelme, fogadd-el:  
 Jöjj Lodomérbé, s te légy oltalma vezére hazánknek.“ —

Tetszik ez Árpádnak, s felelé: „vagyon érdemed arra,  
 Hogy Lodomért birjad.“ — Kividul, s arczája örömszint  
 Öltözvén felelé: „köszönet, fejedelmi magasság!  
 Ennyi kegyességért. Vedd-el, mit ajánlhatok értte:

Két fiamat túsul: főembereimét is adatni  
 Rendeltem. Félmércze aranyt, kétannyit ezüstbül:  
 Háromszáz nyerges paripát: ötszáz iga ökröt:  
 Bört, valamennyit akarsz; mim megmarad, a te ke-  
 gyelmed.“ —

Szíves ajánlását, (tudnillik) nem veti félre,  
 Többet sem követel, noha tennie volna hatalma,  
 A fejedelmi Magyar. Fölszedvén ostoradóját:  
 A hold egy kerülöt miután teve, szittyá hadával,  
 És a Kúnokkal kinyomult. — Fejedelme Halicsnak  
 Tudva mi történt már, az okos Lodoméri vezértül  
 Példát kölcsönözött. Árpádnak elejbe mezítláb  
 Méne határáig, s szóllott: „Országom előtted  
 Nyitva, Uram! pörén áll várom: csak te kegyelmes  
 Légy bémenni: fiam túsod; noha nincsen ez eggynél  
 Több gyerekem. Vezeték paripát tizet, ólbeli czódröt  
 Harminczszor tizet uj kantárral, s czifra nyereggel,  
 Mindenem ámbátor te sajátod, nyújtok adóban:  
 Egy mértékkal aranyt fizetek: hárommal ezüstöt  
 Kössöntyűt nődnek, neked, és valamennyi nagyoknak,  
 És ötezernyi hadat viselődnek nemzeti köntöst.  
 Nem kerül ennél több. Te tudod, keskenyke határom.  
 Általadom birodalmamat is: de te néked ez ország  
 Egy csöpp tengerben, kit vár a földi menyország.  
 A Magyarok mezejét idegen nép birja bitangul,  
 Melly gulya csordával Rómának tartya heréit.  
 Boszszút állni siess, Etelének vére kiáltva.“ —

A Magyar érté ezt: mosolyog, s fölváltva beszédét  
Ekképp szól: „ha te hallgatnál, nem jönne eszembe  
Régi hazám, s ösüm vééréért állani boszszut.  
Most köszönöm; s ámbár igen is keves, a mit ígértél,  
Elfogadom. De mivel történt csorbája hadamnak:  
Kétszerezer tegzest tőled harczokra kívánok:  
A földnép legyen eggyel több munkára, paraszti  
Szerszámmal, Beszkéd havasán utat írtni előttem.  
Terhordó barmot, de tehert is mennyire szükség,  
A Magyar, és Kún tábornak fogsz adni javadbul.“

Kész örömet megtenni Halics Fejedelme parancsát  
Árpádnak, csak az országot tarthassa kezénél;  
S föllül fényes ajándokkal szaporította adóját:  
Boldog, hogy Halicsot hagyván, a hét Magyar elmegy. —  
„Pörbe hatalmasbat ne idézz; mert tudd-meg előre,  
Hogy veszteszsz. Így volt, s marad így:“ gondolta  
magában. —

Jobb is ajándokkal, ha akarsz menekedni tehertül,  
Mint forgódnod üres kézzel, bár százszor igazság  
Védelmez, s oda vagy, noha várad sziklatetön áll,  
Csak ha igazságot rebeget szád. — Fölszedik immár  
A sátort, mikoron búsan, s féliglen alélva  
Eggy szár, s aszszu öreg remegő lábszárakon arra  
Vánszorgott. Tiltyák közelebbre mehetni az örök.  
„Meg kell lenni!“ az ősz mondá. Veszi észre Poszadnik,  
Ő is orosz főúr. Közelebb lép, s durva szavakkal

**Menykövezé:** „e vén czókot verjétek el innen.“ —  
**Árpád** arra veté szemeit: mi zaj ottan az örön?  
**Kérdezvén.** „Eggy agg koldus, viszonozza Poszadnik;  
 Szemtelen, a ki urat hol lát, hozzája botorkál.“ —  
 „Hadd jöjjön, felelé Árpád; meghallgatom ötet;  
 És ha öreg, ha szegény, tőlem vegyen enyhet.“ Elölép  
 A nyavalyás. „Értém, Magyarok hogy vagytok; az  
 én is. —

Lábodhoz borulok, Fejedelm! esdekleni nálad  
 Oltalomért ember képben fene tigrisek ellen.  
 Erdőelve hazám volt egykoron, árva szarándok  
 Bujdosom ím mostan sorsnak játéka: nevemre  
 Torda vagyok. Túl tengereken hogy laktanak őseim,  
 Hallottam, s ragyogott rajtok fejedelmi dücsöség.  
 Őket is a sanyarú végzés, (mint engemet üldöz)  
 Ostora vesszszőzé, s lőn Dácia végre hazája  
 A kised maradék hadnak. — Régolta fölöttünk  
 Blákhok uralkodnak; s míg élt nemzője Gelónak,  
 Nem lehetett vádunk. Házamnak csönd vala táján;  
 Békén szántottam: legelő csordáim erőszak  
 Nem ragadá. — Meghalt az öreg, s országa Gelóra  
 Szálla. Ez a fiatal tüzzel pözsgetve; s hasonló  
 Naggyaitul kezdé népünknek fosztogatását. —  
 Mondom csak mi esett rajtam. Tétette harácscsá  
 Mindenemet. Hajlékombul kedvencze ütött-ki;  
 Nőmet, s gyermekimet rabszolgai sorsra ragadni  
 Készült már. Jertek, fiaim, mondottam, ez égen

Torkából ott, hol nem alutt-el az emberi érzés,  
Nézni tanyát. — E földre jövék. Nöm meghal az ut-  
ban.

Magzatim innentúl: egy lány, és férfiu gyermek  
Késértek.“ — Kevesig hallgat. — Pihegése közben:  
„Ősz fejemen de mi történék, foltattya továbbá,  
Itt is! Gyermekimet kebelemről vontá-el egy vad  
Emberfaj rabiszolgáit szaporítani vélek.“ —  
És fordulva Poszadnikhoz, kit lába alig tart,  
S rettegező félben szédelyg már: „nemde te láttad,  
S isméred mondá, ezt a förtelmes embert;  
S testemen a fontt szíjj sajgó sok kékei honnan?  
Jól tudod, és gyűrűmet pöczczedt újjára ki füzte?  
Tegzemet, ívemet is, mellyekkel tudtam az éhet  
Győzni vadászatbul, ki akasztá nyerge fejéhez? —  
Oltalmat, Fejedelm! ő az! — vádollya szemének  
Vad forogása, s emez még most is szóttalan ajkak,  
Lábainak remegése, s pirult arczája. Pogány faj!  
Vond-le arany gyűrűmet, mellyen nincs nemzeti czímed,  
A te latorságod tanuját.“ Elhallgata itten. —

A Fejedelm bámulva tekint a Gácsi Oroszra,  
Várva, vagy a tagadáat, vagy védelmére miképp szól.  
Hallgat az, és mereveg. „Te gonosz! rá pattanik Árpád,  
Szólly, vagy ítélet rád!“ Hallgat. „Nincs híja bünöd-  
nek,  
Kárhoztat némultt nyelved. Kinzója Magyarnek!

Nem, nem semmi okért morogád, hogy szemtelen ember  
 Ez Magyar itt, és őt nem akartad előmbe bocsátni,  
 Fosztogató! — Eggy éltes utast így kelle ki-fejtned  
 Mindenbül; s még gyermekit is pórázra kötöznöd? —  
 Tordának, kiket elragadál, magzattyait add-ki;  
 Vasba veled: szolgája lesz, csemetéid is éltek  
 Multtáig feleségeddel. Tordának adassék  
 Mindened, a mit birsch. — Az öreg panaszoszhoz emigy

szóll:

„Fordully vissza, öreg: zárd-bé vég napjaid ottan,  
 Hol születésed volt; rablott jószágodat a Blákh  
 Tizszeresen, fogadom, hogy vissza adandgya ma-hol-  
 nap.“

Így szóllott Árpád, s remegett szive minden Orosz-  
 nak. —

Itt búnap hasadott Árpádra. Befogta Taternak  
 Sárga halál szemeit. Hunyttának előtte betegség  
 Nem mutogatta jelét. Három kort élete számlált.  
 Mennyei jámborság tündöklött benne. Halála  
 Volt valamint érett almának váltta tövétül,  
 És a töle dicsértt földnek nem látta virányit.  
 Csontyait a szirtek magasán tétette sziklából  
 Véssett sirba dücső Árpád, és róla Taternak  
 A hegysort nevezé: az üdö Tátrára cserélte. —

Égre fohászkodván így hullt sirjára keserve:  
„Jámborok apja, dücső vándor, most mennyei árnyék!  
Mért ez időben nincs, elhunytat létre varázsló?  
Úgy fölemelkednél viruló életre: de ím most  
Elvégzéd e földi utat, s benned mi halandó  
Volt, e esüendes üreghajlékban várja omoltát,  
S lelked az ég magasán fénylik. Bölcs ajku tanácsid  
Elhagytak; szüntél oltalmat kérni hadunkra.  
Nézz-le reánk, mint nemzeti ör, amaz isteni pitvar  
Részese, és áldd-meg Magyaridnak fegyverit ottan! —  
Azt bánnyuk, hogy elért Pannónia szélein a kö-  
Szívü halál, s hidegültt tetemed nem nyughatik Iszter  
Partya fölött, Keve hol, s Kadikának hamvai várják  
E turulos zászlót, s Etelének vére kiomlott!  
Ott, hittem, hálát küldeszsz ajakidról az Isten  
Székéhez diadalminkért szent áldozatodban,  
S csészéd illatozó füstjét izelíti Etelvár.  
Már ha örök végzés ezt tiltá, vagy csak amottan  
Szólly szót érettünk, “mondá, s borul arcza sirámba,  
És az egész tábor könyüek hullásiban ázott,  
S jaj-szavaikra felelt harsány visszshanggal az erdő.

Főpappá a gyász nap után iktatta Divéket  
Régi tanítvánnyát, s ücscsét a sirba leszálttnak.  
Ő vala legméltóbb, Árpád kire bizza az oltár  
Gondgyait: a pózslárt, szent kardot, minden edénnyel.  
A szent könyvtudományban is őt föl senki nem éré,

S istenes éltébül tündöklött égi kegyesség. —  
 Sok nemzetségnek csak alig töredéki maradtak,  
 Az korbúl: de Divék él még, és évekig éllyen!

A Kazar e közben, s Metigán, és apja Szabolasnak  
 Nyeldezik a mérget, látvák, hogy méne tanácscsok  
 Füstbe; hogy áhajlott a Kúnság, s számos Orosz nép:  
 Hogy megtörte Kijót Árpád: Lodomérek Urává,  
 És Halicsé hogy lett, s már a kárpáti havasnál  
 Táboroz; újra Lebed kezdett ördöngi javallást,  
 S így szállíttya ipát: „szép návád tengeren uszkál:  
 Szedd rá fegyveresid. Metigán, s én véled arányban  
 A tenger mellett haladunk. Ád Moldova szállást,  
 Honnan könnyű leend Árpádot hajtni szorosra. —  
 Jó feled a Császár: szállítsd részedre Leót is:  
 A Kazar is sokszor segedelmet nyujta Bizántznak.  
 Árpádnak lehetetlenség országot emelni  
 Ekképpen, hada bár még hétszer volna is annyi.“ —

A Kazar ezt büszkén hallá, s így kezde felelni:  
 „Van négyrengű hajóm huszszorszáz: fölvehet egy egy  
 Félszáz hőst, és annyi lovat. Nincs szűken az élet;  
 Bort, és vágnivaló barmot návám fele rakjon;  
 Gímeseim fegyvert; béklóvasat ötven ezernyi:  
 Illy nagy erő ellen, meglássuk, mit tehet Árpád?“  
 És követet küldött frigyért esedezni Leónál.  
 A Császár felelé: „Kazarok Fejedelme tekintést



Érdemel: a mi leend kettőnk hasznára cselekszem;  
És ki köz ellenség, Rómának fegyvere rajta.“

S a követ e kétes szavakat megvitte urának.

Ez pedig így dagadoz: „Metigán nem volna, s ha vőm  
sem,

Megtöröm Árpádot; vélem Fejedelme Bizántznak!“

Nem tudván, milly lenge hiten fészkelte reménnyét.—

Illy czinkos szövevényt nyüstölt Árpádra Lebednek

Ingerlése; s Leó ha szavat tart, vesznie kellett.

---

## TIZENEGGYEDIK KÖNYV.

**K**edvezz, ó sugalom, melly égből szállva tüzemnek  
Lángokat adsz, kobozom folyvást pünghesse, miképpen  
A felhőkbe vegyült, s örökös hófűdte tetőkön  
Jött által hada Árpádnak; kikkel vala dolga  
Békében harczban, míg nem bémenne' Etelvár  
Pompázó kapuján, s kitüzé a nemzeti zászlót. —

A földingadozás valamint romlással ijesztő,  
Mostan is olly renegést érzett a szittya hadaknak  
Lépte alatt. Küldé az orosz fejszések Árpád  
A Kárpátra fairtással tágitani széles  
Táborutat. Csákány kiket izzaszt, nyelveket öltve  
Szikla simítással küzdnék. Barlangi Meszesnek,  
A vadakat röjtők, minden sujtásra konogván,  
Rémíték vendégeiket. Volt, melly kiszaladni  
Irtózott, s megsunta magát. Több még is iramlék  
Testova: páráját még sem tarthatta meg egygy is;  
Mert kelevész, fentő, vagy nyil zsákmányi levének.

A Kún nemzet elő megtörni göröngyit az utnak  
Léptet: utánna Szabolcs Gelemérrel. Csörsz Ete Horka  
Széllyedezők. Ezután Árpád a tábori testtel. —  
Ott, hol Túrja fakad, s iszonyú térségre mutatnak  
A Beszkédi tetők: kevesig megszünteti Árpád  
A menetelt, s így szól: „Magyarok! föltárva előttünk,  
Mellyért izzadozunk, örökünk, Pannónia síkja,  
Hol sok szittyá vitéz eldült, a szent Haza. Széllyel  
Élnek ugyan Magyarok; de nem is: lappanganak ottan  
A baromörök közt, s szolgálnak dölős uraknak,  
Mintszeme zápori közt vén Torda beszéllte Halicsnál,  
És mások, kiket indíték Csabakulcsbul az ország  
Nemzeteit kémlelni, s kapus kövérai fektét.  
S már, hallom, feledik vendégért nemzeti nyelvünk.  
Így legyen ez mindég? Magyar ottan szolga maradgyon?  
Szolga Oláh, Marahán, és Bolgár kócznak alatta? —  
Jertek alá, folytassuk utunk: vet véget Etelvár  
Birtoka munkánknak. — Te dücső Fejedelme az égi  
Fényeknek, szíveink a véres harczokon éleszd.“  
Ezt mondá, 's a' bérce magasán intéztete gazdag  
Áldomadást a szép halics, és lodoméri gulyákbul.  
Ő maga is vigadott. Vigadott a vénkoru Álmos;  
A vidor énekesek: millyen volt harcza Olegnek,  
Eldallák, és Okka körül Horgánnak elestét.  
Nem maradott Ete dallatlan, sem Horka vitézi  
Dolgaikért. Drongó vertt tábora tudgya, mi történt  
A heves ütközetek napján. Volt szórva gyalázat

A zászlóvesztőre, s Bogár magasítva az édig,  
És Huba, és Árpád a nagy diadalmra vezérlő.

Terjede a Magyarok jövetének híre körösleg  
E közben. Ki hadat készít, kit rémület elfog,  
S térden csuszva siet lelkének kérni kegyelmet.  
Elsők a Krobatok. Lakták a Kárpati hérczet  
Régi üdőben már. Eleik szolgáltak Avarnak;  
Kiknek jármaikat nem győzvén végre viselni,  
Része hazát váltott a bolygó Száva vidékén.  
Itt is utóbb hozzánk hódolnia kelle had által,  
S frigye haszonnal járt mind a kétnyelvű hazának.  
Más rész honn maradt. — Most innen jő követ, és  
szóll

Árpádhoz: „mi vagyon nálad végezve felölünk,  
Értetni küldtettem. Kardot nem övedze föl egy is  
Ellened, és kopját közülünk nem markola: kérünk,  
Légy te is irgalmas hozzánk, és kardra ne hányass:  
Sőtt Halics, és Lodomér ellen légy véde hegyünknek!“  
Árpád erre felel: „nem leszsz bántalma Krobatnak  
Tőlem, békekövet. Ki magát megalázza, szabaddá  
Leszsz, és nem vesz igát. Ha kinek vagyon állani hozzám  
Kedve: adok fegyvert, s hol kell, harczokra vezérlem.  
Székelyeim legyenek. Magyar, és Kún, és Krobat egygő  
Forradnak: szabadok minden munkátul adótul.“

Árpádnak szava lelket adott a békekövetnek.  
Megmozdult az egész nemzetség: egy sem akarta,

Érdeme hogy ne legyen feleinket harczra követni.  
„Ennyire nincs szükség: választok szádra üdöre  
Négyezeret, mondá Árpád, a többi maradgyon  
Békével tölem bérczes honnyának ülében;  
És ha Halics, Lodomér, vagy Orosz, viadalra kihivnak,  
Én leszek a védő fondor szomszéditok ellen.“  
Itt ő így végzett; azután megeresztí beszédét,  
És szól: „jertek alá e vad, s hófödte tetőrül  
Élni szabadságban kiesén Pannónia gazdag  
Földének. Vegyetek lelket most, szittyá leventák:  
Győzni megyünk! az irigy Bolgár ki nem állja va-  
sunknak

Villongó élet, sem az erdőelvei Blákhok.  
Nem terjed haragunk az ugar tarlóira, fegyvert  
Melly nem emel: de ki nyúl hozzá, kéméllete nem leszaz.  
Jertek alá, Magyarok! harcz vár; tí harczokat értő,  
És szerető nemzet, fogtok koszorúkat aratni,  
Mindenkor viruló koszorúkat, mellyeket el nem  
Hervaszthat sem üdö, sem az ellenségi kajánság.“  
Ezt mondván, ada jelt, és Lélnek harsoga kúrtye,  
S a zászlót fölemelte Bogár, s eltölti kiáltás  
A fenyvest: s Árpád diadalmas tábora indul.

Délnek ereszkedvén a hó s jég lepte hegyekről:  
Ott, hol alá szakad, és vizeit hömpölgeti Túrja  
Északi oldalról, s hozzá nem messze Latorcza  
Csörgedez, és gyöngyös folyamát Bodrogra meríti:  
Szállottak-le dücső Eleink, és Ungot elönté

A roppant tábor. — Fellengő sziklahegy áll a  
 Róna mezőn. Nem tudni, kitől volt vára rakatva;  
 Régi világra mutat, miüdön a Kúnavaroknak  
 Birtoka fönnállott, s az előtt már szó vala Ungrul:  
 Mostan birta Zalán, Bolgár Fejedelme Titulnak.  
 Ősei Volgátul jöttek több száznak előtte,  
 Harczra vitéz nemzet: gyakran bajt szerze Bizántznak.  
 Fönnhordozta nyakát most is; mert vélte, pulyákkal  
 Dolga leend; de midőn Etelénk ivadéka leszállott  
 A havas ormokrul, félemllett örjei futván,  
 A vár pusztá maradt, s Árpádot nyilván fogadta. —

Bámul erősségén. A táj szépsége leginkább  
 Ingerlé, s fölgyűjtve vitéz főnaggyait így szól:  
 „Az havas elve vagyunk: munkátlan nem valajöttünk  
 Ekkédig. Muromot, Susdalt elvette vitézül  
 Fegyveretek, s elvette Kijót. Lodomér, Halics, ellen  
 Nem szegzette magát. Ezeket mind vissza eresztők.  
 Itten uj országunk kezdődgyék. Ez hely az első,  
 Melly vészes hadi munkánknak fölnyíttya jutalmát. —  
 Munkával keresők: neve Munkás légyen ezentúl.“  
 S ez napig így maradt a bel, s külföldi ajakban.

Ung noha volt Árpád seregének tengere által  
 Véve körül, tartotta magát biztatva Laborcztul;  
 (Nemzete szállásán Duka, és várnaggya Zalánnak)  
 A Fejedelm Ungot szorosan bekeríti hadával,  
 S készüle víváshoz: de Laborcznak kedve lecsügged,

És egyedül kiszökék. Uszubút nem csalta-meg, ámbár  
A hold arczatát a felhő fátyola rőjté.

Ugrat utánna, s kiált: „ne szaladgy! kezeimre kerül-  
nöd

Kell, noha légy ármány, noha ördög szárnyak emel-  
nek!”

S virrad már, de vivé még is paripája Laborczot,  
És Uszubú zaklattya nyomon. Végtere merőn áll  
A senyvedt tagu dög, s tapodást nem méne helyébül.  
Rajt Uszubú, s izomos markát súllyeszti Laborcznak  
Válla közé, s „te ki vagy? dörögé, hogy futni nyulakkal,  
Mint harczolni szeretsz inkább. E köntös elárul:  
Még is mondsza, ki vagy?” felel az félelmesen: „Ungban  
Várnagyi főtisztet forgattam; névre Laborcznak  
Mondanak. Árpádnak kerülém diadalmi haragját.” —

„Ugy-e tehát? Uszubú mondá: jót téve vezérre  
Bölcs urad: a ki merész harcznépét hagyni bitangra,  
Csak maga futhasson? förtelmes lelkű vezér te!  
Mint rogosz a foltyát kákóban, lelte Zalan is  
Benned igaz hűvét, s oltalmát vára falának,  
Hitbontó szökevény; örökös szeplője hazádnak,  
Itt veszel, és hölgyed tetemid nem látta temetve,  
Sem gyereked.” Tüstént csigolyáját szegte hurokkal,  
S egygy csermely partyán kiaszott fűz ágra vonatván  
A nem hős szaladót, mondá: „így veszsz az árló!”  
S a patak is hivatik mind eddig róla Laborcznak.

Ung ez alatt megnyílt. Követit kémélve fogadta  
 A Fejedelm, s így szól: „Magyarok tarlóban aratni  
 Nem szoktunk. Legyetek békén. Szolgálni Zalánnak  
 Nem fogtok. Ki nyilat vethet, leszsz része vitézim  
 Számának, s védelmem alatt a többi nyugodgyék.“  
 Ung soha nem hallván illy szókat előbbi urátul,  
 Százszorosan vigadott, s Árpádot térdrül imádtá. —

Volt Ete nagy gondban. Tuhutum kedvelte Szabolcs-  
 nak

Bajtársát bajnok Gelemért, s neki szánva leányát,  
 Míg Ungban nyugodott a tábor, szállani kezdé  
 Nőjéhez, szintén mikor ez szót tenni Etérül  
 Már ajakát nyitná. „Aszszony! mondotta, leányod,  
 Férjnek adom. Kit választék, érdemre személyre  
 Legderekabb. Szemeim régen már rajta forognak;  
 Nem szállék neki még. Valamint nem tudgya leányunk,  
 Ő sem szándokomat. De mivel te vagy annya, közölni  
 Véled előbb akarám, s ehhez most adsza tanácsod.“  
 Szóll amaz: „ajkamrul levevéd: Kuldína Etéhez  
 Jól illik. Nyilván fülködve szerelmek előtttem.“ —  
 „Mit hallok? viszon az: Tuhutumnak lánya szerelmes?  
 Apja miben nem tud? s mint értem, az annya kerítő?  
 Ördögös szövedék! elbomlaszsz. Vöm Ete nem leszsz:  
 Vöm Gelemér. — Undot szeretem, de puhának Etéjét  
 Nézem, azért nem kell. Az sem tud mulni eszembül,  
 Apja miért feddé. — Most már szemeimbe világit  
 A hizelékenység. — A lányt lopdozni szemével



Mint érté a csalfa, s magát beszínleni hozzám  
Álkendőzettel! — Lám mennyire tudta takarni  
Azt, mi szivét rágá. Lágy ifjú mind, ki szerelmes.“  
Horka beszéll: „ne keménykedgyél mindenkor erán-  
tunk,

S mások eránt. Te szavad, „ki szerelmes, mind puha.“  
Vessd-el

Bal gyanudat. — Ki mutat közülünk bátrabbat Eténél,  
És ki vitézebbet? Gelemért böcsmérteni nem kell,  
Még is nem Magyar ő, s hugomat jövevénynek eresztet?  
Nem jó leszsz idegen vérnek keveredni Magyarra.“  
E szókon Tuhutum fölakad, s morzsollya szakállát,  
S mind kit az aggódás forgat, szól: „Horka, gyerek  
vagy,

Intést nem vesz apád tőled, s kéméllyed ezentúl  
Feddeni nemzödet. Ha kemény vagyok, annyival in-  
kább

Légy te szerény. — Még is számot hadd vessek eszem-  
mel. —

Meglássuk. — Ha magát Ete is forgattya vitézül —  
Akkor majd.“ s szava itt elakadt, és félkomor arczczal  
Méne tovább. — Noha Horka hugát éleszti reménnyel,  
S annya is: elsüllyedt a lány bánattya sokában.  
„Elvesztem! kifakadt a szűz, elvesztem örökre!  
Ellenségem apám, Gelemért ki nyakamra kötendi,  
Azt a büszke Kazart, ki fog engem vetni igába!  
Ah, Ete, [bár tudnád, s jönél vérembe keverni  
Törödet; ah tőled melly kedves volna halálom!“

Szóllana még többet, miüdön Lél kúrtye riadván,  
A tábort indíttya Zalán birodalma szívébe. —

Ez nevet, és izené Árpádhoz: „főzet ebeknek  
Korpát, s a Magyarok vendégségére hivottak.  
Jobb még is, hadait fordítván, honnan előbujt,  
Szíttya hazája felé tartson. Hogy merte Zalánnak  
Országát bolygatni? viszen majd ellene menyköt,  
Hogyha kevesli szavát, őtet melly sujtsa pokolra.“  
Árpád erre felel: „nem mint idegenre csapongó  
Hoztam ezen tábort: őseimnek birtoka hajdan  
Volt ez föld, miüdön Denep és Donn elve tanyázott  
Őse Zalántoknak. Fenyegét bolgári hadával,  
S nem jut eszébe Murom? — Nem tudnék ellene  
harczban

Vívni szerencsével? Hasznosbnak lenni tanácslom  
Kötni szövetséget. Barmunk legelése szorított:  
E térségnek azért mezejét engedgye Sajóig.  
Telve kupát kettőt Duna vízzel, s fűvet az Alpár  
Telkeirül küldgyön.“ — Követit bő kézzel ereszté  
A Fejedelm. Vittek kétszerhat hószinü nyergest,  
Annyi tevét, gyönyörű rablányt, és Kúnfiat annyit,  
Kincsesb öltözetek teherének nem vala száma.  
Und, Kusid a követek, s Tarczal, mint kémje az ország  
Csinnnyainak. Kedvelte Zalán a gazdag ajándok-  
Nyujtókat, kicsided bérért, s megajánlta mosolygva  
A Magyarok kérttét. — Seregével terjedez Árpád,  
Dél nyugot és keleten mindent hódítva magához.

Néz körül a Bolgár; boszszonkodik, és hadat inkább,  
 Mint illy szomszédot választ. Szedi népeit össze,  
 És segedelmekkel seregit szaporítta keletrül.  
 „Mit keres, ezt izené Árpádnak, mit keres itten  
 E népcsorda, kinek, kérdés: hogy volna hazája?  
 Fürtelem ez, s iszonyú vakság, rám ütni csavargó  
 Fegyverivel. De legyen! hajtom, megláttya, szorosra,  
 Véli talán, szivemet mindgyárt sarkomba szalasztom  
 Ő mihelyett kürtöl, s kóborló tábora fölkel?  
 Szánakozás birt rá, legelőt hogy barmai tőlem  
 Nyertenek, és ím most országom dúlni merészlő.  
 Nem lel bennem Oroszt; leverem, hogy magva se lé-  
 gyen,  
 Vagy vetek a békét zavarónak gátot elejbe.“ —

„Nem tudom, a Magyarok mit mondani szoktak  
 igaznak,  
 Országom, melly rám maadott, hogy fosztani, ki tudgya  
 Milly vak suttonbul földemre jövének, apáim  
 Birtokait dúlók. Lesznek bolgári segédim,  
 És Görög is, ha kívánandom. Nincs békekötésről  
 Szó ezután. Árpád ha veszeszt, kevesebbedik, és nincs  
 Más birodalmában honnan tölthesse hiányát.  
 Én hadamat kiegészítem, veszedelmeim ámbár  
 Tizszeresek legyenek: harcz! harcz válaszsza ügyün-  
 ket.“

A Magyar ezt izené: „hogy volna sajáttya Zalánnak  
 Itt, nem igaz. Magyarok birták ez földet előbb, mint  
 Ők becsuszlának. Megijedtünk, véli, Görögtül?  
 Elvárjuk, ha szeret kópjánkon vére pirulni,  
 S megrázzuk, fogadom, kapuját még büszke Bizántznak.  
 Értem, hadra tekint, és nem kell béke Zalánnak:  
 Kard ki tehát, Bolgár, nagy nyelvű, kard ki ma vélünk!  
 Éles vas, nem pajkos ajak vet véget ügyünknek.“  
 Ezt szóllván, indíttya hadát, indíttya Zalán is  
 Alpár sikja felé. Kezdék a harczot eminzen  
 Terbel, Umar, vad üvöltéssel, s rá üzve Szabolcsra,  
 Hátra veték az erős ifjat. Megtorlatik Und is  
 Job szárnyon, s hangozza Zalán, hogy győzve fut Árpád.  
 Ez mint láttya Zalánt, „Magyarok! mondotta, derékon  
 A sárkány csikoríttya fogát, csak ez egyre nyomul-  
 lyunk;“

És oda öklelnék. Van romlás onnan eminzen,  
 Mindenik örül azért még is, s tüzesíti haragját.  
 Árpád a Bolgárt, emez ötet hívja csatára,  
 Ám de van a bajtér köztük foglalva vivóktul.

Vágtat ezen közben Skléros szép számu Göröggel,  
 S csipkedik Und szárnyát. Simon üzni Szabolcsot  
 amottan

Kezdé már, miüdön Árpád átvágva derékon  
 A bolgár tábort, Fejedelmét vette üzöbe,  
 És ha Czerig nem védi Zalánt, lelkével adózik.  
 Most kerül a Fejedelm, s Terbelt elszórja Szabolcsul,

És elszórja Simont. Sklérost Und kergeti. Kurdám  
Ritka vitéz elesett. Pirosul véréül Umarnak  
A nyereg és takaró. Fut már a verett had; utánna  
A Magyar, és részét üli, részét fujtya Tiszába. —  
Hol most a diadalm, seregednek mellyet ígértél,  
Nyalka Zalán? Árpád kóborló táborá fölkelt:  
Mért szaladott sarkadba szived? mért révre sietvén  
Nem vala szégyenlet Nándorvárába futamnod?  
Nincs még is, miokért pirulás szennyezzen: erősbbel  
Volt vala küzdésed, s harcban győzetni dücsöbbnek  
Választád, mint lábrul esett, a porba simulván  
A Magyarok Fejedelmétül koldulni kegyelmet.

A kígyót nem elég valahogy szédíteni csapással;  
Mig feje ép, árt ő. Magyaroktól nyugta Zalánnak  
Nincsen ezért. De Simont inkább érdekli haragja  
Árpádnak. Lélt, és Bulcsút küldötte Botonddal  
Nándorvárához. Kapuján kivezette Zalán is  
Fegyveresit, s lobogó tüzze kezd dűlni csatába.  
Elkövet ő mindent, de van a sors ellene most is,  
S válva vitézeitül, kiket a Magyar ejte rabokká,  
S lánczaival terhelt, lelkét a vár fala menté.  
Innen ajándokkal hízelkedik: évi adót is  
Innen ígér, s gyereket Árpádnak tűszul ajánlya.

Forra tanács Árpád kebelében; készti Bizántz is  
Gazdag ajándékit fitogatván ősi szokáskint,  
Ellene, a ki Zalánt fölbujtá, hegyke Simonnak.

Bolgárok Fejedelme ez is; mellyékli az Iszter  
 Országát. Sokas a népben, fegyverre hatalmas:  
 Kóborlásra szokott, s az erőszak nála igazság.  
 Ingerlette Leót fűsvény kalmárjai czinka.  
 A harag innen eredt, s a frígybomlása közöttök.  
 A Magyar innye szerént volt a császári követség:  
 Mert megtörni Simont az okos hadi munka kívánta,  
 Hogy, miüdön Árpád nyugoton terjeszti hatalmát,  
 Félelem a békét keleten tartassa Simonnal.

A Bolgár sajdítva baját bégyüjti határa  
 Minden hadfiai, s iszonyú tábort ver az Iszter  
 Jobb sikján, s illyképp szállíttya vitézeit: „eddig  
 Harczba dücsőségért mentünk; de ma szó van egyébrül:  
 Ősi szabadságunk végző viadalma leend ez!  
 Gyöznünk kell! ha nem: elvesztünk: rablánczra fűzetnek  
 Hűtvőseink, gyereink: pusztító lángok enyésztek  
 Városaink földelit: de nevünk is semmibe mégyen! —  
 Harczoltunk eddig puha néppel, s nem vala kétes  
 A Görögön vennünk diadalmat: szíttya keménység  
 Áll ma velünk szemközt, s késérti szivünket erőnk.  
 Gyöznöd kell, Bolgár, kebelében drága hazádnak,  
 Vagy ha örök végzés elvesztted: veszni dücsöen.“  
 Ezt tüzesen mondván, seregét oszlattya csatákra.

Már közelít Árpád: s eggy ponkrul nézve Simonnak  
 Harczrendét, Őrsöt legelőbb ingerleni küldé  
 A Bolgárra Polocz néppel. Kúnsággal utánna

Bojta megyen. Bulcsú, Lél, Csörsz, Dunaelve Botonddal  
Keltenek-ált tömlön, s Gelemér, és véle Lebedfi.

Őrs neki hajt hevesen; Simon Őrsöt várva fogadván,  
Viszszaveté, s azon egygy tüzzel Bojtához elérvén,  
Megveri a Kúnt is. Fordulnak vissza, s szünetlen  
Hátakon a Bolgár. Árpád lassúdadon enged  
Szinre, de a viadal semmit nem veszte dühébül.  
Már Simon a tábort véle fölfalni, mikorban  
Háta mögött ordít Lél kúrtye, s legényi kiáltyák:  
„Elvesztünk!“ Erejét Árpád most dönti Simonra  
Szemköztt. Zárd, Kadocs, és Uszubú oldalra kerülnek;  
Lél, Bulcsú, Gelemér, Csörsz, szöke Lebedfi Botonddal  
Háton üzik. Látá Bolgárit omolni rakásra,  
És bekerítve hadát, Simon usztat az Iszteren által,  
És sebesen Drisztába szalad késérve kevéstül. —  
Negyvenezer Bolgárt e vért nap holtban emésztett;  
Félannyit rabszija fűzött a szittyai győző. —  
Veszté legbücsösebb marháit aranyban, ezüstben;  
Minden barma harács, és léve kietlen az ország.

A Fejedelmivezér megjegyzé hőseit a harcz  
Vérmezején: Uszubút, Veleket, Bungerral Ösével,  
És Csörszt, és Szemerét, és szöke Szabolcsot, Etét is;  
A Kabar is köztük: Lél, Zárd, Kadocs, és Bökün,  
és Ed;

S így szóllott: „szemeim látták, hős férfiak, ez nap  
A csata forrtában hogy vagytok szittya leventák.

Nincs nemzet, veletek mellyet meggyőzni ne tudgyak!  
 S ámbár a hősnek legfőbb bére dűcsőség,  
 Osztok ajándékot, maradandót érdemi jelképp.“  
 Ekkor előhozatá a gazdag tábori zsákmányt,  
 S a deli hősök közt a bajnag Várkony elosztá,  
 Élőt, és marhát. Részt nem vön semmiben Árpád,

Elküldvén Árpád innen délszakra Botondot,  
 És Lélt, és Bulcsút: átkel Tiszaelve Titulnál  
 Boldva, s Gyümölcsén közt. Arónán járata tábort,  
 S Körtvélytóra tanácsot gyűjt. A hét Magyar ebben  
 Így végzett: Árpád fejedelmi személlye az első  
 Hadban békében. Nem téssen senkit elejbe,  
 Míg maradéka leend, a nemzet. Néki, hol inkább  
 Tetszeni fog részvéte legyen. Ki mit érdemel a had  
 Véremején közülök, fekvőben nyerje jutalmát,  
 S birtoka sérthetlen, míg tart ivadéka. — Kihajlik  
 Pártra: fejére halál. Ki Magyarot megtámad orozva,  
 Vagy nyilvános erőszakkal, leszen élete vesztett.  
 Az, ki mikor Fejedelme körüljáratya hazánkban  
 A véres kardot, bujkál, s fül nem kel az ország  
 Védelmére: ki van nemesink közül irtva tövöstül,  
 És szolgál rabul ő, s minden fajzatya világig.  
 Az ki szökik harczrul: ki legyen szállítva vitézeink  
 Rendébül. Ki felestársot hoz nem magyar ágybul:  
 Szolga leend: valamint rablányt ágyába ki fektet.“  
 E törvényt szerezik a Körtvélytói gyűlésben.



Nem veti-el szárnyát a hir. Tudtára Etének  
Lőn, Tuhutum Kuldína felül mit végze, s felüle.  
Megrendül; bűcse éltének veszt nála: figyelmét  
Legföbben keresé Tuhutumnak Horka szavára.  
„Lángörvénybe dülök, mondá, csak lássa kegyetlen  
Apja leányzómnak. Puhaságnak vádgya szidalmas  
Ellenem, a ki vagyok most is még tarka sebektül.  
Nem feküdt Ete még nyoszolyán: föld, pázsit az ágya,  
Sátorleple az ég: köze nincs puhaságnak ezekkel.  
Horka derék szállóm: Gelemér noha harozban erős fi,  
Még is nem Magyar ő: légyen hát hölgye kabar faj.  
Törvényünk sem ereszt jövevény nyoszolyába magyar  
lányt.

Nem félek, Gelemér Kuldínát hogy vigye hölgyül. —  
A teleket tavaszok követik: borulásra verőfény  
Jöni szokott: szigorú kínaim sem tartnak örökké.“  
Und fia ekképpen viharát oszlattya szívének.

A sziveket fölgyújtó hir, s nem hűve titoknak  
Fülkeresé Gelemért, s ajakát hajlítva füléhez,  
Illy szavakat sugdoz: „Tuhutum választja vejének,  
S szép Kuldína tied, ha Etét meggyőzve kioltod.  
Und fia rágalmaz; csábította magához az annyt,  
S titkosan a mi gonoszb, lányodnak sokszor ölében  
Hervadoz, és mézes csókokkal enyelgnek unalmig.  
Míg Ete él, a szép hajadonnak birtoka kétes;  
Vagy, nem is az: bizonyos, vele hogy leszen Und fia  
boldog.

Ellened annya vagyon: nincs a szűz részedén: a vént,  
 Két bájthintető édesgeti könnyen Etéhez.“ —  
 Így a csacska követ Gelemérnek minden erébe  
 Mérget eresztve röpül, s szava fölzendíti Etét is,  
 Úgy is már ki lobog, s sok olaj nem kelle tüzére.  
 „Elvesztél, Ete! így sziszegett: rábirta leányát  
 Apja, szerelmének hogy lángját ossza Kabarral;  
 S kelve hodára arád lihegő mellyére borullyon.  
 Mint néznéd, a durva vitéz hogy szívja az éltet  
 Újjító csókot, lekötött alakodnak ölében?  
 Egy csak az orvosság: Gelemért ha halálba taszítod:  
 Késni veszélyeddel járhat: még ez napon öld-meg!“ —

A Tisza Körössel hol ülelkezik, andalog ottan;  
 Ottan eszében örömnapiját forgattya, s szerelmét.  
 Tűz fut-el a hősben: „megölöm, csikorogja, ha ég föld  
 Rám szakad is: de Kabar Tuhutumnak vője ne légyen.  
 Vagy, ha halált a sors készített, vesszszek el inkább,  
 Mint idegen karokon lélekzeni tudgyam arámat.“  
 Fölveszi vasderekát, sisakot köt szőke hajára,  
 Vértet is ölt, s villám kelevészt markába kanyargat:  
 Így ered a Tisza térmezején. Gelemérre találni.

Ezzel sincs nyugalom. Száz gondolat ötlik eszébe  
 Majd szive tárgyárul, majd a vele társas Etérül.  
 Most szerelemfáltás ég benn: rongállya velőjét:  
 Ismét győzüdelem bajtársán kedvre vidíttya.  
 „Mit nekem egy gyermek? Tuhutum megigérte leányát:

Így zajogott; a nyalka betyárt szerelemre tanítom,  
Lássam csak valahol. Kopjám! te ma vért iszol: elvész  
Villongó fényed: de ne bándd: Kuldína letörli  
Rólad azon mocskot, s tisztít hókeble színére.  
Vagy, ha nem, és szomorog, kettőnek vére füröszszön:  
Átverem a lányt is: ne sohajtson ülemben utánna  
Annak, kit gyűlölök, s megfűtöztesse szerelmem.  
Ej, ha csak őt Tuhutum gyerekétül válva találnám!  
Ám de! Kabar vagyok én: kettőnek megfelel e szál.  
Kettőnek? nem! száz ha leend, száz omlik előttem.“ —  
Így haladás közben morogott, ütközni Etével  
Égvén: s ím tarajos sisakot kezd látni feléje  
Ingani. Lassankint közelít, s szeme mintha keresne  
Tévelyedett tárgyat, látszék nem késve szökellni  
Testova. Ráismér, s gerelyét idomítva lökésre  
Vágtat előre. Az is veszi pillantatra Kabarját:  
Sarkantyuzza tüzes paripáját ellene. A köz  
Csak félnyilni vetés, mellyről szót váltani kezdnék.

Und fia elsőben: „mi közöd, külföldi csavargó,  
Lányomhoz, ki szívét már rég nekem adta? rabolni  
Jöttél hát heted országból, s részedre menyasszony  
Nem termett-e Kabar kebelén? vagy nőszeni ledérség?  
Nem tudod a törvényt: idegennek venni magyar lányt  
Hogy tilos, és téged nem vall még senki Magyarnek?“ —  
A Kabar így: „pattogni tudó, nem ijedtem-el undok  
Nyelvedtül. Mi közöm? meglássuk. Nékem ajánlá  
Apja leányzóját: magadat te befurtad orozva

Ámító Iocsogásokkal koros annya szívébe.

Az sem igaz: törvény idegennek venni magyar lányt  
Hogy gátol; csak tilt külföldrül hozni menyasszonyt,  
És hazugon mondod, hogy nem vall senki Magyarnek;  
Mert Árpád fogadá: igazunk hogy véletek egyy leszsz.  
E szálvas tesz igazságot: hát kópja ki, nyelves!“.

S a szerelem viadalt vívók egymásra rohannak.  
Két fegyver száz villanatot tünt játszani. Pöngnek  
A paizsokra csapott vérszomjas kópia élek.  
Mindenik ártólag pörögött: bajtársa csapását  
Egyike sem kerülé, s küzdött megvetve halálát.

Nem szünik a viadal: lankadtság nincsen eszokban,  
Ámbátor Gelemér nyergét ingatta Etének,  
S ez viszon a jövevény irigyet sértette bokában.  
A szégyen tüzet ad ennek: boszszúja amannak  
Nőttön nő, s a néma viták vadsága dühölygőbb.  
Und fia Kuldínát beidézvén ujra szívébe,  
Mintha Kabar kebelén látná nyögdelni keservét,  
Rá dühül, és kiveté Gelemért a czifra nyeregéből;  
Ez paripája farán fordult a földre hanyatlag. —  
A kígyó gözsörög télben, s fullánkja szelidebb,  
Ám de ha fölmelegül, ingerlett mérge kegyetlen.  
A kabar így van most: haragot noha forrala belrül  
Eddig is: de habos dühe mostan fejle-ki ajkán,  
S karjait elfutván, fölocsódik kezdeni harcát.

Ekkor szöke Szabolcs honnan? nem tudni, lovaglott :  
 S látván a viadalt, sietett közelíteni. Bámul  
 A dolgon, s szóllott: „Gelemért így lelnem Etével  
 Nem csalatás? — Mi dolog, kérdé, indíta vitára  
 Benneteket?“ — Gelemér rá néz: „Kuldína szerelme,  
 Így felel ő, kit ez elhajlítani tőlem igyekszik.“  
 „Úgy-e tehát szerelem? viszonozza Lebedfi haraggal;  
 Úgy-e tehát szerelem? Most nem jut eszedbe tanácsod,  
 Mellyet adál nékem, miüdön e sajka merülvén  
 Vélem is, egykorban tekerék örvénybe lesodrott?  
 Nem jut eszedbe, midőn mondád, hogy az aszszonyi  
 szépség

Elröpülő, s fogadott hűségét képzeti jégcsap?  
 Nem jut eszedbe, midőn mondád: ott csal-meg az asz-  
 szony,

Hol lesütött szemmel hízélékeny ajánlati folynak?  
 Nem jut eszedbe szavad hozzám, hogy okoskodik ember  
 Kára után, s mit szül heves ösztöne, arra nem eszmél?  
 S jól szóllál: de te is sajkanak tedd-le lapáttját;  
 És ha bolond nem vagy, lányért vért ontani szünny-meg!  
 Válljatok-el! ki ragad kópját társára, ledöntöm.  
 Nincsen-e ellenség, kinn kópját törni lehessen,  
 S véreteket szükségtelenül így kell-e föcséllni?“  
 Ezt mondotta Szabolcs. Gelemér mint szikla faragvány  
 Rámerevíti szemét, és hallgat. Dürmög utóbbra  
 Ajkai közt a szót türelvén: „mérgecs okosság  
 Jött nyelvedre, Szabolcs, hogy vádolsz. Nemde Magyar  
 vagy;

Und fia, mint Magyaré, Geleménnél érdekel inkább,  
 S régi barátodnak megszűnt hű érdeme nálad?  
 Könnyű szelíd partrul merülönek nyujtani tanácsot,  
 Nézve, mikint mást szór föl alá a tengeri hullám.  
 Jól vagyon! elválunk! — Gelemér nem látta Lebedfit  
 Már soha.“ És elment; s kanyarodván alma pejére,  
 Gyors lova a sivogó szeleket megelőzte futással,  
 És Uszubúhoz adá seregét, s vitt véle vitézül,  
 Míg beszprémi gerely holtakhoz nem teszi ötét. —

Érté ezt Tuhutum, s hajlott pártyára Etének:  
 „Aszszonyok is tudnak valamit, mormolta magában,  
 Néha, s hibát mí is bélátó férfiak ejtünk.  
 Harczolt, és győzött Ete: lányomat ő nyeri nőül:  
 Másoltt szándokom ez; de ne tudgya leányom előre.  
 A gyerek úgy tetszik, ha korán birakozni merészel,  
 És szeretem, Kabaron hogy erőt vön a Magyar ifju.“

Mondani nem könnyű örömét Kuldína szívének,  
 A harcz, s győzüdelem miüdön beszárnyala hozzá.  
 „Most tán, édes anyám! mosolyogva beszéli szülője  
 Karja között, ez eset hozzánk lágyíttya apámnak  
 Szikla keménységét, s Gelemért rám kötni felejt.  
 Hirdeti e dobogás, boldoggá lennem Etével  
 Enged, s rettegető borulásom eloszttya verőfény.“  
 A szűz így rebegett, míg tisztább napjai keltek.

Fülszedi a tábort, és ad foglalásra parancsot  
A Fejedelmivezér. Uszubút elküldi Biharba,  
És Veleket, Marot országát fölkérni. Pelengye  
Ágyasi közt mulatott, Uszubú mikor érkezik, és szól:  
„Ménember! Bihar Árpádé. Szolgája ha lészel,  
Engedi megtartnod: ha nem: elveszi tőled örökjéd.”—  
Erre Marot: „gondollya Zalánt fog lelteni Biharban  
Hegyke Urad? ha Zalán önkint, (úgy hallom) ereszté  
Által birtokait: nálánál senki bolondabb.  
Félt ő, azt hiszem én: de Marotnak szíve helyén van.  
Eggy kaparás földet sem adok, s el nem veszi tőlem,  
Bár Etelét százszor, mint őst dőngje fülembé.”  
„Mégbánod, felelé Uszubú, hogy szádra sikamlott  
E gög,” s ezzel ment Árpádhoz. Küldi Szabolcsot,  
És Taksot, s Tuhutumt Árpád megtörni Biharvárt;  
És így szólla: „tudom, kikben bizodalmam. Az asszony-  
Férfiu országát elrontani küldlek. Az inség  
Gyötrelmét érezze Marot, Fejedelme Biharnak.” —  
A nem üres dörögés hatván vérére Marotnak,  
Foghegyen a mit izent Árpádhoz, vissza falintá,  
S várát hagyva jutott menedékre az Igfoni nyírság  
Mélységébe, hová általteszi számtalan ágyát.

Indítá seregét Tuhutum; vele apja Szalóknak,  
És Velek, és Taks is. Büldönél a Tisza révét  
Átkelvén, s Köröst: Tekerő kisded vize mellett  
Járának tábort, s innen Bellártnak alája,  
(Most neve Nagy Várad) vitték zászlóikat. Ellent

Állani a Bolgár kezdett, és számszeres íjjait  
 A falnak szegezé Tuhutum, s már tárgyai mellül  
 Rést omlaszt, mire a várhad hódulva kegyelmet  
 Kér és nyer; s leve Bellártnak minden java zsákmány.

Megszállotta Bihart azután. Beteríti vitlával  
 Árkait, és izgat lábtókat melleje. Rémül  
 A várnagy; zárlott kapuit megnyitva, s remegvén  
 Élte kegyelméért Tuhutumt kérlelte mezítláb.  
 A Magyar így szóllott: „te szerencséd, szitva kegyemben  
 Hogy bízál. — Hol lézzeg urad? bujkálnia semmit  
 Nem használ. Országá mienk, és mindene.“ — Futtat  
 Erre hamarkövetet várnaggya Marotnak az Igfon  
 Lappangójához. Felelé a mindene vesztett:  
 „Csak legyen éltémnek szüntig nyugodalma Biharban:  
 Mim nincs is, bizvást megajánlhatod; és ha kívánnya,  
 Túszul adom lányom; jegyajándék véle az ország.“  
 „Jaj oda én! kezeit kócsolva fejére sikoltva  
 A remegő aszszony; oda én Edelínem ölemről  
 Hogyha, mikint körmös ráró a gyöngé galambfit,  
 Ellenség viszi-el! verj által! meghalok inkább,  
 Mint sem ez egyetlen adgyam:“ s kebelébe szorítván  
 Hangos üvöltéssel lázította az Igfoni völgyet.  
 Férje felelt: „engedgy! Ádázkodik ellened a sors,  
 Ellenem is: csak béke legyen, bár milly fölös árnon.  
 Szenvedgyünk, valamíg nem térül jobbra szerencsénk,  
 Lássd, Bihar eldült már, oda Bellárd, két nagy erősség,



Nincs már országunk, és nincs több fegyveres ember!  
 Add oda: ezzel tán Tuhutum kegyelemre szelídül.“ —  
 „Alkudgyál, viszon a hölgy szóll, a szittyá vezértül  
 Tiz napot, a lánykát mielőtt rabságra hocsássad.  
 (Ah Edelin te kicsiny! mi korán inségre jutottál!)  
 Emlekező jeleket legalább készítek-el addig,  
 S véle adom.“ Megtette Marot. Tuhutumba szokottnál  
 Hajlékonyb lélek szállott, és nyolczadot enged  
 A tizbül, s azután a lányt szigetébe Csepelnek  
 Elküldé. Gyönyörű termés, egykorbeli Zsolttal,  
 S teste idomságát fűkeltt erkölcsé nevelte.

A kicsiny ártatlant izmos karjára emelvén  
 Árpád ezt izené: „nem túsom lánya Marotnak:  
 Hölgyül adom Zsolthoz ha korát érendi, ha addig  
 A magyar erkölcsöt, s nyelvet fölvette. Sajátul  
 Tartsa Bihart nászom multtáig. Zsoltom örökje  
 Holta után légyen: de tilos távoznia onnan,  
 És ki velem frigyben nem leszsz, bebocsátni magához.  
 Ekképp lön a hányakodó nyelvbajnok alázva;  
 S Szeghalom, és Szerep, és Körös mellyéke urátal  
 Megváltván, Árpád turulos Zászlóit imádá.

Erdőelve, töves szomszédgya Biharnak. Az ő kor  
 Hirdeti hogy Magyarok lakták, maradéki Csabának,  
 Északi honnyából mielőtt a Hétmagyar eljött.  
 A nép ajka magyar, névrül már Székelyek akkor.  
 Moldova széléhez beruló a kis hegyes ország,

\*

Honnan utóbb Bessnyők gyakor izben rájok omoltak  
 Most követeik jönnek Tuhutumhoz, s szóllanak illyképp:  
 „Hallók, hogy Magyarok vagytok, mint mű, Etelétül  
 Származttak. Közös ím nyelvünk értelme, ruhánk is.  
 Régen ohajtók már, e gyötrő néphadak ellen  
 Oltalmunk legyetek. Meghallgata menybül az Isten;  
 Itt vagytok! bajnok kezetek most mossa-le rólunk  
 A szégyent, s münket veletek kapcsollyatok öszsze.  
 Új osztály nem kell; jutalom sem: régi szokásink,  
 Régi szabadságunk mellett csak hadgyatok élnünk;  
 Mörre magyar zászlót hajt szél: a Székely is elmegy.“ —

„Semmi közöm hozzá. Tuhutum felel. Azt, kire biztuk  
 A fönnsőséget, lelitek vagy Zagyva körékén,  
 Vagy Hévjó síkján; s mondgyátok: tőle hatalmat  
 Hogy várok: ha Geló birodalmát részemül adgya,  
 Elverem a Blákhót, fogadom, s Erdélyre sunyorgat  
 Távulrul.“ Mentek. Nem jött szemeikre az álom,  
 Míg nem meglátnák a fényes tábori udvart.  
 Színhalmon pihenék Árpád, közel Ustoros, a kis  
 Csörgedező patak, és Egör is. Nincs meszsze Poroszló,  
 Zagyva sem, és Pásztó. Ezeket bójárva figyelmes  
 Szemmel, visszszakerült. Kegyesen hallgatta-ki Árpád  
 A jó Székelyeket, s oltalmát nékik igérvén,  
 Gazdag ajándékkal vendégeit utnak ereszté,  
 Általok Erdélyrül zordon Tuhutumnak izenvén:  
 „Irtsa-ki a Blákhót, s birodalmát tartsa sajátul.“ —  
 Mert a bölcs Fejedelm látá Tuhutumnak arányzott

Szándékát. Úgy lett. Árpád viadalmiban, Erdélyt  
Nyervén, nem vevé részt, sem ohajtá látni Etelvárt;  
Nem, kinek adta hitét a láthegyi ünnepen egykor;  
S oszta vezéreinek makrancz önkénnyé jutalmat. —  
Torda eránt még is nem volt feledékeny: örökjét  
Tizszeresen nevelé Árpádnak ígérete mellett.

Erre ravasz Tuhutum küldé Farkasfit az ország  
Kémlésére. Dicséri savát; hegye, völgye virányit;  
„El ne ereszszed, uram, mondá: kétszerte Berénynél  
Jobb. Kis baj, kis üdö, és Erdőelve tied leszsz.“ —  
Horkát küldi elő Tuhutum: maga mégyen utánna.  
Várja Geló készen. Köztök Szamos. Esten Etének  
(Mert velejárt) fölül gázlásra parancsot: alulról  
Horka fiának adott. Hajnaltt késérti nyilakkal  
Szemtül szembe Gelót s ingerli csatára, mi közben  
Und fia rajta ütött innen, túl Horka feszíti  
Ellene kópjait. Minden csüpp vére Gelónak  
Meghül, s harczosait gyáván ösztönzi futásra  
Vára felé: de Kapos mellett bajt vivni Etével  
Kéntelen, a fiatal daliátul vette halálát.  
Népe borul Tuhutum lábához kérve kegyelmet  
Lelkének; Tuhutum nem hitt a pusztá szavaknak:  
Erdőelve tunyultt Blákhját eskésre szorítá,  
S az helynek, hol ez így történt, Esklő nevet adtak.  
Ekképpen leve a győző Erdélynek urává.

Most az öreg szóllott: „Erdély Fejedelme, szavának  
 Embere: vőjének, ki Gelót átverte, fogadgya,  
 És Gelemért a baj mezején levetette lovárul;  
 Vöm Ete mostantul: de szived ne puhítsa el aszszony;  
 Mondva legyen. Hadi embernek fő dísze keménység.—  
 Unddal előbb szóllok, Kuldína ha kell-e menyének?  
 S akkoron áldásunk szállyon fejetekre Gyulában.“  
 Szóll Ete: „boldoggá tettél: szorudosa szívemnek  
 Úgy mult-el, valamint a porszemet elviszi a szél.  
 Nincsen okod, hogy féll; nem tesz Kuldína puhává.  
 Halni dücsőségért Ete kész mindenha, s te Értted.  
 Tőled függ, hogy apám Und is részünkre hajollyon.“  
 Ezt mondván, Tuhutum jobját ajakára szorítá.

Tarczal ezen közben, hol Bodrogot a Tisza öble  
 Bényeli, Árpádtul nyertt földön várakat épít.  
 A két viz szorulat Himes udvart vette körébe:  
 Tarczal eminnen van, venyegés szomszédgya Tokajnak.  
 Bors, fia Bungerek, Kún ifjú, méne hadakkal  
 Szabni határt a Táttra fölött a Lengyelek ellen.  
 Ez megsunta magát, míg Bors kijelölte szegélyét  
 Onnan az országnak, s Földvárt építtete bellyebb,  
 Mellyett az osztályban részül vön, most neve Borsod,  
 nyerte vidékét is hozzá várának örökben.

Más félen Tuhutum, Taks, és magzattya Lebednek  
 A kárpáti Meszes Kapuhoz táborba gyülének  
 Vetni határt az orosz népnek becsapásai ellen.

A Szatmári rabok lánczczal terhelve feszítnek  
Iszszonyatos köveket, s a hegy nyiladékit azokkal  
Elzárván, megerősíték faretesszszel oromját.

A Fejedelmivezér ezalatt a Zagyvai rónán  
Elveszté Álmost. Elüdültt kora terhei vitték  
Sirba fejét. Árpád neki tort a szittya szokáskint  
Ekképpen rendelt: tetemit mély sirba bocsátván,  
Ékesb fegyvereit takarítá véle, s Vitézi  
Nemzetségének köveket halmoztanak a sir  
Hantya fölé, honnan lobogó, kelevészre akasztva  
Emlékét mutatá a volt fejedelmi apának.  
A gyásztiszteletet berekeszté áldomadással  
Barma kövérébül. Tizszerszáz ökröt, öt annyi  
Gyapjas ihot falkái közül vágóra tereltet,  
S Tarczali tönedvvel hét nap vendégli vitézit.

Küldi Hubát azután Garamontúl a Csehek ellen;  
Véle Kadocs, Bunger, Bors, Harsány, és Kadocs ücsce  
Zárd, s többek. Mentek, valamint sebes árja vizeknek,  
Senki kezét nem emel Nyitraíig. Fegyvere, népe  
Fut, vagy alázza magát. Pásztó, Gömör, és Ipoly, és Vág  
Hódulnak. De Czobor, Csehek által Nyitra vezére  
Szembe megállani mer Tormás, és Nyitra folyók közt.  
Szóll Huba: „hoggy mertek zászlót földünkön emelni,  
Pór Csehek, és Etelét haddal fenyegetni vitézlő  
Gyermekekben? szolgának urát így kell-e bücsülni?  
Véltem, alázattal hozzám üdvözleni jöttök

Földre borulva: s ehol fegyvertzászlómra ragadtok!  
S rájuk ereszti nyilát. A vesszőzárpor elönté  
Ottogyan a Szlávot. Czobor első, a ki futamlik  
Oltalmat kereső Nyitrában, s tábora véle.  
Hátokon a Magyarok kelevészei; dülnek aczélos  
Fegyvertül Csehek, és Morvák; leteríti Czobort is  
Hős Kadocs, és kötözé karjánál kengyele mellé,  
És rabságba veté. A várt elvette kemény harc:  
Veszt Magyar is népben: Szemerének szög lova eldült,  
Melly Czikadór tetemét letiprá. Maga kópja szurástul  
Lankadozott. Vértől sebeit kötögette Kulám is,  
És deli Zárd. Ez eset Kadocsot görjeszti haragra,  
S egy bércznek tetején aggasztá Nyitra vezérét  
Fára, kirül neve fönmaradott a hegynek ez évig.—  
Agg Huba ott szállott; megválék tőle keletre  
Harsány, s hol ma Eger, Miskolcz telepíti-le népét:  
És ezek a Poloczok. Jámbor, s munkára sűrénny had,  
S a csata vérmezején most is mind annyi leventák.

Míg ezek így lőnek, seregét Álmos fia délre  
A Duna mellyékén vezeté, s hol látszik Etelvár,  
Elleniben tábort veretett. Két ágra oszolván  
A folyam itt, alkot szigetet, szépségre haszonra  
Eggyetlent. A főbb Magyarok rászállnak örömmel.  
A Fejedelmivezér lévén megigézve az Éden-  
Kert sok bájjaitul, palotákat rakni, kerestet  
Vendég műveseket, s tudományos férfiak által  
Nem sok idő multán fellengnek római majrok.

Ólakat is rakatott paripáinak, (ötszözezerre  
Méneseit mondgyák) és tárt a fegyveri szernek,  
Gondviselése alatt a hű Csabakulcsi lovásznak;  
S e szigetet nevezé Álmos fia róla Csepelnek. —

Más vigadási között hajtó unalomra: de Árpád  
Hol pihenik, fárad. Küldé Maroselve Galádra,  
(Akkoriban Blákhok zordon Fejedelme Horomban)  
Báttjának fiait Bojtával. Szálla Tömöshöz  
A két had. Kadocs általkel nem látva Galádtul,  
A Blákhót megüzé, s Kevevár szüntette futását. —

Zaklatták ezután a Ráczot. Hódol az ország,  
S férfi leány gyerekét túszul kötelezte vezére.  
A szüz !Cziglanevű; szép volt, a hajnali rózsa  
Millyen lenni szokott, melly akkor kezde fakadni.—  
Más nyíl jő szerelem tegzérül, más az idegrül,  
Hős keze mellyet von. Most Zárdot Czigla nyilával  
Csapta-meg a szerelem: s Zárd hölgyét benne találta.  
Fölzúdul Kadocs, és így szól: „nem hittem öcsémről  
Ekkora gazságot! Mi veszély irtotta szivedbül  
Törvényünk: „ki feles társot hoz nem magyar ágybul,  
Szolga leend; valamint rablányt ágyába ki fektet?“  
Szolga vagy, és nem öcsém; nem bátyád üstökös Árpád;  
Ráczczá léel, és ősi nevünk szégyenbe borítád.  
Óvd magadat tőlünk: lábod honnyunkra ne lépjen:  
Vagy ha teszed, megtudd, én, én darabokra aprítlak.“  
Zárd keserűn nevetett: honnyát elhagyni nehezlé;

Győze szíven még is megigézö kéjü leánya,  
S a Magyar ez tettét czifrázá ostoba névvel.

Már Lebed, és Metigán ekköztt a Moldvai szélen  
Állottak, miüdön Bogor is kiereszti vitorlás  
Gallyáit. Kobrán kormányosa ötvenezzerrel  
Vizre bocsátkozván, diadalmit ígerte urának.  
Gimese tizszerszáz. A partnak népe kiáltá:  
Élly Bogor! a földnek győzőit most viszi Kobrán!  
Áldás rajtad, erős Fejedelmünk! fegyvered éle  
Megtöri Álmosfit, s lészen szolgája Kazarnak! —  
Félezeren föllül nem látott senki dücsöbbit  
Tengeren. Egy kézzel keletet foggatta eszében  
A kormányvezető; másikkal szedte nyugotnak  
Sárgás fellegeit. Mosolyog dallesti verőfény,  
Kobrán fegyvereit villongó színbe merítvén;  
(Mennyi reménység közt evezett návája Bogornak!)  
S ím napszállat után felhővel béterül a menny,  
S a vizen uszkáló várost leborította sötétség. —

Éjfél volt, és ünnepi csönd. Álomba merülten  
A fél föld nyugodott. Tornyak kerekednek az észak  
Barna egén. Gyántás villámok omolnak. Az örvény  
Hullámmal forrt föl. Tüzláng elegyedve sötétbe  
Néha világít csak. Rivadás minden felül, és jaj  
Üldözi a füleket. Kap az árboczfához, amannak  
Gondgya vitorlákat bésodrani. Futkoz alá föl  
Tiszt, és nép, s kiki reszketvén írtózza halálát.



Meghidegült szive Kobrának, s már vesztve remén-  
nyét,

A kormányt letevé, s mellyét, illy szókra fakadván,  
Verdezi: „mért honomat hagyván, hol hölgyem ülében  
Nyughattam, magamat habozó tengerre bocsátám?

Vesszen-el, a ki hajót gondolt, és a ki legelső

A feneketlen viz hátán uszkálni merészlett,  
S lelkének fonalát hajlott deszkához akasztá.

Voltam volna paraszt inkább: volnának ekéim,

És nézném, mikoron szolgám hasogatna barázdát;

Vagy miüdön fejné rétem zsiros orva ihászom

A gyapjas sereget, nézném a haszna vadászót:

S harcz kívül im mostan kell ennyi vitézzel enyésznem.

Hogy nyujtsunk eledelt piruló szilványu halaknak!“

Ezt csak alig mondá, szélvész forgattya hajóját;

Most mélységbe szakad, most ismét csillagos ország

Fogja körül. Szünik a kormány: nincs haszna lapátnak:

A habtornyozaton háromszor függe: negyedszer

Mélyre bukott, s Kobránt a tenger gyomra bevette:

Egy napon így vesztette Bogor valamennyi hajóját.

Vár Lebed, és Metigán eleséggel tábori népet

Moldvában. Gyanut a szélvész támaszta: de inkább

A kicsapott habitány: fegyver, sisak, emberi testek,

Deszkák, árboczok is, jelek a lött návatörésről.

A Besenyő Metigán rémültten szólla Lebedhez:

„Viszsza, Magyar! bizonyos Kobrán elvesztte! Bolondság

A mindég győző Árpáddal sikra kimennünk,

Szükséget látván eleségben is.“ — Apja Szabolcsnak Erre felel: „nem azért jöttem, hogy mint nyul, agárnak Árnyékát fussam. Rabokon hogy győze, szerencse Tudnillik! Pór csordákkal volt dolga csak eddig, Czondora Blákhokkal: de ha ez vas előtte kezünkben Villog; ezen daliák türköznek véle: megáll-e? Nincs eleség? győzzünk! bőséggel mindene lészen A diadalmasnak. — Szégyenléd mondani, hogy félsz, Vagy hogy nem vagy igaz hozzám. Menny vissza; Lebednek

Illy frigy nem nyereség. Metigánnak nélküle győznöm Hírtnevelőbb, s fogadom, nem kell Besenyőre szorulnom.“

Szóll Metigán: „látom, hogy mérges maszlagot ettél, S tőle bolonddá lél. Árpádot, véled-e, gögös Füttyüddel levered? Látod, védelme hogy Isten, A ki ipad tengerhadait forgatta fenékre.

Jól! menny, merre kevélységed sugdozza, de véled Én soha egy lépést!“ s ezzel fordítva vitézit Elválík, miüddön követét közelíteni Simonnak Láttya, ki így szóllott: „az uram Simon üdvözl, és kér, Vedd-be szövetségét, és lépj pártjára Lebedtül.

Ellene Árpádnak hiheted, hogy rántana fegyvert, A kivel egy, s kenyeres bajtárs testvére Leventa? Róka had ez, csak színli magát, varsába hogy ejtsen: És bele csal, ha hitelt tőled mézes szava orzott.

Nem hiszek én, te se higgy: valahány Magyar, annyi kigyó faj,

Irtani mellyet kell, s magvát sem hagyni belőle.  
Tégy napot, üssünk rajt; bizonyos veszedelme, ha  
ketten

Közbe szorítandgyuk. — Nem vétett? mondani lelnéd:  
Hát nem elég okot ad üldöznünk, hogy Magyar ő is?

A követ így szólván. Metigán malmára terelte  
A vizet. Ez felelé: „hogy hittem volna Lebednek,  
Csak hiu álmodozás. A rókát tartani szemmel  
Gondom volt mindég, s loppal sarkomra tiporni  
Nem hagytam soha őt. És vidd tudtára Simonnak,  
Tőle hogy elváltam csak imént, és semmi szövetség  
Nem forraszt hozzá. — Szeretem, hogy frígygyel imád  
meg

Bajnok urad. Negyed éjjelkor kapcsollya hadamhoz  
Harczosait. Vélem, nem szükség többet izennem,  
Csak hogy mind gyűlölöm, kit hallok lenni Magyarinak.“

Már Lebed Erdélynek váltván, forgatta eszében,  
Mit teszen elsőleg Tuhutummal; mint röpül onnan  
Alpár sikjaihoz: Metigán mikor, és Simon ütnek  
Háta mögé. „Ördöngi dolog! nem csal szemem? úgy  
mond;

Ez Metigán? Szaporán pördül, s száll szembe Simon-  
nal;

Más félről Metigánt veszi kópia hegyre Leventa.  
Nem, mint vélte Simon, volt könnyű vétetni Lebednek;  
Hétszer veszt, és annyadszor győz a Magyar, ámbár

Hétszer az ellenség számosb. De sok a mi sok: elfogy  
 A kis erő. Dölyfös Lebedet förtözteti önnön  
 Vére; balog válban Bessnyő sértette Leventát,  
 Kit teve pártossá kéjes Szelméje Lebednek;  
 Még sem boszszútlan: Metigánt ő furta derékon  
 Által, s dügleletes lelkét küldötte pokolra. —  
 Még sok az ellenség, ámbár fele harmada ölve  
 Szendereg álomban, mellyből föl nem kele senki.  
 Tart a vérontás; nem vön, sem kére kegyelmet  
 A Magyar, és készebb lelkét oda vetni harácsra,  
 Hogy sem Bolgártul, s Besenyőtül szíjra füzetni.  
 És így mult ki Lebed: nem méltó szánakozásra,  
 Lelke szakadtáig kit irigység nemzete ellen  
 Forrásban tartott, nem utolsó vétke Magyarnak!  
 Tábora itt hullt-el, s Szelmének férje Leventa,  
 És közülök Lebedországot nem látta csak egy is.

Erdélyben van egyébből szó most. Készül Etének  
 Mennyegzője. Öreg Tuhutum székébe Gelónak  
 Ülve, szokásán kül maga jegyzé a napi pompát.  
 Száz daliás gyereket választ, és szűzet is annyit;  
 (Küldínához ezek tartoztak, az ifjak Etéhez)  
 Fontt koszorú fejeken, kikelet violája kezekben:  
 Kikbül az eljegyzett párnak késérete állott.  
 Száz lobogós hősök parduczban lengnek előttök,  
 Mint az evet fürgék, viruló tavasz életű ifjak,  
 Horka kiket vezetett markában fényes aczállal.  
 A hurokon püngők, siposok, s kik dallaik édes

Hangjával sziveket lankasztani szoktak, az elsők.  
 Und fia parduczban, mellyett boglárral aranybul  
 Kapcsola vállához, diszesen lépéseit ejté.  
 Kalpaga nyuszt; elefánt bozogány mellette övének,  
 Tizszeresen nevelé a hősnek termeti bájját.  
 Hölgye viselt mentét; karcsú derekához övedzte  
 Gyöngyökkel kirakott bíbor, nyere mellyet Etétül.  
 Párta fején gyémánt rezgőkkel; fürtyei vállát  
 Bétakarák; ballyán a karperecz ége rubinttul,  
 És látzott a szittya leány tündéri alaknak.  
 Két apa, Und, Tuhutum, paripán léptetnek utánnok  
 Vontt karddal. Tuhutum vállarul körmös orosz lány-  
 Bőr függ; vas bozogányt mindenkor lóggata mellyén;  
 Mert böcsüset nem türt, vagy czifrát öltözetében.  
 Und nyájasb. Fénylik maga, és lova gyöngytül aranytul.  
 Szemrevidám, s tréfás, mint násznapon illik apához

Sór vala hajdantan (természet műve); Gyulátul  
 Távulsága kevés. Itten tisztelte az őskor  
 Bálvány-isteneit. Közepén a barna ligetnek  
 Ponk feküvék, mellyet sűrű erdei gallyak övedzván  
 A hijedékeny nép szentséget véle találni  
 Benne, s varázslások gyakoron történtenek itten. —  
 Ez nap azért Tuhutum, honbul kivetője Gelónak,  
 Násznépét ide gyűjté föl, s állatva jegyoltárt  
 A ponknak kellő közepén, így szólani kezde:  
 „Isten az ég magasán! Etelének is Istene, áldd-meg  
 Ez bokrot! hadtul ne legyen nyugovása Etének;

Tartsa az ellenség lelkét mindenha feszülve,  
 S testéhez puha kényesség párnája ne érjen.  
 Néki leventákat szüllyön Kuldína leányom,  
 És unokáimnak késő unokái, szivekből  
 Hűveket Erdélyhez, míg nem leszsz vége világnak.  
 Isten az ég magasán! Etelének is Istene, halld-meg!  
 Elszakadást vérsége közül ha ki szerzeni bátor:  
 Verje-meg átkodnak föld, és égbéli csapása!“ —  
 Ekkor aranszálat hajtván abroncsba, követte  
 Szóllását: „szivetek legyen így kapcsolva örökre.“  
 Egyegy csöppöt ereszt azután a szívnek eréből,  
 Karjaikon, s borral vegyesítvén inniok adta,  
 Csinos arany művű serlegből: „köztetek, úgymond,  
 A hűsége törő vérét így ontani fogja.“  
 Erre kezét fognak. Fúv a rézkürtös azonnal  
 Viszszamenőt; azután vendégség váltja föl a szent  
 Szertertást. A főneműek palotába gyűlének.  
 A tüzes ifjúság kedvét hogy nem leli, látván  
 Und, az öreg, szóllott: „indítani szittya szökellést  
 Násznapon illendő. A püngő hangszerek ilten:  
 Járd-el Horka Csabát, s apját Etelének, Etémmel,  
 Bendeguczot, miüdön amaz üdvözlötte nagy apját  
 Túl a Volga folyón; vigasz ez, s keserít is ez engem.“—

Nem vala szivrehatóbb első szóllása Csabának  
 Őséhez sok csókkal elegy, karolása sem ennek,  
 Mint Ete, s Horka midőn képét a régi dolognak  
 Emlekezetbe hozák. Minden szem, mintha Csabával

Bendeguczot látná, könyüektől csilloga. Und sem  
 Födheti a zokogást, s kitörölvén csüppeit, így szól:  
 „Héj, míg én fiatal voltam, nem járta Balambért,  
 S Átila harczait úgy mint én, sem Detre futását  
 Senki, s Turult és Országot. Már nincsen inamban  
 Viszketeg. A vérben megalutt a régi tüzesség,  
 S ez nehezült lábak tisztét kell bizni szememre!”

„Noszsa tehát, gyerekek, most nászmulatásra he-  
 vüllyön

Mindenik, ártatlan játékunk ez Haza lássa  
 Töletek elsöben.“ — Kétszer hatan erre körékbe  
 Pördülnek. Közepén e szám kül Kölcsé vezérjek. —  
 Lassudadon kezdik szemeket Kölcsére szegezvén:  
 Most tenyerek csattog, most a sarkantyu idommal  
 A hang eszközöket követé helyes üszszecsapással.  
 Most belül a körben, fordulván most kívül arcok;  
 Majd sokféle diszes testhajlást közbe vegyítnek. —  
 Csillapodás egyszerre vagyon. Szűzekre az ifjak  
 Vetve szemet, várják jeladását Kölcsé vezérnek;  
 Erre kipördülván, kiki társat füzve karára  
 Hósi szeméremmel pörgettek váltva leányzót. —  
 Und vidoron nézé. Tuhutum tördelte szakállát;  
 S megmeg rázva fejét, vendégit hagyta magokra,  
 És elment. Vigad a tábor, s Blakh népe Gyulának  
 Harmadik éjfélig, miüdön Simon ott terem, és dúl  
 A bornak szeszitül szunyatékony pöre seregben:  
 Mert bátorságban mulatott több, mint fele nyassán.

Már teve sok foglyot; vént, ifjat, gyöngye leányzót  
 Lánczra fűzött. Minden szögelet ver-vissza sikoltást,  
 És a nászpalotát dandára keríti Simonnak.  
 „Ez mi dolog? Tuhutum dörgé; mi vad üldözi csöndét  
 E boldog napnak? szaporán mind lóra vitézek!“  
 Mondván, lóra kapott Unddal, Dobokával, Uponnyal,  
 S nyargal az utszában. — Szörnyű történet ijeszti  
 A palotában Etét. Álajtón vője Simonnak  
 Meglepi, s elkékültt hölgyét szaggattya szívéül.  
 Horka sikoltását értvén Kuldína hugának,  
 Bérohanik, s veszi a Bolgárt kardgyával üzőbe,  
 Társai kit védnek. Véres csata támad. Elájul  
 Und menyé, kit Bolgár most is még szennyez ölelvén.  
 Néz Ete hölgye után, s „te pizsok, keseredve kiáltá,  
 És két lábu barom, neked én engedgyem arámát?  
 Nem viszed-el, noha bölcsődben sárkánytejet ittál:“  
 S mint az iramszarvas dühödéssel néki futamlik,  
 És a lányragadót ágyékon szurja keresztül. —  
 Két Magyar, ötszörkét Bolgár még harczola; vesznek  
 Hirtelen a czudarok, s holtaknak vére rutíttya  
 A koczkás pallót, s hörögő dügtetek. — Etének  
 Hölgye adott gondot: kerevetre bocsáttya szelíden,  
 És örül mellette marad. Tuhutumnak utánna  
 Innen Horka siet. Kiveté ekkorra Simonnak  
 Czondra hadát Tuhutum, s most üldözi véres aczéllya  
 Völgyeken, és hegyeken túl, mennyire győzi futással,  
 Míg fia nemzőjét fölvaltani érkezik. Ő volt,  
 Kutrogot a ki veré földhöz. Letiporta Selért is



Roh paripájával, s éltét elvette Ruzsornak;  
S csak Simon, és kevesen maradának mentve hadából.

Hajnallott. Iszonyú látás borzasztja Gelóvárt.  
Mennyi Magyart vesztett belül, és kívül e rövid éj-  
harcz!

Buzd, Cseke, és Csombord, Csongár, Gezse, Csintos  
Ecsellő,

Ille, Csatán, Bede, és Sárkány, Uzon, és Becse és Dancs.  
És kiket eltemetett az üdőnek tengeri sirja,  
A nőáldozatot lefizették életek árán :  
Illy szomorú véggel nászhajnala kelt-föl Etének.

A Duna folytában, hol Százhalom áll a ős kor  
Híre szerint, Árpád gyűjté a Kúnokat egybe,  
S onnan Dráva felé Bojtát kibocsátta Etével.  
Kúmai ez, ki Oleg mellett vért onta Kijónál:  
Ő nemzette Edet. Tuhutumnak vője nem ez volt  
Nincs sehol ellenség Baranyaig. Dalmata őrzé  
És Olasz a kövart. Gyulavásár szülte vezérét  
Bonnachiót. Kívül a váron késérte szerencsét  
Ez legelőbb, és Sertoriust képzelve magában,  
Mint ki nemessé lett pórbul, úgy hegyzi az órrát.  
S illegeté testét nyergében, s rácsap Etére,  
Nem látván Bojtát, a tábor naggya vezérét.  
Félelmét Ete színli, s szalad, ragadozva magával  
Bonnachiót; s hol kezdve csatát ingerli haragra,  
Hol mint megveretett, ravaszul folytattya futását.

Bojta ezen közben közelebb lőn. Láttya, mi történt:  
 S a fegyvertől üres várat megrakta hadának  
 Részével, részét a kába Olaszra vezérlé.  
 Két tűz Bonnachiót darabig melegíti: de Bojta  
 Engede készántag, s hanyagon gátollya szaladtát. —

Kövét vált az Olasz, Baranyát foglalva Magyartul  
 Mint látá, és háta mögött villogni Etének,  
 S Bojtának gerelyit, s távul még a Magyar, ő már  
 Fegyvereit leraká, és térdrül kére kegyelmet.  
 Bojta keményen szól: „kérőt büntetni halállal  
 Nálatok elkelhet: Magyaroktól volna rútalmas.  
 Meghagyom élteteket: de ruhátok külseje lészen  
 Martalokom,” s hadi öltözetét elszedve behajtá  
 Nyassán, s Bonnachiót kérdé: „vártál-e segédet?  
 És honnan?” Felel ez: Zábrág fejedelme ígére,  
 (Kit noha fegyveretek megvert, van tábora ismét);  
 Két három nap alatt itt leszz, s már gondolom, átkelt  
 A Dráván. Tege bár Zvonimír jött volna, ma foglyod  
 Nem volnék,” mondá, s elhallgat. Bojta tanácsot  
 Gyűjt, végzé: „az olasz fegyvert, és dalmata küntüst  
 Fölvegye négy ezrünk. Álellenségim előttem  
 Ók legyenek. Te fölöltöszküdsz, mondotta Etének,  
 S játszod Bonnachiót.” — Azon éjjel megleve minden,  
 És Ete indítá a szinlett dalmata tábort  
 Dráva felé, mielőtt a munkás nyulna kapához,  
 S őrzöket hagyván Baranyában Bojta, követte.

Jő éppen Zvonimír, noha távol, huszszor ezerrel,  
S látván két sereget, nem azont zászlóra, ruhára:  
„Én hadam ez, mondá, Baranyából: másika Szittya;“  
S megmeg csillapodék. Meglátá Bojta is ötöt;  
Álrohanásával bürzenkedik a Magyar ellen.  
Ez szalad, és paizsát fölemelvén mintha könyörgne,  
Háta mögé szállott Zvonimírnak. Szegzi figyelmét  
Csak Bojtára emez, vélvén Baranyának utánna  
Lenni hadát, kit azok kergettenek. Ütközik. Enged  
Bojta hevének előbb: azután térdéhez aczélos  
Ternyőjét tűzvén Zábrágnak dönti legényeit.  
Most Ete, a véltt Bonnachió, hátára üt, és dúl,  
Mint az akolba szökött farkas. Nem tarta sokáig  
A viadal. Zvonimír elesett mint harczos orosz lány.  
Volt, de kevés, kit mente futás: a többit eloltá  
A vasvész, s Magyaré Baranyának birtoka így lett.  
A haza legdúsabb földét osztotta-föl Árpád  
E két Kúmai köztt. Iszter mellyékit Etének  
Adván: Bojtának Siklóstul Dráva folyányig,  
S ekkorig a maradék fűnttartá ősei véré.  
Ed várost rakatott a sok halu Iszteri parton,  
És Széknek nevezé: Bélárul lön neve Szekszárd.  
Bojta sajátul nyertt földét hívatta magáru,  
Melly nevet eltörölé az üdö forogása utóbban.

Szint ez üdö körülött apját küldötte Szalóknak  
Árpád, s véle Ösét, Örsöt, Szécsent is. Ez ősi  
Származatát Keve ágából veszi. Gyermeki korban

Apját elvesztvén, Csabakulcsban serdüle Álmos  
 Szárnya alatt. Árpád, viadalmát látta Kijónál  
 A Kúnnal: hármát döntött-le az ifju leventá,  
 S nyert fejedelmétül ezifrázott vértet ezüsthül.  
 Nyil sértette kezét a Nándori várbul: ez okra  
 Nézve Csepel szigetén, míg gyógyult, késnie kellett,  
 Most Uszubúval ment: volt társ Verbölcs is ezekhez,  
 Ellene Beszprémnek, Gelemér is, már ki Szabolcstul  
 Megválék, mivel a feddés gyujtotta epéjét,

A Beszprémi tetőt őrzé most római harcznép;  
 Nem Caesar, Marius, nem Scípio lelke vezérlé  
 A sereget: de vagyon benn ellentállni merészség.  
 Pejtón szállt Uszubú. Palotának mostani néven  
 Hivjuk: erős, híres kővár, míg a Török el nem  
 Pusztítá. Közelít a római tábor Öséhez,  
 És közelít Uszubú. Szécsen megelőzi kevéssel,  
 S ütköznek. Viadalt áll a Beszprémi derék had,  
 Öskő hol ma vagyon. Ront nyomrul nyomra előbbre  
 A Magyar, és Gelemér Kabarit hozzája csatolva  
 A harcz néki dühül, s lankad csak az esti homállyal.  
 Itt esik-el Gelemér, méltó jobb sorsra, s nevéül  
 A földet nevezik most is, melly látta halálát.

Másnapon a szaladó reszket Beszprémnek alatta  
 Félve reméllve. Tüzes Szécsen béüklele mérges  
 Kópja feszítéssel, s vérgőz kel római testbül,  
 És Örsnek borzas bozogány vágásai által.

Romlik az ellenség. Ezerek már döntve sikoltnak  
Sorsokat átkozvák: több még örök álom ölébe  
Által, boldog, hogy már fájdalmai szüntek.  
Így a szikla erős várat megszállta magyar had. —  
A maradék szalad, és üzetik, míg végre iramlék  
Lappancsó folyamán által, (volt más neve akkor,  
A Magyar így hívá tréfásan); s tágula lelke.  
Megfordult Uszubú innen: s Vasvárra teríti  
A had felhőit: de ha Beszprém fegyvere tompult,  
Mit tehető Vasvár? zászlóit hajtya-le önkint,  
S túszoikat ad, és ültözetet, s eleséget adóban.

Innen is a sátort fűlszedvén apja Szalóknak,  
A Balatonra veté szemeit. — Hirdesse Görügség  
Arkadiát; az Olasz Kampánia, s Albula kincsét:  
Fűlséges Balaton, te királyi vidék vagy az élő  
Föld hátán. Legelőd, gabonád, tűzlelkű borodnak  
Kelleme, és erdők, ligetek, mellyekkel üvedzett  
Vagy, te kicsiny tenger, kit nem forrasztana hozzád?

Félsziget akkor még nem volt Tihany. Álla körösleg  
A Balaton. — Miüdön épült, nem tudni: de Nimród  
Éveihez közelít. Most vár; foglalta latorkert  
Róma vitézi alatt. Uszubú küldötte Tihanyba  
Koppánt, és izené: „Etelének birtoka, tudgyák,  
Volt Tihany; engedgyék azt most unokáinak által  
Vér nélkül, mi örökségek: vagy vonnya-ki kardgyát  
A várn ép, s Árpád boszszúját várja nyakára.“

Erre Prokóp felelé: „ha gazul tett Átila, másét  
Eldúlván: nem látom okát, miért Róma bolondul  
Adgya - ki kóborló unokáinak, a mi sajáttya.  
Vonnya - ki a kardgyát Uszubú is: nem leli Beszprém  
Félékeny nyulait.“ Hallgat, s nevet apja Szalóknak,  
És viszi vizre hadát. Verbölcs a partokon első,  
Dandárát egyenestt Balaton várára szorítá.  
Őrs követé, s Karad, és ki utóbb nemzette Somogynak  
Pártos urát; nevezetre Zirind, még csak pihes ifju,  
Már is vad bajnok; várják a római szárnyak.  
Bátorság, tudomány, minden kis lépte Prokópnak:  
Győz Uszubú még is, s falain zászlói röpösnek,  
A turulos zászlók, Árpádnak nemzeti címje. —

Foglyokat ejtének: húsz, és ötezerre megy a szám  
Épekben: de ki csonkitott, volt adva Prokópnek;  
És követet küld Árpádhoz hadi dolgai folytát  
Vinni hirül, s nagy túszcsoportot késérni Csepelbe.  
Ekkor lőn Beszprém Uszubúnak ajándoka, s a föld,  
Őrsnek mellyet adott Árpád, főnntartya urának  
Ez napig emléket, s jeleket mutat ősi korából,  
Mellyeket egy óság bűvára, ma rézsese Őrsnek,  
Hontszerető jámbor, Balaton környéki szerelmé,  
Gyűjtöget, és Eleit hálával tiszteli benne.

---

## TIZENKETTÖDIK KÖNYV.

**A**ggódik Szvetopolk, Marahán fejedelme, biralmát  
Árpádnak diadalma mivel szaggattya naponkint,  
És már hozza kemény népét országa szívébe.  
Fülszedi fegyveresit, s tábort jár százszorezerrel:  
(Félannyit Győr, s Bregetzion várába szorított.)  
A maraháni Király elnyujtá tábori testét,  
Hol Süptér, Bana, és Igmánd a Vértesi lábíg.  
Job szárnyát fűdözik Pannónia halmai: ballyát  
Hajdani Bregetzion, s folyamok fejedelme az Iszter;  
Hátát Győr takará. Szép város; Párthusi Győrtül  
Vette nevét, miüdön a Déliek ostora fénylett.  
Bortermő hegláncz mosolyog rá téli nyugotrul,  
Délre keletre kövér rónáján gabna kalászkok  
Inganak. Északról hömpölyg Duna ága falánál.  
Ezt megerősíté Szvetopolk, s a sikra kiszállván  
Így szól gyermekihez: „vesztegleni nem lehet innen-  
Túl, fiaim! pusztította hazánk gonosz emberi csorda:  
Már sokat eltépett: agyarátt feni most is ez áldott

Földre; derék sereget gyűjték megtartani néktek  
 A birodalm székét. Tí most mint annyi vezérek  
 Nem rettegve halált, harczolliatok a Magyar ellen.  
 Ősz fejem ámbátor legyen áldozat, engem az élet  
 Nem csiklánd, csak tí vegyetek diadalmat ez uttal,  
 És koronám fénnjét unokám is lássa ragyogni. —!  
 Mint ki reményvesztett, nem szóllok. Népem elég van,  
 Tudgyátok, nem futni szokott. Alemannia sokszor  
 A nagy, s karra vitéz Nemzet sínlette csapását.  
 Nincs gyűlevész velünk: mind honfiak, a kiket éleszt  
 Lelke szabadságnak, s marahán vér futkos ereiben. —  
 Azt se feledgyétek, fiaim, vagyon édes anyátok,  
 A ki csak úgy boldog, ha ma győzünk, s várja remegve  
 Ütközetünk hírét, mellytől függ élte halála.  
 Jusson eszünkbe Divén, a tündér fekvetű, s Brynna,  
 Keblei kincsünknek; hah! reszket mondani ajkam,  
 Égig emeltt palotáinkban hát szittyai vadnép  
 Légyen-e ur, s neki szolgállyon már éltes anyátok,  
 Míg ő hűgaitok kezeit rabszíjra osatollya?  
 Most ő bádgyadozik, s mi öröm serkenti-fül őrlő  
 Gondgyaibul, miüdön, hogy nyertünk, hallani fogja?  
 Én bizom Istenben, segedelmét ő is egébül  
 Küldi, s hazánk védő bajnok karainkba erőt önt.“  
 Ezt mondván, fiait táborszárnyakra boesátá,  
 A derekát kormányra alá maga vette Banánál,  
 Melly délről Bakonyérre horul, néz dombra keletrül.



Tiz, s két nappal előbb bölcs intésével ereszté Sztrnkót a Bakony, és Vértes mellyékire, Árpád Táborinak miben állását kémleni. Magyar-Szláv Nyelvre ugyan, 'de Magyar nem volt erkölcsre az ember. Jót, rosszat tettetni tudó. Volt véle csalárdság Egy méhbül született; vádgyát méezte dicséret. Hajladozó szemben; hazudás minden szava; macskát Jól követő, mellynek röjtöttek körmei. Kémnek Nem lehetett jobbat kiszemeznie tizszerezerbül, Hogyha az ösztönnek hűven szolgálna szerenose. Őlte magyar köntüst kihizott potrohára, s bizottan Járdalt. — Szemre vevé Uszubú, s rá dördül: „akasztó-Fát keresel nyilván, hogy nézgelsz véroseszemekkel? Nem magyar a te pofád. Mi kerested, róka, közöttünk? Áll-meg szürkelovas, vagy kópjám földre leöklel.“

Tréfálsz nemde, felel Sztrnkó Uszubúnak, uracsám?  
„Szittyamagyar vagyok én, Árpádnak régi cselédgye;  
Láttalak én tege is délben forgódni körülte,  
S máshol jár az eszed, hogy rám ismérni feledtél.“ —  
„Hej ezudar! így Uszubú; ajakod táttása hazudtol;  
A Szlávot, s harkályt ismérteti szájanya. Szittyamagyar vagy hát? Árpádnak régi cselédgye,  
Szlávolyadék? Fejedelmekkel félve ha szólltam:  
Hogy mondod: tege hogy láttál forgódni körülte?  
Kém vagy! fára veled!, „s nyírgúzt szirtyára kerítvén.  
Eggy útfélre hajolt fűznek köttette bogára.  
„Itt nyughatsz, mondá; a varjuk száza vigaszson,

És ha atyád fia jő, tested varrhattya rogoszba,  
S szemfüdeled legyen az, mit szoktak dögre takarni.“

Kémjeit Árpádnak követé jobbféle szerencse :  
A maraháni hadat látták, megcsalva az örök  
Sasszemeit; hallák jelen a fejedelmi beszédet,  
S csellengő Kusid, és Ogmánd megvittek uroknak  
Mindeneket hüven Svetopolkru. Másnapon erre  
Hagyva Csepelt, szállott Rákos mezejére hadával;  
És így szólla vitézeihez: „láttjátok Etelvárt,  
Mellyet római szenny förtöztete számtalan évig.  
Most üres a szent hely, (nem várta nyakára nyilunkat  
A vérszomju nadály) honnan kivezette csatáit  
Ősüm az elnyomatott embert kiemelni sarából.  
Éneklette Kelenföldét még szittya hazánkban  
A dallos, s ma lovunk gyöpös ágyán porködöt indít,  
Már Tisza, Dráva mienk, és a zöld Iszter ezek közt.  
A maraháni Király Rábátul tiltani készen  
Forgódik: fenyegetve gyaláz: gonosz emberi csorda  
Nála nevünk. Magyarok! kópjáink éle felellyen  
Erre, s hajlott kardunk. Etelének nemzete győzött  
Ekkédig; most rajtatok áll Svetopolkot elüzni:  
Hogy valamerre virány serked Pannónia térén,  
Tiszta legyen, s idegen tiprás ne rutítsa mezőnket.  
Jösztetek a levelet fájárul fuvni-le,“ mondá,  
S tábora megmozdul. Paripáik szöke Dunának  
Usznak ezüst habján; (akkorban léve magyar rév  
Az hely, hol kiverődének) s túlpartra kapatván

Utnak ered fejedelme után, s vált Sós-kuton által  
A tábor, szállást választ körülötte Bodajknak.

Innen izent Árpád Uszubbúnak: vágja keresztül  
A Bakony erdőnek sűrűjét, míg sikra találand,  
Röjtve az erdőség szélén maraháni hadaktul,  
S ott várjon, valamig nem hallja további parancsát.  
Innen előcsapatot küld-el Dobrovval, Oroszlán  
Merre ma van, seregét Szvetopolknak kémleni távul;  
Ő pedig Ompolddal, Kusid is vele, méne vadakra  
Hajtani vagy fentöt, vagy nékiek ártani nyíllal.  
Ejtni Kusid nyulakat szeretett: röpülőket az 'égből  
Ompoldnak mindég gyakorolt mulatása: de Árpád  
Csak fejedelmi vadat czirkál. Eggy szikla tövében  
Hímszarvas láttattya magát, a hegynek iramló.  
Botladoz a köveken, csalit-is nehezíti futását,  
Még inkább nyila Árpádnak, melly szárba találá.

A fejedelmivadász a szarvast üldözi, s íme  
Kormosodott falakat látott födeletlenül állni  
Száz, s több csorbával. Pajzán lovagok kora látszék  
A köépületen. — Nyomain béméne vadának,  
S a falközbe szorultt tántorgót földre meresztvén,  
Átveri pózslárral, hogy megrövidítse halálát. —  
Néz körül, és legelőbb szemlél a földre terítve  
Gránitbul vésett ábrázatot, istene millyen  
Északon a szélnek: por, s szenny félujnyira lepte. —  
Eggy szügeletre talál azután, hol tölgyfa keresztet

Lát idomos művű feszülettel. Sámoly előttte,  
 S emberitipródás mutatak, hogy tiszteletére,  
 Bár ki legyen, s honnan, gyakran járkálna halandó.  
 Félre megy innen azért ő, és késérete, s lóggó  
 Boltnak alája vonul. Hamar ím irtózatoss ember,  
 Thébai pusztákban millyenrül szóll az üdöskor,  
 A köbül fölvonnya magát késelmes erővel.  
 Szár koponyája, szakállt térdéig ereszte; ruháját  
 Fél száz évek előtt élt kecskének bőrei tették.  
 Általövedzte sodortt fonadék. Két lába mezetlen:  
 Így az öltött dőghöz tántorgó léptei vitték.  
 „Szent Isten! mi dolog? — kinek embertársai, mondá,  
 Nincsenek e sivatag sziklán, mért tőlem irigylék  
 Illy jámbor vadamat? — Hányszor térdemre simultál,  
 S fölföl emelkedvén nyelved nyalogatta szakállom.  
 Tartogatók füveket, s lombot szájadba naponkint,  
 S markombul zöld étkeidet szájadba kanyartad.  
 S mintha beszédértők füleid volnának, ügyeltél  
 Szómrá, s hunyorgásid szájam hangjára feleltek.  
 Már te is elhagytál! — Értem, vagy on isteni kéztől  
 A mi velem történt: legyen áldott szent neve; bosszút  
 Nem kérek,“ mondá; s megyen a feszületnek elejbe,  
 S arczra borulva könyörg: „Megváltóm! már korom  
 eljárt;  
 Érett alma vagyok: már másod századot éltem  
 Számlálgat, s ki tudója, mikor, hogy másod anyámnak  
 É vén test, kebelébe szakad? Későbbre ne hadgyad,

Szolgádnak mit ajánlottál jó angyalod által:

Hogy míg terjed üdöm, Árpáddal szállanom engedsz.“

Megrendül szive Árpádnak: hozzája közelget,  
És szóll: „tisztos öreg, mondd -meg: ki taníta nevemre?  
És te ki vagy? mi okért bujkálsz e sziklaüregben?  
Vagy, mi jelentéssel fordult-meg nálad az angyal?“  
Fölveti a szemeit: „hálá egek istene! látom  
Árpádot, mondá: már jutnom könnyü halálra. —  
Kérdezed, én ki vagyok? sziklák hasadéki lakója,  
A gonosz embereket kerülő e néma kövek közt.  
Voltam az újra szülő fürdőben híva Lothárnak,  
S földieim vasait félvén, álnévre cseréltem,  
Csóka vagyok. (Hihető, a fok neve róla maradt fűnn  
Ez napokig.) Várkún az apám, míg élte világa  
Elnem alutt hadban, s fejedelm Pannónia székén.  
Ő noha itt született: Származtát Altai hegyről  
Emlegeté. Apját belhad honnyából elűzte,  
S e földön választá hazát. Pannónia bölcsöm,  
Udvara nemzömnek. Megszűnt ő Gallusok ellen  
Harczolván; idegen földön pora. Fergeteg éré  
Országát. Zaklatás, és bú vesztette anyámat.  
Más leve országló, dagadékony lelkű, hatalmát  
Fénnyel üző. Frankság talpig lealázta. Harácscsá  
Mindene lön, s az Avart a Fő veszedelme veszeszté.  
Nem nyereség nélkül. Kinyitott a mennyei vallás  
Sok szemeket. — Köszönet néked, kegyes isteni végzet,  
Tólem is e sugarat hogy meg nem vonta kegyelmed.—

Ott fiam! (és mutatott Pannónia hegyre) az Isten  
 Hajloka még most is, hol az élet fürdeje lelkem  
 Tisztítá. De gonosz szellet hajlíta magához  
 Ujra sokat. Kiűtött a pártos háboru: romlik  
 A nevedék szent hit, s az egeknek mártirokat szül  
 A dühös öldöklés. Ah mért én lenni közöttük  
 Nem voltam méltó! ah mért röjtözve kerültük  
 Én, s Anaké az anyám, a gond, s bú asszonya sírig  
 A boldog kimulást, mikor e vár ége fölöttünk?“ —

„Nyolczvanad éve kerül, nem láték senki halandót:  
 Ez helyen, és csak örök dolgokkal foglalom éltem.  
 Miknek az ember örül, nem kérek semmit azokbul:  
 Fölsőség, fénylés, és dússág másra maradhat.  
 Mennyivel e barlang boldogbá tette futásom,  
 Hogy sem az emberrel lennem, kinek ösztöne ártni!  
 Volt az üdö, hittem, s kárommal: jégre vezettek  
 Éppen azok, kikkel legbelsőbb titkomat osztám.  
 Volt az üdö, sebesen léptem, nem félve botlástul,  
 S bátor lépteimet követé szirtomra hanyatlás.  
 Mért ne kerüllyem azért örömet e csalfa világot?  
 Mért ne szeressem ezen barlangot? — Jer velem Árpád  
 E mélységbe, s feledd palotáidat egygy kis üdöre.“ —

Csak ketten mentek. Megnyilt a torkolat ajtó  
 Bémohosultt köbül. Lépcsőkön kelle sötétben  
 Szállni alá. Az üreg vájott vala emberi kézzel;  
 Nyujta belé sugarat keskeny hasadéka falának.

Emberi szem mellyet föllülről nem vehet ügyre.  
 Asztala kő, nyoszolyája is az, beterítve mohával,  
 Széke csak egy szirtkő-fesedék, tömlője itlra  
 Kecskéből, mellyet forrással tölte naponkint.

„Mindenem ez, szállott a barlang embere, s nem kell  
 Semmi ezen föllül, nyugton hogy imádgam az Istent;  
 S érzi szívem kedvét. Ah Árpád! mennyi malasztyát  
 Már közlött velem! Nem bántott semmi betegség  
 Ekkédig, noha étkeimet nem szóta szakácskéz.  
 Tűzhelyem, és konyhám emez erdő; nem vadak étkeim;  
 Táplálnak gyökerek, sziklám növényei: szomjam  
 Oltya emez forrás, mellyből te is édesen ittál.  
 A természet adott mindent: de az emberi száznak  
 Mennyi elég, ha szokott kényes dajkája ülében  
 Finnyához? “mondá. Árpád kezd szállani közbe:  
 „Jámhora Istennek! méltó hitelemre, mit eddig  
 Szállottál: de miért kerülöd hallhatnom az égnek  
 Végzését rólam? Mit ajánlott angyala által?“ —  
 „Engedgy; ezt felelé. — Mivel így környékeze fölről  
 Égi malasztyával: nem ritkán szálla-le hozzám  
 Angyala. Jól látám, szemeim noha fogta-be álom,  
 S így szólt: (mintha fülem most is csöndülne azavátul)  
 Északról rokonid jönnek szabadítani. Árpád  
 A vezető. Rászáll Etelének birtoka. Téged  
 Megkeres e sziklán. Te közöld későbbre jövendő  
 Dolgait illy renddel: diadalt Pannónia síkján  
 Nyer Szvetopolk hadain. Fia Zsolt terjeszti biralmát.

Taks, unokája kemény természetü. Gejza szelídül:  
 S ott, hol az életnek fürdőjét vetted, emeltet  
 Roppant épületet, nagy, s tisztes apostoli karnak.  
 Vajk, fia még buzgóbb: ő léssen apostoli Fölség  
 S eldöntöje pogányságnak. — Sok változat éri,  
 Századok elfolytán országát: majd nem enyészés  
 Fogja körül, honnan kiemeltetik Osztria által.  
 Ekkor arany korral dicsekedni fog: ekkor az éjből  
 Fénylő napra derül, s békén viszi csürbe kalászszeit.  
 Ekkor nyelve simul, letevén a régi bilintset;  
 És erkölce simul, s hoz fényt a szittya homályra.  
 Ekkor igazságnak nem tesz kalmárja szerencsét:  
 Bünhődik, a ki bűnös, s az igaznak is érdeme hangzik.  
 És fogadá: nem fogy birodalma ez ágnak örökké.“  
 Ezt mondván, kevesig szózat nem fáradoz ajkán.

Árpád erre viszon: „Jámbor! sok jókat ígérő:  
 Jöszte velem. Darabos szikládnak verme dicsérést  
 Nem lehet érdemlő; elvénültt tagjaid enyhesh  
 Helyre vigyed, neked én millyent kedvedre ajánlok.  
 Fölleled Istenedet mindenhol, s bizton imádgysz;  
 Élly te, miképp szoktál, nem leszs bántalma hitednek.  
 Ott hajlékot adok, hol apádnak széke ragyogott:  
 Ott zárjad-le szemed: Pannónia hantya takarjon.“ —  
 Szóll az öreg: „mi kevés éltemből hátra, mulékony  
 Pillantat. Mit jól kezdék, nem bánta-meg e szív,  
 S nem vala szikla lakom soha még kedvetlen előttem:  
 Én embert örömet kerölő, mért mennyek-el álnok



Falka közé, hol nincs az apának véde fiánál,  
 S a nemző magzattya szívét gyakor általütötte?  
 Szembe mosolygással hol fullánk s vípera méreg  
 Eggyesül, és ki hitét melletted ajánlta, lefogat.  
 Nem megyek-el véled: s ha reám örök álmod alunnom  
 Jő a szer: testem sziklám üregében enyészszék.“—

„Eggyet még Árpád.“ Ekkor megnyitotta kilincset  
 Egy áljátónak: Mécs ég a keskeny üregben,  
 Gyöngé világánál mellynek tűnt szembe koporsó,  
 S rajta ezen metszés: „Anaké, felesége Karamnak.“  
 „Itten nyugszik anyám,“ mutatott Anakéra kezével;  
 És folytattya tovább: „e vár hajdanta sajátunk:  
 Nyári vadászattal nemzőm itt oszlata gondot  
 Hüvebb emberivel: foglalá a város egyébkor:  
 Szép, míg a vadság nem szórt földére kanótot.  
 Itten mult-ki szülöm: keserűség ülte-meg ötöt:  
 Én fogtam-be szemét. Ez volt álverme apámnak;  
 Mí ketten csak benne tudók; 's míg pattog az égés,  
 Itt remegénk. Meghalt az anyám; e köbe tevém-le  
 Lelkének hüvelyét. Szemeim csurogása naponkint  
 Értte fakad. De nagyobb, de kinosb fájdalom apámért,  
 Mint ki keresztény volt, s éltét végezte pogányul.  
 Ez szomorít engem, s inkább, mint látni anyámnak  
 Gyászfüdelét. Nekem ez mindennap hozza eszembe  
 Testi halálomnak képét. De apám, te mikint vagy  
 Isten előtt?“ s panaszt szüntették néma sirámok. —  
 Szólla hüvelykével letörölvén csöppjeit ismét:

„Légy boldog, fejedelmi Magyar! késérje dücsöség  
Minden végzetidet. Meg nem nyíllik ajka Lothárnak  
Senkivel innentúl, s kérlek, több szóra ne kénstess.“  
Elnémult. Árpád forgatta hijába beszédét,  
És komor arczával válván, a jámbor öregtül,  
El nem vitte vadát, s gondokban méne Bodajkra. —

Sok hír terjedezett az üdőben Csókakövéreül.  
Volt, ki Karam lelkét szédelygni sötétes alakban  
Nappal az erdőben látá, és semmibe tűnni.  
Volt, ki Vichor képét, (bálvány a régi homálybul;  
Kárhozatos vakságra siklott Karam Istene egykor.)  
A vár rémületes düledékét látta kerülni,  
S lelke szakadtáig, kit elért kócsolni öléhez.  
Más tüzes embereket, más ismét látá lidérczet.  
A kegyelet gyökerét ott hitték lenni, az embert  
Melly mint gyöngé pöhölyt a csillagos égbe sódorja:  
S ez tartá az öreg remetét mindenkori csöndben.

A nap legmagasabb uttyán jártatta szikrázó  
Tüzlovaít, s a fellegeket tengerre szorítván,  
A rónát, erdőt, hegyeket sanyaríttya aszályal.  
Millyenek a jégnek sok ezer riadásai, a föld  
Olly repedésekkel volt megszaggatva. Kisülnek  
Élőfák. Bájoltözetét a réti virágszál  
Elhullatta, gyalom nem kell, szükségtelen a vész,  
A tavak, és patakok fenekét füstötte penészmoh.  
Harmat nem született; gyöngéd méhében az éjjek

Gözzé bontogatók, gátolván létre jövését.

Nem lehetett fecskét munkában látni: ficsergett

Ülve szegény, panaszát embernek mintha beszélné.

Bögtének a barmok, bényaltt por nyelveken égett,

S nincsen eloltó víz, nincs hűvessége az égnek,

Vad tüze a szomszúságnak lomhaszta sok embert,

És sokat eldöntött, s lön éltek kötve halálhoz.

A Bakonyér, a Pánzsza, apály: Pannónia kuttya

Serkedezett egyedül: de mi egy kút annyi ezernek?

Már itt ott panaszok hallatszanak, és terül a zaj

A táborsorokon: „megemészt a nap heve, mondák,

És nem az ellenség bennünket. Harczot az éggel

Mért viselünk? Most a széles Duna kellemittall

Egyhítné nyelvünk, Rákosnál hogyha maradnánk,

Míg az aszott földszint vízzel megszánnya az Isten.

Jobb volt szittya hazánk, hol nincsen száma folyóknak,

Száma tavaknak sincs, s az apályt bár századik érti:

És ha ma Volgánál volnánk, vagy Susdali lápon,

Tudnók, merre jövénk, és meg nem tartana Árpád.

Medgyünk most idegen földön, hol szembe halállal

Mindennap vívunk, még sincs mesgyéje hazánkknak?—

Hát soha békesség? mind éltig háboru légyen?

Nem! maradunk itten. Harczollyon csak maga Árpád,

Gyötrött hőseitül válván fitogassa dagályát.”

Így sokan. A Fejedelm a már nem néma zsibongást

Értvén, szóllani kezd: „hősök! hogy nincs panasz

eddig

Töletek a berekedt ég ellen, vajmi csodálom.

Ínséget, fiaim, szenvedtek; millyet apáink

Gyermeksége nem ért: s valamint ez ritka, hasonló

Ritka türelmetek is. Nem nyert a szittyá keménység

Ellen ez éghajlat, látom: hideget, hevet elbir

A Magyar, a földnek bár mely sarkára szakadgyon.

Szárazok a patakok; kutakat szomorította szikárság:

Csak két nap, Magyarok! több nem kell: a Duna innen

Nincs tova, s úgy tetszik, már is gőzölgeni látom. —

Közben az ellenség? de mi baj széttszórnotok öt

Néktek, kik Magyarok vagytok, győzelmesek eddig?

Akkor igyunk, sigyanak barmaink, “mondotta, s tekintet,

Jó, vagy bal választ fog-e nyerni: de hallgata minden,

S bánatos érzelmet látott fakadozni szemekből.

Így Árpád kenetes szava rajtok véve hatalmat.

Hat napig a tábor nyugodott. Indította hetedre

A hegynek csavaréki közül, s rónára leszállván,

A had férfiai, kik már gyülekeztenek össze,

Ekképp rendeli-el: bal szárnyon Szvendibal ellen

A Bakony oldalban Rézhegytől nyulva Ruazdig

Áll Uszubú, és véle Szalók, és Szécsen is ottan.

A Fejedelm szemközt néz a maraháni Királlyal,

Pér, s Pázmádon alul, Táppal, s Tárkánnyal arányban,

Mindenik a tábor derekán. A Vértesi hegynek

Lába alá a job szárnyat nyujtotta-ki Verbölcs

Cseptül, hol Tatavár rakatott későbbben, odáig.  
 Ellene tart Mojimír, Szvetopolknak üdösbike. Bátor,  
 S hadban ügyes bajnok. Dobrov kezdette parancsbul  
 A véres viadalt tíz, és ötezernyi Oroszszal,  
 És veti Ölbön túl a Szlávot. Fordul az ismét  
 Kétszerezett haddal, s Dobrovot szaggattya, mikorban  
 Ott terem Őrs, és Sárd. Szvetopolk nem rémül-el: ő is  
 Omlik-elő küzdvén, valamint kártékony oroszlánny;  
 Megtorlá az egész dandárt. Itt Vilcsina Sárdot,  
 Kit fiatal heve belre ragadt, öklette derékon,  
 És szive hártyáján vérével lelke kiomlék.  
 És ugyan ez vértül mocskos vasat Őrsnek arányza,  
 Szinte hol a főnek két csillaga őrzi az ébren  
 Lévőket: de az elhajlék, s mellette fülénck  
 Röppenik a lelket kereső szál. Őrs keze ekkor  
 Egy villámlat alatt bozogányt kap, s hol van az észnek  
 Fészke, szeges gombját oda csapja. Behorpad aczélos  
 Agyfödeléke, s kidül locsogó velejével az élet,  
 S mint a föld ingatta torony, nyergébül alá hull.  
 Üldözi most Holubot: „fordully, szájtátva kiáltya,  
 Szembe velem: nincs hátaddal közöm; ajkadon öltöm-  
 Bé vasamat.“ Megfordul amaz, s viszi Őrsre szakállós  
 Dsidáját, s kétszer fegyverderekára feszíti.  
 Őrs rohanása keményb fenyűjét intézi Holubra,  
 És egy kópjadöfés éltét elvette szavával.  
 A maraháni Király látván keveregni vitézeit;  
 Megmozdította derék erejét, közharczot eszében  
 Forgatván: de nem így Árpád. Rendelte hodára

A főütközetet, s ada jelt megszűnni csatákkal:  
Mert közelíteni esőt várt föld, és égi jegyekből. —

A nap alá sietett. Sokat engede déli hevéből.  
Már biztattya magát, s haza pillogat a henye munkás:  
Ime szakad felhő, s kékíti az esti pirulványt,  
Mintha magas hegynék búvnának tornyai földből.  
Hirtelen elterjed. Karimáján számos esetlen  
Formákat lel az ácsorgó. Itt ló feje látszik  
Integetőképpen. Sárkány, két águ farokkal,  
Állait eltáttó, máshol hentergeti testét.  
Emberi ábrázat máshol: vagy on orra szakálla,  
S szája beszédre nyílik, mozgékony, mintha nevetne.  
A babonás elméjü amott képzelgete véres  
Kardot, vagy lovagok csapatit nyargalni csatára.  
Ekképp csallya szemünk gyakran a természeti játék! —

Inkább, és inkább sűrűdék a barna területény,  
S pattogozó villám terhes méhéből ugrándoz.  
Hallani már morogást: hamar erre következik aszszonyt  
És gyereket bujtatni szokott dörögése az égnek.  
Csattog utóbb, és szegletezett villámit ürit<sup>i</sup>  
A dagadó felhő, s az esőkövet omlik előtte,  
A szélvész, melly a füvenyet forgatva röpítvén  
A por szegletivel metszé a gyöngye világot.  
Ég, föld-egybe borult: a fényt elnyomta sötétség,  
S a zápor rézsút locsogással alá szakad. Erre  
Oldanak a hősök sisakot, fölfogni öblében

A menybéli vizet, s nyelik a szomj lángjait oltó  
Szüznedvet, s a hervadozást fölváltya vidámság;  
S már a szittyá vitéz viadalmat pörgete nyelvén.

Nem fakad a nap még: hajnal pirulattya csirázik,  
A tábort miüdön Árpád indíttya. Derékon  
Déli szeleknek eresztí Bogár a nemzeti zászlót;  
Oszályos lobogó két szárnyán lengé kilenczven. —  
Már fölvette fejét álmából, s néze keletre  
A napfényt mindég követő sokrétű virágfej;  
Már a támadaton fejlengő rózsaszín omlik,  
S a csillagfejedelm képét mosolyogva mutatván,  
Nem hazug arczulatot minden tárgyakra vet. Árpád  
Ekkoron átnézvén seregét Szvetopolknak, az ajkán  
Illy szó kel: „Magyar! ösztönözés nem kelle szivednek  
Harczikon ekkédig: de ma nem fog lenni fölösleg  
Serkentést adnom. Magyar! ez nap enyészte határzó  
Közttünk, és Szvetopolk hada köztt. Végetlen üdöre  
A mi ma történik, terjed. Ki uralkodik itten,  
Szolga ki leszsz, ez nap viadalmai fényre derítik.  
Meszszünnen jöttünk; sok gát vala hányva előnkbe,  
S elszórtátok erős kézzel, mint fürgeteg a port.  
Ugy de ha most veszünk, minden diadalmi borostyán,  
Melly eddig koszorúzta fejünk, sárgulva lepörked,  
A szomjtüz sem epeszt: elevenség minden erebbe,  
Olvasom arczotokon, szállott a tegnapi vízzel. —  
A nap is, emlekezünk, így kelt föl az Okkai harczra,  
(Hol Horgánt leverők) s mulatott diadalmi csatánkkal.

Vagy, sok az ellenség? Oda nézzetek: ingani látom.  
A zászlónyeleket, s a dsídák bátor arányban  
Nincsenek, a diadalt váró mint tartani szokta.  
Meglehet, az, ki amott közepetten fénylik aranytul,  
Hogy Lettet győzött, de velünk hadakozva nem izzadt.  
Izzadgyon ma, s mikint kell hátat vetni, tanullya.  
Rajta tehát, fiaim! kezdgyünk a nemzeti harczhoz!“  
Ezt mondá, és jelt adatott a tábori kürttel.

Túl sincs veszteglés. Száz, és száz trombita üble  
Harsog, ölést izenő. Mindenfelül a csata véres,  
Emberi emlékezés millyenrül szóllani nem tud.  
Rongyolnak paizsok: kard élén csorbul ezer kard.  
Itt kelevész töredékek, amott elszórva hevernek  
Főtül válttt sisakok; párátlanlódögök: ember  
És három egymáson. Némellyike durva szemével,  
Ámbár élete nincs, most is rettenteni látszik  
Bajtársát. Van kéz, a vállforgóban elosztott  
Karvasu kéz, feszesen melly most is markola kardot.  
A sebvette sebest gyámol; holt fekszik az élön,  
És ez gyöngé magát terhének alúla kifejtni.  
És már sok, ki nem ép. Örsüt nyil vitte keresztül:  
Nyil, kinek a kópják nem tudtanak ártni aczélos  
Élekkel, mint orvgyilkos bontotta-el éltét,  
S a Magyar ott temeté, hol most Örsfalva virágzik.  
Dengeleg itt elesék, s Otmár, Örkény is az ifju,  
És többen, s már a Magyarok kezdettek inogni. —



Nem henye Szvendibal is. Kétszer kivetette Me-  
gyerbül

Győzni szokott Uszubút, és oltalmazta vitézül  
A dombvár köreit. Szégyenlé a Magyar, és üt  
Rajta megint, s nyil sérti szemét csak félszakon  
érvén.

Itt dühe fölforrván szór a Magyarokra szidalmat:  
„Megvettem Vasvárt, dörgé, Beszprémt is: ez allyas,  
E földfészeknél, (mit vagy gondolni gyalázat)  
Kell késnem, s szememet vesztém ti miáttatok, őszvér-  
Embercsék. Betegek vagytok? vagy véretek elhült?”—

Szvendibal ezt látván ordítá: „jőszte közelbre,  
Békötöm a szemedet.“ Felel az: „várj! megveszem árát  
Rajtad ezen szemnek. Rád forgatom életed éjjét:  
Föltüzesült haragom hűvesül' gözzével erednek.“  
S szikrásan hunyorítva reá elkeзде csatázni. —

Árpád ekközben hagyván Szvetopolkot örülni  
Véltt diadalmának, kicsinyenkint visszszavonódik  
Jó renddel, s az alatt Estert elküldi lopódzva  
A Bakonyér mellett. Bőnyig fölméne az erdő-  
Árnyékban. Röktön kanyarul jobszakra feszített  
Kópjakkal, s Szvetopolk hátára vitézeit önti.  
Mint kinek ernyő közt uttyát sok farkas elállá,  
Olyan lett Szvetopolk, Forgat tizféle tanácsot,  
S megveti mindeniket. Mondá: „harczolni veszettség

Illy szorosan; ha futok: szégyen, s leszszt hátomon  
Árpád;“

S míg így kétekedik: s már már szaladásra tekintet:  
Rajta üz a Fejedelm, s még távul „jöszte! kiáltya,  
Kardra velem, ne szaladgy! Pannónia bére, ki nyer ma:  
Nem leszen Árpáddal kelned viadalra gyalázat.“

Hallgat amaz, s megrázkodván, jobszakra tekerte  
A kantárt, s futamásnak ered, s vele tábora bomlik,  
S míg nem Bregetziont érné, nem fordula képpel  
Árpád arcza felé, noha ez kergette csak Ácsig,  
Bregetzion szomorú sorsát másnapra halasztván.

Itt Mojimír győzött, (míg vesztett apja Banánál)  
A csata kezdetiben, Verbölcsüt számszeres íjrül  
Lőve temérdek nyíl csonkává tette könyükben,  
És hire fut: „Verbölcs oda van!“ kezd bomlani néhol  
A csatarend, s az előnyomuló Szláv venni hatalmat,  
S nem tágit rohanásából, míg Torna vitéze  
Szembe nem áll, és a Szlávot torpasztya hevében,  
És a többiek is magokat szerkeztetik. Ímhol  
Pördül az ellenség, nem lévén üzve Magyartul,  
A csata vérengző mezejéről vissza zavarttan,  
Mint a fán telepedt varjúsereg, emberi zajra.  
A futamásnak okát iszonyú porfelleg okozta,  
A vertt tábornak millyent támasztani szokása;  
Romlását mirül apjának nem kétli az ifju.  
Így szaladott Svetopolk, míg el nem jutna flához.

Bregetziont Sztarodub védé, (nincs híja szívének;  
Karra vitéz: tették az üdö, s hadi dolgai aggá)  
Tíz ezer örökkel. Két rendű tölgyfa gerendák  
A falak; akkor hányt földhanttal tömve belülrül.  
Kémeket is küldött, délszak felül, és Duna hosszat  
Éjfélben, s a nap még délnél vágat alattabb,  
Egy mikor elfujtott lélekkel futva kiáltya:  
„Tenger az ellenség! egyebet nem látni Magyarnál,  
Mennyire a szem hat.” Sztarodub szól: „falra, legények!  
Többi az én gondom. Félelmét egy se jelentse,  
Mert ki remeg, levetem: hadaimban nyulfi ne légyen.  
Itt keres oltalmat Fejedelmünk: védni hazánknek  
Kell koronás főjét, s ki vagyon kül, védni fiát is.”  
Így szóllott, és a kapukat reteszelte rudakkal.

Ott már a Magyar is. Környékét ellepi haddal;  
Ott a csonka vezér zászlója is; ő maga távul  
Gyógyítá könyökét, s epedett, hogy nem veve harcz-  
részt.

Árpád még nyugodott, Mojmír mikor omlik előre  
Negyvenezer fővel, (segedelmet két Duna közbül  
Nyerve merészebb lön) s Védenyt forgattya: de Réde  
Hozza vasüngöseit. Kevesig megcsüdesül a harcz;  
Ismét mérgesedik, s Mojmír sokasága szorítá  
A Magyarok fáradt csapatit. Nem nézheti Árpád  
A romlást neki hajt; Almásig kergeti, s Védenyt  
Rendeli korlátul, s fordult ostromlani a várt.

Még is előbb követet küldvén, Sztarodubnak izente :  
 „Béke ha kell, és nem kedvesb a háboru nálad :  
 Bregetziont add-fül: Marahánnak népe, Királlya  
 Lábam alatt. Ismérjen azért urad engem urának.“  
 Vissza izen Sztarodub : „Marahánnak népe, Királlya  
 Ninos még lábad alatt. Illy fennyen még kora szállnod,  
 Vedd-el Bregetziont, de kerül véredbe, ígérem.  
 Míg birom e fenyüszárt, ur nem leszen a Magyar itten.“  
 Az pedig a vívás munkáit sürgeti nyomton. —  
 Félezer a fejszés, kiket Árpád rendele vágni  
 A tölgyépületet. Nyilazó négyannyi mögöttök ;  
 Számszeres íj ötven; kelevésszel nyolczszor ezernyi,  
 Mind vívást fődözök. Veszteglő kétszer is annyi  
 Fölváltásra. Dobrov Györhöz van küldve, hol a kém  
 Új sereget mondott Morvából gyűlni naponkint.

Férfiasan Sztarodub forgódik. Számszeres íjrül  
 Szór követ a vívó hadak ellen. Dönti-le Almás  
 Éles szikla szerét a vágó fejszefokokra.  
 Nem használ, noha vész ember: leereszkedik a fal,  
 És rést tár. Szvetopolk megdöbbenik erre, stitokban  
 A Duna partra nyíló kis emelcsön szökve nyomot vesz.  
 A hír terjegeté sok üdöig vizben enyészttét;  
 Mert ezen órától nem látá senki az élők  
 Száma között. Később maradék hitelíti: Czoborhegy  
 Röjté-el: hol az álnokság játékszine lelkét  
 Megtörvén, ragyogó fénnjét barlangba rekeszté,  
 S itt vezekelte bűnét az utolsó vénkorig. A táj

Emlegeté csöndes remetéjét Nyitra hegyének  
Hosszszu üdön által, nem sejtven benne Királyát.

Izzad Bregetzion, mivel Árpád fúvata vívót,  
S már falon ő maga is. Sztarodub mint láttya veszélyét:  
Noszsza! kiáltya, derék Szlávok, csak ez egyre rohannyunk:

Ezt oltsuk-ki hamar: várunk megtartva csak úgy leszzs.“  
Így rohanó félben szóllott. Elejét veszi Árpád,  
Rajta üz, és ön karjaival markolva Vezérét  
Bregetzion várnak leterité szürke lovárul,  
S köldöke tája körül lelkét szabad utnak ereszté. —  
Illy hű volt Sztarodub hős lelke szavához, urához. —

Innen ment gombos bozogánnyal rontani Árpád  
Mindent, a miben épség volt. Láng mérge emészti  
Bregetion falait, s már belseje roskadoz: a vár  
Népe szalad szanaszétt vezető, s oltalma hagyottan,  
Része az égő tűz torkának; része Dunába  
Fujtni magát, vagy az öldöklő vasak élibe futván,  
Éltének fonalát szaporán metszetni. — Azonban  
Széttbontván Mojimír Védenyt, a várnak alatta  
Dúl, és ront, és menykövező sujtásait osztja;  
És noha szája dühölyg, de nagyobb kárt szóra kezébül.  
Erre kiáltás lön: „röktön ha nem érkezik Árpád:  
Elvesztünk.“ — Mojimír Védenyt Almástul elüzte:  
Rédét is kiveté, jól védett harczi helyébül;

Ront, tipor, öl mindent, valamennyire karja kiterjed. —

Árpád megfordul, s Tornát, és vaskezű Estert,  
 És Tapsonyt csak ezer nyíllal veszi oldala mellé;  
 Balkeze a turulos zászlót, jobb marka szorítván  
 A kardot, rohanik Szvetopolk nagy számu hadára,  
 A tenger zajlása mikint a partra feszülnek,  
 S így szól: „a ki vitéz, osztozzék vélem az ügyben;  
 E szent harczjel alatt viadalban elesni dücsöség.  
 Torlik az ellenség, Magyaroktól nyomva szorosra,  
 És dül arczra, s hanyatt. Mojimír nem téved az ifju,  
 Sőt heves ingerrel sort vág. Itt vesztenek: Ompold  
 A nyilazó, kit százak előtt Álnos fia kedvelt;  
 Itt Kadocs, és Zádor, Radnó, Fodor, Inke, Haláppal;  
 Több, kit seb jegyzett. Ogmándnak vékonya kópját  
 Nyelt köpüig, s tetemét Igmánd falu telki takarják.  
 Gelzse kezét veszté. Nyilvas nehezíti Böszőrmény  
 Lábszárát, s az íjász Tapsonnak válla szegék-le. —

Árpád is tör utat Mojimírhoz. Szálas az ifju  
 Hadfi; vitéz lelkét szikrázó képe mutattya.  
 Karvasa, vértje arany: színtollyan munka sisakja,  
 És tarajos. Daruszent játszó paripája ragyoglott  
 Rakva hijány nélkül száz, és százféle boglárrel.  
 Erre tít Árpád most. Gerelyét melléire szalasztja  
 A Szlávnak: de vitézre talál: fölfogja paizszsal  
 A fejedelmiszurást, s kópóját versenerővel

Árpádhoz szegezé, s czombján sérelmet is ejtett.  
Második izbe gerelyt nyujt Árpád a makacs ellen,  
S vasderekát-érvén, elpattog szára közében,  
S markolván buzogányt, gombjával az árva királyfit  
Csapja halántékon, s paizsát is tördeli porrá  
Eszköze süllyával. Bádgyadtan foly-le lovárul  
A fejedelmi fiú, s éltének csillaga eltűnt,  
Mint a nyílt liliom, melyet kasza vág-le füvek közt;  
Nem használa Zajác, Ribarik, sem Krtzki az ifjút,  
És Tvrdnik, Hrntsár, hogy védték; a haza mellett  
Löttek áldozatok, küzködvén bajnoki tüzzel.  
Itt dült-el Hlmszkó, és Vrka, Hovorni, Vihornik;  
Itt az erős Szkrovanek, s vadak ellensége Viskokni;  
Hlina, Voják, Hrpko, Prchnár, Vheleradki, Mla-  
gyenszki.  
S százai százaknak nem keltek holnap fénnyre,  
A maraháni Szabadságnak védelmei váltig.

A vertt had leborul, látván megületve vezérét,  
És kiken ekkéig nyugodott bizodalma: szomorgón  
Fegyvereit leraká, s Árpádnak nyerte kegyelmét  
Élte eránt, de szabadságát vesztette, s csak évek  
Száza után serdültt maradéka tevé-le bilincset,  
A diadalmasnak lévén forrasztva nevéhez.  
Így lön Bregetzion hamuvá, így népe nem önkint  
Járom alá hajtotta nyakát, s a nemzeti sorbul  
A Magyar eltörölé, és most is sínli kivolttát.

Áll-még Győr. Dobrov, és Uzubú bekerítve szorít-  
tyák,

És Uzubú fia, Szécsennel. Benn Szvendibal a fő,  
Fellengő Mojimír tüzes öcsce. Nem adni föl a várt  
Elvégzé, az utolsó csüpp míg mozdul ereben. —  
Elvesztette Megyert innen: maradása Likócsban  
Sem lehetett; Szécsen rohanással nyomta-ki dsídás  
Ifjaival. Dobrov a Rábczát megszállta nyugotrul.

Hol ma Szabadhegy van, két három nyilnyi vetésre  
A falu orrátul suhogott a Rába csavargó  
Ágyában. Szerezett palló hid rajta közöslést  
Parttyaival, mellyet fölguytván Szvendibal, a vár  
Kőfalas oltalmát keresé. Tüzes apja Szalóknak  
Fájlalván szeme vesztését a sárvizen átcsap,  
S szórva sűrűn nyilait beizen fölteltten epével:  
„Boszsúság nyakig ez, mondá, elzární előttünk  
Őseink ritka maradványát, kit nem raka szláv kéz;  
Hol most is Magyarok senyvednek, töletek ürdöng  
Fajzati, a sanyarú rabság jármába szorítva.  
Ez nap azért, ha magát, és népét Szvendibal által-  
Adgya: bocsánat leszsz éltének kelve hodára  
Nincs kegyelem Szlávnak, s fiatal vént ölni halomra  
Általkodva fogok, s magu nem marad annya hasában.“

Szvendibal erre felel: „szeme vesztett éjji bagolytul  
Gyermekek irtóznak, s illy fennyen szöllyon azokhoz.  
Őseim e várost birták; nem rakta magyar kéz:



A maraháni dücső fejedelmek műve. Ha szolgál  
 Benne Magyar nem vétek az is; szolgállyon urának,  
 A ki nem érdemlett jobb sorsot. Kulcsai Győrnek  
 Oldalamon: ha kinek tetsző oldozni övemről,  
 Elvárom, s hiszem a vak hős ide haggya fogát is,  
 S későn bánakodik, bennünk ingerleni hogy mert.  
 Juthat eszébe Megyer, hol már révébe halálnak  
 Volt szállítva, s talán Győrnél nem vétte-el a nyil.“  
 Szvendibál így. Epesár Uszubúnak gyullad ereben:  
 „Ez kellett! morogá; hát egyszemű éjji bagollal  
 Egy vagyok én? Uszubú? s nem több, mint gyer-  
 mek ijesztő?

Ő szedi-el fogaim? Gunyoló, várj! elnyeled e szál  
 Fényes aczélt, s minden fogadat kiokádtatom ez nap,  
 És leszek a kulcsok boszszús oldója övedről.“  
 Ezt dühösen dörgvén falrontó íjjait a vár  
 Oldalihoz szegezé. Megrendül minden ütésre  
 A köves építmény, s szabadít bemenetre derék tért.

Szvendibál állna helyet: de hadát ösztönzi hijába:  
 A falat elhagyván, széllyel futkoznak az örök;  
 (Mert már Bregetziont a hír füleikbe röpíté.)  
 Nem védő viadal: csak uszás, vagy hid van eszében  
 Minden léleknek, s tódul kiki a Duna parthoz. —  
 Medgyen az ifju vezér? szalad ő is, s lőn üres a vár.  
 Csönd vagyon. A vívó lest vélt hányatva magának  
 Lenni belül: de nem irtózék bérontani még is:  
 Rajta derék szittyák, Uszubú harsogja, rohannyunk

Oldani a kulcsot Győr védőjének övérül;  
 Lássa hogy egyszeműnek lehető kifeszéteni kettőt;  
 Mert ma kivájandom pillangó macska világít,  
 És valamennyi csikófogait buzogánnyal ütöm ki.“  
 Ezt mondván rohanék a védelmetlenül elnyílt  
 Omlékon. — Bámul szemeit forgatva körösleg;  
 Nincs makacs ellenség: de csoportoson a Magyar omlik  
 Ronggyal fűdve elő, kifeszítván zárai rudgyát,  
 Nyujtá égbe kezét; vezekel, s püngetve bilincseit  
 Őnti-ki háláját. Fölborzad az Magyar erre,  
 S kérdi: „hová lettek kinzóitok? a magas égbe  
 Keltek-e, vagy Győrnek titkoltt ösvénnye van, és ott  
 Sunyták-meg magokat?“ Felelék ők: „mí rabi szolgák  
 Ácsoltunk hidakat, s heterítők a Duna síkját,  
 Ittegyen a kapunál, s féltében töletek átkelt  
 Rajta egész szlávhad: de utánnok lángba boríták  
 A fautát, s most is munkánknak gőzölög üszke.“

Dobrov azon közben, míg Szvendibal átviszi népét,  
 A Duna hol könyököt kanyarít, és partya rekettyés;  
 Viznek ereszkedvén ő is, túlfélre verődött,  
 És indíta csatát. Elszánttan Szvendibal álla  
 Szembe, s viaskodnak Szláv, és Orosz: annak az élet  
 Ősztöne; hí, és név, s Árpád diadalmai ennek.  
 Őtször erősb a Szláv; nagy szám had Sártava mellül  
 Tegnap szürkületen réveit átkelve Musunnak  
 Mert nevelé, s az orosz dandárt már nyomta Dunához,  
 És szaggattya, midőn Uzubú ráúklele hátul.

Mint nyilazó menykő a Szlávot szórja dühében,  
És szemmel szájjal keresé a nyalka királyfit:

„Hol vagy hegyke fiók? ordítá, eggyszemű baglyot  
Foghegyen emlegető? hivlak csókjára vasamnak;“  
S már érdekli bűnös tárgyát. Elrémül az ifjoncz;  
Láttya halál képét Uszubúrul elejbe szökellni,  
S gyors szaladásnak ered. „Nem okon kül gyermek-  
ijesztő

Hát Uszubú? morogá emez: ím fut gyermek előttem;“  
És nem vesztve üdöt ő is sarkába iranalik.  
„Álly-meg! utánna rivad, fészekfentője apádnak;  
Nem költeszsz fiakat fogadom maraháni alomban,  
És nem láttya anyád, bús lelked merre sudamlik.  
Fántonfánt ma, betyár! kínzád te is a Magyar embert,  
És pedig ártatlant szálkás járommal ekével:  
Véreimért maraháni uracs véreddel adózzál:“  
Így szóllván kanyarította lovát, s vékonyába merítvén  
A vasazott ternyőt, buktattya tetőre az ifjat,  
És a szöke fejet karddal választya nyakátul.

A csata vérmezején Szécsen pusztította Szalókkal  
A maraháni hadat. Gyors hátul Dobrov is a vér —  
Ontásban. Terül ellenség, mint gabnakalászik  
A köszörültt kasza éle után: csak térdre esettnek  
Lön kegyelem, kiket a győzők rabszíjra kötöztek.

Árpád Bregetzions bízván Tornára, azon nap  
 Fölszedi nem nyugodott seregét, és Győrre igyekszik,  
 Mint hol az ellenség sok ezer harczos fia állott.  
 S bár sietett, még is hentergő csolnokon ülén,  
 A folyvány kétes hullámaít szegdeli; (véle  
 Csak Ketel, és kevesen); hol Vág, s az öreg Duna  
 éles

Szögre szalad, lélekvesztőjét parthoz eresztvén  
 Száraz földre kilép, s szemeit jártatva körösleg,  
 Így szóllíttya Ketelt: „ez földön, vajmi csodálom,  
 Római, vagy Marahán nemzet várt rakni mulasztott.  
 Vagy vala tán egykor, s ellenség mérge lerontá?  
 Mert im itt köveket látok, mellyek romlékra mutatnak.  
 Nem marad így! várt építessz. Szvetopolki rabokkal  
 Győzheted a munkát;“ mondá, és vissza evezvén,  
 A tábort követé, sarkantyút adva lovának.

Elkezdé Ketel a rakatást. A vértesi sziklák  
 Küldöttek köfejleteket. Volt Tulma segédül,  
 Gyermeke, kormányban; s'eképp jött létre Komárom.  
 Meglehet, emlekezek Kúmarúl, e nevet adván  
 Várának, s tetemít, s gyerekének is itt földi a hant.

Eszre vevén Uszubú Árpádot jöni, fiával  
 Válogatott kópjái között megy urának elejbe,  
 Üdvözlé, s így szóll: „fölkérém a te nevedre  
 Győrt, de sikos nyelvét Szvetopolk fia ellenem oldá.  
 Nem tűröm el, mondám; haragomnak megnyitom árját

És míg Szvendibal él, Uszubúnak vékonya övtül  
 Nem tágul, sem csillapodik tüzlángja erének;  
 S hogy tartnám forró hevenet? lássd, egy szemű  
 lettem.

Tegnapi harczomban, s még a kölök ingere gyujtott. —  
 Így rontók-le falát Györnek: Duna elve futamlék  
 A szlávhad, de letiprottuk, mint tarfüvet, ott is,  
 S Szvendibal arczáját ez kard osztotta nyakátul.  
 Nincs Uram ellenség körül és belül: ünnepet üllünk.“  
 Így szóllott Uszubú. Felel Árpád: harczfi, vitézül  
 Dolgaim intézéd; mind jól, csak győzzön akárki  
 Köztünk. Foglyaimat kéméld, mert emberek ők is.“  
 „Nem! viszon így Uszubú szóllott: lássadsza vezérem,  
 Millyenek a Magyarok, kiket a Szláv járma nyo-  
 morgat!“

Itten elővezeté őket. Takarítva szemérmek  
 Félig alig ronggyal. Száz ráncz egy homlokon;  
 ajkok

Csucsra futó; szemeik két gödrét örzi borultt szőr,  
 És inaik remegők. — „Kik vagytok? kérdezi Árpád,  
 Emberi csontvázok?“ Kí üdösb, lábához omolva  
 Így felel: országunk hogy volt hajdanta, beszéllek,  
 Még az Avar birodalm állott, Pannónia földén.  
 Elvesztők a hont. Frank, és maraháni hatalmat  
 Ismértünk. Feleséginket láttára szemünknek,  
 És deli lányinkat szégyennyoszolyára ragadták  
 Keblünkrül, minket szántóvas elejbe fogatván.  
 Lássd uram ez teleket: mi feszítők tompa ekével,

Nincs körül itten föld, mellyet nem hizlal Avar vér:  
 Mert ah, hány ezeren nyirkos hantokban alusznak  
 A keserű álmot, kik dültenek arczra kinokban! —  
 Éhség volt jutalom: korpából sem vala étünk,  
 Mellyet ebének adott tékozló kézzel az aszszony.  
 Így Szvetopolk pálczája gyötört benünket ez évig,  
 S boldognak tartók, kit megszánt sorsa halállal.“  
 És hallgat keserűségét zokogásba vegyítvén.  
 Árpád szól: „fiaim; ha Magyart nem rontya hasonlás,  
 Föld kerekén első. Mostan szenvedgyük az égnek  
 Végezetét rólunk. Haggyuk békében alunni  
 A kiket a rabmunka megöl. Béfödni ruhával  
 Testeteket gondom, s táplálatot osztani rátok.  
 S kis Dunaelve leend termékeny földben öröktök.“  
 És Szécsenre bizá őket, kit jegye kegyes szív,  
 Győr várat részül neki adván, s róna körékét;  
 Bojta vidékéről, mellynek jöve pásztora később  
 Száz száz évek után; jámborság tüköre mostan  
 Virrasztása alatt kinek a nyáj édeni kort él.

Nyolcz napig itt mulatott Árpád, s intézte határát  
 Uj birodalmának szállítván télinyugotra  
 A Duna mellyékén az Oroszt szaporítva Krobattal.  
 „Székelyeim lesztek Marhánok s Németek ellen  
 Ez téren, mondá, s fegyverszolgálat adótok.  
 Nem szabad öltözetünk idegennel váltani. Nyelvünk  
 Mennyire terjedhet, terjedgyen köztetek. Építs

Dobrov erősséget, s hívhatd emlékül Orosznak.  
Ellenség ha szorít, védelmet nyújtani fog Árpád. —

Huszszozezer ment-el Dobrovval Sártava, s Iszter  
Tére között választni hazát, nem csalfa reménnyel:  
Ím neveket nálunk most is fönntartya Oroszvár,  
És magyar öltözetünk hűvebben senki nem örzi  
Nálaknál; de viszontagság nyelvünket eloltá  
Ajkaikon; s a szittya beszéd vesztette divattyát  
Ott is, hol nem rég magyarul hódíta leányzót  
A pajzán ifjú, s az is úgy dallotta szerelmét.

A fejedelmi vezér nem hűn Dobrovnak egészen:  
Védenyt is csatolá az Oroszhoz, tartani szemmel  
A jövevény szállót, s köztök terjeszteni nyelvünk  
Kölcsön nőszéssel. Sikeretlen nem leve Árpád  
Szándoka kezdetben. De ha szomszéd töke gyökérrül  
Búján sarjat ereszt, a gyom vadsága lenyomja  
A fiatal plántát: Védenynek nyelve is így járt,  
S most maradéka magyar szóllás hangjára sem ismér.

Agg Huba ekközben Szemerét küldötte követkint  
Árpádhoz, diadalmairul hogy tenne jelentést;  
Mert Moravából ivott tüzkös paripája nyugotrul,  
S a Kárpáti tető északrul tette szegélyét.  
Két ezer ifjúval jött a Szakmári leventa,  
És mellette leveg Czikadór, a kis nyilas ifjú,  
Nyitra vidékére, s üdvözlé apja nevével

A fejedelmi Magyart. Ez szól: „itt ez nap utolsóm;  
Táborom indítom holnap Pannónia hármass  
Hálma felé: te kövess, díszét szemlélni hazánkknak,  
Mellyről sok rege jár a régi, s utóbbi világban.

Két hegy keblében feküvék Pannónia régi  
Városa omladozó palotákkal. Vén mese tartya,  
Paenok építék. Hajdanta Szikámbria volt csak  
Véle azon sorban. Marahán, érezni tudatlan  
Lelke leszállítá a hős korbéli maradványt.  
Fönn vala a szentség kettős helye. Délre pogány kép  
Álla sikátor közt, vashúl idomatlanul öntve,  
Jámbor Atyák hol utóbb szent házat boldog Anyánk-  
nak

Raktak s a maradék ma is áldgya az égi Királynét.  
Szállati domboruján rőjtök kápolna keresztény  
Áldónak. Kicsid az hajlok bévájva színesleg  
A földdel, de az egyszerűség őt tette csinosná.  
Eggy oltár köbül; közepén szent képe feszített  
Váltónknak; s pitvar Rajmundnak puszta lakása.  
Szent Benedek Rendét követő. Téríte sokat már  
Krisztushoz buzgó, s édes szava kelleme által:  
Többet az illatozó erkölcs, melly véle rokon volt,  
A szent hit zászlója alá esküttete. — Aszszu  
Étele mindennap: vaczkor, s másféle gyümölcsök;  
Víz veszi-el szomját, noha borszüret othoni munka,  
Hét kecskét táplált a hegy füves oldala néki,  
Tölgyeseket, de tejet még is nem kóstola nyelve:



Enyhitalul nyomorult betegeknek fejte meg őket.  
Reggelen áldozatot mutatott. Oktatni tudatlant  
Járt azután: az üdö több részét tette inádság.  
Elszórtt szikla kövek testének fekte, Bakonybul  
Mellyeket áthordott, s bádgyadt feje allya nyaláb  
moh: —

A bálvány nevezetre Perún; (ez tájokon ujabb;  
Pánt tisztelt a régi üdö) Papnéja; Szernargla.  
A kor ránczaitul horpasz pofabőre ribanczos.  
(Igy látszott, hogy vélnéjék tele lenni malaszttal)?  
Kétségben tartotta nemét gyér bodri szakállá,  
S szemhelyein forogó kígyók pizszszegtek, az elszórítt  
Ősz haj alul, mellyek villám szikrákat okádtak.  
Törzsökön ült; bálvánnya előtt pizskálgata mécsét  
Mellynek örök lángját babónás vallása parancslá.  
És mivel éveken ált őt enni, vagy inni halandó  
Nem látá; szentsége felül nem támada kétség,  
S a híjedékeny nép istennőt benne gyanított.

Tábora Árpádnak maradott telepítve az alyban,  
S ő fölment jelesebb hősök késérete közben.  
Ott, hol az életadó fárul tündöklék Urunknak  
Képe ma, és véráldozatát juttattya eszünkbe  
A békítőnek; (még akkor pusztá kopárság);  
Állapodék Árpád, s nézvén a róna mezőre,  
Ékképp szóll: „Harczos Magyarok, hah! mennyi vi-  
tézünk

Vére kiomlott itt! milly drágán kelle kivívnunk  
 Ős-eleink földét, Verbölcs sebes; Őrs oda, s Zádor,  
 Dengeleg, és Ogmánd, Bölön, és a jó nyilas Ompold.  
 Mit tegyek? áldozatot Pannónia birtoka kívánt,  
 Végső áldozatot. Viadalmunk nemzeti harcz volt.  
 Nyertünk, és Ítélenk örökén ím körme tipródik  
 Barmunknak. Szvetopolk, és két fia, és hada, kikben  
 Széke dücsöségét hogy fönnttarthattya, reméllé,  
 Elvesztek. Láttjátok amott a domboru földet:  
 Onnan' ereszkedtünk a túlhajlatra szorítani  
 A maraháni Királyt s tábort a római várhoz;  
 Hol ki alutt a Szláv tágos birodalma tegetlen. —  
 Itt Uszubú győzött. Györbül kivetette bitanglónk  
 Legfiatalb ágát és általa Szvendibal eldült.  
 Nincs körül ellenség; s hiszem én, nem motszanik  
 egy is

Jó üdeig. Félföld megrémült fegyvereinktül;  
 Mostan azért menynünk! kebelét fültárta Etelvár,  
 S befogad. Ott a hős virrasztó lelke reánk néz  
 Menybül alá, s diadalminknak szent árnyoka örvend.  
 Ez hagyatá vélünk oda Etrest; messzse vidékrül  
 Értte jövének, és sok jelesink érette veszének  
 A viadalmi mezőn. Legyen ez főszéke hazánknak,  
 Átila dörgéssel honnan négy sarkra szikrázott.“ —

Hangzott minden előtt Uszubi harsány szava: „men-  
 nyünk;  
 S ennyi csaták diadalmi után vegyük által Etelvárt,“

És indult. Árpád: „kevesig még várjatok, úgymond: Győrt Szécsennek adám. Szemerének ezen hegyek elve A sikeres földet. Mi vagyon meszszebbre, Szalóknak. Sártava környékét Védenynek: Dobrov az Iszter Partya körül veve részt: Orosz is vért onta hadunkban.

A Bakony alsarkán vasmellyű Réde nyer osztályt. Tapsony, s Torna veend tőlem későbbre jutalmat: S egy sem leszsz fiaim, ki panaszt Árpádra tehessen.“

Ezt monda, és szelhyel ereszt hirlöket az ország Tájjaiban: „negyven nap alatt a hat Magyar ötszász Lóval Etelvárhoz legszentebb ünnepet ülni Szállyon az Istennek hálát hol bémutat Árpád: Illő, a főbbek legyenek jelen áldozatunkon;“ S a maraháni derék zászlót letüzette, hol állá. Melly Vajk éltéig lobogott, ki helyette az Isten — Embernek diadalmi jelét márványbul emelte.

Szólla tovább: „értém, vagyon Isten papja amottan: Nézni az ujságot jertek;“ (nem láta keresztény Áldót ekkédig.) Rajmund tejet osztogat éppen A sáppadt képű betegeknek. Fölveri Árpád Szent hivatallyábul, s így szól: „vén! melly haza tervett?

E nyomorékokhoz mi közöd sutbéli szarándok? Hallom, jó hitüket csábítaszsz csalfa hitedre? Békét haggy, ne hogy a buzgás éltedbe kerüllyön:“

Így szólt a kegyes osztónak, noha éreze másképp.  
 Viszsa tekint az öreg, s felelé: „Cassino nevelt-fül  
 Engem Olasz földön; Rajmund szerzetbeli szentem;  
 És küldött az igaz hitnek terjeszteni lángját  
 A Szlávajku pogányok között Pannónia környén.  
 Ebben foglalom életemet, s a menybeli áldás  
 Bő aratást szerezett; és. vajha tetőled-is Árpád  
 Nyerhetném hogy tagja lehess a titkos akolnak! —  
 Nem vagyok ihléstül megszállott, szállni jövődö  
 Dolgokrul röjték adományom nincsen az Égtül:  
 Még is az érzelmek, ne neheztelly, bennem izogván,  
 Mondattyák: unokáidbul szent éltü Királyok  
 Válnak, nemzeted is fog üdövel térti hitemre,  
 S ördög lánczaibul fölleszsz oldatva ez ország.“  
 Fölforkant Uszubú: „fejedet szeletekre hasítom,  
 Így dörögött, te merész káromló!“ s kardra vetette  
 Job tenyerét; de megenyhité forralmáit Árpád;  
 S megbáná maga is hogy pattant lángra hevében. —

„Ah Magyar! ezt felelé Rajmund, nincs menybül ajándék,  
 Mellyet kedvesben Krisztus szolgálja vehessen,  
 Mint meghalni azért, ki bününk elmosta tulajdon  
 Vérével, s letevé érttünk a vétek adóját.  
 Üss által kérlek, hadd meennyen lelkem elejbe,  
 S tőle vegyek koronát, kinek itten apostola voltam.“  
 Álhatatos jámbor, szöll Árpád, mondsza, kegyelmem  
 Ez fanyar életedet könnyebbé nemde tēhetné?  
 Mit kívánsz? Mi lehet könnyebbségcdre? takard-fül,

Nem fogom-el, korod eljártán szenvedned okom kül  
Kába dolog.“ Felel ő: „ez földön senki kegyelmet  
Nem nyujthat. Nekem ez pitvar, s fanyar életem édes-  
Nyomdékos vagyok én: nem rontya meg ősz fejem a te  
Hímes ajánlásod, puha földről jöttem is ámbár,  
Hol lehetett fiatal koracsomban kényesen élnem.  
Azt kérem csak az Istentül, hogy kedve reád is  
Áradgyon, s lelked vakságát vonnya-le. Ah mint  
Borzadozik lelkem, mikor e zöld sikra tekintek!  
Ellene a napnak sisakok fordítva ragyogván,  
Karra füzött paizsok, s fölnyultt kópjáknak aczéli  
Rémületet szórtak, mielőtt vas vasba csapódék.  
Ott állott Szvetopolk. Ott Mojmír ritka csatázó  
Gyermeke. Szvendibal itt: kétszép maraháni királyfi  
Láttalak ó Árpád! onnan, hol az ég nyilik, és a  
Fölmelegítő nap futamását kezdi mosolygón,  
Ezreid ezre között délnek nyomakodni viharkint.  
Táborodat követé sűrű por felhője: halál dúlt —  
Fúlt forgatva kaszát mérges seregednek előtte.  
Láttam ezer zászlót szellőtül lengeni; hallám  
A kürtök riadásait is harsogni fülembé  
Hah! amaz ütközetet mint tudnám rendre beszélni,  
Mellybe (de elvált már!) két nemzet sorsa fonódott?  
És mit is említettsem? te magad döntötted-el a Szláv  
Vasmellyű sorokat, rontván a tábori szivbe.  
Láttam az emberölést, s irtóztam! Gőz kele földről,  
Gőz az omoltt vérből, valamint sűrű permetezések.  
Nem közel ámbátor hozzánk Bana telke: ki hinné!

A paripák dobogási alatt e szent hegy is ingott!  
 S vérfagyot érezvén, mondám: szent Isten! egedbül  
 Küldgy Angyalt, békét szerezőt a szittyai hadhoz,  
 S a föld ártatlan népét hagyd végre nyugodni.  
 Most kérlek jelen itt, most kérlek, tedd hüvelyébe  
 Kardodat ó Árpád, s szünnyél vért ontni. Vigasztson  
 Az, ki fölöttünk van, s széllyedgyen hálogod.“ Ezzel  
 Arczra borult a szent feszületnek előtte, s zokogván  
 Kezdi imádságát, és kér Árpádra világot.

Így hagyták őt a Magyarok, meglátni Szemarglát  
 Indulván. Eggy lombos üreg, (barlangja Perúnnak)  
 Tünt szemeikbe. Feszelt széken a rusnya boszorkány  
 És töri marja kapacs kezeit. Nyaka hátra szegődik:  
 Majd mellére borul, s fogait viczorítva nem értett  
 Dunnogozást mormol; majd tűz szeme vágja keresztül  
 Árpádot, s Uszubút. Szóll Árpád nyájas ajakkal:  
 „Aszszony! mondsza ki vagy? tagaid görcs huzza-e  
 vagy más

Bántalom ingerlett, hogy nincs inaidban erősség,  
 S hajladozol, valamint szál kóró lengé szelektül?“  
 Nem felül ő, sőt újra dühét mutogattya tekervény  
 Hányakodásában, mint Afrika tarka kigyója,  
 Mellyet az elröppent nyilveszszű vága derékon.  
 Nem tűrhette tovább Uszubú a törzsök ülőjét,  
 S szóll: „ha megengedtem, (s nem bánom szódra pa-  
 podnak,  
 Kit kedvedbe vevél Árpád) de nem engcdek e vén

Bocskornak.“ Kivoná kardgyát, s vállához arányzott  
A papi aszszonynak. Lebukott a dajna, csak éré  
A szutykos mécsset. Másodszor szabja nyakához  
A villámos aczélt, mikor a vén elveti mázzát,  
S leggyönyörűbb alakú lánytermet, búa szerelmét  
Hintegető fejlett-ki, s kegyét Árpádnak orozni  
Térdre bukék. Álarcza szemét, és álruha testét  
Nappal béfödözé: éjjel förtelmeit üzte  
A buja életnek, mint vallá, szolgál leánya.  
Elnémult Árpád. Uszubú nem birva magával,  
Fülforgatta Perún képét, fokosával izekre  
Tördelvén, kardgyát ragadá, s a csalfa varázslót,  
S szentséget hazudott aszszonyt szeletekre aprítá:  
„Így csally embereket förtelmetes éjjeli ringyó,  
Szeplős lelkü czudar papné!“ menydörgve kiáltá;  
És a sórt azon eggy dühvel szeldelte gyökérig,  
Ámbár a fejedelm készte elfujtni haragját:  
S nem látott ezután bálványt a szent hegyi környék.

Ezzel mentek alá. Hírben Pannónia kuttya  
Állott akkora is; híresb lön Béla Királyrul,  
Házával ki Tatároknak bujdosni dühétül  
Kéntelen, itt nyugodott, s ez forrás szomjokat oltá.  
Fönn vagyon a hagyomány mind eddig Béla nevével  
Kis hajlékba rakott márványon vésüvel írva  
A fejedelmivezér-is izelt a hűves italbul  
Föbbszeivel, s halkán folytatván tábori uttyát,  
A Tarjáni sűrűn túl szállott Lázi körékén.

Népe Magyar. Származta vagyon két tengeri közből,  
 Ott, hol arany gyapjut keresett a vénkoru Jászság,  
 Kúma eránnyában. Sok üdöig küzde vitézül  
 Római zászlókkal, s gyakran futamodtak előttök  
 A ragadó legiók. Tartó vihar, és nagy erőszak,  
 És belvillongás széttszórák őket. Avarhoz  
 Része csatolta magát, miüdön bujdoklani kezdett,  
 S szárazon, és vizen ált ez boldog földre vetődven  
 Léte adott birodalmának, társ véle szerencsés  
 És hal dolgaiban. Megszünt elvégre hatalma,  
 S léte is a diadalmakban dagadékony Avarnak;  
 Mit tegyen a frígyes maradék, már számra kevesded?  
 Itt választá helyet, s él most is Lázi nevében.

Más napon innen eredt Árpád a Csókai foknak  
 Váltva utat. Szép szám seregébül Réde Szalókkal  
 A Duna délpartyán közelíté székes Etlvárt.  
 A fejedelmivezér régen már lángola látni  
 Szikla lakásában remetéjét. Apja Botondnak,  
 Kölpön, (mert Ompold elesett), volt társ vele, ő is  
 Ritka vadász. Fölmászkálnak, s im láttya borulttan  
 A feszület küszöbén testét a jámbor apának,  
 Mert már lelke kiment, s oda fönn elvette jutalmát.  
 Hasztalan ébregeté Árpád: jegesíti halálnak  
 Faggya szemét, s csak aszaltt csontját forgatta kezében,  
 S könnyeket omlatván teteté a sziklaüregbe  
 Melleje annyának, kívül a szipoly ette koporsón.  
 „Áldottak legyenek szent jámbor hamvaidd, ugymond,



S legkisebb izedet fogyhatlan béke nyugoszsza!“  
És elment szomorú arczal, s vele apja Botondnak. —

Hajdani fölségét hol most éleszti Fehérvár;  
(Üdvözlég te, dücső Fejedelmink hamvai tárja!  
Régi homályodbúl lassankint színre verődő!  
Látom, boldog üdöd viruló bimbója nyilik már:  
Csillagod-is fölkelt, s Mátyás kora rád derül). Ottan  
Szállott a fejedelm. Mezején jártatva figyelmét  
A gyöngyörű siknak, s mély gondolatokba merülve;  
Ézt végzé a hősök előtt: „fölváltom Etelvárt:  
Bár lakták szent emlékü Buda, Átila, Ellak;  
Ez kellemtérrel, s építék rajta ragyogló  
Várost. Ott nőnek palotát; Zsoltomnak amottan;  
A kegyes Istennek rakatok tündökletes oltárt  
Ez ponknak magasán. A Főpap hajloka itt áll;  
Nyárban emitt pihenőm; a fegyverműhelyek arrább:  
És bekerítendem két rendű sziklafalakkal.  
Ez legyen országom főszéke. Parancsokat innen  
Osztogatok törtt népeknek, s fejedelmi kegyelmet.  
S tölem nyerje nevét, valamint Ősömtül Etelvár.  
Második ez lészen, s melly itten támad, az első.“ —  
Illy vala Árpádnak fölséges szándoka: ámde  
Harczai ellenzék, hogy látná végre jutását,  
S csak késő unokái alatt kelt fényre Fehérvár,  
Hosszu üdö soron ált vérengző tárgya hadaknak.

Tiz napig itt késett, s indítván tábori népét,  
Százhalom, és Keveháza között választá megállást.  
Rákoson a Magyarok telepedtenek: Agg Huba, és

Kont,

Szöke Lebedfi, Szabolcs, és Taks, és apja Etének;  
Elmaradott Tuhutum: „Bolgár, és Blakh faj, izente,  
Nem feledék Erdélyt, mint kígyó farka veszését.  
Kell honn, a ki vigyáz. Árpád-ot-is illeti, távnl  
Hogy ne legyenek.“ — De ravasz Tuhutum szava má-  
zos ürügy volt,

Mert a főhatalom jármát forgatta levetni.

Meglön. Erdélynek maradott mellette bírása;  
S ez leve sok szomorú eseteknek talpköve nálunk.

Míg Árpád győzött Pannónia síkjain: Ormán  
Tisszer ezer rabi szolgálkkal tisztította Etelvárt  
Romladozásából; (mindent elszóra dűhében  
Róma futó hada). Hét ívet diadalmi kapuknak  
Köbül emel, s csinosította fölét soknémű jelekkel  
Minden előtt ragyogott Etelének hajdani vára,  
Hét tornyot mutató, kapu is hét rajta. Az udvar  
Nagy palotát foglalt, mellyet nemzöje Csabának  
Épített, de különb diszlést neki most ada Ormán  
Boltozatos falait füsté művésze Bizantznak  
Ujjolag. Itt látszott Etelének képe. Dűcsöen  
Ült az arany széken, s halgatta Ravenna csavargó  
Értelmű követit, s urokat bírálta keményen.  
Bendegucz áll jobbrul; Csaba, kedves gyermeke balra,

Az kelevész szálát, nyilat ez markolva kezében.  
 Ábrázolta menyegzőjét a második oldal,  
 És láttatta: mikint mellyére simulva az álnok  
 Vípera hölgy gyűrűjét férjének nyujtja mosolygón,  
 Melly ajak akkor már árult egy szörnyű tanácsot.  
 Rettenetes dolgot képzelt a harmadik. Ah mért  
 Kell téged komor éj emlétenem! aszszonnya karján  
 Nyugszik arany nyoszolyájában, kit reszkete félföld.  
 Mondani borzasztó: kezeit választva nyakátul  
 Nője az álmodozó férjnek, s tenyerét veti törre:  
 „Ez legyen a csókom, vad örömmel telve sziszegte;  
 Ez legyen a csókom, mellyet soha vissza nem ad-  
 hatsz;

S fölrántván törét, Etelének ütötte szívébe,  
 És honnyába szökék; a kép éltette ez undok  
 Férjgyilkosságot. Negyedik gyászpompá mutatvány:  
 Látni koporsóját a Nagynak fényes ezüstműl,  
 Mellyet az elkeseredt Magyarok körülálltanak omló  
 Könnyekkel; s Aladár is sirt a fattyu: örömnél  
 Csöppek voltak azok, s az író füstötte valólag. —  
 Vad kezek, és porhasztó kor megemészti üdövel,  
 A mi az embernek látszék örök évet ígérni.  
 Semmi nem állandó a csillagos égnek alatta,  
 A csillag maga sem; föld, és ég várhat enyészést.  
 A röjtött végzet volt, s leszsz változni tudatlan;  
 Ez mondotta: legyen! s lött elromlasztva Etelvár,  
 Rémitő hajdan, most tárgya csak emlekezésnek. —

Várták a Magyarok, Rákoshoz gyűlve, Vezérjek  
 Bémenetét szemeket csiklándó nemzeti díszben.  
 A híd is zabolázza Dunát építve hajókra,  
 És hol alá siető vitztajték hömpölyög, ut van.  
 Haggya Csepel szigetét Árpádnak nője menyével,  
 És Zsolt, a feselő hajnalnak másoda, s halkan  
 Lengedező kerepen közelítnek uroknak elejbe,  
 S ez kinyitott karral mellyéhez ölelte ohajtott  
 Önnöneit; mulaták lelkét meleg emlegetések.  
 Réde, Szalók-is elért, s a várt balkézre marasztván,  
 Vettenek állapotodást a kormos szikla tövében.

Szittyá hazájából kihozá a Láthegyi képet.  
 A Főpap, s rakatott oltárt márványbul azonnak  
 Rendi szerint, a hegy hol alá borul: ott hol Ekölcsnek  
 Könyve helyét jegyzé a réginek; ékes irással,  
 Rákossal szemközt, honnan fölemelkedik a nap  
 Játszva az Iszterben: „Magyarok kegyes Istene néked.“  
 Ez volt metszve. Nyugotti felén: „itt áldozik Árpád.“  
 Oldala északrul, s délrül volt hagyva iratlan.  
 Meglehet, egy titkos sugalom vonzotta Divéket,  
 Hagyna Ferencznek helyt onnan, Józsefnek eminnen.  
 A sors így akará, s az üdö elhozta, hogy így lön.

Ondód-is sűrögött. Tizezer falkája levágó  
 Ökreinek; de az apróbbnak nincs száma; terelte  
 Rákoshoz poros Alpárrul, mind áldomadásra.  
 Így készült az urát befogadni Szikámbría vára.

A nap ezer sugarát soha nem hintette dücsöbben,  
Mint mikor Árpádnak kapuit kinyitotta Etelvát.  
A piruló derülés kegyelet képében először  
Lassan emelkedvén haladással fösteni kezdé  
A menyboltozatot, s a kék félkörnek alúla  
Fülmosolyogja kegyarczáját, s a harmatot iszsza  
A viruló fűrül. Hasad a napcsirnak előtte  
A rezegő párkány. Meredek szirtokba szegődik  
Fénnye az életadó testnek. Hoszszából az árnyék  
Veszt, és jármosait befogá a nem henye ökrész.  
A keveset nyugovó szárnyas sereg ágra kiszállván,  
Énekeit zengé. Félszemmel pillog az égre;  
S mintha erőlködnék dallával imádni az Istent,  
Hím, s nőstény pörülő viadallal kergetik egymást.  
Reggellett. Árpád megered: mellette nyeregben  
Zsolt fia. Fürtői arany szálak: pölyhetlenek ajki:  
Arczul szőke piros; nyelvének selype beszédben  
Kellemes; izmosodó vállú; termetre középszál.  
Arczavonása kegyes: de szeméből néze-ki már is  
Férfia az hadnak, ki borostyánt fűzni fejére  
Fog diadalmakban. Párducz vala öltve nyakába,  
Bal vállrul lefolyó arany és gyöngy művü kapocsrul.  
Markában karcsú kelevészt, mint gyöngö korához  
Illett csak kicsided fegyver, pöndörget idommal.  
Íjja feszes csontbul hátán, és tegze lecsüggött;  
Gyermeki harcjátékban adá a Gácsi vezérfi.  
Ennyi jeles kellem diszesíté a Magyar ifjat.

A fejedelmi nyomot követék: jó hölgye, lebegvén  
 Jámborodott paripán, s Edelin balog oldala mellett,  
 A legszebb alakú Edelin, Árpádfi arája.  
 Hószinü fűrge lovát apjátul nyerte Biharbul,  
 Onnan nyergét is, mellyet készíté görög kéz.  
 Volt elefánt csontbul, dúsan terhelve arannyal,  
 És takarója bibor: fénylettenek indusi gyöngyök  
 Szélciben, könyü csöppei között kiket annya tűzött-  
 föl,

Még mikor a lánykát elvonták nedves ülérül:  
 A szomorú válasznaphoz mikor arcza kifejlék.  
 „Édesem! így vezekelt Edelinnek szánatos annya:  
 Elmész hát, s nem leszz kit anyád karjára emelleyen;  
 Nem, ki reám mosolyog, s emlémon tépje ruhámat;  
 Nem, ki ha sorvadozok, s bú veszt, olvaszson örömré?  
 Nem tudod ártatlan mi kemény had rabja leendeszz?  
 Éltét túlti lovon, felesége is osztózik ebben  
 Férjével; fölönöz, s paripát kell ülnöd üdövel:  
 Vidd-el ezen takarót, emlékétt vidd-el anyádnak,  
 S jusson eszedbe szülöd, miüdön rajt ülve sohajtaszsz:  
 Jusson eszedbe szülöd, ki korán szállt sirba miáttad!“  
 S a búvalmas anyát többé nem látta leánya.

Szép volt a deli szűz valamint estcsillag az égen,  
 A nap szálltta után miüdön arczája ragyoglik.  
 Rajt legel a szemnek tenger sokasága lekötve  
 Bájaitul feselő tulipánhoz szinte hasonló.  
 Fodrai pártá alul hószin vállára omolván,

Most kebelét takarák, most a szellővel enyelgtek.  
Gömbölyü arcza fehér, kevesé egyelítve pirossal,  
Legszebb szín; szemiből sugarat vete tiszta szemérem.  
Nem befűzött derekán diszlett a szittyai mente,  
Szárnyai mellynek alatt verdesték gyöngé bokáit;  
És karjára ezüst pereczet csatla szolgáléánya.  
Széles övét arany, és gyémánt czifrázta vegyesleg,  
A mesterművelet legszebbike tyrusi kéztül.  
Ő is ugyan tegzes: de kezét nem terheli kópja,  
A szép gyöngé kezét, melly súlyviselésre erőtlen.  
És noha így is szép, termetre ruhára: de szebbnek  
Tetszék űlve lován a kis fejedelmi mennyaszszony.  
Így lovagolt Edelín, Edelín árvája Marotnak,  
Mert már apja kimult, s annyával zárja azon kő.

A hidfőhöz elért Árpád markába szorítva  
Átila tündökölő kardgyát. A nemzeti zászló  
Lépte előtt lobogott. A nagy kürt harsogoz elsőbb  
Lél ajakán. Felel erre szarú, száz, s trombita annyi.  
Ott a fő Magyarok: Huba, Kont, Taks, apja Etének,  
S szőke Szabolcs. Tele a hidnak két karja vitézzel.  
Túl, innen ragyogó sisakok fénnyebe szegődik  
A napi tündöklet. Kópják hajlása köszönté  
A fejedelmi magasságot. Közelítik az oltárt;  
Áll mellette Divék ünneplő főpapi diszben,  
Táltosok, és Jóslók körülötte: az áldozat is kész.  
Ég a tűz lobogón. A Főpap szóllani kezde:  
„Üdvözlégý Fejedelm! népek győzője, kit Isten

Szent kegye száz viharok közepett e földre vezérle.  
Mint a kőfal erősséged, mint menykövi Égnek,  
A te karod, mellyet mindég diadalra emeltél.  
Hir hordozza neved mind a négy sarkon. Előtted  
Vagy fut az ellenség, vagy lábod nedvezi csókkal.  
Ősünk vára tied. Etelénk országa kezedben.  
Oltárunk szentsége kijött a szittyá hazából,  
S hol mondotta Ekölcs, hogy volt hajdanta, föléledt.  
A késő maradék Árpádnak fogja köszönni  
Hogy magyar ajkon szóll, s ép lészen nyelve világig.  
Törvényünk ide szállítád, ide szittyá ruhánkat,  
Sa Magyarok birodalmának te vetéd-meg alapját.  
Mostan azért Fejedelm! hálánkat nyujtyuk az Égnek  
Értted ez oltárnál, kérvén, áldása fölötted  
Hogy legyen, és fiaid fiain; „mondotta, s ki vonván  
A villám pózslárt, barmának ütötte szívébe.

A belrészeknek vizsgálván szálaít, éles  
Arczulatot vesz-föl, s mély gondolatokba merültten  
Elhallgat. Teszi a vizsgáltt test részit az oltár -  
Tüzzre. Leszáll a láng kevesig, s csak gőzze kerengel.  
Bontakozék azután három külön ágra szakadva  
Melly közepén égett, legelőbb elhamvada. Testesb  
A Rákosra hajolt oszlop. Sokszorta terülttebb,  
És elenyészni alig győző, melly ége nyugotrul.  
Mély borulat, s komor eszmélés foglalta Divékét;  
A szent könyvbe tekint, s ajakát idomítva beszédre  
Illyen szókra fakad: „Tart, Árpád, nemzedet évek



Fogytálg. Maguad négy százig birja hatalmát  
Őseinek. Negyed ezredig a kik utánna jövendők,  
Sók nemzetbeliek. Melly ág a harmadik osztályt  
Kezdi, örökké tart, és hoz népedre virágzást.“  
„Isteni végzésnek, szóll Árpád, titkai szentek,  
Mellyeket el nem ront ember. Véremre tekintni  
Nincs gondom, legyen a nemzet csak boldog akárhogy.  
És leszz, mig fejedelmével kapcsolva az ország  
Tagjai nem tartják függéseket érczes igának.  
Eggyakarók legyetek Magyarok; pártokra ha mentek  
Istenetek megver, s el kell pusztulnotok. Emlék -  
Péllda lehet Csaba, és Aladár, két pártra hasonlók;  
Melly szakadást őseink gyökeres romlása követte.  
Nyelv, törvény, és öltözetünk szentsége maradgyon  
Sértetlen; veszedelmet hoz csorbájok ezeknek.  
A mit ohajtottunk, meg van. Pannónia térje  
Sok hősünk vérebe került: de hazát ada nekünk,  
Mellyre tekint irigyen sok ezer szem. Béke föloldás  
Bücsstelen önkéjbül: de azért por, s rozsdá ne fogja  
Fegyveretek: nem tudni, mikor keletére szorultok;  
Késő fenni vasat, miüdön kard mérve nyakadhoz  
Villog, s életedet minden percz döntheti sirba.  
A puhaság méreg: ne legyen puha köztetek egygy is;  
Fénygöz, étel, ital mérték kül rontanak izmot.  
S hol ha nem itt lehető erkölcsromlásra sikamni,  
Hol minden kedvez; puhasággal ajánlkozik ég föld!  
Elveszté puhaság Rómát; el ritka csodáját  
A földnek, Babilont, s erejét el nyalka Bizantznak.

Sándor szerze keménységgel nevet: ifju ledérség  
Szép diadalmi között leszakasztá élte virágát.“ —

Eggyet még Közelim! Fogadatok szittya hazánkban,  
Hogy vérségemben marad a fejedelmi vezérség.  
Napjaim eljártak: testem környékzi nehezség;  
Éltemet, én érzem, rövidíték gond, s hadi munkák;  
Int a természet. Fiamat szárnyára eresztmem  
Itt az üdö. Röpülésének mérséklenni sebtét  
Tartozik apjához. Ha közöttetek érdemet Árpád  
Tön ezig, és ha vagyon szeretet szivetekben eránta:  
Zsoltot, (jobbjával mutatá), székemre ajánlom,  
Hogy legyen ő fejedelm, ha szemem lecsukódik örökre,  
Ámbár nem feledém a Láthegyi kölcsönös eskést.“  
S szállani csillapodék, szemeit jártatva körösleg,  
Mint tetszést kereső. Harsog minden felül a szó:  
„Zsolt éllyen, s legyen apja után fejedelmi vezérünk!“  
S csattog ezernyi paizs kémélltlenül ütve paizshoz,  
És a Főpap után letevék mellette az eskést:  
A fejedelmséget más vérbe nem oltani által.

Erre Szabolcs levevén nyergébül az ifju vezérfit,  
(Így tartá a szittya szokás), állatta paizsra,  
S Kont, Huba, Taks, és Und vállig fölemelve kiál-  
ták:

„Zsolt éllyen, s legyen apja után fejedelmi vezérünk!“  
Lél nem adott soha kürtyébül még akkora hangot,

Mint most, s zenge utánna ezer szaru, s trombita fú-  
valm.

A kis hős kivoná kardgyát, s északra, keletre,  
Délre, nyugotra csapint, s tegezébül rántva ki vesz-  
szőt

Vontt idegére tevé, s ügyesen Dunaelve röpíti:  
„Éllyenek a Magyarok, míg ég, föld össze nem om-  
lik;“

Mondá, s földre leszáll. Árpád arczája könnyükkel  
Telve ragyog; képérül öröm gyöngy csöppei folynak:  
Hölgye is úgy. Edelint kerülé, a gyöngye menyasz-  
szonyt

Ájultság, s leborult lihegő kebelére napának:  
Nem látott a nap soha még illy szépen üzönlöt.

Szólla tovább Árpád: „Közelim! szemeinkben Etel-  
vár,

Őscim vára, dücső birodalmunk széke: kinyilttan.

Vár, jertek, fiam, és Edelín menyem egybekelését

Ülleni, és örömöm napján részt venni szivemnek

Édes tellyében. Bajtársim, szittya vezérek!

Osztoztunk veszedelmekben Volgátul idáig

Víva ez országért. Van már Haza; béke is, oldgyunk

Kardövet egy kevesig, s ma vidámul töltsük üdönket,

Egy napot áldoznunk örömünknek nem leszen orzás

Száz, és annyi közül, mellyekben tegzet üriténk.

Rákoson a tábort vendégelem áldomadással:

Tí, és a Főpap, Jóslók, és Táltosok, őseim  
 Szent nyomaim vélem tartsátok násznapom estét.“  
 És mentek. Hatvan pártás Kún lányka virágbul  
 Fontt koszorút lebeget. Hatvan magyar ifju nyitá-meg  
 A díszes menetelt. Lobogós nyelű kópja kezekben;  
 Hátaikon tegez, és csont íj félvállra akasztva;  
 Mentéjek lefolyó: darutoll kalpagjokon ingott;  
 (A mese így füsté a tündérvári királynak  
 Halhatlan seregét). Árpádnak előtte Bogár megy,  
 A zászlót viselő: a kürtös Lél is előtte;  
 Zsolt fia oldalrul. Edelin, és hölgye követték.  
 A főbbek, Huba, Kont, és Taks, és apja Etének,  
 S szöke Szabolcs ezután léptettenek, és Huba bátor  
 Gyermeke, és Tapson, s Uszubú a félszemű, Tarczal,  
 Réde, Szalók, Velek is, Verbölcs, deli termetű Ester,  
 Gelzse, Kusid, Bunger, Külpön, Csürsz, Külcse Mi-  
 kével,  
 Bojta, Gerend, Edömér, Bulcsú, a Kún Ete, és Ed,  
 S többen is, a vas üdö neveket már kiknek elette.  
 A fejedelmi Magyart fogadá eképpen Etelvár  
 S fárasztó viadalnak után ada néki nyugalmat.



# Á r p á d h o z

## S z ó k a l a u z.

---

**A**zokat, kik talán bennem néhány régi szóknak föltámasztását gáncsolni fognák, szükséges emlékeztetnem; tartsák szemeik előtt, hogy régi dolgokrul, és ugyan költeményben irok. Kellett akarnom, hogy a tiszteletes régiségnek színe ne csak a történeten, hanem annak elbeszélése, s még egyes szavain is kitéssék. Vagy élhettem volna-e nevetség és botránkozás nélkül; puska, ágyú, bajonett, batteria, mína, bástya, sáncz, Feldmarschall, General s. t. eff. szókkal? Favorinus mondása: *vive moribus praeteritis, loquere verbis praesentibus*; már magában nem helyes; de a Bölcsnek értelmében is csak azt az ifjat terheli, ki: *voces plerasque nimis priscas, et ignotissimas in quotidianis, communibusque sermonibus exprömsit*. A. Gell. I. X. Az idegen ajaku szom-

szédságok ; idegen nyelvek uralkodása , és több egyéb okok , sok jó szavainkat félre nyomták , és kétség kívül sokat egészen el is temettek , mellyeket új életre hoznunk (a mennyire lehet) , nem kevesebb , mint kötelesség. „Meg kell gondolnunk , hogy némelly szavaink körül sem azért mentek feledékenységre , mint-ha rosszszak , s a jó izléssel öszve nem férhetők voltak volna ; hanem mivel az uralkodó deákság ezeket elnyomta , s szokatlanokká tette.“ Magyar Minerva IV. K. 274. l.

Böcsüllyük meg vagy csak azokat a régi szókat , mellyeket kevés Íróinktul által vetünk ; kik midőn irtak , ingyen sem oda arányoztak , hogy nekünk , már a magok korában kiavultt , s értetlen szavakat adgyanak által : hanem irtak úgy , miképpen akkor beszéltek ; éltek olly szókkal , mellyeket az akkoriak közönségesen értettek.

Ezen régi Íróink között : jelesbek sz. Margit életirója, Komjáti Benedek, Pesti Gábor Uj Testam. (mert hat nyelvű Nomenclatúráját ; valamint Kovács Balás Pataki Professor ; és Faustus Verantius Dictionáriumát nem láttam) Telegdi Miklós Pécsi Püspök, Pázmány Péter, Vörösmarti Mihály Posonyi Kanonok, Apáczai Tsere

János, s. t. — Sokat köszönhetünk Molnár Albertnek, Pápai Páris Ferencznek, és Baróti Szabó Dávidnak, a három derék szótárosnak. Hálával tartozunk a nagy olvasottságu Sándor Istvánnak is, a Sokféle írójának. — Ezekbül tanultam én azon régi s ritkább szavainkat, mellyek Versezetemben előfordulnak. — Helyt adtam némelly környékszavaknak is, mellyek előttem isméretesek.

Nem éltem pedig velek olly végből, mint-ha a homálynak, és érthetetlenségnek böcsöt tulajtonítanék; mert így nem irtam volna magyarázatot: hanem mivel sok illy szó nélkül el nem lehettem; millyenek: tús, tömlő, sőr, hurok, apród, szekernye, gyér s. t. — Megmagyaráztam némelly olly régi szókat is, mellyek itt a verzesetben elől nem kerülnek; azért, hogy ha valamelly olvasó más Íróknál egyyiket vagy másikat találni fogja, innen megérthesse. Megmagyaráztam némelly olly szavainkat is, mellyeket sokan értenek, de sokan nem; olyanokat is, mellyek több értelműek.

Mindazáltal nem úgy ragaszkodom a régi szókhoz, mintha azokat egyyül egyyig szent ereklyéknek tartanám. Éppen nem! Ezek között is vannak, mellyek boldog nyugalomban

maradhatnak. Azt sem mondom, hogy új szókra nincs szükségünk: csak hogy ezek ne legyenek novitatis durae et illepidae.

Valamit munkámban kevesé homályosnak, vagy nem könnyen érthetőnek gondoltam, régit, újat, környékbélit, megvilágosítottam. Ha még is egy kettő kimaradni talált, bocsánat a véttségrül, melly ha történt, nem készakarva történt.

---



## A.

- A bajdocz.** Vegyes, kevertt, elegy.
- Ábráz,** e. h. ábrázat. (Komjáti) mint: kép-képezet. régi.
- Ádáz,** dühös, veszett.
- Adnája,** régi igeforma, vennéje- hoznája- adnáják- vennéjük- s t.
- Adsza,** régi forma e. h. add, így: hozdsza, mond-sza, lásdsza v. lássadsza. s t.
- Aggastyán,** beteges. göthös.
- Aj,** valaminek elnyílása, így, nyilaj- a nyil-veszszőnek szárnyas végén az a nyílás, melyet az idegre tettek, nyilág.
- Ajándok,** e. h. ajándék, így szándok- nyomdok, hajlok- marok- árnyok- martelok.
- Akarom,** e. h. tetszik, szeretem, Akarom, hogy eljöttél, régi.
- Akkédig,** ekkédig, régi, e. h. addig- eddig.
- Aladár.** Atilának egyik fia, ki Csaba ellen Detrével tartott.
- Alafa,** kiszabott tartás- v. élelem- most deputatum- Conventio, szolgálat.
- Alán.** Nemzeti név, Alánok, napkeleti nemzet. későbbena' Volga és Duna között.
- Alap,** talpkő, fundamentom.
- Aldomás,** áldomadás. e. h. áldomás.
- Alkony,** alkonyat, alkonyódat, napayugta, napszállta, esti szürkület.
- Altái.** Iszonyu terjedésű hegylánczok nagy Ázsiában.
- Apacsó,** öreg apacsó; a háló végére kötött durung v. pózna, melyet a halász a ladikban visz, Kis apacsó: melly a hálónak másik végére van kötve, s melyet a lap-

- táros a víz szélén hordoz.
- Apály**, apadás- apadtság- v. az a hely, melyről a víz lefutott- kiapadt.
- Áporodott**, állott, büdös, poshadt p. o. víz, tó, hus, s t. áporodni- elbűzhödni.
- Após**, élemedett apa- öreg apa- öreg ember.
- Apród**. 1.) Inas, udvarló szolgál. 2.) fegyverhordó.
- Ara**, leány- menyecske- menyasszony.
- Árló**, e. h. áruló.
- Ármány**. A régieknél, gonosz lélek.
- Áros**. Ázsiai folyóvíz.
- Ászok**. A mi valamivel keresztben áll. Így a T betűnek két vonása egymásnak ászokul esik- Ászokföldek.
- Ászály**, fonnyadás, elszáradás.
- Ászoktálp**. 1.) kinzó szerszám 2.) emelő eszköz.
- Athesis**, olasz országi folyóvíz. Ets.
- Atil**. Etel. Volga, folyóvíz.
- Avar**, elaszott fű, kiszültt mező.
- B**.
- Balangjár**. Az Etel torkolattyán város. Most Asztrakán.
- Barkó**, fülmellyéki haj. Backenbart.
- Beléndes**, régi, fajtalan, lascivus.
- Bennettem**, bennetted. e. h. bennem. régi.
- Bessnyők**. Bissen- Bessi- Piceni- Pacinacitæ. Az oroszoknál: Pecsenegék. Fessler- nál: Kankelek, Kankarok. Sándor Istvánnál: Besenyei Kúnok.
- Beszked-i** hegy. Része a Kárpáti hegyeknek. Sándor I.
- Bírság**, bírálás- megítélés- büntetés, mulcta.
- Bizantz**. Konstantinápol. Stambulvára.
- Bóda**, markolat- kardbóda- kardmarkolat.
- Bokor**. 1.) e. h. páreggy bokor galamb 2.) fa, v. csalt v. túske bokor.
- Boglár**. Czfírázat, csillogó ékesség aranyból v. ezüsből v. rézből, a lószerszámokon, kardövön palást kapcsolaton, v. könyvtáblán, bogláros paripa s t.

<b>Bojta</b> , vidéke. Baranya Várm.	<b>Csalogány</b> , csalo; min ingó ingovány; ragadó ragadvány, csalogány ut-hegy s t., eff.
<b>Bolgár</b> . Bulgar. Isméretes nemzet.	<b>Csata</b> . 1.) ütközet- csatázás- szócsata. 2.) egy csapat katona.
<b>Bonta</b> . Tarka-hóka- hódós, foltos.	<b>Csapás</b> . 1.) Ütés, verés. 2.) Nyom- barom nyom, s t.
<b>Borda</b> . 1.) oldalborda- oldalcsontr. 2.) sip borda- bordó v. bordasip. 3.) takács- v. szövő borda.	<b>Csekély</b> . 1.) kevés, csekély számmal. 2.) nem sokat érő, vagy jelentő; csekélység 3.) a mi nem mély így: csekély tál, viz.
<b>Boriszten</b> . Borystenes, Neszter, folyóvíz, melly a fekete tengerbe ereszkedik.	<b>Csel</b> , csalás- csalo- cselvetés, csalo hely, les. így: cselétek- cselmádár.
<b>Borostyán</b> . Laurus; mellyből a Régieknél a gyöződelmi koszorúk fonnattak.	<b>Csélcsap</b> , sokfelé hajló, hazug, hazudozó, hamis, szót nem tartó, ingadozó.
<b>Botor</b> , ostoba.	<b>Csellengeni</b> , loppal- alattomosan járkálni, bujkálni, valakit ravaszul kerülgetni.
<b>Bötkös</b> , buczkós, csomós.	<b>Csermely</b> , halkan folydogáló patak, csörgedező ér.
<b>Brynna</b> . Brünn. Város Morva Országban.	<b>Csetelni</b> , félre hibban- ni, botlani, elfentervedni.
<b>Bregetzion</b> . Most Nagy- Szőny.	<b>Csin</b> . 1.) ékeesség- idom, csinos- csinatlan. 2.) valaminek fortéllya, röjtékeny oka, — ez csinya a dolognak. 3.) hordó csín, mibe a fenék
<b>Bödöny</b> . Advas fa.	
<b>Bűv</b> . Babonás- bájoló- igéző- boszorkányszer. Megbűvölni e. h. meg- boszorkányozni.	
<b>Cs.</b>	
<b>Csalit</b> , fahaszt- apró növésű bokrok tuskék, mellyek régi elhagyott erdőhelyeken gyéren, és sinlödve nőnek.	

- szolgál. 4.) vétség, mi  
csint tettél?  
Csinnyan, jól helye-  
sen. csinyán eltalálni.  
Csintalan, vásott ki-  
kapó.  
Csirkadozó. Csirádzó-  
alig kifejlő.  
Csupor. Cseréppohár.  
Csökönös, akaratos,  
nyakas, feles.

## Cz.

- Czafrag, e. h. czafrang.  
Czáda. Csintalan, játé-  
kos, tréfás.  
Czékla, 1.) ok és a-  
rány nélkül járókelő. kó-  
száló. környékszó 2.) vö-  
rös répa.  
Czekle. Tör. kelepce.  
Czimbora. Gonoszratö-  
rekedés. Gonosz tételre  
össze szövetkező társa-  
ság v. eggyesület; fele-  
kezés.  
Czippa. Ór czipája.  
Czink. élnökság, alatto-  
mosforralás; innen Czin-  
kos, czinkos társ.  
Czirák, pártulfogott.  
cliens. régi.  
Csirkálni, gondosan  
valami után látni, vizs-  
gálódni, nyomozni.

- Czók, kócz, csöppü, in-  
nen: kócz v. czók em-  
ber e. h. allyas ember.  
Czompó. hal.  
Czondra. szőr ruha, gu-  
ba, rongyos, mállott,  
elkallott, viselet. Czondra  
ember, gaz ember erkölcs-  
telen ember. Czandra.  
Czudar. L. czondra.

## D.

- Dacz, rátartás, büszke-  
ség, különösen a lóru-  
l mondatik: daczos ló.  
Dajna, elkövéredett v.  
piszkos aszszony, vén  
dajna-vén szatyor-banya.  
Dákos. tör-hegyes tör,  
rövid szuró eszköz.  
Dácia, Erdély Ország.  
Dalia, katona-Vitéz-hős.  
Innen: dali-deli.  
Danidár, hadi sereg,  
hadi csapat p. o. eggy-  
ezred, v. osztály, cohors.  
Daru, hoszsú lábú és  
órru madár.  
Déliek ostora. Átila.  
Dellest, délest, dél és  
napalkonyat között kö-  
zép üdő.  
Denep. Danapris folyó-  
viz, mely a fekete ten-  
gerbe szakad.  
Detre. Verónai olasz.  
Előbb a romai hadban,

azután Etelénél vezér fővel szolgált.

**Divén.** Most szikla vár omladék Magyar ország szélén; régen Marahánia vára a kárpáti hegyóránál.

**Dörgicse,** hal.

**Dsída,** hosszú száru könnyű szuró fegyver.

## E.

**Elve,** régi. e. h. túl. Igy: erdő elve, Duna elve havas elve. Innen: havas elvei- v. elvői föld: transalpina.

**Emelcső.** 1.) emeletes, dombos hely 2.) fölvonó hid.

**Emni,** szopni. emő szopó, csöcs emő- csöcs szopó.

**Ernyedni.** bontakozni- széllyel menni, mállani, foszlani.

**Ester-aház.** Abulfeda Árabok íróinak Geographiájában Tab. 21. ő így magyarázza: Ester: est nomen viri; — aház: nomen habitationis.

**Esztrag,** gólya.

**Etel.** Atil. Volga.

**Etele.** Atila.

**Etelvár.** Átila vára, németül Etzilburg, Etzilburg-Ó-Buda.

**Etres.** Irtis. folyóvíz északi Ásiában.

**Ev.** evesség- genetség.

**Év.** 1.) határozatlan üdő. 2.) esztendő.

**Evet.** mókus.

## F.

**Fajd,** erdeityuk, v. kakas, siketfai- Auerhuhn.

**Falánk,** 1.) ki mohón eszik. 2.) nyalakodó.

**Fántanfánt.** Sérelemnek visszatorlása p. o. ha ki arczulcsapóját visszacsapja, ad fántofántot. Vicem pro vice.

**Fédél.** Sarkig érő aszszonnyi kendő. Schleyer.

**Felem,** Atyámfia, felebarátom, közelem.

**Fenekedni,** valakire agyarkodni, infensum esse.

**Fenekleni,** fenékre szállani. dolgában megakadni- semmire sem menni.

**Fentő.** 1.) testes száru dárda, mellyel főképpen a hagyításokra éltek. 2.) fonaték v. füzér p. o. fentő hagyma- kukoricza.

- Fenyér**, moscaras- kás- szittyós- vizenyős hely.
- Fenyő**, fenyő.
- Finn**, északi nép.
- Finnya**, étel- italban válogatás, szájkeny.
- Fiók**. 1.) fiúcska- gyer-  
kőcse- ifju. 2.) Asztal-  
láda- almáriom- fiók ge-  
renda. 3.) fiók egyház.
- Fitos**. Kinek az órra  
hegye föláll.
- Fitymálni**, ócsálni- cse-  
kélynek tartani, meg-  
vetni, fityma hitvány-  
alávaló.
- Fok**. 1.) Kiálló- v. nagy  
vizbe- tengerbe eresz-  
kedő kőszikla v. hegy.  
promontorium. Vár-  
fok. 2.) tűfok. 3.) Kés-  
kard- sejszefok; az az:  
kés háta s t.
- Fokhely**, kereskedő-  
hely v. város, empo-  
rium, régi.
- Folyány**, e. h. folyóviz.
- Folyár**, buja, szabad  
életű, dissolutus.
- Fonák**, valaminek visz-  
szája; a mi visszásan  
vagyon fordítva, foná-  
kul ölteni a ruhát, fo-  
nákul beszélni, csele-  
kedni.
- Fondor**, álnok- ravasz-  
kodó- hamissággal for-  
gódó.
- Forgó**, mesterséggel ké-  
szült és kalpag mellé  
tűzött bokréta.
- Fortyanni**, forkadni-  
hirtelen megakadni, meg-  
hökkenni, megtorpadni.
- Fölvezetni**, Bémutat-  
ni; aufführen.
- Fű**, vadrécze.
- G**
- Gács**. Halicia- Galicia,  
Gács ország- Gács vá-  
rosa.
- Galád**. 1.) mocskos,  
piszkos. 2.) pajkos, vá-  
sott, betyár.
- Gally**, zöld ág, leveles  
ág.
- Gépely**, machina.
- Geréb**. töltés, vizpart.  
agger.
- Gerely**, hosszú nyelvű  
szűrő fegyver, mellynek  
ártó vége meg volt va-  
sazva v. aczélozva, mint  
a lánca.
- Gerend**, valaminek tal-  
pa, így: oszlop gerend,  
basis.
- Gerezna**, bokáig érő  
aszszonyi ruha, hitvány  
szerbül való ruha.
- Gím**, némelly állatnak  
p. o. őznek v. szarvas-  
nak nőténnye, régi.

Gímes, terhordozó hajó, régi.

Gógány, veszzőből fontt kémény, — Gógány, más vidéken gánya; könnyen hajló szürke héjjú veszző.

Göcs, buczkó, csomó.

Gömb. A mi gömbölyű, mint glóbis, szem.

Görcs. 1.) csomó. 2.) betegség. gyomorgörcs.

Göröncz, föld v. kövecs csoport, görönczös ut, csoportos- hantos ut.

Guzsaly, köznyelven: rokkaszár.

Gyakókép, szuróképszuró fegyver.

Gyalom, halfogó eszköz, háló, halvonó-merítő háló, gyalmos tóhalász tó.

Gyapora, termékeny, szapora.

Gyapott, gyapju. fa-gyapott, millyen p. o. a fűzfán terem.

Gyér, a mi nem sűrű, p. o. erdő. — Ritka az, a mi különös. rarum, raritas, ritka madár az igaz ember.

Gyöngyver, gyöngyvér. Vaszgém. hamuszínű gém.

Gyulavásár. Város. Forum Julii- forum- julium- friaul; mint

Jászvásár. Moldvában- forum Jassorum- Jassiorum.

## H.

Habitány, minden, a mit aszél a habok között partra hajt, környék szó.

Habonlábbó, ki habon- vizen jár.

Had. 1.) háboru. 2.) se-reg, exercitus. 3.) nép házi nép- cseléd. minden hadastul.

Hajócsat, deszkabűrű, mellyen a partrul a hajóba bemennek.

Hangyag, sem hideg sem meleg- langy.

Harács. préda, martalék. ragadmány.

Harkály, vörös pöttyű fakopogató madár.

Hegeszteni, sebet beforrasztani, beheged a seb: öszszevonódik.

Heveder. 1.) övedző; hevederezni, övedzeni 2.) ló- v. nyereg heveder- szorító szíj. 3.) az az: ászokul huzott fa, melly az eresztett deszkákat öszszefoglallya.

Hibbanni, elsiklani, elcsuszni.

Hidlat. 1.) deszka állás-

pegma- Gerüsz. 2.)  
palló.

Hím 1.) jelent nembéli  
különbözést az állatok-  
ban. 2.) Czfírázatot, é-  
kességet a mezőben,  
kertben, mindenféle szö-  
vetben. így hímes virág-  
mező, himvarrás.

Hoda, holnap- holval,  
cras.

Homor, domboruság,  
boltszabásu; hordó, tek-  
nyő homorja, homoro-  
dott, domborodott, con-  
vexum.

Horpasz, ellentétben  
a homorral, horpadás  
belapulás- behorpadt.  
concavum.

Hozzád. Balra, balkéz  
felé.

Hölgy. 1.) aszszony, fe-  
leség. 2.) Kisdéd állat,  
martes. marder- zo-  
bel.

Hős. vitéz. heros. 2.)  
Völegény.

Hurok. 1.) kapcsos kötél,  
mellyet az ellenség nya-  
kába kénitettek, s véle  
a lórul lerántották. Most  
is élnek véle a lovak fo-  
gásában. 2.) madár fo-  
gó tör, czekle.

Huzom, huzat, huzo-  
mat, valaminek továbbra  
nyílása- terjedése, foly-  
tatása. Egy huzomban

következnek a hegyek,  
hoszszu huzattya van a  
háznak, — egy huzo-  
matban- az az : megnem  
szakadva mennek az em-  
berek; hoszszu huzama-  
tu szálfá- erdő- utsza.

## I.

Ideg, hur- zsineg, melly  
a nyilívnek két végére  
van kötve, s mellyre  
a nyilveszsző tétetik.  
Teszi a testben az ínt  
is: nervus.

Ifjanta, ifjatta, ifjan.

Igfön. Régi neve a Bi-  
har és Erdély közötti er-  
dőnek.

Igyold, régi, e. h. ha-  
talán- netalán.

Ihlés. Isteni sugarlás.

Iker, kettős gyermekek-  
nek egyike.

Ildomos, okos, pru-  
dens.

Imádni. 1.) Isteni tisztele-  
tet adni. 2.) Megimádni  
e. h. megkínálni.

Imolya, ingovány- pos-  
vány.

Ingerni, e. h. ingerle-  
ni. régi.

Ingol, kis folyóvíz. a  
fekete tengerbe ereszke-  
dik.



- Iramni**, iramlani, hirtelen- sebesen elfutni- ellovaglani.
- Iramszarvas**. Legfőbb faj a szarvas nemben.
- Iszák**, tarisznya- általvető.
- Iszter**, Duna.
- Iv**. Az a hajtott kézbéli eszköz, melyre az ideg köttetik, és most nyílnak mondatik arcus. **Bogen**.
- Jászok**. Ijászok. Nyíl- lazók, nemzet.
- Jávör**. 1.) Ihar- juhar fa. 2.) állat, szarvas faj, jávör szarvas.
- Jegymarha**, jegyruha, jegyajándék, dosmaritalis.
- Jöszte**, jer- jere- jersze- jerjünk.
- Jolkos**. Thessáliai város, Jázon hazája.
- Jósló**. A papságnak harmadik rende.
- Júra**, nagy hegyláncz Helveczia és Franciaország között.
- Izelíteni**, e. h. kóstolni.
- K**.
- Kabad**, Perzsa fejedelem tulajdon név, a régi korban.
- Kacs**. 1.) szőlő kacs; az a kis elágazó szál, mely a szőlővesszőből kinő, és azt kanyarulásával önkint valamely támadék hozköti. 2.) dohány kacs, mely a levél és szár között kinő. 3.) valaminek fogatyuja. p. o. kassa kacs. s t.
- Kaczagány**. A régi Magyaroknál dolmány forma külső ruha, melyet palástul viseltek.
- Kallani**. 1.) öszszetömní, mint a posztót a kallóban. 2.) elkallani- elbomlani- kopni- foszlani, ernyedni, rongyolani, vénülni.
- Kalóz**. 1.) kőborló, fosztogató. 2.) csavargó- kőszáló.
- Káma**, nagy folyóvíz, mely, a Volgába ereszkedik.
- Kanót**, kanócz. gyújtó madzag.
- Karcsu**, vékony, v. sovány- ösztövér, karcsu ember, karcsu termés.
- Kaptár**, méhkas, méhköpi.
- Kardéra**, imigy amúgy, vakon, okon kívül, kardéra beszélleni- cselekedni.
- Kardfok**, kard élének viszszája- háta.

- Karvas. 1.) Karboríték a fegyver ellen. 2.) kis hegedű- karvas hegedű.
- Kazar. A nagy közön- séges nemzeti törzsöknek egyike fő ága.
- Kazul- Perzsa nemzet. (Sándor I.)
- Kegelet, szivárvány. régi.
- Kéj, kedv- tetszés, li- bentia.
- Kelenföld. Hol a Kún- Magyarok Budán alul a Dunán által keltek.
- Kelevész, hosszú szá- ru szuró fegyver.
- Kép. 1.) imago. 2.) ar- cza- ábrázat. 3.) személy; Isten képe- király képe. 4.) e. h. kópja. v. vas- tag nyelvű szakállas vasu szuró v. hagyító fegyver.
- Kerecseny. Sas fajú ragadozó madár.
- Kerep, által szállító ha- jó- dereglye- komp.
- Kerevet, szőnyeg v. bársony alacsony ülés a Keletieknél; — ala- csony kanapé, Szabó Dá- vidnál: kelevet.
- Kerge, szédültt- kórsá- gos. kerge birka, kutya- macska.
- Késértetni, próbálni. régi.
- Készántag, készakar- va- szántszándékkal.
- Keszeg, hal.
- Keveháza. A Duna mellett Százhalom- és Tár- nokvölgyön oszlop é- pület, hol Keve, Béla, és Kádika Vezérek te- mettetének. Thuróczi ir- ja: az Ország ut mel- let. Különbözik ettől Ke- vevára, mely Horom Vármegyében állott.
- Kijó. Kiew, Kiow. Nagy város a Denepen. Kij, és Szécs, v. Szék Kú- navar Testvérek építet- ték az V-dik században. Hivattatott Kúnvárnak is; az Oroszoknál Khu- nigard. L. Dan. E. Wag- ner. Russ. Gesch.
- Kiregzenni, kizárni- ki- rekesztetni, kiszorítani.
- Kisalkodni, incsel- kedni- leskedni, régi.
- Klezma. Orosz birodal- mi folyóvíz, mely az Okkába szakad.
- Koboz. Lant, lyra, ré- gi muzsika eszköz.
- Kócsag, gém fajú ma- dár, melynek tollaiból forgókat csináltak.
- Konok, nyakas, meg- átkodott.
- Kór. beteg, kórság, be- tegség.
- Koracs, e. h. kor, régi.

- Korha**, a mit a kor megvesztett, elaggott, mint az advas fa, elkorhadni- elvélnülni, romlani- morzsalékozni- advasodni- elnyomoródni.
- Korong.** 1.) fazékas kerék. 2.) malomban belső kerék. — **Korongvas.**
- Köcsöge**, hal.
- Könnnyü**, most könny-sírá, régen könnyüem, könnyüed könnyüe; — kedüem- ed- üe, innen lett: könyvem kedvem, és könyv kedv.
- Kö p ü.** 1.) faedény, melyben a téjfölből törés által vajat csinálnak. 2.) deszkából rótt méhköpü- méhkas, 3.) az a gömbölyű tok formavas, melybe a nyél, p. o. ásó- kapa- löcs- szigony s t. eff. eresztetik. Az utolsó mondatik kámvának is.
- Körék**, körny- környék, vidék.
- Kössöntyü**, kössöntyü drága értékű, p. o. arany- v. ezüst- gyöngyös karvas, v. karperecz, vagy egyéb nagy kincs, aszszonyi drágaság, monile- Schmuck
- Közelem**, régi, most: felebarátom. felem.
- Kulcsos**, gém fajú mardár.
- Kúma**, folyóvíz, melly a' Kaspi tengerbe szakad, Ennek partján állott a híres Magyar nevű város.
- Kupa.** Nagyobb szerű ivó edény. crater.
- Kún.** A régieknél Khúnus Hunnus. Kún- avar, Avarok- Hunno- avarok.
- Kúra.** Kúra, folyóvíz, melly Lázi Országbul a Kaspi tengerbe ereszkedik.
- Kuruzsló**, varázsló- bűbajos.
- Kül.** 1.) e. h. kívül v. nélkül, házon kül. okon kül, régi. 2.) kívülről való, így külföldi; ennek ellenébe: belföldi.
- Küllő.** 1.) kerék küllő. 2.) fakopogató zöld harakály. 3.) eszköz, melyen kölest, árpát s t. törnek.

## L.

- Lábkanacs**, láb elejbe vetett akadály- gáncs,
- Lábtó**, lajtorja, létra, régi.
- Lajhár**, lajha- röstunya.

Láp. Lapány-ingovány.  
 Lapp északi nép.  
 Laptáros, a kis apacsót  
 vivő halász. L. apacsó.  
 Latorkert, régi. e. h.  
 sáncz.  
 Lebenye, az ökör tor-  
 ka alatt lebegő vékony  
 hus, v. inkább bőr.  
 Ledér, buja, feslett,  
 folyár.  
 Lehek, lehellek, lehés-  
 lehellés.  
 Lé, csináltt nyílás, v.  
 hasadék a jégen. Riadás  
 melly a fagy ereje ál-  
 tal támad.  
 Lélekvesztő, fabödöny-  
 bül csinált csónak vagy  
 igen kicsiny, egy sze-  
 mélyre való ladik, melly  
 könnyen elfordul.  
 Lenge, könnyen lengő.  
 lenge ruha.  
 Lepel. Lapedő-takaró.  
 Lett. Kisded vitéz nem-  
 zet északon. A régi hi-  
 storiában ezen név alatt  
 gyakran elől fordul. Li-  
 tuani. L. Guthry és  
 Gray köz. hist. 47. K. 161.  
 Leventa. 1.) tulajdon  
 név. 2.) e. h. vitéz-hős.  
 Liban. Palesztinai hegy.  
 Lidércz. A babonás  
 korban: éjjenlenkint röp-  
 ködő, v. vélekedés sze-  
 rint tüzes lény; az ár-  
 mánhoz hasonló. Vagy

az a képzeltt valami,  
 mellynek az együgyű  
 nép a boszorkány nyo-  
 mást tulajdonította. In-  
 cubus.  
 Ligeris, folyóvíz Fran-  
 czia országban.  
 Lobogó, e. h. zászló,  
 v. a dsidákon lebegő  
 színes vászon.  
 Lócza, deszkapad. hosz-  
 szu faszék.  
 Lomb, a fának terebé-  
 lyes gallya- leveles ága.  
 Lomha, lusta- hajtós-  
 röst.

## M.

Magakellő, magát sze-  
 rető- magának tetsző-  
 régi.  
 Mágla, farakás, mel-  
 lyen holt v. élő embere-  
 ket v. testeket meg-  
 égetni szoktak, rokus.  
 Magu, mag. magua.  
 most magva, így: sza-  
 ru-szarua-szarva.  
 Magyal, tölgy faj.  
 Mar, lóruul mondatik. ló  
 maria, a nyereg és ló-  
 serény között a hátának  
 domborusága.  
 Marha, e. h. jószág.  
 Minden, valaminek ér-  
 téke van. A barom csak  
 tágas értelemben marha,

- Márna**, hal.  
**Maroklat**, markolat, kardmaroklat- bódá.  
**Mart**, e. h. part vizpart.  
**Mazur**, sehonnai- hitvány- csavargó ember.  
**Medre**, viz medre, viz mélye.  
**Medgyek?** régi, e. h. mit tegyek? medgyünk?  
**Megvetni**. 1.) magát megvetni. *impendere* s. e. minden erejét megvetni, az az: össze szedni, rávetni fejét: *incumbere*. 2.) megvetni az épület talpkövétszerencsáját-ágát. 3.) megutálni. *contemnere*.  
**Menneli**, régi, e. h. menni, mendegelni.  
**Menten**, azonnal, tüstént- mingyárt, mentül előbb.  
**Mércze**, mérő edény.  
**Mesgye**, e. h. megye.  
**Meszes**, kapuk. A kárpát hegyen által szolgáló szoros ut- passus- Kővár táján, Lengyel ország felé.  
**Metszek?** e. h. mit tesztek? régi.  
**Mez**, testtakaró, ruha, innen: mezetlen, mezítlen- ruhátlan.  
**Mindenszer**, e. h. mindenkor, régi.
- Mokány**, goromba, parasztos.  
**Muka**, régi e. h. munka.  
**Muróm**. Város az Okka partyán.  
**Murva**. Szalmatörek, megrothadni kezdő polyva- széna hulladék.
- N.
- Nadály**, pióca.  
**Napozni**, napról napra halasztani, üdőt vontatni.  
**Náva**. Flotta. *Classis*.  
**Negéd**, büszkeség- rá- tartás, gőg.  
**Nékik**, régi e. h. né- mellyek.  
**Neszer**. *Borysthenes*.  
**Nő**, feleség nője v. neje, felesége.  
**Nőszni**, feleséget venni, Nős, feleséges.  
**Nyársgerly**, hosszú hegyű szuró fegyver.  
**Nyassán**, pőrén.  
**Nyavalyás**, nyomorultt, megnyomorodott, nyavalya: *miseria*, másodértelemben: beteg.  
**Nyilág**. L. Aj.  
**Nyirkos**, vizenős- nedves, nyirkos föld, nyi- rok- nedű- nedv.  
**Nyomdék**, nyomdok- lábnyom.

Nyomdékos, koros-él-  
tes, régi.

Nyuszt, nyest, kicsiny,  
drága bőrű állat

Nyüst. 1.) a takacsok-  
nál a kezdő fonál a szö-  
vő székben. 2.) szurkos  
varga fonál.

## O.

Okka, folyóvíz az Orosz  
birodalomban, mely a  
Volgába omlik.

Ól, mindenféle itsálló.

Orom, hegy v. kőszikla  
teteje, magassa, fasti-  
gium; v. valaminek ki-  
álló, mesterséggel ki-  
domborított része, láda  
orma, ház ormozottya.

Ország. 1.) Birodalom-  
tartomány. 2.) Tulajdon-  
név.

Orv, lopó, orozni-lopni.

Ostoradó, hadiadó, ki-  
vetett, büntetésbéli adó,  
sarcz.

Ostorrovás. A hadi  
sarcznak kivetése, fölro-  
vása.

Ottogyon, ittegyen,  
rég, e. h. ugyan ott,  
ugyan itt.

## Ö.

Öklelni. 1.) Az ellen-  
séges sorba rontani, bé-

öklelni, a paizsra, vért-  
re öklelni. 2.) öklel a  
szarvas barom.

Ökrendeni, e. h. osto-  
bául beszélteni- ökör  
módra.

Ölyv. Ragadozó madár-  
faj.

Önnöneim, önöttem,  
rég, e. h. házam né-  
pe, saját cselédim.

Ördög, e. h. ördög in-  
nen most is: ördögös.

Ör. 1.) vigyázó- strázsa.  
2.) vigyázó hely.

Örül, a. m. dörölni,  
eszelőssé lenni.

Örv. 1.) szinlett ok, vagy  
fogás. 2.) Kemény nyak-  
kötő p. o. kutya örv. 3.)

Az a vas karika, mely aka-  
szát anyeléhez szorította.

Ötlet. A mi szembe öt-  
lik, tárgy.

## P.

Pádus. Olasz országi fo-  
lyóvíz.

Pajzán. pajkos betyár.

Pandal, bévájtüreg p. o.  
a víz part pandalakut  
pandala.

Pára, a háló szélére  
aggatott s a víz színén  
lebegő könnyű fátka.

Párkány. 1.) valaminek  
széle, 2.) valaminek.

## R.

- kinnálló karimája, p. o. falpárkány, kerítés párkánnya.
- Pá z s i t. tömött, kövér fügyőp.
- P e r e s z l e n. gyalog orsó gombja.
- P e r m e t e z é s. lanyházó eső.
- P e s z é r. 1.) konybapeszér. az az: nyalakodó. 2.) kutya-macskapeszér. s a t.
- P i h. hely-pöhöly.
- P i r h a d n i. pirulni - piro-sodni - pirkadni.
- P o g o n y a. hitvány - törpe. L. Pulya.
- P o l o c z. Most Palócz. Az Európai orosz földön több helyen találni őket megtelepedve a 10-13 Században, mint erős, és hadakozó Nemzetet. Az orosz írónál mondatnak Úzoknak, Turkoknak, Kazaroknak, Jászoknak is. L. Dan. E. W a g n e r. Russ. Geschichte.
- P o n k. kisdud kerek domb.
- P ó z s l á r. rövid, egyenes, kétélű kard, pallos.
- P u l y a. gyáva - félékeny.
- R á r ó. ragadozó madár.
- R a v e n n a. Olasz orsz. város.
- R e d ü. redv, (mint: kedü-kedv.) rev-rothadtság. Innen: redües redves.
- R é m. ijesztő alak S p e c t r u m.
- R e m e k. 1.) darab, koncz. p. o. ökör-borju remek; mondatik czímernek is, így: bárány czímer. 2.) mester remek, az az: mester darab.
- R é t. 1.) Kaszáló rét. 2.) valaminek össze hajtott része p. o. ruhának - vászonnak, papirosnak; innen: több rétre van hajtva a vászon - posztó. s t. mondatik türetnak is. 3.) e. h. réteg - elkülönöző vonás. — rétegezni.
- R i a d á s. 1.) hasadék a jégen. L. Lék. 2.) hirtelen támadó és muló láрма. rivadás: rivalkodni, rivaszkodni.
- R i g y a. (Concaedes.) erdőben az utnak bévágása ledöntött fák által. Nem kell egynek vélni a ragyával, melly 1.) némelly fának, (mint dió, mogyoró) virágzását teszi. Innen a szőlőnek elragyázása, az az: virá-

- gának'le hullása. 2.) a nap világosításánál az eső csöppök által égetése is neveztetik ragyának, v. rogyának, rozsdának
- R o g o s z. Szárazgyékény, mely valaminek letakarására alkalmaztatik. Káka szövet.
- R o h. fekete ló. régi!
- R o v á s. metszett jel - parasztos számvetés. Innen megrovni e. h. adót kivetni. Rótalan: ki adó, vagy számvétel alá nem jő, — szabados. 2.) Valaminek öszszefoglalása p. o. gerendának s a t.
- R ö g. darab - csoport - göröngy.
- R ö k t ö n. mingyárt. azonnal. tüstént.
- R ő t. Vörös.
- S.
- S a j k a. kisdéd szerű hajó. könnyű dereglye.
- S á r. 1.) isméretes jelentése: l u t u m. 2.) sárga szín, régi. Sárpíros - sárga piros.
- S á r t ó. a Fertőnek régi neve. jelentette a Lajtát is - - Sár viz, a Rába; régen: Skarnjunga
- S e b b e l l o b b a l. hirtelen - tüzes sebésseggel. régi.
- S e l l e g. Serleg. edény. pohár. öblös csésze.
- S e m l y é k. Mocsaras hely. zombékos ingovány.
- S i k á t o r. egyenes sor. ház sor - utsza - fa sor alle e. erdőnyílás.
- S i r á m. köny hullás.
- S ó r. Szent berek - Sz. bokrok - ligetek. l u c u s.
- S ó v á r ember, vágyódó áhitozó, igen ohajtozó. sovárogni - sovárgás.
- S u t. Sutton - kuszko - bujkályó hely - félre, az utszán kívül - a házak mögött épült kunyhók - vakházak.
- S ő r e g. hal
- S ü v. Sógor. régi. (levir.)
- S z a b i r o k. nemzeti név.
- S z a k. rész. - táj. éjszak - üdőszak - napotszak, teltetszak - félszak - szakasz.
- S z a l a g. 1.) kötő. szíj kötő. 1.) hosszu növény, mely többféle kötésre - guzsra alkalmas.
- S z á m s z e r í j. Olly készületű alkotmány, mellyel régen a falak leron - tására éltek - faltörőkos. v. olly eszköz, mellyel a nagy nyílveszszőket kitsaptatták, mellyeket kézívről ellőni nem lehetett.



- Szánatos. kit szánni kell. miserabilis.
- Szár. 1.) lábszár, gabonaszár, dsída-kópja-kép szár. s t. 2.) e. h. kopasz. szár László. Ladislaus Calvus. — Szög szár.: barna kopasz. Így hívták I-ső Béla Királyt. 3.) kopárkopasz-v. fehérrellő hely. Szárhegy, Szárföld,
- Szárnýék. e. h. Szárny.
- Szaru. Így mondatott a régiéknél; valamint magu; mostszarv-magv v. mag. L. Magu.
- Szavattus. igen szós, beszédes, nagy száju. v. csacska.
- Százhalom. Etelváron alul a Duna parton. centum colles.
- Százkapu. Ázsiában régenten nagy város.
- Székely. Tulajdonképpen az ismértt Székely Nemzet. 2.) Ország határ őrző vitéz. S. I. Innen Székelység annyit jelent, mint. őrség.
- Szekernye. nagy, kemény saru, millyent a nehéz lovasság viselt.
- Szellet. Spiritus. (Komjátínál.)
- Szépapá. Szépanya. nagyapa-nagyanya.
- Szer. 1.) rend, mód-sor. 2.) a számhoz adatott mennyiséget jelentő részecské, kétszer-tizszer. 3.) jelent több olly félét, a miből valami készül. 4.) Fűszer, patika szer.
- Szerény. modestus.
- Szerencsétetni, — nem annyit tesz, mint szerencsésé tenni, hanem a szerencse veszedelmére kitenni, p. o. ki szilaj lóra ül, az szerencséteti, az az: koczkára veti életét.
- Szertelen. e. h. rendetlen.
- Szerződés. alku-eggyezés. Contractus.
- Szidon. város Fenicziában.
- Szigony. három aguhorgas halszuró vasvilla.
- Szigorú. sanyaru, kemény.
- Szikámhria. l. Etelvár. A Kún Magyarok bėjövetele előtt Szikámhria.
- Szikár. száraz, aszott.
- Szilvány. az a piros hus szabásu rojt, melly a hálnak kopoltyuja alatt van.
- Szipka. kicsiny síp-madar síp, v. sípnyelv.
- Szipoly. apró féreg-kaczkac, molykukacz.
- Szirony. főtött irhaszj.

S z i r t. 1.) köszirt, 2.) nyakszirt.

S z i t t y ó. csuhó- sás- és káka.

S z k a m a r. gyülevész, pusztításokbul, gyilkosságbul élő, országtalan, kóborló, tábor formába szerkezett ember csorda a VII-dik század körül. L. Guthry és Gray K. II. 50. K., 335. l. és 56. K. 359. l.

S z ó f i a b e s z é d. hijába való beszéd.

S z ö g. barna, szög vagy szekpiros.

S z ö k e l l e n i. 1.) tulajdon értelemben: ugrani, ugrálni, szökni, rugni. 2.) félre állani, elszökni; 3.) tánczolni. — A régieknél a táncz tudományos volt, s a szép mesterségek közé számoltatott, valamint a muzsika, és bizonyos tárgyra határozottatott. A nagy emberek nem tartották illetlennek a tánczot. Talállyuk, hogy Socrates, Plato, Aristippus, Scipio tánczoltak. A muzsikusknak úgy kellett a táncz tárgyát értenie, valamint a tánczosnak, különben ezt kiforgatta a lépés mértékből. Még némelly paraszt táncz is

tudományos rendszabásokhoz volt kötve. L. Ifj. Anacharsis utazásait. III. K. 291. l. Volt tárgyatlan táncz is, melyet lakodalmas, vagy részeg táncznak neveztek: „Phrygium saltationis genus, vinolentum illud et in ebriorum conviviiis exercersolitum, rusticorum, saepe ad tibicinae cantum saltantium saltus vehementes, et laboriosi, qui nunc adhuc inter rusticos frequentantur.“ — Lucian. de Saltat. — Ki nem látta ezen főtésben a magyar paraszt tánczot? De a csinosabbak vagy a természetből fogtak föl valamelly tárgyat; vagy a hazai történetből valamelly darabot; de leginkább a Mythologiából valamelly Istent, v. hőst, p. o. az Óriások zendülését, — Prometheus lopását, és büntetését, Herkulest s t. A jó tánczosnak tehát és jó muzsikusknak, az egész mythológiát és hazai históriát kellett tudnia. In-

- nen érthető, mért néha a tánczhoz elég volt egy v. két személy; néha több kívántatott. Innen érthető, mit tesz: Bálambért, Eteleét, Csabát tánczolni.
- Szű.** e. h. sziv, régi.
- Szürkület.** hajnali v. reggeli szürkület, napkelte előtt; az esti szürkület, a napnyugta után való homályosság; vagy az az üdőszak, mellyet sem világosnak, sem sötétnek mondani nem lehet.
- T.**
- Táltos.** a papságnak második rendje.
- Támadat.** naptámadatkelet.
- Tana is.** Don, folyóvíz, a Volgán innen Európában, melly az Orosz földről a fekete tengerbe omlik.
- Tar.** kopasz, kopár, mezítelen. Innen tarlott. tarló, gabona-tarló, rét-tarló.
- Tárca.** paizs, kisebb szerű paizs, pelta.
- Targoncza.** A régiek-nél két kerekű borított szekér.
- Tege.** tegnap, tegnap.
- Tegetlen.** minap.
- Tegez.** nyiltok, nyiltartó, puzdra.
- Té hely.** tok; theca.
- Téjszesz.** téjbül égetett pálinka.
- Tergély.** e. orsó farku hal.
- Ternyő.** más néven tiszafa, taxus, Eibenbaum.
- Testova.** régi e. h. tétova, ide s tova.
- Timbora.** hoszs Zukás karcsu czimbalom, mellynek négy réz, v. aczél hurja vagyon, tzi-tara szabásu.
- Tiszafa.** l. Ternyő.
- Tobol.** nagy folyóvíz északi Ázsiában.
- Tolvaj.** útonalló, gyilkos, fosztó, lator, haramja, nem az, a ki lop, mert ez orv.
- Tor.** lakozás, vendégség, halottas tor, disznótor.
- Torlani.** megtömődni, öszszeszorulni.
- Torpadni.** hirtelen (mint annak, ki valamiben megütközik) megállani, megmerevedni, megtorpad a ló. L. Fortyanni.
- Tova.** meszsze.
- Tömlő.** egész juh, v. kecske bőr, mellyet kikészítve, víz, bor, téis t. eff. tartásra alkalmaztattak; vagy hol rá

kelt, fölfujván, hónok alá kötöttek, hogy az uszó testet a víz színén fönnlebegtesse.

**Török.** Turk, 1.) az az: első fő nemzeti törzsök, melly a többi külön nevezetű nyolcz ágat magában foglalta, kiknek egyike volt a Magyar. 2.) Török v. Terek, folyóvíz a fekete és kaspi tenger között; melly utolsóba beszakad, s nem messze torkolatyátul vagyon C s é c s e n y, jókora sziget.

**Törzs.** környék szó e. h. törzsök Nád, káka törzsök.

**Trufa.** tréfa.

**Tukma.** alku, eggyesség, kötés.

**Tulna.** Austriai város, Bécsen föllül.

**Túra.** folyóvíz északi Ázsiában.

**Túrja,** a kárpatti hegyről eredő patak.

**Turul.** 1.) a régi üdőben néhány főmagyarnak tulajdon neve, 2.) Sas fajú madár.

**Tús.** hadi kezes. Ob ses.

**Tutaj.** talphajó özsze-foglaltt szálfák.

**Türközn.** neki türekezn. ni- türödzeni a birako-

zásnak; megbirakozni, megvívni. letürni valakit, erőt venni rajta.

U.

**Ura cs.** urfi- ifju ur.

**Ural.** a régi nagy Magyar országban (most Orosz birodalomban,) nagy hegyláncz. Isméretes gazdag bányáirul; és ugyan ott hasonló nevű folyó.

**Úz.** nemzeti név.

Ü.

**Ük.** ükőm- szép v. nagy anyámnak anyja. v. általában: ükeink- eleink- majores, mint őseink.

**Ünő- üsző.** fiatal tehén.

**Ürüg.** fogás- valaminek szinlett oka, örv, - nesz.

**Üst.** Rézfazék- vasfazék, kazán.

**Üzők.** 1.) megégetett- izzószenes- v. égő darabfa, gerenda. titio. 2.) némelly veteménynek, p. o. buzának- árpának kukoriczának betegsége megfeketedése. 3.) még el nem végzett, ki nem tisztított munka üzőkében v. üzőgében van a munkája. 4.) fene,

a vérnek megégése, -  
brand.

## V.

Vaczkor. Vadkörtvély.

Vajk. Sz. István K. neve  
a keresttség előtt.

Váltság hely. piacz-  
forum.

Várkú n- Avar nemzet-  
ségnek egyik ága.

Vásár. L. váltság hely.

Vasderék. mellyvas-  
fegyverderék. thorax.  
lorica.

Vasrács. vasrostély.

Vérhát. északról az  
Ural hegyével egybefüg-  
gő hegyláncz.

Verőcze. Szorosut- kes-  
keny nyílás v. ajtó.

Vért. 1.) mellyvas, loric  
2.) paizs.

Vész. 1.) veszedelem- ve-  
szély. 2.) procella.  
tűz- viz- szél vész. 3.)  
halfogó eszköz- varsa-  
háló.

Vessző. e. h. nyilvesz-  
ző.

Vezekelni. Sirákozni

megsiratni. plangere.  
régí.

Vigaszni. e. h. vigasz-  
talni. régí.

Vihar. szélvész. zivatar.

Világig. világiglan.  
örökké- régí.

Vinnye. kovács műhely.

Vitla. vessző. kötni v.  
guzsnak való vessző.

Volga. Etel- Atil- nagy  
folyó Ázsia és Europa ha-  
tárán.

Vonal. fonal- kender- vas  
vonal (drót.) fűz vonal-  
a fűznek vékony szála.

## Z.

Zákány. Iszap, a vizen  
össze torlott homok fö-  
vény, v. földsár- söpre-  
dék.

Záspá. hunyor, mérges  
fű.

Zománcz. tündöklő ra-  
gyogó színű füstés v.  
borítás.

Zsarat. Zsarát parázs.

Zsinár. hitvány- alávaló-  
silány.

# A Nyomtatás közt feltalált botlások eligazítása.

Lap.	Vers.	olvassd.	Lap.	Vers.	olvassd.
7	15	mellett	261	18	Dobrovot
11	10	el	262	20	jól ejteni
13	2	réttel hosszszat	265	21	Etétül
18	12	fegyvere	267	16	okon
20	2	szaporább	270	2	Romlástokra
24	24	béres	273	5	ipastul
26	14	nevérol	289	24	Goliát
28	19	sötétben	304	14	órrán
33	15	tűziben	306	5	fűzerbe
48	6	mért	309	10	járatosabb
51	5	hajdan	310	13	Termett
53	16	ennyit	313	6	hinaras
65	2	felelet	315	8	Etelbe
93	16	fogytomat	318	10	tűremléssel
—	22	választásáért	324	utolsó	Embert
95	1	körét	341	14	zúgja
115	1	elvette	344	20	Farlof
116	2	Bököny	358	21	tűzitül
140	10	mögötte	362	19	rendü
141	13	kiket ő	378	16	Ki hajlik
—	19	Hadnagyi	383	12	képezi
166	4	élte	—	17	sajkádnak
181	21	Kuldína	385	21	futott
183	3	anyára	390	8	szorulása
185	9	öldöklő	—	16	Himesudvart
187	26	beköszönt	393	5	hajló
191	16	Lebednek	399	2	mellyet
193	18	néppel	402	15	arámat?
200	4	csuszni	405	19	Soklóstul
—	11	izzasztó	415	7	az
201	2	fordulatot	419	15	födelére.
235	5	viselénk	423	12	arányzá.
239	8	apádnál	440	12	megölt.
—	18	eszedbe	—	16	varát
244	26	reggellett	446	17	forralmait
245	10	Százkapu	447	1	okon
—	12	Kénkővára	448	12	Székén
247	26	általtört	452	13	Tizszer
249	5	mondá	456	25	Bájjaitul
—	12	Gelemért	457	18	száz
254	18	guzslott	462	14	Uzubú a
258	24	martalokot			

# ÁRPÁDRA

Előfizetést szedtek, és előfizettek a TT. Urak,  
úgymint:

## B U D Á N

**Döbrentei Gábor**, Budai Kerületbeli Kir. Tartomány  
Biztos, több Ns. Vármegyebeli Tablabíró Úrnál,  
s a Magyar tudós Társaság Titoknokjánál.

**Gróf Andrásy György**, Kraszna Horkai, Cs. Kir. Arany-  
kulcsos, és a Magyar tudós Társaság Igazgató tagja.

**Aszalay József**, Szendrői, M. Kir. Helytartói Titoknok,  
és Táblabíró.

**Gróf Bánffy Jozéfa**, Gróf Thurn Raimund hitvese, a  
Cs. és Királynénál Palotás és Csillagkeresztes Dáma, Maria  
Dorothea Fő-Herczeg Asszony, a Nádor-Ispán, O Cs. Kir.  
Fő-Hercegsége Hitvesének Fő-Udvari Mesternéje.

**Báró Bánffy Pál**, Losonczy.

**Becsky N.** Tasnád Szántói, Concept. Practicans a M. Kir.  
Helytartói Tanácsnál.

**Benyovszky Péter**, Benyói, Kir. Táblai Ügyvéd, több Ns.  
Várm. Táblabírája.

**Berzeviczy Emil**, Berzeviczi, a M. Kir. Udv. Kamaránál  
Concipista.

**Besze Ferencz**, a M. Kir. Udv. Kamaránál Titoknok.

**Christen Keresztely**, Orvos Doctor.

**Csekonics János**, Ns. Torontál Várm. Aljegyző.

**Gróf Esterházy Mihály**, Galantai, Cs. Kir. Aranykulcsos, több  
katonai Rendek Vitéze.

**Gróf Fekete Ferencz**, Galantai, Cs. Kir. Aranykulcsos.

**Gróf Festetics Vincze**, Tolnai, Cs. Kir. Aranykulcsos,  
Földváry Antal, Bernátfalvai, több Ns. Várm. Táblabírája.

**Gróf Gyulay Lajos**, Maros Németi.

**Huszár Elek**, Cs. Kir. Százados.

**Hévízi Ersébet**, Makkos Heteyi Stettner Máté, M.  
Kir. Udv. Kamara Tanácsos hitvese.

**Jálics Ferencz**, Pesti Kereskedő.

**Gróf Károlyi György**, Nagy Károlyi, a Magyar tudós Társaság  
Igazgató tagja.

**Gróf Keglevics László**, Buzini.

**Kövesdi Ferencz**, Polit. Fund. Kir. Fiscalis.

**Báró Liptay Friderik**.

**Majthényi Marianna**, Kesselőkői, a Császár s Király-  
nénál Palotás és Csillag Keresztes Dáma, néhai Koromp-  
**Gróf Brunszvik József** Ország Birája s a t. özvegye  
ő Excellenciájá.

**Marczibányi Márton**, Puchói, több Ns. Várm. Táblabírája

**Mérey László**, Kapos Mérei, több Ns. Várm. Táblabírája.

**Mondbach Károly**, Cs. Kir. Aranykulcsos

**Nagy Benedek**, Felső Büki, Cs. Kir. Aranykulcsos, a M.  
Kir. Udv. Cancellariánál Udv. Titoknok, Aransarkantyus  
Vitéz.

**Nemzeti Casino Könyvtára**, Pesten.

**Báró Orczy György**, Orczi, Cs. Kir. Aranykulcsos.

**Báró Orczy Lajos**, Orczi.

**Gróf Pejachevich Péter**, a M. Kir. Helyt. Tanácsnál. Practicans.  
**Pregardt János**, Gyógyszertáros, Pesten.  
**Resnyi János**, Ns. Torontál Várm. Táblabírája.  
**Rudics József**, Almási, Aranyarkantus Vitéz, több Nemes  
 Várm. Táblabírája.  
**Semsey Jób**, Semsei, Cs. Kir. Aranykulcsos.  
**Somssich Pongrácz**, Saárdi, Vice Nádor Ispán, a M.  
 tudós Társaság Igazgató tagja.  
**Szatthmáry József**, Agens a M. Kir. Helyt. Tanácsnál  
 a több Ns. Megyék Táblabírája.  
**Gróf Széchenyi István**, Sárvári Felső Vidéki, Cs. Kir. Aranykul-  
 csos, több kat. Rendek Vitéze, a Magyar tudós Társaság  
 Másod Előülője.  
**Szilágyi István**, Gombkötő és Pesti Polgár.  
**Szűcs József**, Bogixegi László Ferencz hitvese.  
**Gróf Teleki Ádám**, Széki, Cs. Kir. Aranykulcsos, a Nádor Ispáni  
 Huszár Ezeredben Svadronos Kapitány.  
**Gróf Teleki Domokos**, Széki.  
**Gróf Teleki József**, Széki, Cs. Kir. Aranykulcsos, Kir. Táblai-Bárá,  
 Ns. Szabolcs Várm. Fő-Ispánya, a Magyar tudós Társaság  
 Előülője.  
**Gróf Teleki Sámuel**, Széki.  
**Gróf Vay Abrahám**, Vajai és Luskodi, Cs. Kir. Aranykulcsos,  
 Ns. Beregh Várm. Adminisztrátora, a Magyar tudós Társaság  
 Igazgató tagja.  
**Bárá Vay Miklós**, Vajai és Luskodi, Cs. Kir. Aranykulcsos, Ns.  
 Borsod Várm. Adminisztrátora.  
**Gróf Waldstein János**, a M. Kir. Ud. Kamaránál Concipista.  
**Gróf Waldstein József**, a Kir. Helyt. Tanácsnál Concipista s ő  
 Cs. Kir. Fő-Herczagságénál a Nádor-Ispánnál Kamarás.  
**Bárá Wenkheim Béla**.  
**Bárá Wesselényi Miklós**, Hadadi, a Magyar tudós Társaság  
 Igazgató és Tiszteletbeli tagja.  
**Vigyázó Antal**, több Ns. Várm. Táblabírája.  
**Vizkelethy Mihály**, Vizkeleti, Budai Kerületbeli Kir. Fő-  
 Tartomány Biztos, több Ns. Várm. Táblabírája.  
**Vrányi Constantin**, Vráni.

## C S O R N Á N

**Nagytszt. Borbély György**, Csornai Plébános, és Al-  
 Esperest Úrnál.

**Benyovaszky József**, Dőri Pléb.  
**Császár István**, Tót-Kereszturi Pléb.  
**Csizmázia János**, Egyházas-Keszői Pléb.  
**Eőry József**, Farádi Pléb. és Sopron Várm. Táblabíró.  
**Feltinger István**, Mihályi Pléb. Al-Esperest. és Táblabíró.  
**Fiáth János**, több T. Ns. Várm. Táblabírája.  
**Gyöngyösy Pál**, Praemonst. Prael. és Csornai Prepost. 2 Pél.  
**Hajós János**, Kapuvári Káplán.  
**Kozmár Pál**, Kónyi Pléb.  
**Móroczi Antal**, Praemons. Kanonok.  
**Petroczi Adalbert**, Praemons. Kanonok, és Heves Vár-  
 megyei Táblabíró.



Sándorffy János, Sopron Várm. első Fő-Orvos.  
 Svastics Márton, Pordányi Pléb. és Sopron Várm. Táblabíró.  
 Szerdahelyi Antal, Szanyi Pléb. és Sopron V. Táblabíró.  
 Szedője az előfizetésnek.

## G Y Ö R Ö T T

**Nagytitiszt. Tóth József, Semináriumbéli V. Rector Úrnál.**

Bausz József, Patonai Pléb.  
 Bene György, Nagy-Baráti Pléb.  
 Börcsy Imre, Győr Várm. Fő-Bíró.  
 Dienes János, Eöttevényi Kasznár.  
 Dresmitzer József, Győri Kanonok, Kir. Tanácsos, és Fő  
 Director.  
 Faklits Imre, Kegyes Iskolab. Magyar-Óvári Gym. Director.  
 Farkas Imre, Halászi Káplán.  
 Farkas Imre, Lébeny Sz. Miklósi Pléb. és Győr V. Táblabíró.  
 Gazdag Pál, Zámolyi Pléb.  
 Gönczöl László, Kónyi Káplán.  
 Henyei Dávid, Hedervári Pléb. és Táblabíró.  
 Hodich György, Győri Kanonok.  
 Hornik Károly, Kálnoki Pléb.  
 Karner Antal, Theol. Doctora, Püspöki Titoknok, több T.  
 Ns. Várm. Táblabírája.  
 Kondvicska Márton, Győri Szigeti Pléb.  
 Kovács József, Győri Kanonok és Seminárbeli Rector.  
 Kovács Márton, Győr Várm. Esküdt.  
 Mogyorósy Mátyás, Al-Esperest, és Félturnyi Pléb.  
 Neuhold Ernest, Al-Szolgabíró.  
 Németh Mátyás, Al-Szolgabíró.  
 Putz Antal, Al-Esperest, és Ballonyi Pléb.  
 Schusich György, Theol. Doctora, Sz. Széki Jegyző.  
 Soós Imre, Abdai Pléb.  
 Strhyla Ádám, Fiscalis.  
 Sütő József, Theol. és Philos. Doctora, Győri Kanonok.  
 Sücs Antal, Táblabíró.  
 Stankovich János, Kir. Tábla Praelatus, Győri Kanonok.  
 Tarcsay István, Koroncói Pléb.  
 Torkos Imre, Ügyész.  
 Tóth József, Kis Baráti Pléb.  
 Vindisch Imre, Kegyes Iskolab. M. Óvári Gymn. Professor.  
 Gróf Vitzay Mihály, Udósb.

## U G Y A N O T T

**Nagytitiszt. Vekerle Godfrid, Sz. Bened. R. l. Pap, és  
 Győri Fő Gymnasiumb. Director Úrnál.**

Bellovics Marcellin, Sz. Ben. R. l. Pap, és Fő Gymn.  
 Professor.  
 Bresztyenszky Béla, Philos. Doct. Acad. Professor.  
 Farkas Vincze, Archivárius.  
 Filberger Rudolf, Fő Gymn. Prof.  
 Győri Sz. Ben. R. Collegb. Könyvtára.

Győri első ezt-beli Törvénytannuló Ifjúság.  
 Hideghéti Bonaventura, Fő Gymn. Prof.  
 Kún János, Irnok.  
 Maár Bonifác, Acad. Prof.  
 Némethy János, Vámszedő Controlór.  
 Pacsics Iván, Cs. K. Kapitány.  
 Pajor Simon, Magyar Nyelv Prof.  
 Paunác Mihály, Csicsói Pléb. és T. Biró.  
 Perlaki, Győri Kalmár.  
 Polák Sándor, Acad. Prof.  
 Sárkány Ildefons, Gazdaságra Ügyelő.  
 Szolár Mátyás, Kőjári Pléb.  
 Varju András, Bakai Pléb.  
 Wurda Károl, Theol. Doctora, és Seminár. Profes.

## K E S Z T H E L Y E N

Főtiszteletű Papai Ruszek József, Hahóti Apát és Keszthelyi Al-Esperest Úrnál.

Gróf Festetics György, Tolnai.  
 Gróf Festetics László, Tolnai, Cs. Kir. Kamarás.  
 Gróf Festetics Tasziló, Tolnai.  
 Balog József, Házi nevelő.  
 Göncz Adalbert, Szala Apáti Katheceta.  
 Jósza László, Házi nevelő.  
 Söjtöri József, Praemonstr. Kanonok, Keszthelyi Gimnáziumb.  
 Director.  
 Az előfizetés Szedője 2 Pél.  
 Zalavári Convent.

## K A L O C S Á N

Fő Tiszt. Girk György, Kalocsai Kanonok és Theol. Professor Úrnál.

Csiba Sándor, Kalocsai Professor.  
 Csopor Mihály, Kanonok és Prépost.  
 Girk György, a Szedő.  
 Goor Ferencz, Érseki Ceremoniarus.  
 Jablonczay Károly Theol. Professor.  
 Klárik Silverius, Bajai Professor.  
 Nehiba János, tiszteletbeli Kanonok és Theol. Professor.  
 Plattner Ferencz, Kalocsai Professor.  
 Szép Ferencz, Nevendék Pap.  
 Váltó János, Káplán.

## K Ó S Z E G E N

Tisztelendő Kristiány Pius, Kőszegi Gymnás. Poëzis Professor Úrnál.

Bodó Miklós, Nyugodalomra lépett Cs. Kir. Levas Kapitány.  
 Hrabovszky János, Hrabovai, Kőszegi T. Kerül. Táblánál Ügyvéd.

Kolosváry Péter, Dénesfalvai Tisztartó.  
Simon László, a Kőszegi Kerület Tábla Assessora.  
Takáts Mihály, Cziráki Pléb.

## PANNONHALMÁN

Kováts Tamás, Sz. Mártonyi Fő Apát, és Cs. Kir. Tanácsos  
20 Pél.

## UGYAN OTT

Tisztelendő Klatz Kalmán, Sz. Ben. Rb. Professornál,  
és Fő Apátság Könyvtárnok Úrnál.

Andrejkovits János, Kis-Megyeri Kasznár.  
Barbai Galambos, Bened. Professor.  
Barta Imre, Sz. Ben. Rb. Pap, és Tényői Pléb.  
Bielek Coelestin, Sz. Ben. Rb. Pap.  
Biró Elek, Táblabíró.  
Czuczor Gergely, Bened. Professor.  
Farkas Antal, Teszéri Ispán.  
Fenix Wolfgang, Az Egyházi Törvény Doctora, Sz. Mártonyi Prior, és Táblabíró.  
Glutsák Gábor, Sz. Királyi Ispán.  
Hajnal Urbán, Bened. Varsányi Pléb.  
Heriban Vitál, Bened. Tárkányi Pléb.  
Hoffbauer József, Sz. Lászlói Tisztartó.  
Könyvtára a Sz. Mártonyi Fő Apátságnak.  
Kováts Damascen, A Fő Apátság Füsi Urad. Administr.  
Kováts Elek, János, Sz. Mártonyi Fiscális, és Táblabíró.  
Kováts Villibald, Sz. Ben. Rb. Pap, és Csanaki Plébános.  
Kuncz Péter, Rédei Számtartó.  
Kutsera Marián, Bened. Philos. Doct. és Academ. Pro-Director.  
Lackmayer Mátyás, Kófaragó Mester.  
Márhoffer Károly, Hathalmi Arend.  
Molnár Ferencz, Sz. Lászlói Urad. Fisc. és T. Bíró, 3 Peldány.  
Nagy Boldizsár, Bened. Bársonyosi Pléb.  
Pintér Antal, Oszlopi Pléb.  
Polgár László, Benedict. Ravazdi Pléb.  
Polgár Innocent, Bened. Lúzi Pléb.  
Pongrátz István, Őrsi Pléb. és Táblabíró.  
Ruzsitska Nepomuk, Bened. Clericus.  
Szabó Dávid, Sz. Márt. Fő Apáts. Jóságai Admin. és Táblab.  
Szaloky Conrad, Sz. Márt. Fő Apáts. Jóságai Admin. és Táblabíró.  
Szentál Imre, Só Perceptor.  
Slajkó Ignác, Sz. Mártonyi Konyha Mester.  
Széchényi Kristóf, Sz. Mártonyi Áldozó és Pénztárnok.  
Szent-Mihályfalvai József, Cs. Kir. Fő Hadnagy Bálolnán.  
Szinger Tádé, Szombathelyi Számtartó.  
Tóth Athanas, Bened. Super és Jóság Admin. R. Bálben.  
Vidák Eusebius, Bened. Clericus.

## P Á P Á N

**Tekint. Zsoldos Ignác, T. N. Veszprém Várm. Szolga-  
Bíró Úrnál.**

**Bakats Elek, Gallai Plébános.**

**Fittler István, Mezzólaki Urad. Kasznár.**

**Ihász Imre, Közbirtokos.**

**Koller János, T. Ns. Veszprém Várm. Al-Jegyző.**

**Materényi Gábor, Korlátszegi Apát, Veszprémi tiszth. Ka-  
nonok, és Pápai Plébános.**

**Materényi József, Hites Ügyvéd.**

**Pálffy Károly, több T. Ns. Várm. T. Birája, és Veszprém  
Varmegyei Al-Adószedő.**

**Pápai Miklós, Pápai Urad. Ügyviselő.**

**Rába Boldizsár, Felső-Eöri, Kir. Tanácsos, és több T. Ns.  
Várm. első rangú T. Birája.**

**Sádry Gergely, Vámosi, Táblabíró.**

**Szabó János, Orv. Doct. Magy. Orsz. Szem-Orvos, és Pesti  
Universitáb. tag.**

**Vermes Illyés, Budafalvai, Pápai Urad. Ügyviselő.**

**Vidovits Ágoston, Kovácsi Pléb.**

## P Á Z M Á N D O N

### A Szerzőnél.

**Juranics Antal, Győri Püspök, Kir. Tanácsos, a Ns.  
Vecsei Szék örökös Fő Ispánja.**

**Andrejkovits Márton, Sz. Mártonyi Ispán.**

**Balogh József, Győri Orvos Doctor, és Táblabíró.**

**Bay Antal, Bábai, Tanuló.**

**Bay Gáspár, Bábai, több T. Ns. Várm. T. Birája.**

**Barkovits Mihály, Rába Sz. Mihályi Pléb.**

**De La Casse Péter, Győri Seborvos.**

**Földi Ferencz, Pázmándi Hites Jegyző.**

**Grmanecz János, Várm. Esküdt.**

**Guzmics Izidór, Theol. Doct. és Professor, a M. tudós  
Társaság Rendes tagja.**

**Holczér Ignác, Ecsi Ispán.**

**Joachim Ferencz, Sz. Margiti Káplán.**

**Kempff János, Császári Káplán.**

**Kisfaludy Sándor, Kisfaludi, több T. Ns. Várm. Táblabírája,  
és a M. tudós Társaság Rendes tagja.**

**Kováts Erasmus, Szeredi, T. Bíró és Csornai Fisc.**

**Noszlopi Pál, Téli Közbirtokos.**

**Pádl József, Árpási Pléb.**

**Pajer László, Al-Esper. Táblabíró, és Gyömőrei Pléb.**

**Rogoz Kálmán, Téli Közbirtokos.**

**Rosenics Lukács, Bened. Phil. Doct. és Sz. Iványi Pléb.**

**Somorjai János, Téli Pléb.**

**Streibig Leopold, Győri Könyvnyomtató Intézet Tulajd.**

**Szeder Fábán, Paedag. és Aesthet. Professor Római Arcás.**

**Szilassy János, Theol. Doct. és Professor Szombathelyen  
és a Magy. tudós Társaság Rendes tagja.**

**Szilberknoll József, Gyarmati Pléb.**

N. Szűcs Antal.  
 N. Szűcs József.  
 N. Szűcs Pál.  
 Takáts András, Téli, Győr Várm. Al-Szolgabíró.

## U G Y A N O T T

**Tiszt. Braun Ferencz, Pázmándi Káplán Úrnál.**

Balogh Kornél, Győr. Várm. Al-Jegyző.  
 Bezerédy Ignác, Bezerédi, Tek. Ns. Győr Várm. első Al-Ispánja.  
 Erdős József, Étsi Jegyző.  
 Bóle Mihály, Kis-Béri Pléb.  
 Fővenyes Károl, Ácsi Pléb.  
 Gazdag István, Nyuli Pléb.  
 Hunkár Antal, Hajdenczi, Táblabíró, Sz. Leopold kis Kereszt. Vitéze.  
 Kabay János, Kis-Béri Káplán.  
 Körmendy Camill, Bened. Philos. Doct. és Acad. Professor.  
 Kovács György, Pusztasz. Páli Ispán.  
 Kremlicska János, E. Ujvári Pléb. volt Al-Esper. és T. Bíró.  
 Kudela Mátyás, Tápi Plébános.  
 Németh Péter, Ecsi Ispán.  
 Ordódy Tódor, Taroskeddi Káplán.  
 Pál János, Ászári Tisztartó.  
 Saáry Károl, Győr Várm. Fő Bíró.  
 Sághy Nep. János, Ságbi, Al-Esperest, Tatai Plébános és Táblabíró.  
 Schaeffer Jakab, Philos. Tanuló.  
 Szabadhegyi Móricz, Komárom Várm. Al-Jegyző.  
 Stehencs László, Jerehicsi, Táblabíró.  
 Szoretics Ferencz, Al-Esperest, Péri Pléb. és Táblabíró.  
 Vagner János, Kotsai Plébános.

## P É C S E T T

Farkas József, Professor Úrnál 20 Példány.

## P E S T E N

### A S z e r z ő n é l.

Bajza József, Hites Ügyvéd. a M. tudós Társaság levelező tagja.  
 Gróf Brunszvik Juliana, Korompai, Báro Forray András Fő-Ispán özvegye, Csillagkeresztes, és a Császárné s Királynénál Palotás Dáma, Maria Dorothea Fő-Herczeg Asszony, O Cs. Kir. Fő-Hercegségénél a Nádor Ispán Hitvesénél Udvari Dáma.  
 Gróf Desewffy József, több T. Ns. Várm. Táblabírája, a M. tudós Társaság Igazgató és Tiszteletbéli tagja.  
 Fáy András, Fái, Táblabíró, a M. tudós Társaság Tiszteletbéli tagja.  
 Helmecczy Mihály, a Magyar tudós Társaság Perceptora.  
 Horvát Árpád, Tanuló Ifju.

**Jankovich József**, Vadasi és Jeszeniczei, Kir. Tanácsos Ns. Fehér Várm. másod Al-Ispánja.  
**Jankovich Miklós**, Vadasi és Jeszeniczei, több T. Ns. Várm. Táblabírója, a Magyar tudós Társaság Tiszteletbeli tagja.  
**Kazinczy Ferencz**, Táblabíró, a Magyar tudós Társaság Rendes tagja.  
**Kováts Tamás** Philos. és Törv. Doct. a Hazai és Külföldi Tudósít. Redactora.  
**Schedl Ferencz**, Orvos Doctor, a Magyar tudós Társaság Segéd Jegyzője.  
**Szalay Imre**, Theol. és Philos. Doct. Pesti Univ. Professor Táblabíró.  
**Szemere Pál**, Táblabíró, a M. tudós Társaság Rendes tagja.  
**Thaisz András**, Hites Ügyvéd, a Tudom. Gyűjt. egykori érdemes Redactora, a Magyar tudós Társaság Levelező tagja.  
**Vörösmarty Mihály**, a Tudom. Gyűjt. Redactora, és a Magyar tudós Társaság Rendes tagja.

## U G Y A N O T T

**Eggenberger József**, Könyváros Úrnál.  
**Antal Mihály**, ifju Gróf Battyányi Ártur Nevelője.  
**Eggenberger József**, Könyváros 7 Példány.  
**Egyed Antal**, Földvári Plébános és Al-Esperest.  
**Fésűs Menyhárt**, Nagy-Bányai Rendes Orvos.  
**Fijalka József**, a Pozsonyi Evang. Lyceumban Primanus.  
**Förgő György**, Tek. Ns. Pest Vármegye Fő-Orvosa, a M. tudós Társaság Levelező tagja.  
**Gundel Maximilian**, Pécsi Könyvkötő.  
**Gróf János**, Felső-Segesdi és Somogyvári Uradalmi Tisztartó.  
**Horvát István**, a Széchenyi Nemzeti Könyvtár Országos.  
**Juranics László**, Pécsi tiszteletbeli Kanonok, Ertényi Plébános és Al-Esperest.  
**Kondé Benedek**, Póka-Teleki, Kir. Udvarnok és Táblabíró.  
**Keszthelyi Ernest**, Pesti Ügyvéd.  
**Lajcsák Ferencz**, Nagy-Váradi Püspök, Kir. Tanácsos és Fő-Director.  
**Markovits Mihály**, Nagy-Váradi Szent-Széki Jegyző és Püspöki Ceremoniarus.  
**Moth András**, ifju Bárány Forray Nevelője.  
**Báró Podmanitzky Lajos**, Aszódi.  
**Pozsonyi Evang.** Magyar Társaság.  
**Pregovics Pál**, Tamási Plébános és Simon-Tornyai Al-Esperest.  
**Ragályi Károly**, Szalonán.  
**Rácz József Alajos**, Tek. Ns. Pest Várm. Rendes Seb-Orvosa.  
**Setéth Károly**, Setéth-Érti, Táblabíró.  
**Szalay Antal**, Tamási Káplán a Pécsei Megyében.  
**Vattay Pál**, Kegyes Iskolák Rendén lévő Aldozó Pap, Váczi Professor.  
**Zvornik János**, János Fő-Herczeg Dragonos Regimentjében Kapitány.

## U G Y A N O T T

**Beimel József**, Könyvnyomtató Úrnál.  
**Argauer Máté**, Esztergami Pléb. s a t.

**Balás Theophil, Sz. Bened. Rendén lévő Áldozó Pap, Esztergami Professor.**  
**Csontos Venáncz, Sz. Benedek Rendén lévő Áldozó Pap, Esztergami Professor.**  
**Földváry István, Ns. Esztergam Várm. Fő Adószedő.**  
**Ghytzi Ignác, Assa-Kürthi és Jablánczi, Táblabíró, Tatai és Gesztési Urodalmak Praefectusa.**  
**Grosser János, Kegyes Iskolák Directora és a Ház Rectora Pesten.**  
**Jankó Felix, Sz. Bened. Rendén lévő Áldozó Pap, Esztergami Professor.**  
**Kegyes Iskolák Collegiumja Debreczenben.**  
**Könyváros Boltja Beimel Jósefnek Esztergamban 4 Pél.**  
**Körmendy Placidus, Sz. Bened. Rendén lévő Áldozó Pap, Esztergami Professor.**  
**Kránicz János, Keszthelyi Káplán.**  
**Marczibányi Livius.**  
**Pápay Ferencz, Táblabíró, Tatai és Gesztési Urodalmak Rendes Fiscalisa.**  
**Pesti Kegyes Iskolák Szerzetes háza.**  
**Podhradeczky Jósef, a N. M. Kir. Udv. M. Kamara Számvevő Hivatalának Ingrossistája.**  
**Resetta János, Kir. Egyetemi Professor.**  
**Szalka Candidus, Sz. Bened. Rend. lévő Áldozó Pap, Esztergami Professor.**  
**Vass László, a Kir. Universitásnál Professor és a Theol. Kar Directorának Helytartója.**

## U G Y A N O T T

**Vigand Otto, Könyváros Úrnál.**  
**Báró Eötvös.**  
**Halbauer Testvérek.**  
**Kiss Károly, Fő Hadnagy Szegeden.**  
**Szita István.**  
**Vigand Otto, Könyváros 6 Pél.**

## P O S O N B A N

**Nagytiszt. Pendl Alajos, Fő Gymnásiumi Director Úrnál.**

**Döme Károl, Posoni Kanonok, Seminár. Rector, és a Magy. tudós Társaság Tiszt. tagja**  
**Jankovics Jósef, Bened. Posoni Fő Gymn. Exhortator.**  
**Pendl Alajos, Fő Gymnasiumi Director.**  
**Szabó Ferencz, Posoni Semináriumi V. Rector.**  
**Takáts Bernardin, Posoni Fő Gymn. Poézis Professor.**  
**Takácsi Ignác, több T. Ns. Várm. Táblabírája, és Urad. Fiscalis.**

## S O P R O N B A N

**Nagytsiszt. Engelhardt Anselm, Soproni Gymnázium  
Director Urnál.**

**Gróf Batthyányi Károly, Gymnásb. Rhetoricát Tanuló.**  
**Kis Venczel, Sz. Bened. Rb. Pap, és Poézis Professor.**  
**Mészáros István, Lövői Káplán.**  
**Micsanek József, Soproni Kanonok, és Pléb.**  
**Németh Pál, Széplaki Plébános.**  
**Petykó Eugén, Sz. Bened. Rb. Pap, Rhetor. Professor.**  
**Schwaighofer József, Nyéki Pléb.**  
**Szalay József, Loósi Plébános.**  
**Tatay János, Philos. Doct. és Lövői Pléb.**  
**Teschmayer József, Al-Esper. és Nagy-Czenki Pléb.**  
**Tolnai Antal, Széplaki Káplán.**  
**Az előfizetés Szedője.**

## S Z É K E S F E H É R V Á R O T T

**Főtiszteltetű Mayer József, Székes Fehérvári Kanonok  
Urnál.**

**Bauer József, Táblabíró.**  
**Bezerédy Miklós, Bezerédi, Táblabíró, Orosz Sz. Anna  
Rende Vitéze.**  
**Blach Ádám, Káplán a Felső Városban.**  
**Farkas Ferencz, Székes Fehérvári Kanonok.**  
**Fligl József, Káplán a Felső Városban.**  
**Frideczki Ferencz, Nevendék Pap.**  
**Gózonny András, Nevendék Pap.**  
**Horhy Mihály, Táblabíró.**  
**Horvát Gábor, Tábla- és Fő-Bíró.**  
**Horvát István, Arad Várm. Tábla- és Szolgabíró.**  
**Kovács Pál, a Nevendék ház Al-Igazgatója.**  
**Mayer József, Székes Fehérvári Kanonok.**  
**Mészáros József, Székes Fehérvári Custos.**  
**Nagy Ignác, Alsó Szomolyányi, Táblabíró és Fő-Adószedő.**  
**Nedeczky Ferencz, Nedeczki, ifjabb, Táblabíró és Fő-  
jegyző.**  
**Nyirák Ignác, Theolog. Professor.**  
**Petrik Ignác, Püspöki Titoknok.**  
**Pribék Vilmos, Villei, Táblabíró.**  
**Simonyi Pál, Székes Fehérvári Fő Prépost.**  
**Schwanfelder József, Theolog. Professor**  
**Szigl Károly, Nevendék Pap.**  
**Véber Ferencz, Nevendék Pap.**  
**Villax Ferdinand, Zircz Pilis és Pásztói Apát.**  
**Zlinszky István, Székes Fehérvármegyei tiszti Alügyvéd.**  
**Znuber Sándor, ifjabb, Nánhegyesi, ugyan ott Alügyvéd.**



## SZOMBATHELYEN

**Nagytsiszt. Bitnitz Lajos, Philos. Doct. Prof. Úrnál,**  
és a M. tudós Társaság Rendes tagjánál.

**Ágoston József, Kir. Lyceumb. Professor.**

**Árvai Gergely, Praem. Kanonok, Szombathelyi Gymn. Professor.**

**Bóle András, Szombathelyi Püspök.**

**Bertha Antal, Felső-Ori, Vas Várm. Aljegyző.**

**Dancsecs József, Ikervári Plébános.**

**Dóczy József, Sz. Kereszt. Cisterc. Apátság. Pap.**

**Laky Károly, Szombath. Kir. Lyceumb. Igazgató és Prof.**

**Márkus György, Peczei Apát és Sárvári Pléb.**

**Ney Ferencz, Szombath. Kir. Lyc. Philos. Tanuló.**

**Novák Athanas, Praem. Kan. Szombath. Gymn. Prof.**

**Pintér András, Praem. Kanon. Szombath. Gymn. Prof.**

**Radics György, Miskei Plébános.**

**Szabó Nepomuk, Praemons. Kanon. Túrjei Administr.**

**Szabó Miklós, Praem. Kanon. Szombath. Gymnás. Direct.**  
2 Példány.

**Szenczy Ferencz, Szombath. Theol. Professor.**

**Szombathelyi Kir. Lyceumb. Tanuló Ifjúság.**

**Tomsics Ferencz, Szombath. Theol. Professor.**

## VESZPRÉMBEN

**Nagytsiszt. Szabó László, Theol. Doct. és Prof. Úrnál.**

**Balassa Gábor, Veszprémi Püsp. Titoknok.**

**Ballér Ignác, Kegy. Iskh. Pap, Poëzis Prof. Veszprémben.**

**Beke Kristóf, Veszprémi Árva Intézet Kormányozója.**

**Bezerédy Miklós, Veszprémi Sz. Szék Jegyzője.**

**Deák Anna Aszszony, T. Oszterhueber József, Tábla-  
bíró Hitvese.**

**Fliszar György, Theol. Prof. Veszprémben.**

**Kovács Imre, Hamvai, Veszprém Várm. Fő Jegyző.**

**Kandl Adolf, Kegy. Iskh. Pap, Gymn. Prof. Veszprémben.**

**Kolosváry Sándor, Veszprémi Kanonok.**

**Kuncz József, Püspöki Jóságok Kormányozója.**

**Lekovics János, Veszprémi Kanonok.**

**Oszterhueber Ferencz, Veszprémi Káplán.**

**Smolics János, Kanonok.**







S. 1. H. 9



S. 1. H. 9



52/514

11/12/54





52/514

11/12/4



52/514

11/12/54



